

વિવિધ ગ્રંથમાળા, અ યાંકે ૨૦૫-૬ વર્ષ ૧૮ મું-સંવત ૧૯૮૪

શ્રીછોટસની વાણી

ગ્રંથ ક્રીજો

સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય તરફથી
સંપાદક અને પ્રકાશક: લિશુ-અખંડાનંદ
સ્થળ: અમદાવાદ અને મુંબઈ-૨

આવૃત્તિ પહેલી, પૃષ્ઠ ૨૭૬, પ્રત ૫૩૦૦
મૂલ્ય ૧, માર્ગભર્ય નૂદુ

અમદાવાદ 'સસ્તુ સાહિત્ય મુદ્રણાલય' મા
લિખુ—અખંડનંદના પ્રબંધથી મુદ્રિત
સં. ૧૯૮૫ના માગસરમાં પ્રકાશિત.

નિવેદન

વિવિધ અંધમાળાના અભારમા વર્ષ ૧૯૬૮ના પહેલું પુસ્તક છે; સળંગ અંધાંક ૨૦૫-૬ છે અને ૧૯૮૫ની માસ-શરમા પ્રસિદ્ધ થાય છે.

મહાત્મા છોટમની જે જે વાણી પ્રાપ્ત થયેલી, તેમાંથી આ સંક્ષિપ્ત કૃત્ર ત્રણ અથ ચોળયા એ ઉપરાંત જે વાણી બાકી રહી તે પણ એ ત્રણ અથ જેટલી હશે; પરંતુ મોટે ભાગે તે આ ત્રણ અથ જેવાજ ભાવાર્થવાળી હોવાથી રહેવા દીધો છે.

શ્રીછોટમની વાણીના આ ત્રીજા અંધમાં જે જે વિષય સમાયલા છે, તે આ સાથેની અતુકમણિકા ઉપરથી જણાઈ રહેશે. એ જીવનમુક્ત મહાત્મા વિષે અને તેમની વાણીવિષે આત્મી આગલા અંધમાં જે યથાપ્રાપ્ત હકીકત અપાઈ છે, તે પછા એ વિષે પણ આ રથજે લખવાતું રહેતું નથી.

આ પછીનાં પૃષ્ઠોમાં પ્રભુમય જીવન વિષે જે પૂછવામાં આવ્યું છે, તથા જ્ઞાનેશ્વરી, કિશ્કિયતી કિંમત, વગેરે વિષે જે સૂચના તથા માહિતી અપાઈ છે, તે તરફ પ્રત્યેક વાંચનાર-નું ખાસ લક્ષ્ય ખેંચી ઈ તત્સત્

માનસર સ્ટદ ૧૧ સ. ૧૯૮૫

સિદ્ધુ-અખંડાનંદ

ગ્રંથમાળાના ગ્રાહકો પ્રત્યે-

૧-આજથી તેજ વર્ષપર (સ ૧૮૭૨ મા) વિવિધ ગ્રંથ માળાદ્વારા “પ્રભુમય જીવન” નીકળેલું તેની નવી સંશોધિત આવૃત્તિ હવે છપાઈ રહેવા આવી છે આ અનુવાદમાં મત્તતા અને સ્પષ્ટતાની જરૂર જણાતા પહેલી આવૃત્તિ વખતે પણ કરાવકાશ ચલ કરાવેા હતો છતાં હજી પણ એક વાર તેવો ચલ ચવાની જરૂર જણાતી હતી. પુસ્તકની માગણી અને સમયનો અભાવ, એટલે જીજી આવૃત્તિ પણ હગભગ જેમની તેમ છપાઈ પરંતુ આ ત્રીજી આવૃત્તિ તો યોગાતુયોગ સંશોધન થઈ રહે, ત્યારેજ પ્રતિદ્ધ કરવાનું રાખ્યું હતું આ પ્રકારે આ ત્રીજી આવૃત્તિ ખની લેટલી વધારે સરળ, સ્પષ્ટ અને સમજવામાં સુગમ થયેલી હોવાથી એ પણ વિવિધ ગ્રંથમાળાના ગ્રાહકોને મોકલી આપવા વિચાર રાખ્યો છે આશા છે કે ગ્રાહકો ખુબો એથી રાજી થશે અને એમાં ઉપકારક વિચારો ધ્યાનપૂર્વક વાચશે-વિચારશે વળી જેમની પાસે આગલી આવૃત્તિ હોય તેઓ ઇચ્છશે તો તે કેમ લાયક ઇચ્છુકને આપી દેવાનો પણ લાલ લઈ શકશે

આમ છતાં સભવ છે કે વિવિધ ગ્રંથમાળાના કેઈ કેઈ ગ્રાહકને આ આવૃત્તિ મેળવવું નજર રહે, માટે જણાવવાનું કે, તેવા ભાઈઓ પોષ સુદી ૧૦ સુધીમા (અથવા છોટમવાણીને આ ત્રીજો ગ્રંથ માગશર આખરસુધીમા ન મળે તો મળ્યા પછી ચાર પાંચ દિવસમા) તે પ્રમાણે તબી મોકલે, કે નેથી એ પુસ્તક તેમના ઉપર મોકલાય નહિ અવગત, જો આવ એવા યોગજ પત્રો આવશે, તો તો એટલા માટે જૂદી વ્યવસ્થા ન રાખતા તેમના ઉપર પણ મોકલી અપાશે, અને વધુ પત્રો આવ્યા હશે, તો તેટલા સમજનો ઉપર નહિ મોકલાય.

૨-ગયા આવજમા ‘છોટમની વાણી-ગ્રંથ ૨ જો’ એમા એવા લાવતું સૂચવાયલું કે ‘સાગવતનો એકાદશ સ્કંધ’ તથા ‘આર્યધર્મનીતિ’ ની પુનરાવૃત્તિઓ છપાવીને વિવિધ ગ્રંથમાળાના ગ્રાહકો ઉપર મોકલવા વિચાર છે, માટે જેમને એ બને કે એમાં એક પુસ્તક ન મેળવતું હોય તેમણે (ગાઈ) દિવાળીસુધીમા તેનું

હાથી મોકલવું અત્યારસુધીમા એના મુદ્દા હજીકય પત્ર આવતા હોવાથી એ પુસ્તકો પણ વહેલા કે મોડી છપાશે. આરે સર્વ આહકો ઉપર મોકલશે.

૩-ગયા ૧૯૮૩ ના વર્ષમા વિવિધે પ્રયત્નમા જે કુલ ચાર પુસ્તક મોકલાયા તેના ઉપર છૂટક મોટેનું કુલ મૂલ્ય રૂ. ૫૫૫ છપાયલું હતું, પણ અધિક માસનિમિત્તે વટાડો કેળતા એ સરવાળો રૂ. ૪૫૫ થયો. આથી એક સમજાવ એવા લાવતું લખે છે કે, આમ છૂટક મૂલ્ય એાણું હોય તો વાર્ષિક આહકને રૂ. ૫૦ લગવામા તુલના ગણાય એ વિષે જણાવવાનું કે —

છૂટક મ ગાવનારને પોસ્ટ ખર્ચ જાડુ ચઢે છે તે વાર્ષિક આહકો ઉપર નહિ ચઢતા પુસ્તકો ઘરખેલા મળે છે, એ વાત મળુનીમા લેવાથી તુલના નહિ જણાય કહાય છૂટક મ ગાવનાર એકસાથે આખો મટ મ ગાવે, અને તે પોસ્ટખર્ચસહથી મોકલાય તોપણ પોસ્ટ ખર્ચ ૧) = થવા જાય છે વળી જે કિશાયત કરામતી, તે પણ મુખર્ષમા તો (મગરશયી) મોટે ભાગે બધા થયેલી છે.

સર્વ કોઈ મોટે ખાસ માહિતી

૧-શ્રી જ્ઞાનેશ્વરી ગીતાની નવી આવૃત્તિ

આ કાવની ચોથી આવૃત્તિ છપાવેને તૈયાર થઈ છે. કાગળો આગળ કરતાં ઉત્તમ, કદ ૫૫x૮૬, પૃથક્ ૫૫x ૮૦૦, શ્લોકો મોટા અક્ષરમા અને ટીકા આવા સુજરાતી અક્ષરમા હોઈ મૂલ્ય પાકા પૂઠા સાથે રૂ. ૨, શણ્ડીયા પૂઠા સાથે રૂ. ૨૫, અને મુખર્ષ માટે એ કરતા ૦૧ વધુ છે તરતમા (શિવરાત્રી સુધીમા) લેનાર માટે મુખર્ષમા એ વધારાનું મૂલ્ય નહિ લેવાતા સામાન્ય મૂલ્યથી પણ ૦૧ કમી લેવાશે અને અમદાવાદમા ૦૨૦ એાછા લેવાશે કેમકા કમ ૫૦ પ્રત લેનાર માટે એ ઉપરાંત થજી રૂપીએ એક આને કપાત થશે.

૨-મુખર્ષના કાર્યાલયમા અગાઉ જે ત્યાના વહિવટી ખર્ચ લેગી વધુ કિંમત રખાતી, તે એએક વધથી બધા કરી નોઈ, પણ અનુભવને પરિણામે પાછી આહુ કરવી થઈ છે તેમકે ચાતુર્માસ માટે રખાયલી કિશાયત અમદાવાદમા (વજાખરા પુસ્તકોના સ્વબધમા હજી પણ) આહુ રખાઈ છે, તેમ મુખર્ષ માટે ન રખાતા છાપેલી કિમત રખાઈ છે.

૩—મજબૂત બાંધણીથી થતી અગવડનો ઉપાય

જેએક વર્ષથી દળદાર પુસ્તકોના પૂઠા વધારે મજબૂત બાંધવાની ગોઠવણ થઈ છે, એટલે રામાયણ અને મહા ભારતાદિની પેઠે જ્ઞાનેશ્વરીના પૂઠા પણ મજબૂત બાંધવેલા છે પરંતુ સામાન્ય બાંધાઈવાળા પુસ્તકની પેઠે મજબૂત બાંધણીવાળું પુસ્તક મહંજમા જોઈએ તેટલું પહોળું નહિ થવાથી લીટીની ચરના અક્ષર સહેલાઈથી વચાતા નથી, તેથી કોઈ એવી જ્ઞાન્તિ માન પડે કે આસપાસની કોરી જગ્યા હવે ઓછી રળામ છે ઉપલી અગવડનો તો કાર સાદો ઉપાય છે કે, પુસ્તકને સહેજે ચાલ તેટલું પહોળું કર્યા પછી કયા પણ કરવિના પુસ્તકની વચમા આગળીઓ જરા ભારથી દબાવીને પૂરતું પહોળું કરી લેવું જો ૫૦ ૫૦ પાનને છોટે એ ક્રિયા પ્રથમથીજ કરી લીધી હોય તો કડકે કડકે ન કરવી પડે

૪—એન્ટિક કાગળો માટે જ્ઞાન્તિ

પુસ્તકોમાંટે વપરાતા સામાન્ય લીસા કાગળો કરતા એન્ટિક કાગળો ભાવમા વધુ હોવા સાથે કંકરા પણ વધુ હોય છે, તેથી કેટલાકે તેને ગૂં એટલે કે હલકી જાતના અને સસ્તા માની લે છે વળી એ હલકા કાગળ લીસા પણ મળી શકે છે આટે એ ઉપરથી પણ તેને જગ્યા અને કંકરા કાગળને હલકા સમજવા નહિ

આ સસ્તા તરફથી નીકળેલી ગીતાની સાતમી અવૃત્તિમા, હાલ નીકળેલી જ્ઞાનેશ્વરીમા, તથા સરસ્વર્થ સંહિત સમવૃત્તિમા ની આઠમી અવૃત્તિ હાલ ચોટા અક્ષરવાળી નીકળી છે તેમા પણ એન્ટિક કાગળ વપરાયા છે, તથા હવે પછી પણ આ સંદેશના પુસ્તકોમા જનતામુખી એવાજ કાગળ વાપરવા ધારણા છે, તેથી આ હકીકત લખી છે એ એન્ટિક કાગળો ટકવામા તેમજ આખોના હકમા પણ સારા હોય છે

૫—સોનેરી નામવાળા પૂઠા

સોનેરી નામવાળા પૂઠા કરાવતા ખર્ચ તો પ્રતલીક જે-ચાર પૈસાજ વધારે આવે છે અને પુસ્તકની ચો ભા ઠીક વધે છે, પરંતુ ઇંદા વાપર્યા સિવાય સોનેરી પૂઠા જનતા નથી એટલેજ આ સંદેશના પુસ્તકોમા એ પ્રકાર વર્ષોથી બંધ કરાવેલો છે

મહાભારત શામાટે સ્વરીદેવું?

મહાભારતરૂપી જે મહાસાગરના એક સ્વરૂપ અંશરૂપ 'લગ-વદ્દગીતા' જગતભરના વિદ્વાનોને પોતાના અદ્ભુત જ્ઞાનગૌરવથી ચક્રિત કરી રહી છે; જે મહાસાગરમાંથી બીજાં પણ એવાં એવાં અનુપમ રત્નો મળ્યા છે કે જે નિત્યપ્રતિ લક્ષ્યાવધિ અધિકારીજનેતા હૃદયને કર્મ, જ્ઞાન અને ભક્તિના અનેરા પ્રકાશથી અજવાળી રહ્યાં છે; જે મહોદધિના એક અગત્યના ખંડરૂપ "શાંતિપવ"માં લહે-રાધ રહેલું ધર્મામૃત, તેમાં નિમજ્જન કરનારાં હજારો ધર્મજિજ્ઞાસુ હૃદયોને શાંત, પવિત્ર અને ચારે પદાર્થ (ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ)ને પાત્ર બનાવતું આપ્યું છે; જે મહાન ગ્રંથનો અદ્ભુત પ્રકાશ હજારો વર્ષથી આર્ય નૃપતિઓની પરંપરાને રાજધર્મ અને વીરત્વના ઉત્તમ આદર્શ દર્શાવતો આવ્યો છે; જે મહાન ગ્રંથની ઓજસ્વી કથાઓએ શતાવધિ નૃપતિઓને અને લક્ષ્યાવધિ ક્ષત્રિયોને પ્રભાવિત કરીને પરમ હિતકારી ધર્મપથે પળાવ્યા છે; જે મહાગ્રંથના પ્રભાવે વિકટ સમયમાં પણ પ્રતાપ, યુરુ ગોવિંદ અને શિવાજી જેવા મહાવીરોને અપૂર્વ ચેતના અને અદ્ભુત પરાક્રમ આપી અપાર બળશાળી શત્રુદળો સામે અડગભાવે ઉભા રાખ્યા છે; જે મહાન ગ્રંથની જ્વલંત પ્રેરણાઓથી પ્રેરાઈને લક્ષ્યાવધિ ક્ષાત્રકુળદીપક વીરાત્માઓએ આ નશ્વર જગત-પ્રત્યેનાં મોહ-મમતા છોડી દીધાં અને પોતાનાં પ્રચંડ શરીરોને પ્રકુલ્લવદને સ્વધર્મપાલનના મહાયજ્ઞમાં તૃણની પેડે હોમી દધ વીરગતિને પ્રાપ્ત કરી છે; જે મહાન ગ્રંથ ભારતવર્ષની હાલની દીનહીન દશામાં પણ વિદ્વાનથી માંડી ખેડુત મુધીના અને રાજ-થી માંડી રંકપર્ચતના કેટલેકવધિ સંતાનોને આર્થોની અસા-માન્ય પ્રાચીન જહોજલાલીનું સ્મરણ આપતો થકો તેમના એક મણિખચિત સ્મારકસ્તંભરૂપે ભારતવાસીઓને 'ઉત્તિષ્ઠત જાગ્રત, પ્રાપ્ય વરાન્નિવોદ્યત' ઇત્યાદિ ઉત્તેજક મહામંત્રો સ્થળે સ્થળે સુણાવી રહ્યો છે; અને જે મહાન ગ્રંથ દેવર્ષિ, બ્રહ્મર્ષિ, રાજર્ષિ અને ચારે વર્ણાશ્રમના અનેકાનેક મહાત્માઓનાં ચારિત્રોરૂપી મહામણિઓથી સુશોભિત હોઈને તેમના વ્યવહાર તેમજ પરમાર્થને લગતા અનેકાનેક પ્રોત્સાહક અનુભવોથી અને ઉન્નતિપ્રદ ઉપદેશોથી ભરપૂર છે; આવો આ આર્થોનાં આદર્શભૂત જ્ઞાનચારિત્ર-થી શોભી રહેલો મહાસાગરસમો મહાભારતગ્રંથ, પોતાના સમગ્ર સ્વરૂપમાં દિંદુ-આર્યના ગૃહને સુશોભિત કરે, ઉચ્ચ પ્રેરણાઓ આપ્યા કરે અને ઉન્નતિપરાયણ રાખ્યા કરે એવું કોણ નહિ ઇચ્છે?

મોટા સાત ભાગોમાં પૃષ્ઠસંખ્યા ૫૨૦૦, મૂલ્ય રૂ. ૩૬,
સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય-અમદાવાદ અને મુંબઈ-૨

ગ્રંથસ્વીકાર

નીચેના પુસ્તકોનો સ્વીકાર કરતા જણાવવાનું કે, આ સરથા તરફ આવતા પુસ્તકો વચ્ચે તે વિશે સમાવેશના લખવાનું ધોરણ આ સરથાએ રાખેલું નથી, પરંતુ યોગાનુયોગ પુસ્તકોના નામગમ, મૂલ્ય વગેરેજ જણાવાય છે.

૧-ગુજરાત વર્નાક્યુલર એસાઈટી-અમદાવાદ, તંદુધી એજ કાગળમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો.—

બંગાળી સાહિત્યનો ઇતિહાસ-અનુવાદ-મહાશયર હન્દુ દવે કદ ૫૪૭, ૫૪ ૪૦૪, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૧)

કવિતા અને સાહિત્ય, વાંચ્યુમ-ઉનિવર્સ અને વ્યાખ્યાન) કર્તા-સર રમણલાલ મ નીચકદ કદ ૫૪૭, ૫૪ ૩૫૨, પૂઠું પાકું, મૂલ્ય ૧)

પૌરાણિક કથાકોષ-દ્વિતીય ખંડ-કર્તા કાલાભાઈ પી દેરાસરી. કદ ૬૧૧×૧૦, ૫૫૨ ૧૬૦, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૧)

સંસ્કૃતવાદ-અનુવાદ-અ પઠવાવ લાલલાલ મહેતા કદ ૫૪૭, ૫૫૨ ૨૩૨, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

શ્રી હરિલીલા વાંકશ કલા-સપાદક-અબાલાવ છુતાખીરામ ભત્તી કદ ૫૪૭, ૫૫૨ ૨૫૪, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન (જ્ઞાનદાસકૃત)-સપાદક-દિ. જ કેશવલાલ દ. ધ્રુવ. કદ ૫૪૭, ૫૫૨ ૧૧૨, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

શુદ્ધગત તથા કાઠિયાવાડ દેશની વાર્તા ભા. ૨ ભો (બીજી આવૃત્તિ)-કદ ૫૪૭, ૫૫૨ ૧૬૨, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

આરોગ્યશાસ્ત્ર-લેખક-ડૉ હરિપ્રસાદ મજરામ દેસાઈ. કદ ૫૪૭, ૫૫૨ ૧૩૨, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧

૨-સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય એણી તંદુધી શ્રી. ઝવેરચંદ કાળીદાસ મેઘાણીએ સંપાદિત કરેલાં તથા શ્રી. અમૃતલાલ દ. શેકે પ્રસિદ્ધ કરેલાં પુસ્તકો:—

સોરઠી બહારવટીઆ-(ભાગ બીજો)-કદ ૫૧૧×૮૧૧, ૫૫૨ ૨૨૦, કાગળ સામાન્ય, પૂઠું સાદુ મૂલ્ય ૧)

સુંદરી (બીજી આવૃત્તિ)-કદ ૫૧૧×૮૧૧, ૫૫૨ ૧૬૦, કાગળ એન્ટિક, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

કંકાવટી (બીજી આવૃત્તિ)-કદ ૫૪૭, ૫૫૨ ૧૭૨, કાગળ એજ, પૂઠું માદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

સોરઠી સંતો-ભાગ. ૧ ભો-કદ ૫૧૧×૮૧૧, ૫૫૨ ૧૩૬, કાગળ એન્ટિક, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦૧૧

૩-શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ બાળસાહિત્ય માળાનાં ૨૪ પુસ્તકો:-
લેખક-ગિજુભાઈ દરેકનું કદ ૪૫x૫૫, પૃષ્ઠ ૪૦, એન્ટિક કાગળ અને
સાદા પૂરા યોજનાના ગ્રાહકો માટે અમુક આનો છૂટકો) ની તેના નામ-

મારા ગોઠીઆ, જરા હમો, ક્યાંથી આવ્યાં? મકનો ને
રાક્ષસ, રૂપસિંહ-રામસિંહ, ટપાલની પેટી, ગધેડું, ચીડીયા-
ખાતું, મહાસભાઓ, કહેવતોનાં મૂળ, ગપગોળા, આફ્રિકા
સાંભર્યું, શબ્દપોથી, વાક્યપોથી, ચિત્રીપોથી, નાના પાઠો,
મોટા પાઠો, નાની વાતો, ઘરમાં, આંગણમાં, ગેરીમાં, બાળ-
શાળામાં, ગામમાં, કેવા જલ્દો.

૪-ચરેતર એન્યુકેશન એસાઇટી તરફથી એન્ટિક કાગળ, કદ
૫x૮૫ અને સાદાં પૃષ્ઠોમાં ૦) ની કિંમતે પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો:-

અંગુઠીઆભાઈ-લેખ-ચ દ્રશક મ ભટ્ટ પૃષ્ઠ ૪૦

કમળા અને બુલબુલ-લેખક-ગિજુભાઈ બધેકા પૃષ્ઠ ૨૦.

વીન્કથાઓ-લેખ-ચ દ્રશકર મ ભટ્ટ પૃષ્ઠ ૨૪

રામો-લેખક ઉપર પ્રમાણે પૃષ્ઠ ૨૬

રંગની પેટી-લેખક-ગિજુભાઈ પૃષ્ઠ ૨૦

કાંનો ભરવાડ-લેખક-ચ દ્રશકર પૃષ્ઠ ૧૬.

ગીતસંગ્રહ-સગ્રાહક-સીતારામ નથુભાઈ પૃષ્ઠ ૭૨, મૂલ્ય ૦) =

બાલમિત્રનો વાર્ષિક અંક બીજો-૧૯૮૫. ત્રી-ચ દ્રશકર

મ ભટ્ટ કદ ૫૫x૮૫, પૃષ્ઠ ૧૭૨, પૂકું સાદુ, કાગળ એજ, મૂલ્ય ૧)

૫-પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ વડોદરા તરફથી ૫x૮૫ ના

કદમાં અને સાદાં પૃષ્ઠોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો:-

ચાર બાલસંવાદો-લેખક-ચ દ્રશકર ભટ્ટ પૃષ્ઠ ૫૨, મૂલ્ય ૦) =

સિંદબાદ ગેઠ-લેખક ઉપર પ્રમાણે પૃષ્ઠ ૧૦૦, મૂલ્ય ૦ =

બાળકોની વાતો-ભાગ ૨-લેખક ઉપર પ્રમાણે પૃષ્ઠ ૧૩૨, મૂ. ૦ =

નળદમયંતી-લેખક ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૫૬, મૂલ્ય ૦) =

બાલમિત્રની વાતો-ભાગ ૧ લો-લેખક ગિજુભાઈ અને ચ દ્ર-

શકર ભટ્ટ, પૃષ્ઠ ૧૧૬, મૂ. ૦ =

બાળકાવ્યો-ભાગ ૧ લો-સગ્રાહક-આશાભાઈ પટેલ અને ચ દ્ર-

શકર ભટ્ટ પૃષ્ઠ ૫૮, મૂલ્ય ૦) =

૬-શ્રીયુત મોરબજી મંચેરજી દેગાઈ-મુ. નવમારી; એમણે

રચેલાં પુસ્તકો:-

દુઃખીને દિલાસો-ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮ (છટા છટા

પુસ્તકરૂપે) પ્રકાશક એન એમ ત્રિપાઠીની ક પની મુબઈ કદ ૫x૭૫,

પૃષ્ઠ ૧૨૦ ની આમપામ, કાગળ એજ, પૂકું સાદુ, મૂલ્ય દરેક ભાગના

બાર આના. (આ પુસ્તકો અમને કર્તા તરફથી મળેલા છે)

દુઃખીને દિલાસો-ભાગ ૧૨-૧૮-૨૧-૨૨-૨૬-૨૮-૨૯-૩૦

૩૧-૩૨-૩૩-૩૪-૩૫-૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨-૪૩-૪૪-૪૫
૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧-૫૨-૫૩-૫૪-૫૫-૫૬ પ્રકાશક-સોરાબજી
મચેરજી દેસાઈ-નવસારી કદ ૬૧૧x૧૦, પૃષ્ઠ દરેક ભાગમાં ૬૪,
કાગળ લેજ, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય દરેક ભાગના ચાર આના

સાદી જી દગીની શૌક-પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે કદ ૬૧૧x૧૦, પૃષ્ઠ
૧૪૦, કાગળ ગ્લેજ પૂઠું પાકું મૂલ્ય ૧)

દાદારજીની દરખાસ-પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે કદ ૬૧૧x૧૦, પૃષ્ઠ
૬૮, કાગળ ગ્લેજ, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦

સલુકની માતા-પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે કદ ૬૧૧x૧૦, પૃષ્ઠ ૧૬૦
કાગળ ગ્લેજ, પૂઠું પાકું, મૂલ્ય ૨)

૭-અન્ય સંબંધિત તરફથી મળેલાં પુસ્તકો —

તરફડતી તરણી ચાને વિધવા વિમળા-લેખક અને પ્રકાશક
કેશવચંદ્ર ખી પડયા 'ચંદ્રયોગી' કાર્યાલય, નડિયાદ કદ ૫x૭, ૧/૨
૧૩૬, કાગળ રફ, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦

ગીતાજ્ઞાસ-જ્ઞાનયોગ-લેખક અને પ્રકાશક સુનીલાલ શામજી
ત્રિવેદી-કરટકલાસ મેજસ્ટ્રેટ, ખલાત કદ ૪x૬, ૧/૨ ૩૦૪, કાગળ
ગ્લેજ, પૂઠું પાકું, મૂલ્ય ૧)

શ્રી બદરીકેદારનાં દર્શન અથવા ઉત્તરાખંડની યાત્રા—
લેખક-ધર્મશ્રી મુકુન્દાશ્રમજી પ્રકાશક માણેકલાલ સુનીલાલ કાટાવાળા,
સુ ખલાત કદ ૫x૭, ૧/૨ ૫૬, પૂઠું સાદુ મૂલ્ય અમૂલ્ય

શ્રી સૂર્યનમસ્કારાખ્ય-ચતુર્થ પુષ્પ-લેખક તથા પ્રકાશક—
નારાયણ નદલાલ દડનાયક, હિમરેઠ કદ ૫x૮, ૧/૨ ૩૨, કાગળ
ગ્લેજ, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૦)

બારોડાની ગીતસંમલ્લ-પ્રકાશક સી એચ દવે એન્ડ કો
આણંદ કદ ૫x૮, ૧/૨ ૨૪ મૂલ્ય ૦)

જહાગીર-તૂરજહાં (શોભન આવૃત્તિ) લેખક અને પ્રકાશક—
કવિશ્રી ન્હાનાલાલ દલપતરામ, ભદ્ર-અમદાવાદ, કદ ૭x૧૦, ૧/૨
૨૫૬, કાગળ એ-ટીક, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૫)

સંતકાવ્ય સુધાકર-પ્રથમ ખિંડુ સપાદક અને સંશોધક મન
સંખરામ શર્મા, મિયાગામ કદ ૫x૬, ૧/૨ ૮૦ મૂલ્ય લખ્યું નથી

મોહજિત આખ્યાન તથા જાણસર આખ્યાન-(તૃતીય આવૃત્તિ)
પ્રકાશક-મહતશ્રી રઘવપ્રસાદજી સુ શેરખી કદ ૫x૬, ૧/૨ ૧૨૬ ૦)

સિદ્ધાંતપ્રકાશ-રવિસાહેબરચિત પ્રકાશક-મજારામ મોતીરામ,
કોમશિંયલ પ્રિ પ્રેસ પૂના કદ ૭x૧૫, ૧/૨ ૧૬૦, મૂલ્ય અમૂલ્ય

જાણુડાં અને બાની રામકથા-ભાગ ૧ લેખક અને
પ્રકાશક-સાતિલાલ સારાલાલ એન્ડ કો ૧/૨ ૫૬, મૂલ્ય ૦)

બ્રહ્મચર્યસંદેશ (હિંદી)-લેખક સત્યવ્રત સિદ્ધાંતાલંકાર. પ્રકાશક
‘અલંકાર’ કાર્યાલય, ગુરુકુલ કોંગડી જીલ્લે બિજનૌર. કદ ૫x૭ા, ૫૪ ૨૬૦, કાગળ એબ, પૂઠું સાદુ, મૂલ્ય ૨)

સંપાદ સમેક-પ્રકાશક-વ્યવસ્થાપક શ્રીઅજરામરજી જૈનપાઠશાળા;
લીંબડી. કદ ૫x૬ાા, ૫૪ ૪૦, મૂલ્ય ૦)ના.

કુલવાડી-સંપાદક અને પ્રકાશક-બદરદીન ચતુર રાણપુરી, ચોટીલા-
કાઠિયાવાડ. કદ ૩ાx૫, ૫૪ ૧૨૮, મૂલ્ય ૦)ન

સંધ્યાદિ નિત્યકર્મ-(બલુવેંદીય) પ્રયોજક શ્રીબાલકૃષ્ણ શર્મા,
બાલબ્રહ્મચર્યાશ્રમ, ડોકોર. કદ ૫x૬ાા, ૫૪ ૫૨, મૂલ્ય લખ્યું નથી.

શ્રીસંધ્યામહાત્મ્ય-(એક વ્યાખ્યાન) વ્યાખ્યાતા ઉપર પ્રમાણે.
કદ ૫x૬ાા, ૫૪ ૨૪, મૂલ્ય-અમૂલ્ય.

૮-નીચેના અહેવાલો પણ મળ્યા છે:-

કાઠિયાવાડ નિરાશ્રિત બાલકાશ્રમ-રાજકોટનો ૨૦ મે. રિપોર્ટ.

શ્રી ગોપાલકૃષ્ણ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ-સિદ્ધપુરનો ત્રિવાર્ષિક વૃત્તાંત.

ચાણુરમા (અતિવૃદ્ધિ સંકટનિવારણ) સમિતિનો ૧૯૮૩-૮૪

વર્સો પત્રિકા ૪થી-૧૯૮૪ ની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનો અહેવાલ.

શ્રી શિવાજી પુસ્તકાલય-વ્યારાનો ત્રિવાર્ષિક અહેવાલ.

શ્રી કડવા પાટીદાર કેળવણી ઉત્તેજક મંડળનો આઠમા વર્ષનો.

શ્રી તાપી બ્રહ્મચર્યાશ્રમ-સુરતનો ૧૯૮૩નો ચોથા વર્ષનો અહેવાલ.

શ્રી ગિરનારા વિદ્યાર્થી ભવન જુનાગઢનો સોળમા વર્ષનો.

શુદ્ધિપત્ર

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૭૮	૧	૪-ભક્તિભાસ્કર	૩-ભક્તિભાસ્કર
૭૯	૧૪	નાદ	નદિ
૮૫	૧૭	ભક્તિ	ભક્તિ
૧૨૧	૧૦	દાસ્યભક્તિ	વંદનભક્તિ
૧૨૫	૨૦	પ્રહુ	પ્રભુ
૧૬૩	૩૧	પુંડને	પુંડને
૧૭૬	૧	૫-ભક્તિકંઠપત્ર	૪-ભક્તિકંઠપત્ર
૧૭૬	૩	મને	મન
૧૭૬	૫	કંઠપત્ર	કંઠપત્ર
૨૦૧	૨૭	વિશ્રામ ૬ મા	વિશ્રામ ૬ મે.
૨૦૬	૩૦	મહાજત	મહાત્મ
૨૩૦	૮	પુરુષ સંકેતની	પુરુષસૂક્તની
૨૩૭	૧૫	સનતન	સનાતન

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ	ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧-	સાનકકેડો	૧થી૫૭	૨૧	માલાધારણુ ...	૧૬૫
૨-	છાદોખસાર ...	૫૮થી૭૭	૨૨	ધર્મરભક્તિ વગેરે ...	૧૬૬
૩-	ભક્તિભારકરે...	૭૮થી૧૭૫	૪-	ભક્તિકલ્પતરુ	૧૭૬થી૨૦૮
૧	ભક્તિસ્વરૂપનિરૂપણુ .	૭૮	૫-	અક્ષરબાવની	૨૦૯થી૨૧૨
૨	જ્ઞાનયોગાદિક ભક્તિઅંગ- નિરૂપણુ	૮૭	૬-	સાખ્યસાર ..	૨૧૩થી૨૧૭
૩	ભક્તનિરૂપણુ ..	૧૦૦	૭-	પ્રકીર્ણ ભજન	૨૧૮થી૨૧૯
૪	શ્રવણભક્તિ ..	૧૦૫	૮-	શિવજીના કીર્તન	૨૨૦થી૨૪૦
૫	કીર્તનભક્તિ ..	૧૦૮	૯-	આરતીઓ ...	૨૪૧થી૨૪૨
૬	સ્મરણભક્તિનિરૂપણુ	૧૧૨	૧	ગણપતિની આરતી	૨૪૧
૭	સેવાભક્તિ	૧૧૪	૨	હનુમાનજીની આરતી	૨૪૧
૮	અર્ચન-ભક્તિનિરૂપણુ	૧૧૭	૩	મહાદેવજીની આરતી	૨૪૧
૯	વદનભક્તિ	૧૨૧	૪	પાર્વતીની આરતી	૨૪૨
૧૦	દાસ્યભક્તિ	૧૨૨	૧૦	છોટમકૃત સાખીઓ	૨૪૩થી૨૫૯
૧૧	સખ્યભક્તિ ..	૧૨૪	૧	કપડીકો અંગ ..	૨૪૩
૧૨	આત્મનિવેદન-ભક્તિ	૧૨૮	૨	દુરીજનકો અંગ ...	૨૪૫
૧૩	ભક્તિસ્તુતિ...	૧૩૧	૩	સંજ્ઞનકો અંગ	૨૪૭
૧૪	ધર્મરાવતાર ...	૧૩૫	૪	આદરકો અંગ ...	૨૫૦
૧૫	સત્સંગમહિમા ...	૧૪૪	૫	આતુરતકો અંગ ...	૨૫૨
૧૬	ભક્તારીતિ	૧૫૪	૬	જીવકો અંગ ...	૨૫૪
૧૭	ભક્તમહિમા ...	૧૫૮	૭	માયાકો અંગ ...	૨૫૫
૧૮	વિષ્ણુચરણોદકમહિમા	૧૬૧	૮	વિવિધ વિષયકો અંગ	૨૫૭
૧૯	પ્રસાદમહિમા ..	૧૬૨	૯	સ્વમતાભિમાનકો અંગ	૨૫૭
૨૦	તિલકમહિમા ...	૧૬૩	૧૦	આત્માસારકો અંગ...	૨૫૮

શ્રીછોટમની વાણી

ગ્રંથ ત્રીજો

૧-જ્ઞાનકક્ષો

મંગલોચરણ-દોહા

- પરમ દયાળુ દેવતે, પ્રીત્યે કરું પ્રણામ;
કક્ષાના અક્ષર કહું, તેમાં ધર્મ તમામ. ૧
- સેવાનંદ કહે સુને, કહો વેદનો સાર;
જથી મારા મનવિષે, દઢ હોય ધર્મવિચાર. ૨
- ધન્યજ સેવાનંદ તું, પૂછ્યું પ્રશ્ન ઉદાર;
જ સુણતાં સહુનો ધરે, પૂરણ પરઉપકાર. ૩
- પરમેશ્વરના મુખ તણી, વાણી જાણો વેદ;
જથી સહુ જાણ્યો પડે, ધર્મ બ્રહ્મનો લેદ. ૪
- જીવ જાતિયો માત્રમાં, મોટો માનવદેહ;
તેને મુખમાર્ગે જવા, કહ્યો પ્રભુએ તેહ. ૫
- ચાર વર્ણ પ્રભુએ રચી, વિધિઓ કહી વિશેષ;
વેદ સોંપીયા વિપ્રને, એજ કરે ઉપદેશ. ૬
- માનવજાતિ માત્રનો, અસલ ધર્મ છે એહ;
વિદ્યાઓ જમાં વસે, તત્ત્વ પરમ છે તેહ. ૭
- જ જ જન જુદા પડ્યા, વઢ્યા વૈદિક સાથ;
કલ્પિત ધર્મ નૈવા કરી, કર્યા લોક નિજ હાથ. ૮
- આખી પૃથ્વીમાં હતો, અસલ ધર્મ એક વેદ;
તેમાં પાખંડી થયા, તેણે પાડ્યા લેદ. ૯
- આર્યાવર્તમાં એકલો, રહ્યો વેદનો ધર્મ;
તેમાં બહુ કાંટા પડ્યા, કરતા કલ્પિત કર્મ. ૧૦
- કેટલા કાંટામાં વળી, વેદ તણો આચાર;

પશુ અતર એક ગેકથી, લિત્રાલિત્ર વિચાર ૧૧
 પ્રમટ કરલી પ્રભુજીએ, સરકૃત ભાષા સાર,
 તેમા પુસ્તક વેદના, છે સધળા નિરધાર ૧૨
 જ્યાસુધી છે જક્તમા, માનન કેરો વંશ,
 તેની ભાષાઓ સહુ, છે સરકૃત અપખરા ૧૩
 ભરતખંડ મધ્યે થયા, પાખ ડીના પથ,
 જૂઠા જૂઠા મત લખી, ધણા કરેલા ગ્રંથ ૧૪
 તેથી ઢંઢયુ સહુ ખર વેદનું જ્ઞાન,
 અસ્તિય માસના દેહન, ભજે કહી ભગવાન ૧૫
 દૂર તેની પાદુકા, કે કાપ પૂજે ધેર,
 એવુ આખા દેશમા, છે અજાન અંબેર ૧૬
 માટે મારા દેશની, પ્રાકૃત ભાષા માગ
 સાર સકળ સહુ વેદનો, પ્રકટ કરે હુ લાય. ૧૭
 જગ કરી સધળા વેદનો, સમજી લીધો સાર,
 ત અક્ષરમાળા વિષે, પ્રકટ કરીશ વિચાર ૧૮
 મનસાર્થ મમ જ્ઞાતનો, સાચા જે સિદ્ધાત
 ત આશય મનમા ધરી, વર્ણુ હુ વેદાત ૧૯
 ક્રી-ઓખા, નિતાલ

કંકે કરતા છે જાન અનૂપ, શુદ્ધ સન્નિધાન દસરૂપ,
 કાટિ કાટિ જાણાડને કરે, ઉપજારે પાળે ને હરે ૧
 રહે વ્યાક સધળે તેક, નથી ભૌતિક તેને તો દેહ
 છે સરવે પ્રાણીની પાસ, વળે વેદમા સર્વાવાસ ૨
 એક દેશનિષે હોય જ્યાર, સધળે કામ જતે નહિ લ્યારે,
 દાપ ઉધરતે જો દેહ, ક્યમ પેસે સરવમા તેહ ૩
 માઉ પાપાણુ માહે જત, ક્યમ સરજી શકે દેહવત
 ક્ષણ હોય ઉદબર તણુ, ઝીણુ જીવે ભરેલુ ઘણું ૪
 દાપ દેહ પ્રભુને કાપ, ક્યમ પેસી શકે તે માય,
 વાસુદેવ છે તેનું નામ, માટે વાસ કંઈ સહુ કામ ૫
 પ્રગટ પાળે હરે છે એક, એનો દેવ સરવગત એક,
 મગ અદ્વૈત પુરુષ અનાદિ, ભરો સધળે કહે ત્રણવાદી ૬
 જગ મરપુ આદિકને દેહ, સહુ ધર્મ પ્રકૃતિના તેહ
 શુદ્ધ ચેતનમા તે નથી, કહ્યુ એમ વેદાતે કથી ૭

નિરવ્યયવ નિરામય નાથ, નથી તેને ચરણ શિર હાથ;
 ડોય પરડે અવ્યય જો એને, તોય વ્યાપક કહેવા તેને. ૮
 એકદેશી લણે જો લાવે, દોષ અનવસ્થાદિક આવે;
 વેદ વિશ્વત ચક્ષુ કહે છે, માટે વ્યાપક અવ્યયવો રહે છે. ૯
 શુદ્ધ ચૈતન અવ્યય સહિત, તેથી કહેવાય એક અદ્વૈત;
 સુષ્ટિ ફરવાની ઈચ્છા જોઈ, કરી પ્રથમ પ્રભુએ તેહ. ૧૦
 જડ ચૈતન ઈચ્છાની માંહ, મળી મિશ્ર રહેલાં એ ત્યાંય;
 જડ લાગ પ્રકૃતિ સદાય, તેમાં પુરૂષથી ચૈતન થાય. ૧૧
 છે મૂળ પ્રકૃતિ જોઈ, ત્રિગુણાત્મક જાણવી તેહ;
 ગુણ રાજસ તામસ સત્ત્વ, થયાં તે થકી ચોવીસ તત્ત્વ. ૧૨
 પંચવીગમે પુરૂષ રહ્યો, બહુ જીવરૂપે તે થયો;
 પરિણામ પ્રકૃતિ તણે, થયો વિકૃતિ વિસ્તાર ઘણો. ૧૩
 ઈચ્છારૂપ પ્રકૃતિ સાર, મહતત્ત્વ થયું તે ઠાર;
 તે નો બુદ્ધિતણું છે નામ, લખું લક્ષણ તેનાં આમ. ૧૪
 આ તો ઘટ ને આ તો પટ હોય, કરે નિશ્ચય છે બુદ્ધિ સોય;
 થયો બુદ્ધિ થકી અહંકાર, એનું લક્ષણ એ નિરંધાર. ૧૫
 નથી ડોય અમારા જોવો, અહંકારને જાણવો એવો;
 ઉડે સંકલ્પ અંતર જહુ, રૂપ મત તણું તેને કહ્યું. ૧૬
 પંચમાત્રાઓ સરજી કરી, રચ્યાં પંચમહાબ્રહ્મ દરી;
 દશ ઈન્દ્રિયો શ્રીધી સાર, એવાં તત્ત્વ થયાં વીસચાર. ૧૭
 એથી સરજ્યાં છે અગણિત ઈંડ, તેમાં પ્રાણી અનેકના પિંડ;
 વશ્યો પુરૂષ પચીસમો જ્યારે, થયું સરવ સચેતન ત્યારે. ૧૮

અખખે

ખખખે અક્ષર પદ કહે છે જોઈ, તત્ત્વ સમસ્ત જાણવાં તેહ;
 અક્ષર જીવ પુરૂષ અવિનાશી, અક્ષરાતીત પ્રભુ સુખરાશી. ૧
 રચી સુષ્ટિ પ્રભુએ જ્યારે, દિવ્ય શરીર રચ્યાં સહુ ત્યારે;
 જીવ અંશ પોતાના જોઈ, દિવ્ય દેહમાં વાસ્યા તેહ. ૨
 સત સંકલ્પ ને અમર કાય, જરા મરણ વ્યાધિ ના થાય;
 ત્રિકાળજ્ઞાન વચનસિદ્ધિ સોય, ઈચ્છાસિદ્ધિ આદિ સહુ કોય. ૩
 ગુણ હવા પ્રભુમાં જોવા, માટે અંશોમાં હતા તેના;
 જોવા હિરાવિષે ગુણ હોય, આવે હિરાકણીમાં સોય. ૪
 વેદરૂપી જે કાયદો શ્રીધો, દિવ્ય દેહધારીએને દીધો;

મેં સરજી સુખી દેહ તમારી, માનજો વેદાજ્ઞાઓ મારી, ૫
 તો હુ ખીઆ દેહમાં હુ ખ દેવા, નહિ આપું તમને હું એવા,
 નહિ માનો જો આજ્ઞાઓ મારી, થશે દુર્ગતિ તેથી તમારી. ૬
 થશે પાપપરાયણ જ્યારે, હુ ખરૂંપ થશે કૃળ ત્યારે,
 લખચોરાશી સરજી, કરી, તેમા નાખીશ તમને ફરી. ૭
 નીચ કર્મ ધણ જ કરશે, તે તો નર્કપિયે દેહ ધરશે,
 નર્કલોકમાં કદ અપાર, તે તો જોગવશે નિર્ધાર. ૮
 મર્ત્યલોકેહુ ખ સુખ સમ જાણો, નર્કલોકેહુ ખ પરમ પ્રમાણો,
 વેદધર્મ સંભળાવ્યો જ્યારે, આજ્ઞા એવી કરી કરતારે. ૯
 પાળી આજ્ઞા પ્રભુની જણે, કાંય પાપ કર્યાં નહિ તેણે,
 એ તો અમર રહ્યા છે અધાપિ, નથી પામતા કદ કદાપિ ૧૦
 અમર અરૂં ને ઇચ્છાચારી, ત્રિકાળજ્ઞાની ને બ્રહ્મનિચારી,
 સદાકાળ સુખમાં છે સોય, લેશ કલેશ પામે નહિ કાંય ૧૧
 ઈંદ્રવજ્રણ ચમ પનન કૃશાનુ, પ્રભુઆજ્ઞાવશ વરતે લાનુ,
 છે અધિકાર સોપેલા જવા, તે તે કામ કરે છે તેના ૧૨
 તેથી લિપ્ત દિવ્ય દેહધારી, નથી સૃષ્ટિ વિષે અધિકારી
 અધિકાર કરો હોય જ્યારે, કોઈનું હુંડું ભડું હોય થારે ૧૩
 તે તો કરમ થકી બંધાય, તેથી દિવ્યપાડું મટી ભય,
 માટે સાક્ષીરૂપ થઇ રહે છે, અમર લોક સહુ તેને કહે છે ૧૪
 આજ્ઞા ભંગ અમર જો કરે, તો જોગથી લાખ દેહ ધરે,
 ઈંદ્રાદિક છે દેવ અધિકારી, વરતે પ્રભુઆજ્ઞા શિર ધારી ૧૫
 હુંડું ભડું કરનું કાંય પડે, ઈશઆજ્ઞાથી દોષ ના અડે,
 હુંડું ભડું કર્યા વિના કહી, અધિકારીને ચાલે નહીં ૧૬
 કહી શિક્ષા કહી નક્ષા કરે, અધિકારી ઘટતુ આવરે,
 બ્રહ્મા સજે ને વિજય સહુ પાળે, શિવ સંહાર કરી સહુ ટાળે ૧૭
 વરુણદેવ જળનો અધિપતિ, પાળે જળના જંતુ આતિ,
 ઈંદ્ર વાયુ ને અગ્નિ જહ, કામ કરે યુતિનાં તેહ ૧૮
 સૂરજ જળ શોષણ કરી લે છે, કરી પ્રકાશ સહુને સુખ દે છે
 યમરાજ કહેવાયા જહ, જીવના કર્મ તપાસે તેહ ૧૯
 હુ ખ નરકના વળતી દે છે, એમ સહુ દેવ કામ કરે છે,
 ત્રિગુણાત્મક ઈંદ્ર પ્રભુતણી, દેવ અનેકરૂપે તે ગણી ૨૦
 રાજસ દેવ સૃષ્ટિ ઉપજાવે, સાત્વિક સહુના પાલક કહાવે,

કરે તામસી દેવ સંહાર, કરે કામ એ ત્રણ પ્રકાર. ૨૧
 છે પરબ્રહ્મ સદા સુખકારી, સરજ્યા સકળ પ્રથમ દેહધારી;
 અંતસકરણ ઇન્દ્રિયો આપી, કર્યા સ્વતંત્ર સર્વ નિબાપી. ૨૨
 પછે બોલ્યા પ્રભુજી એમ, તમે કરજ્યો કહું હું તેમ;
 દિવ્ય દેહ તમેને મેં દીધા, નથી દુઃખીયા તો કાઇને કીધા. ૨૩
 કર્યો સુખરૂપ દેહ તમારો, હવે દોષ નથી કાંય મારો;
 કર્મ કરશો તમે જે સારાં, તો સુખ રહેશે સદાય તમારાં. ૨૪
 માઠાં કર્મ થકી દુઃખ મળશે, જલું વાવશે તેવું રૂળશે;
 કરશો પાપ તમે ધરી દેહ, જશો લાખ ચોરાશીમાં તેહ. ૨૫
 પુણ્ય પાપ હશે સમ જ્યારે, નરલોકમાં નાખીશ ત્યારે;
 દુઃખ સુખસમાન છે તેમાં, પણ અમરપણું નથી એમાં. ૨૬
 અદ્ય પુણ્ય ને પાતક ધણું, વપુ પામે તે તિર્યક્તણું;
 ધણું પાપ વધે છે જ્યારે, પડે નકં વિષે જઈ ત્યારે. ૨૭
 તેના દુઃખનો ન આવે પાર, જઈ ભોગવે જીવ ગમાર;
 પોતપોતાને કરમે કરી, દુઃખ ને સુખ પામે મરી મરી. ૨૮
 એવાં વચન પ્રભુએ કહ્યાં, સાધુ પુરુષે સત્ય કરી ગયાં;
 તજી આજ્ઞા જે અવળા વહ્યા, પડ્યા પાપે ચોરાશીમાં રહ્યા. ૨૯

ગંગો

ગંગે ગુણવંત માનવ દેહ, અતિ ઉત્તમ સહુથી એહ;
 અન્ય દેહતણે એ રાય, એમાં સાધન સઘળાં થાય. ૧
 બાવનઅક્ષર સુખથી બોલાય, મનનો આશય સહુને કેવાય;
 વેદ આદિ છે પુસ્તક જેહ, શીખે સંભળાવે વંચાય તેહ. ૨
 એ છે અવર દેહનો રોજ, જીવમાત્ર માને છે માઝ;
 પ્રભુઆજ્ઞાએ વેદમાં જવી, સહુ પાળી શકાય છે તેવી. ૩
 કરી પુણ્ય ને સ્વર્ગે જવાય, વળી ભક્તિ પ્રભુજીની થાય;
 કર્મપાશનું બંધન જેહ, કાપી છૂટે ચોરાશીથી તેહ. ૪
 નરદેહ એવો છે સાર, એમાં છે વળી ઉભય પ્રકાર;
 છે કેટલીક આસુરી જાતિ, કેટલીક દેવીતણી છે જાતિ. ૫
 આસુરી મૂઠ અચેત અધરમી, વિપયાસક્ત કકોર કુકરમી;
 કપટી કુટિલ મહાખલ કામી, હિંસાપ્રિય પરદારાગમી. ૬
 વળી પરધન હરવા પ્રવીણ, લોભી લોભુપ પરદુઃખ દેણ;
 હોય આસુરી સંપત્તિ જેને, પરનિંદા ગમે બહુ તેને. ૭

ઘણી ગીસ ને ગર્વ અપાર, નહિ ભાવ કે ભક્તિ લગાર,
 દાનપુણ્ય સુકૃત નહિ લેશ, ખુને જન્મ વૃથા કરી કનેશ ૮
 એના લક્ષણ અધમ અપાર, લખ્યે વાધે ઘણો વિસ્તાર
 તેની જીન તો હાય દયાવ, વળી જીનતણા પ્રતિપાવ ૯
 સત્યશીલ સદા સુનિયાર, પરદુ ખલજન પરઉપકાર
 નીતિ ભક્તિ સહિત સુધર્મ, કરે ઈશ્વર અર્થે કર્મ ૧૦
 દેના જીન પામી નરદેહ, લનપાશથી છૂટે તેહ,
 કરી સુકૃત જન્મ સુધારે, એ તો આત્મા પોતાનો તારે ૧૧
 પામી ઉત્તમ દેહ અનૂપ, તરી જે ન શકે લવકૂપ,
 પશુ પામરથી તે ગમાર, તેને સરવે કરે ધિક્કાર ૧૨
 મળે માનવીતો દેહ સાર, વળી ઉત્તમ કુળ અનતાર,
 સહુ નિધા લણેલો સાગી, હોય લોકવિષે અધિકારી ૧૩
 સહુ દેશમા કહેવાય ડહો, શૂરવીર ન જાય વનાયો,
 એવું છતા ખૂડે લન જેહ, જાણો ખર થકી ઓટો તેહ ૧૪
 નર જે ભજે નહિ ભગનાન, તે તો શાના ઘણા ગુણનાન,
 જ્યારે ના શક્યા પાપ નિનારી, જમહાયે ગયા જખ્ય મારી ૧૫
 ખટ શત્રુ ન જીત્યા પૂરા, તે તો શાના બિચારા શૂરા,
 તેની વૃક્ષો તણી દેહ સારી, ધ્યાઅહિત છે પરઉપકારી ૧૬
 જે કાય ઉત્તમ નરતનુધારી, થાય સરવેને સતાપકારી,
 સર્પ વિછીસમા તે જ ત, પડે નર્કમા કટપ અનત ૧૭
 અંગે માનવી કરી લે નિયાર, તારા આત્માનો કરને ઉદ્ધાર,
 જે તુ દેહ ગમાવીશ એવો, પછી ક્યા મળશે એના જેવો ૧૮
 શકે આત્મા પોતાનો તારી, એવી માણુ ખીજ દેહ સાગી,
 આ તો કર્મભૂમિ કહેવાય, જેવું વાવે તેવું ફળ થાય ૧૯
 તારા સગ નુ સુકૃત જેહ, તારે કામે નહિ આવે તેહ,
 જે તુ કરીશ તારે હાથે, તે તો આવશે તારી સાથે ૨૦
 તારા સગા સહોદર જેહ, તારા અર્થ લગી છે તેહ,
 તારા આત્માને તે નહિ તારે, વળી નહિ આવે તારી વહારે ૨૧
 તારો સાચો સગો છે ધર્મ, પ્રિય પાવન કરતા પર્મ,
 સાચે આવે મુના પછી સોચ, ખાકી બીજુ નહિ આવે કોચ ૨૨
 તારા સગા સહોદર જેહ, કાયા ખાળી કોરે રહે તેહ,
 અત્યે ધર્મજ આવશે સાથે, હેતે ઝાલશે તુજને હાથે ૨૩

ધર્મ

- ઘઘ્વા ઘટમાં કરી જો વિચાર, કહું કર્મના ત્રણ પ્રકાર, ૧
 મનસા વાચાને કર્મે કરી, પુણ્ય પાપ તો થાય છે કરી
 કરે મનમાં પ્રભુનું ધ્યાન, શુભ ઈચ્છે સરવતું નિદાન, ૨
 કોયતું છુંડું થવાનું ન ભાવે, દયા પ્રેમસહિત ઉર આવે
 શુભ ઈચ્છા ઉઠે જો સદાય, એવાં માનસ પુણ્ય કહેવાય, ૩
 પરધન પગનારીને લેવા, પરદ્રોહ ને પરદુષ્ટ દેવા.
 એવા ઉપજી મનોરથ જેને, થાય માનસ પાતક તેને, ૪
 હવે સાંભળો વાચિક પાપ, જેને વચને સહુને હોય તાપ.
 જૂઠા બોલ કઠોર ને ગાળ, પરનિંદા ને અમથું આળ, ૫
 ભાડ ભાષણ કપટ ને ચાડી, અન્યાય અધર્મ વાતો ચાડી.
 કરવા કુકર્મ શીખવે કાય, દંભ ઈરિયાને અનરથમાંય, ૬
 એવાં વાચિક પાપ અપાર, કરી સુકૃત ખુવે ગમાર.
 હવે વાચિક પુણ્ય છે જોઈ, સહુ સજ્જન સુણજો તેહ, ૭
 પ્રભુનામનાં ધીરતન કરવા, સત્ય વચન સદાય ઉચરવાં.
 પુણ્ય બોધ પવિત્ર વચન, સુણી હોય સુખી સહુ જન, ૮
 બ્રહ્મ ધર્મ કથાયો સાર, ભાગે બ્રાતિયો એવા ઉચાર.
 વેદપાઠ પ્રભુગુણગાન, દેવ વચન વડે અભેદાન, ૯
 એવાં વાચિક પુણ્ય છે બહુ, સદ્બોધથી સુધરે સહુ
 ગુણદાયક કરવા ત્રય, લહે પ્રાણી તે પુણ્યનો પંથ, ૧૦
 કહું કાયિક પુણ્યની રીત્ય, પાળો ધર્મ આણીને પ્રીત્ય
 રાખે સારથિ અશ્વને જમ, વશ ઈંદ્રિયો ગખવી તેમ, ૧૧
 દોષ દષ્ટે ન જોવું કાંચ, જોવું કહાપણ પ્રભુનું માંચ.
 કાને કરવું કથામૃતપાન, તેથી વાધે ધણું ધણું જ્ઞાન, ૧૨
 જીમે જપવો પ્રભુનો જપ, કાંઈ મિથ્યા ન કરવો આલાપ.
 હાથે કગ્વી હરિગુરુસેવા, જીભાત્રને જળવી લેવા, ૧૩
 ધર્મસાધનનાં જે કામ, નિત્ય નૈમિત્ય કર્મ તમામ.
 માત તાત ને સજ્જન દેવા, સ્નેહ રાખીને કરવી સેવા, ૧૪
 હોય પુણ્ય તાણું જ્યા કામ, ચાલી ચગણે જવું તે કામ
 હવે કાયિક પાતક જેહ, સેવાનંદ સુણો કહું તેહ, ૧૫
 પગદારા આસિંગન થાય, ધન પાગડુ ચોરીને જાય. ૧૫
 કાય કુંગરમાં દવ બાળે, ઘાસ અનેક ગામ પ્રજાળે,

જીવહિંસા કરે ઢાય પાપી, કટપવૃક્ષ સરખાં દે કાપી. ૧૬
 મદપાન કરે મહામંદ, રચે પરધન હરવાના કંદ;
 એવાં કાયિક પાપ અપાર, કરે ગાફલ જીવ ગમાર. ૧૭
 મનસા વાચા ને કર્મણા વડે, કરે પાપ તે નરકે પડે;
 પુણ્ય કરમનાં સાધન થાય, કર્મ બંધન છૂટી જાય. ૧૮
 પ્રજ્ઞાનંદનો ભોક્તા હોય, તેને કલેશ ન બોધે કોય;
 આ ભૂતલ ઉપર જેવું, કરે કરમ મળે ફળ તેવું. ૧૯
 થાય ત્રણ પ્રકારે કર્મ, તેનો સાંભળજ્યો કહું મર્મ;
 ક્રિયામાણ ને સંચિત સોય, ત્રીજું પ્રારબ્ધ તે થયી હોય. ૨૦
 થાય ત્રણ અવસ્થાઓ એમ, તમે સાંભળજ્યો કહું તેમ;
 દેહે કર્મ શુભાશુભ થાય, ક્રિયામાણ તો તેને કહેવાય. ૨૧
 જ્યારે કર્મ કરી રહેવાય, સંચિત વાસના મધ્યે થાય;
 તેનું સૂક્ષ્મ એવું છે નામ, સૂક્ષ્મ દેહમાં તેનો ધામ. ૨૨
 વાવે ખેતર ખેડીને જમ, ક્રિયામાણને જાણવું તેમ;
 પાકે અન્ન તે ભરે દાઢાર, થયું સંચિત તે નિરધાર. ૨૩
 એમ ક્રિયામાણનું ફળ જોઈ, રહે વાસનામધ્યે તેઈ;
 જ્યારે દેહ નવો બંધાય, સંચિત માંડ્યથી પ્રારબ્ધ થાય. ૨૪
 જાતિ આયુષ્ય સુખદુઃખ ભોગ, બંને પૂર્વકર્મસંજોગ;
 કોય કહેશે જ ક્રિયામાણ જોઈ, ઉપજી તેવું પામે લય તેઈ. ૨૫
 તેનું સંચિત કેઈ પેરે થાય, સુણજો ઉત્તર સંશય જાય;
 કર્મ ઉપજી તે વિણસે ખરૂં, ફલ વાસનામાં રહે ભરૂં. ૨૬
 કરે સુતાર કાપતું કામ, પછી વાંસલો પામે વિરામ;
 કર્મ છીંધા પછી મટી જાય, કયો ઘાટ મિથ્યા નવ થાય. ૨૭
 જાય ક્રિયામાણ સંચિત રહે, બીજા દેહમાં તેનું ફળ વહે;
 પ્રભુ કર્મનો સાક્ષી જોઈ, ફળ આપે બનાવીને દેહ. ૨૮
 પૂર્વકર્મનું સંચિત જેવું, થાય પ્રારબ્ધ દેહનું તેવું;
 જ્યારે પ્રારબ્ધ સધળું ખૂટે, તેનો દેહ તત્કાલ છૂટે. ૨૯
 જાતિ ને મનુષ્યાદિક દેહ, જીવે જ્યાંલગી આયુષ્ય તેઈ;
 ભોગ તે સુખ દુઃખ કહેવાય, સહુ કર્મસંજોગે થાય. ૩૦
 કોય નાસ્તિક અધર્મી અચેતા, નથી પૂર્વજન્મ એમ કહેતા;
 તેમાં જોતાં કરીને વિચાર, જૂઠું કલ્પિત છે નિરધાર. ૩૧
 કોય જન્મ થકી દુઃખી હીન, હોય અંગ થકી વળી હીન;

કાય ખાળપણથી જન, સુખી હોય છે સુંદર તન. ૩૨
 જ્યારે જન્મ કરી નવ હોય, ક્ષય નિપજ એવું કાય,
 જ્યારે ઈશ્વર એવું કરે, ત્યારે નિર્દય પોતે હરે ૩૩
 હોય વિષમપણું પ્રભુમાંથી, જીવ જોવો હરે છે ત્યાંય,
 એવું વેદ-ધર્મમાં નથી, પૂર્વજન્મ કહ્યો છે કથી ૩૪
 જાતિ આયુષ્ય સુખ-દુઃખ-સોગ, રમે દેહમાં કર્મસંજેગ,
 મારે નિર્દયતા પ્રભુ માંથી, નથી વિષમપણું વળી કાય ૩૫
 સૃષ્ટિ આદે તો સુખીયા સહુ, જીવમાત્ર ગયા હતા બહુ,
 માની પ્રભુની આજ્ઞાન જ્યારે, થયા પાપીને દુઃખીયા ત્યારે ૩૬
 મારે જીવોનો છે અપગવ, નથી ઈશ્વરને કાંઈ બાધ,
 જીવ કર્મ કરે છે જેના, ગ્યી દેહ આપે કંઈ તેનાં ૩૭

૭

હા હા અક્ષર છે જોઈ, આવે સંસ્કૃત માહી એહ,
 ચાલો સુપથે સધળા જન, કહ્યા વેદમાં એવાં વચન ૧
 વેદ કાર્યદે પ્રભુએ કાંધો, પછી માનવોને કર દીધો,
 કહ્યું ધર્મનિરૂપણ પહેલું, એમાં બ્રહ્મનિરૂપણ છેડું ૨
 કહ્યું વેદવચનને જે સાર, સુણી ચાલત કંગે નિચાર,
 પ્રભુ કહે છે પાળો ધર્મ સાર, તમે આજસ ન કરે વગાર. ૩
 તમને તારવા ચોર સંસાર, ધર્મ ચગલ્યો છે મેં નિરધાર,
 મૂંઝા બુદ્ધિ તમારી તે માંય, કંગે વૃદ્ધિ જતન કરી ત્યાંય ૪
 તમે વિષયોને લોભે કરી, માંય અધર્મ ધાલ્યો ન કરી,
 ભાણ્યો અધર્મ છે દુઃખનું મૂળ, તેવી તમનેથશે બહુ રૂણ ૫
 ધર્મરૂપી ડહુ કદ્યવૃત્ત, તે તો આપ્યું મેં તમને પ્રત્યક્ષ;
 સુખ જોઈતું હોય જે તમારે, લેજો માગી કરમ કને ત્યારે. ૬
 જેને ધર્મ તણું બળ જેવું, તેને આપીશ હું સુખ તેવું,
 ધર્મ આચર્યો વિના કહી, સુખ માચ્યું તો આપીશ નહીં. ૭
 પાપી કંગે પ્રાર્થના વળી, સુખ આપીશ નહિ માલગી,
 આપુ પાપીઓને સુખ જ્યારે, કાય ધર્મ ન આચરે ત્યારે ૮
 તેથી સૃષ્ટિ ન આવે સારી, વધે દુર્ભતિ અનર્થકારી,
 પછી વૃષ્ટિ કરે નહિ દેવ, સહુ પ્રલે કરે તતખેવ ૯
 તમે સાચ પાળો સહુ જન, ગંગે આજમ કંતા મન,
 કાય કંગે નહિ બલિચાર, ગંગે ગમતા બાર જુગાર ૧૦

પ્રજા અરથે પરણુજે નારી, પછી ગહેજે સદા મતધારી;
 જેવું સરવે પદારથ સારું, વળી લાગે છે તમને તમારું. ૧૧
 દેહ દારા સુતા સુત દામ, તેવું વહાલું મરવને તમામ;
 આપ જેવા દેખે જન માત્ર, તેજ દેખતા છે શુણુપાત્ર. ૧૨
 કાચ કરગો નહિ મધુપાત્ર, મળી માદક વસ્તુ આન,
 કાચ જીનની હિંસા નવ કરશે, તેથી સુખે કરી ભવ તરશે. ૧૩
 સદા પરદુ ખલજન થાજે, સાગ સજ્જન પાસે જાજે;
 પ્રાણીમાત્ર ઉપર કરે પ્રીતિ, સારી શીખજે સવળી રીતિ. ૧૪
 બાહ્ય ભીત ગહેજે પવિત્ર, હજે માનવમાત્રના મિત્ર;
 દેજે દીન જનોને દાન, બ્રહ્મરૂપનું ધરજે ધ્યાન. ૧૫
 માત તાત ગુરુજન જેહ, લક્ષિભાવથી પૂજજે તેહ,
 ઇંદ્રી જીતીને ગહેશે જપાજે, જીત્યું ત્રિલોક જાણજે ત્યારે. ૧૬
 રહેશે વિષયોમાં ખૂટીને કાચ, સહેશે નકંતણું સુખ સોચ;
 ભલા ભૂપતણું ભણું થાય, એવું અંતર ઇચ્છો સદાય. ૧૭
 કરજ્યો રક્ષણુ યુવતીઓતણું, પુત્રપુત્રીને ભણાવજે ધણું;
 તજી દુર્યુણુ દેજે તમારા, સહુ લોકમાં કહેવાજે સારા. ૧૮
 કહ્યાં વચન પ્રભુએ એવાં, જનમાત્રને અમૃત જેવાં;
 કહ્યો ધર્મ સરવેને સમાન, પછી બ્રહ્મતણું કહું જ્ઞાન. ૧૯
 કાચ મોક્ષની કામના જને, ગુરુશરણે જવું પછી તેણે;
 અર્થ સમજવો વેદનો એવો, પછી બ્રહ્મને ઓળખી લેવો. ૨૦
 કરવું શ્રવણ-મનન-નિદિધ્યાસ, તેથી બ્રહ્મનો થાય પ્રકાશ,
 એમ બ્રહ્મને ઓળખી કરી, પછી લક્ષિ આચરવી ખરી. ૨૧
 નાશવંત પદારથ જેહ, મને માનવું મિથ્યા તેહ;
 નિત્ય તત્ત્વનો કરવો વિચાર, ચિત્ત ચૈતન્યમાં એકતાર. ૨૨
 વેદવાચક કંઠે કરીએ, નિત્ય પ્રાર્થના પ્રેમે ઉચ્ચરીએ,
 પ્રભુનામનાં ઘીર્તાન કરજે, એમ લક્ષિ કરી ભવ તરજે. ૨૩

અર્થ:

અર્થા અર્થ તણા દેહનાંય, પંચ વિષયો ભરેલા ત્યાંય,
 તેમાં જીવે કર્યો છે વાસ, ઘેર્યો વિષયોએ ચારે પાસ. ૧
 તેની સાથે થયો તદ્દલીન, જેવું જળમાં રમે છે મીન,
 વહાલું મીનને પાણી જેવું, વાહલું જીવને વિષયસુખ તેવું. ૨
 થઈ મજા વિષયમાં મહાલે, પ્રભુ આજ્ઞાથી ઉદ્ધટો ચાલે,

સુખલોગવિષે રતિ જવી, પ્રભુ સાથે થતી નથી તેવી. ૩
 ભોગ ભોગવે જીવ અપાર, તોય તૃષ્ણા ન છીપે લગાર;
 જન્મ સરિતાઓ સાગરમાં, નિત્ય ડોટિ ભજે જઈ ત્યાં. ૪
 તોય સાગર જવો ને તેવો, જીવ ભૂખ્યો વિષયનો તેવો;
 રાજ્ય ડોટિ પ્રભાંડનું હોય, પૂરી તૃષ્ણા પડે નહિ તોય. ૫
 વધે અધિક અધિક અનુદિન, રહે જીવ વિષય આધીન;
 કરે હોય વિષય અંતરાય, તેથી ક્રોધ અતિશે થાય. ૬
 ભોગ પામના સહુથી સરે, હોય દેવઉપાસન કરે;
 કરી સેવા ધણું સુખ માગે, નાકલીટીયો તાણવા લાગે. ૭
 ધન દારા પશુ પરિવાર, માગે દેવ પાસે સુખ સાર;
 દેવ આપે નહિ કાંઈ જ્યારે, ગાળો દઈને પછાડે ત્યારે. ૮
 હોય પથ્થરનો દેવ જઈ, ખંડી નાખે કહેવાડે તેહ;
 વાંકું વાધરીનું થાય જ્યારે, મારે દેવીને જીતીયે ત્યારે. ૯
 વિષયી જીવો સરવ હોય એવા, સુખ સાડ કરે બહુ સેવા;
 જીવ લોભીયા જાણી અપાર, રહ્યા અદૃષ્ટ જગદાધાર. ૧૦
 સહુ વિષયોમાં લંપટ દીઠા, પ્રભુ આકાશ અંતર પેઠા;
 સદા શૂન્યને પડદે રહે છે, જવાં કર્મ તેવાં ફળ દે છે. ૧૧
 હોય નીચ નથી નર જના, કરી પાપ માગે સુખ એવા;
 શુભ કર્મ કરી જો માગે, તોય દેવોને સાડ લાગે. ૧૨
 નીચ કર્મ જરાય નથી ટળતું, માટે માણ્યું કશું નથી મળતું;
 પછી દેવોનો કાઢવો વાંક, નથી દુકર્મ તજતા રાંક. ૧૩
 જાણે કાચછી કેરીની આશ, એ તો થાય છે અંતે નિરાશ;
 સુખલોભીને સુખ ભરપૂર, મળે તોય ઇચ્છે ધણું ઊર. ૧૪
 નરલોક તણું સુખ જઈ, રહે દુઃખથી અસેવું તેહ;
 સુખ પાછળ આવે છે દુઃખ, વળી દુઃખની પાછળ સુખ. ૧૫
 સુખ સ્વર્ગ તણું છે જઈ, લણું ભોમિથી અદકું તેહ;
 પણ નિંદું છે વેદો માંય, માટે શ્રેષ્ઠપણું નથી કાંય. ૧૬
 કરે કર્મ આ લોકે જઈ, જઈ ભોગવે સ્વર્ગ તેહ;
 ક્ષીણ પુણ્ય થઈ જાય જ્યારે, નાખે પૃથ્વીની ઉપર ત્યારે. ૧૭
 નવાં કર્મ સ્વર્ગમાં ન થાય, કર્યા ભૂતલનાં ભોગવાય;
 માટે કવિયે કહ્યું છે એવું, સુખ સ્વર્ગનું પૃથ્વીના જવું. ૧૮
 હોય વૃક્ષ વિષયથી ન થાય, માટે ઝાંઝવા જવું કહેવાય;

જળ ઝાંઝવાની જે આશ, રાખે પીવા તે થાય નિરાશ. ૧૯
 માટે વિપયો તણું સુખ જેહ, સુખાભાસ કહ્યું છે તેહ;
 સુખમાં પરિણામે દુઃખ રહે છે, માટે ગૌતમ દુઃખરૂપ કહે છે. ૨૦
 ગણતાં સુખને દુઃખસમાન, મૃત્યુલોક છે દુઃખનું નિધાન;
 માટે બધ થકી મુક્ત થવા, જને ઇચ્છવું મોક્ષમાં જવા. ૨૧
 થવા મોક્ષતણા અધિકારી, સહુ રીતિયો રાખવી સારી;
 કાંય સુખ અથવા દુઃખ આવે, લેવાં ભોગથી રહેજ સ્વભાવે. ૨૨
 પુણ્યકર્મ સદાય આચરવાં, પારાં પાપ તણાં બંધ કરવાં;
 જેમ આત્મામાં પાપ ન આવે, એમ રહેવું સદા શુદ્ધ ભાવે. ૨૩
 પાપી આત્મા તો બંધન પામે, નર જાય છે નીચે ઠામે;
 માટે પુણ્યનો કરવો પ્રકાશ, તજી કળ ભોગવ્યાની આશ. ૨૪
 કર્મ બ્રહ્મને અરપણ થાય, પાપ બાળીને ચોખ્ખો થાય;
 વિપયાસક્ત થયેલા મંદ, જાણે વિપય એજ ગોવિંદ. ૨૫
 એવું માનવે માનવું નહી, ના હોય આકપયે ઘૃત કહી;
 હુતો રાય ચયાતિ જેહ, ભોગ ભોગવતો બહુ તેહ. ૨૬
 તેની વાસના તૃપ્ત ન થઈ, પછી બોલ્યો છે એવું કહી,
 કાંય ભોગથી તૃપ્ત ન થાય, એવું નિશ્ચે કરી ગયો રાય. ૨૭
 મન રાખે વિપયમાં જોળી, ફરે રાખ શરીરે ચોળી;
 ઘણા ગેરથકી પટ રંગે, કાંય ફરે ઉઘાડે અંગે.
 તેના મનતણી તૃષ્ણા ન જાય, ભેખ ભાંડના જેવા કહેવાય. ૨૮
 વેદે નિંદું વિપયસુખ બહુ, નથી બાવાજ બનવાતું કહ્યું;
 રહો ગૃહસ્થના આશ્રમમાંય, છતી તૃષ્ણાને રહેવું ત્યાંય. ૨૯
 રહો ગૃહસ્થ કે પાજો ત્યાગ, તજો મનથી વિપય અનુરાગ;
 મટે મન થકી સધળા રાગ, તેનું નામ કહો વીતરાગ. ૩૦
 નથી ભેખ ધર્યે થતું તેહ, ભરવા ઉદર ફરે છે એહ;
 યાજ્ઞવલ્કય જનક ને વસિષ્ઠ, હુતા ગૃહસ્થ વૈરાગીમાં ઈષ્ટ. ૩૧
 ઘણા જ્ઞાની વૈરાગ્યસહિત, રહ્યા શોક ને મોહ રહિત;
 ભેખ ધારી અપારશરે પેઠા, મઠ મંદિર બાંધીને બેઠા. ૩૨
 ખેતીવાડી વિવિધ વેપાર, ઠામ આમ આકાંક્ષા અપાર;
 મોહ માન ને મમતા ધણી, તૃષ્ણા ના ટળે અંતર તણી. ૩૩
 ફરે પાર વનાં પાખંડ, એવા ભેખ છે વેદ વિતંડ;
 તેને કહું છું યથારથ બોધ, રખે સાંભળી કરતા ક્રોધ. ૩૪

શબ્દ આદિ વિષય છે જોઈ, વિના આસક્તિ ભોગવો તેહ;
 તેમાં આસક્ત રહેશે જ્યારે, કાંય ભેષ તમોને નહિ તારે. ૩૫
 વેદવિધિએ વરવી નારી, પણ કરવી નહિ વ્યભિચારી;
 પ્રજા ઉત્પન્ન કરવા કાજે, વેદવ્યાજ્ઞા કરી મહારાજ. ૩૬
 પ્રજાતંતુ છે આણતો જોઈ, ધરી ભેષ ન તોડવો તેહ;
 ધરી ભેષ કરે વ્યભિચાર, પડે રૌરવ નરકને દાર. ૩૭
 ભેષ ધરવાની ઇચ્છા હોય, કરવું પુત્ર થયા પછે સોય;
 સહુ વિષયોનો કરવો ત્યાગ, કહી કરવો નહિ અનુરાગ. ૩૮
 જીવું ઓકરેણું હોય અંન, તેવું દામ દારા પર મંન;
 રહી ગૃહસ્થ કરે જો ભોગ, તોય મનમાંહે જાણો રોગ. ૩૯
 અતિ આસક્ત વિષયોમાં થાય, ડોટિ જન્મ લગી દૂટાય;
 એક એક વિષયવશ પ્રાણી, જુઓ દેહની થાય છે હાણી. ૪૦
 અહિ એણું મરે છે જોઈ, જુઓ નાદને લોભે તેહ;
 રૂપ જોવાને લોભે કરી, પડે પતંગ દીપમાં મરી. ૪૧
 હાથી હાથણી કરે લોભે, પડી જાય અજાડીમાં થોભે;
 ગજનો ગંધ લેવાને જાય, મરે ભમરો કર્ણ અપટાય. ૪૨
 મીન જીમને સ્નાદે કરી, કાંટો વાગે ને જાય છે મરી;
 એક એક વિષયવશ એમ, મરે જીવ ખયારા તેમ. ૪૩
 નર પંચવિષયવશ હોય, ક્યમ સંસાર તરશે સોય;
 સહુ બંધન છૂટે જ્યારે, મળે મોક્ષ વિષે જઈ ત્યારે. ૪૪

છઠ્ઠી

છઠ્ઠી જીવ તજ કરવાં કર્મ, સમજી વેદવચનનો મર્મ;
 ચારે વર્ણ ને આશ્રમ ચાર, કલ્યાણ વેદમાં ધર્મ વિચાર, ૧
 ચાલે તે થકી ઉક્તો જોઈ, મહાપાપાંડી કહેવાય તેહ;
 જોઈ વર્ણધર્મ તજ દે છે, વર્ણસંકર તેને કહે છે. ૨
 નિંદી ધર્મ કથે બ્રહ્મજ્ઞાન, જાય નર્કમાં તેજ નિદાન;
 માટે ધર્મ સર્વેના કહું, સ્નેહસહિત સાંભળજો સહુ. ૩
 પહેલી વર્ણ છે બ્રાહ્મણુત્તરી, સહુ વર્ણની શિરોમણી;
 તેણે કાંઈ ન કરવું પાપ, જીમે બ્રહ્મનો કરવો જાપ. ૪
 વિદ્યા ભણવી ભણાવવી તેણે, દાન આપવું લેવું એણે;
 વળી યજ્ઞ કરે ને કરાવે, ખટ કર્મ એ વિપ્રનાં કહાવે. ૫
 અથ અંગે લહી ઝકાર, બ્રહ્મનિષ્ઠ થવું નિરધાર;

શુભ ધર્મ સદાય આચરવો, અન્ય વર્ણને ઉપદેશ કરવો. ૬
 ધર્મ શ્રદ્ધ બતાવે જોઈ, કહીએ આચારજ તો એહ; ૭
 ગુરુપદવી તણો અધિકાર, નથી અન્ય વર્ણને લગાર. ૭
 અન્ય વર્ણનો કોય વિદ્વાન, કોય વિદ્યા કક્ષા ગુણ જ્ઞાન; ૮
 કળા શીખવી સઘળી તેની, પણ ગુરુપદવી નથી એની. ૮
 મંત્ર મોક્ષ તણો કોય જોઈ, લેવો બ્રાહ્મણ પાસેથી તેહ; ૯
 એવાં છે મનુકેરાં વચન, માટે ધર્મ ન ચુકશે જન. ૯
 ક્ષત્રી વિદ્યા ભણે કરે યાગ, આપે દાન ધરી અનુરાગ; ૧૦
 અસ્ત્ર શસ્ત્રનો કરવો અભ્યાસ, પ્રજા પાળવી ખારે માસ. ૧૦
 સાધુ બ્રાહ્મણ અબળા ગાય, તેની ક્ષત્રિયે કરવી સહાય; ૧૧
 વૈશ્યે વિદ્યા ભણવી દાન દેવું, કરી યજ્ઞતાલું દ્રવ્ય લેવું. ૧૧
 ખેતી વણજ કરે પશુ પાળે, કોય દીન તણા દુઃખ ટાળે; ૧૨
 શૂદ્રે શિક્ષણ શીખવાં કર્મ, સેવે સહુને તે એનો ધર્મ. ૧૨
 પાળી ધર્મ ભજે પરબ્રહ્મ, એ છે સહુનો સાધારણ ધર્મ; ૧૩
 હવે આશ્રમ ધર્મ છે જોઈ, કહ્યા વેદે સુણો એહ. ૧૩
 બ્રાહ્મણ ક્ષત્રીને વૈશ્યના તંન, વિદ્યા ભણવાનું કરવું જતંન; ૧૪
 આપે ઉપવિતનો સંસ્કાર, ગુરુકુળમાં જવું તેણીવાર. ૧૪
 રહેવું શ્રદ્ધયર્થ વ્રતધારી, આઠે અંગેથી તજવી નારી; ૧૫
 માગી ભિક્ષાને કરવો આહાર, ભણવી વિદ્યા ને તજવા વિકાર. ૧૫
 આવે ગૃહસ્થાશ્રમમાં જ્યારે, નિજ વૃત્તિ ચલાવે ત્યારે; ૧૬
 નારીવર્ગનું પાલન કરવું, સાચે ઉઘમે ઉઘર ભરવું. ૧૬
 ઋતુકાળે દેવું ઋતુદાન, થવું શુદ્ધ કરીને સ્નાન; ૧૭
 પ્રજાતંત્ર ચલાવવો સહી, પરનારીને અડવું નહી. ૧૭
 અભ્યાગત દે અતિથિ ને આવે, સેવા કરવી અતિશુદ્ધ ભાવે, ૧૮
 દેવ પિત્રિ અતિથિ ને ગાય, અગ્નિ અર્કને સેવે સદાય. ૧૮
 માત-તાત ગુરજન જોઈ, અતિપ્રેમથી પૂજવા તેહ; ૧૯
 દેવું શક્તિ પ્રમાણે દાન, નિત્ય ધરવું પ્રજાનું ધ્યાન. ૧૯
 જે જે કર્મ કરે જે વાર, સત્ શબ્દનો કરવો ઉચ્ચાર; ૨૦
 કર્મમાત્ર બ્રહ્માર્પણ કરવું, પુણ્યમાર્ગે વિત વાવરવું. ૨૦
 વાનપ્રસ્થ પાળે જન જ્યારે, વાસ વનમાં કરે જઈ ત્યારે; ૨૧
 દ્રવ્યભૂજ તણો કરી આહાર, જીતે ઇદ્રીના વિષય વિકાર. ૨૧
 છૂટે કર્મતણા સહુ પાસ, પછી લેવો તેણે સંન્યાસ;

આઠે પહોર પ્રણવનો જપ, જપી બાળે પુરાતન પાપ. ૨૨
 ધરે કેવલ બ્રહ્મનું ધ્યાન, ટળે દેહ તણું અભિમાન;
 જીવ બ્રહ્મની એકતા હોય, એમ મોક્ષ પામે જન સોય. ૨૩
 ધર્મ નારી તણો છે જેહ, તમે સાંભળજ્યો સહુ તેહ;
 પતિ એહજ બાણો દેવ, સાચે ભાવેથી કરવી સેવ. ૨૪
 તેને વ્રત ન કરવું કાંય, આવ્યું સરવે પતિવ્રત માંદ;
 પતિવ્રત ધરે જે નાર, સહુ તીરથ તેને દ્વાર. ૨૫
 કરે અન્ય પુરુષસુ રતિ, સહે નર્ક તણાં દુઃખ અતિ;
 એવો ભય બહુ મનમાં ધારી, પતિઆજ્ઞાઓ પાળે નારી. ૨૬
 પતિવિયોગ થાયે જ્યારે, ત્યારે બ્રહ્મચર્ય વ્રત ધારે;
 પામે સ્વર્ગ તણું સુખ તેહ, એમાં રાખવો નહિ સંદેહ. ૨૭
 સહુનો ધર્મ સાધારણ જેહ, સેવાનંદ સાંભળજો તેહ;
 કોય જીવોની હિંસા ન કરવી, વાણી સત્ય સદાય ઉચરવી. ૨૮
 બ્રાહ્મભ્યંતર રહેવું પવિત્ર, સહુ માનવ બાણવા મિત્ર;
 મન ઈંદ્રિયથી રહેવું શુદ્ધ, નવ ચાલવું વેદ વિરુદ્ધ. ૨૯
 પાળી ધર્મ પોતાનો સાર, ભાવે ભજવો ખરે કરતાર;
 ચોરી જરી અધર્મ અનેક, સહુ તજવા કરીને વિવેક. ૩૦
 પાળે ધર્મ તે સ્વર્ગે જાય, કરે પાપ તે નર્ક પળાય;
 સાડું મરવું સ્વધર્મે હોય, પરધર્મ ન પાળવો તોય. ૩૧
 બૌદ્ધ યવન આદિક ધર્મ જેહ, પરધર્મ કહાવે તેહ;
 જે જે ધર્મ છે વેદ વિરુદ્ધ, અદ્ય વિચારવાળા અશુદ્ધ. x ૩૨

જગજો

જગજો જગતનો કરતાર એક, તેના અંશ છે જીવ અનેક;
 અંશ અંશીને ભજશે જ્યારે, મળે મોક્ષમાં જઘને ત્યારે. ૧
 ભજવો ઈશ્વર સાચો જેહ, ભક્તિ નામ કહેવાય છે તેહ;
 એવી ભક્તિ છે દશાંશ સાર, તેમાં મુખ્ય પરા નિરધાર. ૨

x દરેક ધર્મ કે સંપ્રદાયનો પાયો અયૌકિ જ્ઞાન-ચારિત્ર ઉપર રચાવા
 છતા પાછળથી તે તે ધર્મ-સંપ્રદાયને બદાને અતીતિ ને અધર્મ સેવનારા-
 ઓ પણ પાકે છેજ. પરંતુ એવાઓને લીધે વેદધર્મને અશુદ્ધ કહેવો અયોગ્ય
 છે; તેમ કોઈ જૈન, મુસ્લીમ, જુદ, ખ્રિસ્તી કે પારસીઓના ધર્મને પણ અ-
 શુદ્ધ કહેવામા આવે એ અયોગ્ય છે. દરેક ધર્મ-સંપ્રદાયમાં સદુપયોગ કરી
 જાણનારા અસામાન્ય આત્માઓ પાડ્યા છે. અને દુરુપયોગ કરનારા તો
 અસારે સેંકડે નવાણું સર્વત્ર પડ્યા છે. સિમ્ભુ-અખંડાનંદ

- ઉપજ પ્રેમ પ્રભુપર ખડુ, પરા ભક્તિ તો તેને કહુ;
અતિ પ્રેમ અંતરમાં ઉછળાય, તેથી વિશ્વપતિ વશ થાય. ૩
- ચંદ્ર પ્રેમ ખુમારી જ્યારે, ટળી જાય મનોમલ ત્યારે;
શમે શમે ઉડે રરંકાર, ચાલે નેત્રે તો નીર નિરધાર. ૪
- દેહ ગેહનું બૂલે ભાન, લાગે એક પ્રભુમાં ધ્યાન;
ગાતાં ગદગદ કંઠે થાય, દિવ્ય રૂપ બધે દરશાય. ૫
- તણે લોકતાણું સુખ જોડ, તૃણતુલ્ય ગણે સહુ તેડ;
હોય હૃદયકમળ સવિકાશ, દેખે પૂરણ બ્રહ્મ પ્રકાશ. ૬
- પરા ભક્તિ કહેવાય છે એહ, ઉત્ત ભાગ્યથી આવે છે તેહ;
પરા ભક્તિ વસે ઉર જ્યારે, શુભ કર્મ સુદલ કૃણે ત્યારે. ૭
- પરાભક્તિથી પ્રગટે જ્ઞાન, રહે નિલ પ્રભુમાં ધ્યાન;
અતિ ઉત્તમ ભક્તિ છે એહ, મહામોક્ષનું સાધન તેહ. ૮
- એવી ભક્તિ પ્રગટ કરનાર, ક્રિયા ભક્તિ છે નવધા પ્રકાર;
પહેલી થવણુ ને ધીર્તાન બીજી, વળી સ્મરણભક્તિ ત્રીજી. ૯
- સેવાભક્તિ છે ચોથી સાર, પૂજા પંચમી છે નિરધાર;
છઠી વંદનભક્તિ હોય, દાસભક્તિ છે સાતમી સોય. ૧૦
- સખા આઠમી ભક્તિ જોડ, નવમી અરપણ કરવો દેહ;
હવે તેનો કહું વિરતાર, કરતાં પ્રાણી લહે ભવ પાર. ૧૧
- સુણવો મહિમા પ્રભુનો જોડ, નામ અવણભક્તિ છે તેડ;
શુણ ગાવા પ્રભુના સાર, કરવાં ધીર્તાન એજ પ્રકાર. ૧૨
- પ્રભુરૂપનું ચિંતન થાય, તેને સ્મરણભક્તિ કહેવાય;
પ્રભુ રીઝે એવો આચાર, સેવા ભક્તિ એ છે નિરધાર. ૧૩
- જ્યમ નારી પતિવ્રત ગ્રહે, પિયુઆજ્ઞા તણે વરા રહે;
ધરી ધ્યાન પ્રભુનું સાર, કરે અર્ચન મન ઉપચાર. ૧૪
- વારંવાર કરે નમસ્કાર, ભક્તિવંદન એ નિરધાર;
હું છું દાસ પ્રભુ મમ સ્વામી, આજ્ઞા અધીન રહે સિર નામી. ૧૫
- પ્રભુ પૂર્વસનેહી છે માગ, સખા સર્વ થકી સહુ સારા;
મિત્ર મિત્રનો હોય ઉપકારી, આપે વસ્તુ જ જો હોય સારી. ૧૬
- એમ બાણીને સુકૃત સરે, સહુ બ્રહ્મને અર્પણ કરે;
પ્રભુ આપે અક્ષય સુખ એને, સખા ભક્તિ વસે ઉર જોને. ૧૭
- અર્પે આત્મા પ્રભુને જોડ, કહીએ આત્મનિવેદન તેડ;
દેહ ઇંદ્રી આત્મા મન પ્રાણ, અર્પે બ્રહ્મને ભક્ત સુખણ. ૧૮
- એમ બ્રહ્મસમર્પણ હોય, આપ અર્પે ન વાવરે કાંય;

નવધા ભક્તિ કરે જ એમ, તેથી વાધે પ્રભુપદપ્રેમ. ૧૯
 ક્રિયાભક્તિ તે માટે કહી, એ તો થાય છે બાહેર રહી;
 રહે અંતરપ્રેમનો તાર, પરા નામ તેનું નિરધાર. ૨૦
 પરા ભક્તિ ઉપજી નવ હોય, જીવ કૃતાર્થ ન બને કોય;
 રહે અંતર પ્રભુપર રાગ, એવી ઉપજે જનાં મહાભાગ્ય. ૨૧
 બાહ્ય ચિહ્ન કશું ન જણાય, રહે અંતર પ્રેમ સદાય;
 ક્રિયાભક્તિ છે નવધા જેહ, ઘણા દંભી કરે છે તેહ. ૨૨
 પરાભક્તિ તો સારથી થાય, તેમાં જાડ ન ચાલે જરાય;
 જડ લોક અજાણ્યા જેહ, ભક્ત કુંવારીને જાણે છે તેહ. ૨૩
 માળા તિલકનો મહિમાય, કહી ભક્ત ઘણા પૂજાય;
 માને લોક અજાણ્યા તેને, પણ માને નહિ પ્રભુ એને. ૨૪
 માટે સાચે રાચે છે રામ, પૂરે ભક્ત તણાં મન કામ;
 કહી શાંડિલ્ય શાસ્ત્રે પ્રમાણ, જાણે આચરી કોય સુજાણ. ૨૫
 પ્રભુ પામવા સાધન જેહ, યોગ નામ કહેવાય છે તેહ;
 તેમાં ભક્તિ, કર્મ ને ધ્યાન, ચોથો યોગ કહ્યો છે જ્ઞાન. ૨૬
 ભક્તિયોગ પ્રભુને ધ્યારો, સુખદાયક છે અતિ સારો;
 ઝંઝે પાતંજલ મતમાંય, ધ્યાનયોગ કહ્યો છે ત્યાંય. ૨૭
 ચિત્ત ચંચલ છે જીવતણું, ધ્યાનવિના ઠરે નહિ ક્ષણું;
 માટે યોગ કહ્યો મુનિરાય, જેથી ચિત્તવૃત્તિ સ્થિર થાય. ૨૮
 પ્રભુરૂપમાં ચિત્ત સ્થિર રહે, યોગ મુનિવર તેને કહે;
 બાહ્ય વિષયોમાં મન રહે ફરતું, વિના યોગ તે સ્થિર નથી ઠરતું. ૨૯
 યોગકરો છે આઠજ અંગ, જન સાધે જો આણી ઉમંગ;
 યમ નેમ ને આસન સાર, પ્રાણાયામ ને પ્રત્યાહાર. ૩૦
 ધ્યાન ધારણા શુદ્ધ સમાધિ, આકે અંગ લેવાં એજ સાધી;
 યમ સાધન છે દશ જેહ, સુખદાયક છે સહુ તેહ. ૩૧
 પહેલું જીવદયા મન ધરીએ, કોઈની ચોરી કશી નવ કરીએ;
 શૌચ શાંતિ સરલપણું સાર, દંઢ ધીરજ સૂક્ષ્મ આહાર. ૩૨
 સત્ય બોલે ને હિંસા ન કરે, શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય વ્રત ધરે;
 યમસાધન છે દશ એહ, પાળે પ્રથમ યોગેશ્વર તેહ. ૩૩
 હવે નિયમ કહું દશ વીર, પાળે તે નર જો હોય ધીર;
 ઘણી આસ્તિકતા મન માંય, રહે હરખ ભરેલો ત્યાંય. ૩૪
 સહે કષ્ટ ધરમતું જેહ, તપ ઉત્તમ કહીએ તેહ;
 દેવ અર્ચન ને વળી દાન, સાજયુક્ત ને ઉત્તમ જ્ઞાન. ૩૫

કર રોમિ મુલુ સદયયે અલ્પપ પમે નુલ પય
 દશ નેમ ૧ અનુ નામ પામે તેનુ મ મહુ કામ ૩૬
 પદ્મ આનન આદિકે જેલે રાવ રયમ ૨ દેલ દેલ
 પૂઠક ૨ મક વાગવા પ્રાણ્યામ છે રણ પ્રકા ૩૭
 ૮૧ નાગીથી પૂઠક ૨ ૨જી કુલક ઉદર ભરે
 ૨૨ નિના નાદીની પાન અમ આન નિગતર ૨નામ ૩૮
 જ્યાં કેનલી કુલક હોર ૧૨યાગ વહ જન સોય
 જ્યાં કામ નકર નિ થાય ત્યા ચિત્તને ૧જી શકાય ૩૯
 મહુ નિના પ થી મન ર મ વ્યાનમા ગેહીને જન
 પ્રસાદા ૬ જન નમે ચિત્તરૂતિ રહે અક કામ ૪૦
 તામિદમ ધ્રુવી નિર વાન અલ્પ મ થકી ૭ વામ
 ધાગી મ નિ ન જર નામ ધા ગ કહીએ તેલ ૪૧
 મહુ તરોથી નિ ન અનૂર ધા રાનમા આનદરૂપ
 ધ્યાનના ૧ કાલ ૭ આલ મ માનના કાના તેલ ૪૨
 મન પતનને ૧જી ની વા રાગની મહુ ફરી
 જન પ્રલ જનને એ રાય અનુ ન મ સમ્યક્ કહેનાય ૪૩
 ચિત્ત વચન જ નાય અન સનન ચિત્ત ન થાય
 માટે પ્રસનુ ૨૨૩ રાન કલ્પ વ મ અજ નિદાન ૪૪

અહીં

૪૪ યત અનન નમાન રોય પદ અક પ્રસનુ ધ્યાન
 એના બાપુયા કરી અરૂપ કલ્યા રેદમા વાનસ્વરૂપ ૧
 જકરૂપ પ્રકૃતિ ૭ માના જેથી જાણીના દેલ રચાયા
 કલો સલ વરૂ ની તેલ કહી અસલ માયા એલ ૨
 સહુ બા ૭ સાય થકી થય થાય વળી પ્રત્યમ જાય
 પ્રણ પોને ૭ આનદ રૂપ નથી તે કય નાસ્વરૂપ ૩
 કોરોરૂપ સન છે માય તના તરવોના ૨૮ ચાયા
 માટે નેશ જોતા છે દેલ સહે જન નવા માલ તેલ ૪
 નાન અલ્પ રાને ક્રૂપ, પ્રીતિ વાસના અ થય મેશ
 પચકાસના લમાપ કહુ બાણુ જન નુ એ સહુ ૫
 પચ રેશ જેમા નવ હોય નમે ૨૨ બાણુ સોય
 જીવ જૂલ્યા પોતાનુ રનરૂપ વળી જૂ થો પ્રણનુ ૩૫ ૬
 બાણુ આનન લમાપુ એલ બીજ કુ છુ અહતા જેલ
 દેલ અસલ ને નારાયણ તેને સાચા માની રહો જત ૭

ત્રીજી રાગતણી કહું રીતિ, મળે સુખો તાંહાં બહુ પ્રીતિ;
 કરે કુકર્મ તેટલા ઢાળે, પણ દોષ ગણી નવ લાળે. ૮
 એના સુખમાં કરે કોય બાધ, નડે તેનો ગણી અપરાધ;
 બણે દ્રેપતું લક્ષણ એહ, કહું વાસના જીવમાં બેહ. ૯
 વારે વારે કુતકોના વેલા, ભારે મોહ અવિદ્યા ભરેલા;
 જેવો હોય કંઠાડીનો કંદ, એમ જીવમાં વાસનાવૃંદ. ૧૦
 દોડે સંકલ્પ વિકલ્પના ઘોડા, નથી અનર્થકારી તે થોડા;
 મનસા વાચા ને કર્મણા વડે, પાપ કરાવી નરકે પાડે. ૧૧
 કર્મવિપાક પ્રભુને નથી, કર્મરહિત સદા સર્વથી;
 જીવ તો આ જન્મે કરે જેવું, મળે પરજન્મે ફળ તેવું. ૧૨
 કર્મ કેરું પ્રારબ્ધ ઘડાય, નીતિ આયુષ્ય સુખદુઃખ થાય;
 કર્મવિપાક તેને કહે છે, જેવાં કર્મ તેવાં ફળ દે છે. ૧૩
 કરતુમકરતું છે જેહ, સમરથ અન્યથાકરતું છે તેહ;
 કોટી બ્રહ્માંડ ઘડે ને ભાગે, તોય કર્મ તેને નવ ભાગે. ૧૪
 સમદૃષ્ટિ સર્વ પર રાખે, જીવને કર્મતણાં ફળ દાખે;
 સ્થાપ સરજે પાળે લય થાય, એ તો લીલા એની કહેવાય. ૧૫
 જોતાં સૃષ્ટિનું ત્રિચિત્રપણું, થાય જ્ઞાન એ કર્તાતણું;
 ગુણ સૃષ્ટિ તણા પરખાય, તેથી કર્તા તણા જોખાય. ૧૬
 છે વૈરાગ્ય ગુણ પ્રભુમાંય, નથી લેપાતો માયામાં કાંય;
 ઘણું અશ્વર્યપણું છે એથી, સહુ કરવા છે સમરથ તેથી. ૧૭
 ધર્મ ગુણ પ્રભુમાં રહે છે, સહુનો ન્યાય તે ઘટતો કરે છે;
 સૃષ્ટિના જીવો ઉપર તેહ, કોટિ માતાથી અદેહા સ્નેહ. ૧૮
 જને જોઈએ અતુલ જીવું, તેને આપે યથાયોગ્ય તેવું;
 ખાવા અન્ન ને પહેરવા પટ, જોઈએ મેઘ તો વરસાવે ઝટ. ૧૯
 હુતો શન્ય મધ્યે અંધકાર, રવિચંદ્ર કર્યા કર્તાર;
 સૂરજ આદિ અધિકૃત જેહ, પાળે આજ્ઞા પ્રભુની તેહ. ૨૦
 રચ્યાં બીજમાં જણે વૃક્ષ, કોણ બીજે છે એવો દક્ષ;
 યોગ્યા જે જે પદારથ માંય, તેવા જીવ બને છે ત્યાંય. ૨૧
 આણુ આદિથી બ્રહ્માપર્યંત, સહુ એક મસાલાના જાંત;
 રૂપ ગુણ પ્રકૃતિ સ્વભાવ, લિપ્ત લિપ્ત અતંત પ્રભાવ. ૨૨
 એક એકના શત્રુને મિત્ર, એવી જાતિયો સરજી ત્રિચિત્ર;
 એવી અગાધતા પ્રભુતણી, કોટી રસનાઓ ના શકે ગણી. ૨૩
 પ્રભુ અખંડ જ્ઞાનસ્વરૂપ, એક કાળે જુએ સહુનાં રૂપ;

રાખે સુની સાથે સંભાળ, પ્રભુ પૂરપૂ પરમ કૃપાળ ૨૪
 જીવ અપણ સર્વે કહેવાય, જયત સ્વપ્ન સુપત્તિ થાય,
 જયતનુ જ્ઞાન નવને ન ગ્હે, વળી નિદ્રામા કાય ન લહે ૨૫
 જડ દેહધારી સહુ જીન, દેહાતીત પ્રભુ છે મદૈવ,
 બ્રહ્મ એક છે બીજે નહિ, બીજી માયા ગચી છે સહી ૨૬
 તેના અશ છે જીન અતેક, પ્રભુ આનંદકંઠ છે એક,
 પ્રભુ છે અવિનાશી સદાય, નાશનંત તે કેનાય માય ૨૭
 જીન જાણતો નથી તેને રાગ માયાપિયે રહે એને,
 તેથી જીવને જવન થાય, પ્રભુ જાણ્યાથી મોક્ષમા જાય ૨૮
 મૃદિ પહેનો અને સૃષ્ટિ અતે, રહે એક સદા જગનંત,
 પરમાત્મા પરબ્રહ્મ રામ, ઈશ્વર જગનત એના નામ ૨૯
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ શંકર ને દેવી, આપી પ્રભુએ ઈશ્વરતા જેવી,
 તેવી ઈશ્વરતા તેમા રહી, પણ બ્રહ્મ જગજ્ઞર નહી ૩૦
 સર્ગ સર્ગિતા આદિ જળ જાડ, આવે મેઘ થયી સહુ તેડ,
 એમ ઈશ્વરમા પ્રભુ કેરી, આવે દેવોમા જટલી પ્રેરી ૩૧
 એક જોત તણે પતિ હોય, તેને ભૂપતિ કહે છે કોય,
 આખી પૃથ્વીતણે જ પતિ, વળી તે પણ છે ભૂપતિ ૩૨
 એમા ફેર રહ્યો છે જોનો, દેવ બ્રહ્મ નિધે છે તેનો,
 ખગે ભૂપતિ એક છે જમ, ખગે દેવ પ્રભુ છે તેમ ૩૩
 જોને આઠો જોનો અધિકાર, તેટલો તે અધિપતિ નિરધાર,
 સહુ દેવ વિભૂતિ છે તેની, માટે શક્તિ સર્વમા એની ૩૪

દશે

દશા ટેક ગ્રહે દશ જ્યોતે, અને બ્રહ્મ ઉપાસના ત્યાગે,
 સ્તૂતમુદ્ધિના જોઈ અધિકારી, વ્યાસે ભુક્તિ કરી એક સારી ૧
 પચદેવ છે જ્ઞકાર માય, કહી ભેદ જોનો કર્યો ત્યાય
 પચ દેવોના કીધા પ્રણય, બ્રહ્મરૂપે કર્યા છે વખાણ ૨
 ભિન્ન ભિન્ન કહેલ મહિમાય, બ્રહ્મદૈવત તેમા પૂજાય
 બ્રહ્મ નિર્ગુણ અનંદ કામ, તેના પચ પાડયા છે નામ ૩
 શિવ શક્તિ વિષ્ણુ ગણરાય, ભાનુ નામ તે બ્રહ્મનુ ગાય
 નામ કારણ કેરા એહ, તેથી પચ કહ્યા છે દેહ ૪
 તેના વ્યાસે કહ્યા છે પુરાણ, બ્રહ્મરૂપે કર્યા છે વખાણ
 મદમુદ્ધિ ઉપાસકો સાર, કયુ વર્ણન ન્યાર ન્યાર ૫
 એક એકનો મહિમા અપાર, કર્યો વ્યાસે ધણો વિસ્તાર,

પચદેવો તણા ભક્ત જેહ, કરના લાગ્યા કુદહલ તેહ ૬
 બુદા બુદા પડી ગયા પંચ, તેના કનિઓએ ડીધા મંથ, ૭
 ઘણો બ્રહ્મમાં પાડ્યો ભેદ, એકબીજાનું કરે હેઠેદ.
 એક અદૈત કહે છે વેદ, તેમા ભક્તોએ પાડ્યા ભેદ, ૮
 વિષ્ણુભક્ત કહે શિવ ખોટા, દેવ વિષ્ણુ મગધી મોટા ૯
 વિષ્ણુભક્તોમા મોટા છે હિંસ, ધરે નિષ્ણુ પાદોદ્ધરી શિસ,
 શિવ ધારે અમગલ વેશ, તેમા શુદ્ધપણું નહિ લેશ ૯
 ધરી નિષ્ણુ પાદોદ્ધરી ન્યાયે, થયા મગધરૂપ એ ત્યારે,
 ગજ ચર્મ કપાલ ને વ્યાલ, ડાક ડમરૂ ધરે રૂઠેમાલ ૧૦
 મહાતામસી દેવ છે વામ, તેનું વૈષ્ણવ ના લે નામ,
 દેવી માયા છે વિષ્ણુ તણી, માટે બવવંતી છે ધણી.
 એના સેવક થાય છે જેહ, દયાહીન અનમી તેહ ૧૧
 ખૂબ પંચ મક્રએ કરી, વેદ આજ્ઞા ન પાળે જરી,
 શિવનો પુત્ર હેગણપતિજેહ, અડધો નર અને અડધો પશુદેહ. ૧૨
 મંત્રે ભગતો રહે નભ માય, એને જ પ મંત્રે નહિ કાય,
 અન્ય દેવ સર્વ છે એવા, તથી કાય હનિતા જના. ૧૩
 શિવભક્ત વદે છે એવું, તથી કાય સદાશિવ જેવું,
 વિષ્ણુ આદિ છે સધળા દેવ, પણ મક્ર છે મહાદેવ ૧૪
 સૃષ્ટિકર્તા છે એકજ દિવ, એક શિવ નિના સહુ જીવ,
 જીવ માત્ર પશુ કહેવાય, પશુપતિ સદાશિવ રાય. ૧૫
 વિષ્ણુ સેવક છે શિવતણા, તેથી આપ્યા છે વૈભવ ધણા,
 એક દિવ્ય કમલ હજાર, હજિએ શિવને સમર્પ્યા સાગ ૧૬
 એક આપ્તુ થયું તે માય, કાકયું નેત્ર પોતાનું ત્યાય,
 થયા પ્રસન્ન શિવ ભગવાન, પછી આપ્યા ઘણાં વગ્દાન. ૧૭
 શિવની સેવકી દેવી સદાય, મહાદેવી તેથી કહેવાય,
 બીજા દેવોમાં દેવત જેહ, શિવભક્તિથી પામેલા તેહ ૧૮
 સમકૃષ્ણ આદે અનતાગ, શિવભક્તિ ન ચુકે લગાર,
 ગમે સાગર બાધ્યો ન્યાયે, થાપ્યા તમ્ભ મમેશ્વર ત્યારે ૧૯
 દૃષ્ટે શંકરપૂજન કીધું, તેવી ચક્ર સુદર્શન કીધું,
 દેવીભક્ત કહે મહુ ખોટ, મહુચી રક્તિનુ સામર્થ મોટું. ૨૦
 જેણે જની ઉપાગી છે દેવી, તેને આપી વિશ્વતિ તેવી,
 આછી રક્તિ તે નિર્બળ જીવ, ધણી શક્તિ તે સમર્થ શિવ ૨૧
 ન્યાયે શક્તિ સર્વમાથી જાય, છારે કાષ્ઠસમી હોય કાય,

બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને શંકર આપ, પામ્યા શક્તિ તણી પ્રમાદ. ૨૨
સૂર્યભક્ત કહે સહુ કોઈ, મૂર્ખવડે છે સમજા લોક;
હોય અંવારું બ્રહ્માંડ માંય, કોઈ દેવોતું ના ગાતે હોય. ૨૩
બ્રહ્મા નિષ્કલ શંકરમય એક, સગર પામે હરે સહુ તેક,
કહે ગણપતિ કેને ભક્ત, થયું ગણપતિથી સહુ જડ. ૨૪
સહિ પહેલો એ દેવ છે જ્યારે, સર્વે પહેલો પૂજ્ય છે ત્યારે;
અન્ય દેવને પૂજે હોય, તેનું કારણ સિદ્ધ ન હોય. ૨૫
પંચદેવ ઉપાસક ગેહ, અન્યેઅન્ય સહી મને એક;
લેદમાદમાં ભગ્યા સહુ, તેથી કે કુટુંબ પહુ. ૨૬
સહુ ચાલે છે વેદ નિરૂદ્ધ, હોય પથ રહ્યો નથી શુદ્ધ;
પંચદેવોનાં કીર્તિ પુગણુ તેનો અર્થ ન સમજ્યા અગણુ. ૨૭
પચ્ચક્ષ તણા નામ પાડી, એ તો વ્યાસે ઉપાસના કાડી;
હીના વિગ્રહ સમજા દેવ, બ્રહ્માવેથી કમી સેન. ૨૮
એવો મરમ ન સમજ્યા ગેહ, થયા બ્રહ્મા દ્રોહિત તેહ;
એક એકની નિંદા કરે, તેથી કાળ હોય ના સરે. ૨૯
જડ પૂજીને જડવન્ થયા, કોય બ્રહ્મરવરૂપ ન લેહ;
મત વેદનો મમલો ગેહ, કુચે બ્રહ્મ ઉપાસન તેહ. ૩૦

કહો

કહા વેદ તણો ગ્યી છા, આપ્યો કષિણેને કરવાનો પાઠ,
તેનો મહિમા કહ્યો છે બહુ, માટે જાણના મુનિગન સહુ. ૧
હરિનામ કહે કાઢીવાર, એક અક્ષર વેદ ઉચ્ચાર;
એ બ્રહ્મ અક્ષર છે વેદ, તેનો બ્રહ્માટ્મ જાણે એ. ૨
સહિતા જનને આપવા કાળ, કહ્યો વેદ પ્રથમ મહારાજ;
હુતો વેદ પ્રથમ તો એક, જેના વાક્યના ઓઝો વિષેક. ૩
આ જાણ કીધા જેના, કરતા પાઠ કષિણ તેના,
વેદ કષિણેને કહે હુતો, આજ સખવાનો તે સમયે નહોતો. ૪
ગયા કાળ નેટલાક જ્યારે, વેદ પાને લખાયા ત્યારે
તેની શાખાઓ ચર્ચ છે ઘણી, સંહિતાઓ કહી છે તે તણી. ૫
ઈતિહાસ તથા સંવાદ, લખ્યા વેદના કષિણેના વાદ,
વેદ પાને લખાયા જ્યારે, અથા કષિણે મળ્યા છે ત્યારે. ૬
જેણે મોઢે કરેલો જોયો, તેણે તરત લખાવ્યો તેવો,
એમ વેદ ધરમ છે એક, પ્રમાદ ઈશ્વરે કીધો તેહ. ૭

- વેદવર્મની છાયામાથી, વધા વગ્ન ચનનના ત્યાથી,
ખીન પ્રગટ્યા છે નાનિતક તણા, બહુ ધર્મ પાખ ડીઓ વણા ૮
- વેદ પ્રભતલુ છે વાણી, મહાસન્નિહત ગૂઢ પ્રમાણા,
મહાભોટ આચાર્યો યયા, બહીતા બહીતા અગ્વ કરી ગયા ૯
- જેની બુદ્ધિમા આચો જો, તેણે અર્થ લગાચો તેણે,
અર્થ ઉપગ્રહનો સર્વ કહે, મૂળ આચાર્ય કો નન લહે ૧૦
- તેથી આન્યા મતાતર વણા, પછી અથ યયા તે તણા,
પ્રતિપાદન વેદોની માય, ધર્મ પ્રભ કહો છે લાય ૧૧
- પ્રાણલક્ષ્ય ને વૈષ્ણ સમેત, બણે વેદ રીતે હેત,
ક્યું હોય ભાષાતે તેતુ, રાદ્ર નીતિયે બણુતુ એતુ ૧૨
- પટ ગાય યયા છે જો, અર્થ વેદનો કહે છે એહ,
વર્મ પ્રભ કહો છે હુદ્ધ નથી શાસ્ત્રો તો વેદનિરુદ્ધ ૧૩
- વેદનિરુદ્ધ અથ જ હોય, તણે વણે ન મુણના સોય
વેદનિરુદ્ધ દોય જો કટી, તેની સાયે તો બોવવુ નહી ૧૪
- અંથ પૃથ્વી ઉપર હોય જ્યાય, સહુ વેદની છાયા માલ,
વેદ ચક્રવર્તી છે ગય, સહુ પથોમા તેની છાય ૧૫
- નયા પથ ચલાવ્યા છે જો, લીવુ વેદનુ કાઢકે તેણે,
ખીન ભેળી છે કમ્પિત વાત, પછી પથ ડ્યા વિખ્યાત ૧૬
- ડોય નાગી મેગ્ધ મનીન, ધર્મ કર્મ ક્રિયા થકી લીન,
પગલાગ આલિંગન જો, લીહુ વેદે તો નિદેહુ તેહ ૧૭
- તેણે પથ ચનાવ્યો જ્યાગ, કરી વેદોની નિદા લાગે,
વેદે નિદેયા કરના કર્મ, કાઢ્યો પાપીએ જુદો ધર્મ ૧૮
- વેદનિદાઓ કરવાતુ એથી, પડયુ તેને પ્રયોજન તેથી,
હુગચાગી હતા જેના ચાવ, ગ્વી દલ દેખાડે નિશાન ૧૯
- સિદ્ધ કરના પોતાતુ જામ, વેદ નિદી ગયા તે તમામ,
વેદનાથ જથાથ બણો, એ તો ઈશ્વરકૃત પ્રમાણો ૨૦
- ખીન અથ હોયકૃત જોનાય, વેદપ્રમાણથી ખગ થાય,
જેમા વેદપ્રમાણ ન હોય, આયે ખડનમા પછી સોય ૨૧
- સત્ય વક્તા નથી હન દોય, તેની નાણી પ્રમાણ ન દોય,
હોય માનવે જોલેહુ જ્યાય, ગગદેષ ને સ્વપક્ષમાય ૨૨
- ઈશ્વર પ્રમાણે જોલેહુ અર્થ, તેનું જોલેહુ બણવુ વ્યર્થ,
હોય ઈશ્વર જોલેહુ જો, આડે અગે યથારથ તેહ ૨૩

થયા નાસ્તિક કુર્મતિ જ્યારે, કરી વેદોની નિંદા ત્યારે;
 તેના કુતર્ક સાંભળી કરી, ભોળા લોક લમી ગયા ફરી. ૧૫
 મહામુનિઓએ ક્રીધા વિચાર, ખટશાસ્ત્ર રચ્યાં નિર્ધાર;
 અર્થ વેદનો દર્શાવ્યો એમાં, સારા સુતર્ક કીધા છે તેમાં. ૧૬
 જણે સાંભળ્યો શાસ્ત્રનો બોધ, હણ્યા નાસ્તિકને કરી ક્રોધ;
 સારા સુતર્ક સાંભળ્યા હતા, પડ્યા બંધ તે નરકે જતા. ૧૭
 લોક ગતાનુગતિક સદાય, જતા પાછળ સઘળા બધ;
 ખટ શાસ્ત્ર રચ્યાં જ્યારે, થતા નાસ્તિક અટક્યા ત્યારે. ૧૮
 ખટ દરશનના ખટ પંથ, જુદા જુદા રચ્યા છે અંથ;
 થયા ત્યાગી છ દર્શન તણા, વધ્યા ભેખ પછીથી ઘણા. ૧૯
 વેદમાર્ગી દર્શન માંધ, મુખ્ય ત્રણજ વાતો ત્યાંધ;
 ધર્મ યોગ ને ત્રીજું જ્ઞાન, ધરે બ્રહ્મ તણું સહુ ધ્યાન. ૨૦
 ભળી ભેખમાં નીચી જાત, મ્લેચ્છ આભિર શખર કીરાત;
 તેને ના ગમ્યો સુદ્ધ આચાર, થયાં છંન્તુ પાખંડ તે વાર. ૨૧
 ચારવાક સુગત ને જીન, કાપાલીક પરમ મહીન;
 અધોરપંથી કાપડીયા ને વાદિ, ભેખ ભરથરી રાવળ આદિ. ૨૨
 એવાં પાખંડ છંન્તુ થયાં, બધા દેશમાં ફેલી ગયાં;
 મધ માંસ તણા ને આહારી, વળી કરનારા ચોરી ને જરી. ૨૩
 સાધુ સંન્યાસીના શિષ્ય ધાય, પણ જાતિસ્વભાવ ન જાય;
 ધરી ભેખને પાખંડ કરે, ધર્મમારગે ના અનુસરે. ૨૪
 ઘણા ચાલે તે વેદવિરુદ્ધ, ધર્મ પાળી શકે નહિ શુદ્ધ;
 વેદશાસ્ત્રને મારે ઠોક, જુદું બોલીને લમાવે લોક. ૨૫
 જણે પંથ પોતાનો વધે, વેદ શાસ્ત્રને નિંદે બધે;
 ભોગ દેખીને થાય છે ભૂર, પછી ઇંદ્રી લડાવે અમૂર. ૨૬
 વેદ શાસ્ત્રનો મારગ જહ, કાચ ટાળી શકે નહિ તેહ;
 હોય પાખંડ પંથ અપાર, તેનો નાશ કરે કરતાર. ૨૭
 સહુ શાસ્ત્ર લડાં છે હમેશ, મુખ્ય વેદાન્ત શાસ્ત્ર વિશેષ;
 મળે મોક્ષનો મારગ એમાં, સહુ માન્ય આપે છે તેમાં. ૨૮
 કાચ મ્લેચ્છ ચલાવે છે પંથ, બાંધે કલિપત જૂઠા અંથ;
 છંદશાસ્ત્ર યત્રી એ વિરુદ્ધ, તેમાં ગોઠવે શબ્દ અશુદ્ધ. ૨૯
 કહે બ્રહ્મથી આધું છે ધામ, તેનું કાચ ન જણે નામ;
 લોક બ્રહ્મમાં અટક્યા જ્યારે, અમે આગ્યા તનુ ધરી ત્યારે. ૩૦
 છા. ૩

આને પદ્ય અમાગમા જોહ, તેને તગત દેખાડીશું તેહ,
નથી ધર્મ કર્મનું કામ, ભજ અમને યોગે નિજ ધામ ૩૧

૬૬૧

ઢઢા દુગી તણા બુઝો ઢગ, રમે રામ તણા બહુ રંગ,
વેદ ગાયો અગુણ અવિકારી, તેને ગાયો ઘણો વ્યભિચારી ૧
તેનો થાય અખડ વિહાર, બણો અમને તેનો અવતાર,
દેહ દાગ ને દામ તમારું, કંગે પ્રજા સમર્પણ સારું ૨
વેદ ભેદ લહે નહિ જોનો, અમે મત્ર તો આપીશુ એનો,
મખીલાવ તમે ધરો સાર, કરજો શ્રીહરિ સાથ વિહાર ૩
કોય પ્રજા ઉપર કહે ધામ, તજ વેદ વિધિ તણા કામ,
સખીભાને ઉપાસશે જ્યારે, નિજ ધામને પામશે ત્યારે ૪
કોય કહે હુ નાગયણ આપ, અર્પો તન મન ધનને પાપ,
પછી શો રહો દોષ તમારો, થયા મુક્ત એવું મન ધારો ૫
જવુ ધારે પતિવ્રતા નારી, એવી ભક્તિ કરો તમે મારી
મત કોયનો ન ધરશો કાન, માનો હુજ ખરો ભગવાન ૬
કોય ચન્નોએ કીધા અથ, વળી પ્રોઢ ચવાવ્યો પથ,
વેદ શાસ્ત્રની નિદા કરે, કહે અથ અમારા સરે ૭
નથી જાણતા શાસ્ત્રોમા કાય, પણ નિદે છે લોકોની માય,
ન્યાયે આવવાનુ કહે ન્યાય, મીમાસા કહે મન વશ થાય ૮
કરી નામ ઉપર એમ અર્થ, પછી શાસ્ત્રને માને વ્યર્થ,
એવા પાપડ વાધ્યા જ્યારે, વેદ ધર્મ બગાડયો ત્યારે ૯
કોય કહેરો વચન વેદ તણા, સહુ ઈશ્વરે મુખથી ભણ્યા,
માન્યા પાપડીએ નહિ તેને, શો દોષ લગાવ્યો એને ૧૦
લાઘવો કારણ એતુ છે જોહ, તમે સુણજો જશે સદેહ,
કહી વેદમા રીતિ જવી, કોઇને નવ ગમી પાળવી તેની ૧૧
ખીજુ કારણ છે વળી દ્વેષ, તેથી માન્યો નહિ ઉપદેશ,
અણગમતા વચન સહુ ખડી, નના કનિપત થયા પાપડી ૧૨
જમ પાજે પતિવ્રત નારી, માને વેશ્યાઓ તેને નહારી,
તેને જગ ઉપર છે પ્રીત, માટે નિદે સતીની રીત ૧૩
વેદે નિધુ છે જ જ કુકર્મ, માન્યો પાપડીઓએ તે ધર્મ,
જરકર્મ અધર્મ છે જોહ, બુઝો વેદે તો નિધુ છે તેહ ૧૪
કહે પાપડીઓ એમ કરી, જરજાવથી રીતે છે હરિ,

વેદે બ્રહ્મને વ્યાપક કહ્યો, ભેદવાદ પાખંડીએ ગ્રહ્યો. ૧૫
 પહેલાં વેદના રક્ષણ કાળે, રચ્યાં ખટ દર્શન મુનિરાજે;
 તેમાં પાખંડ ઇંતુ થયાં, હાલ હજારો ફેલી ગયાં. ૧૬
 બુદ્ધો સાંખ્યે કહ્યો છે યોગ, તેમાં તજવા વિષય રસ ભોગ;
 જીભ ઉપરથી જીતાય જ્યારે, કૃષ્ણે યોગનાં સાધન ત્યારે. ૧૭
 લોક યોગીને માનતા જોઈ, વેશધારી બને ખલ કાઈ;
 રસ ઇંદ્રિય જીતાઈ એથી, કાઢ્યા જોગીયે જુદા તેથી. ૧૮
 તેણે ગોઠવ્યા એવા અંથ, કાઢ્યો કૌલતણો એક પંથ;
 મધ માંસને મૈથુનાનંદ, માન્યો મોક્ષ રચી બહુ દંદ. ૧૯
 પહેલું પાખંડ યોગીમાં હતું, દેખાદેખી વધ્યા પછી બહુ;
 વળી ચાર્વાક બૌદ્ધને જીત, થયાં પાખંડ મોટાં મલીન. ૨૦
 સ્નાન શૌચ ગમ્યું નહિ જ્યારે, બહુ વિપ્રોને નિંદા ત્યારે;
 નિંદા આચાર્ય સધળા લાંચ, મૂક્યાં દૃષણ વેદોની માંચ. ૨૧
 વેદ વિપ્રો ઉપર કરી દ્વેષ, આણ્યો કલિજીગ આખો દેશ;
 કાચમાં સંપ રહ્યો નહિ કાંચ, વેરઝેર વધ્યાં સહુ માંચ. ૨૨
 હુતી યવનજાતિ તે વાર, નિજ કુળમાં કરતા વ્યભિચાર;
 સગા બ્રાતની પુત્રીને વરે, એવો ધર્મ ચલાવ્યો સરે. ૨૩
 ઘણા ધાતકી હિંસક કૂર, મારે મનુષ્યને એવા અસૂર;
 ધરી પાખંડ ધર્માભિમાન, ઘણા હિંદુનું કીધું જીન. ૨૪
 જોયો કુસંપ હિંદુઓ માંચ, યાપ્યું રાજ્ય પોતાનું લાંચ;
 વેદધર્મના રક્ષક જહ, ટાળ્યા મ્લેચ્છોયે સધળા તેહ. ૨૫
 બહુ બાળી નાખ્યા છે અંથ, કરના પ્રૌઢ પોતાનો પંથ;
 વર્ષ પાંચસે રાજ્ય તે રહ્યું, સહુ હિંદુનું દૈવત ગયું. ૨૬
 વેદશાસ્ત્રોના આચાર ગયા, નવા પાખંડી ઉભા થયા;
 કાચ કહે હું હરિ અવતાર, આવ્યો કરવા જગત ઉદ્ધાર. ૨૭
 કાચ કહે મુને મોકલ્યો દેવે, તારૂં તરત મુને જો સેવે,
 કાચ દેવપૂજને તજવે, પછી પગલાં પોતાનાં પૂજવે. ૨૮
 કાચ ચવનો તણા મત જોઈ, દેવમૂર્તિ ન પૂજે કાઈ;
 કાચે કૃષ્ણલખ્યા વ્યભિચારી, જના સંગમાં અગણિત નારી. ૨૯
 તેના પોતે કહે અવતાર, રમે રાસ કરે વ્યભિચાર;
 કાચ બ્રહ્મ પોતાને માને, જક્તકર્તા કહે નહિ કાને. ૩૦
 કાચ મુંડે વરણ સહુ કાચ, પછી ભેળા જામે છે સાચ;

પહેલા ભક્ત ને વળતી સંત, પછી પોતે બને ભગવંત. ૩૧
 માને લોક ધણા જમ જમ, કરે જુક્તિયો જુદી તેમ;
 ધન ધતી ભરે ભંડાર, કરે ભોગ અનંત પ્રકાર. ૩૨
 ધનલોભે કવિજન આવે, પછી અંથ પોતાના રચાવે;
 કવિ કહે છે વિંધ્યાચળ જહ, પડ્યો સ્વામીને નમવા તેહ. ૩૩
 એવી જુક્તિયો જોડી અપાર, ઠગી ખાય બધાય સંસાર;
 હણે પાખંડીઓને એવો, નથી નરપતિ વિક્રમ જોવો. ૩૪
 પરદેશી છે રાજા હાલ, જુએ હિંદુના જુદા ચાલ;
 પરધર્મી ઠર્યા વળી એહ, દુષ્ક્રમ મનવી કેતા નથી તેહ. ૩૫
 હિંદુ ધર્મ જો હાથે ઝાલે, પણ વેદની રીતિ ન ચાલે;
 નાખે ધર્મ પોતાના માંય, ભણું લોકાનું ના કરે કાંય. ૩૬
 રેણુ.

રેણુ જીવ પડ્યા રણમાંય, પરિપંથી મળ્યા પછી ત્યાંય;
 તેણે મારગ અવગો બતાવ્યો, પછી દાવ તે ચોરોનો ફાવ્યો. ૧
 એમ પંથતણા ગુરુ જહ, કર્મજળમાં ધુંચવે તેહ;
 પછી જીવોનું ધન હરી લે છે, પરબ્રહ્મ પોતાને કહે છે. ૨
 જીવમાનનો એવો સ્વભાવ, સહુને પ્રભુ મળવાનો છે ભાવ;
 તેને સાચા ગુરુ નથી મળતા, તેથી રહે છે બિચારા અજ્ઞતા. ૩
 નથી સત્સંગ મળતો સારો, મળે કોયેક ઢાંગી ધુતારો;
 જોને સાચી પરીક્ષા ન હોય, એટાં નાણાંથી રીઝે સોય. ૪
 નથી જીવોને વિચાર એવો, હું તે શું ને પ્રભુ હશે કેવો;
 હમ ગુરુઓને શરણે જાય, તેથી કારજ કાંઈ ન થાય. ૫
 પ્રભુરૂપ શંકે નહિ જાણી, પછી મૂઢ મરે મત તાણી;
 ખરી ભક્તિ કરી નથી સક્તા, જૂઠી વાતો કરે છે બક્તા. ૬
 નારાવંત પદારથ જહ, ભજે શ્રદ્ધ જાણીને તેહ;
 જેવું નીર વલોવે કાંય, તેમાં પ્રાપ્ત નહિ થત સોય. ૭
 મિથ્યા વસ્તુ સાચી કહે જહ, ખરો નાસ્તિક કહીએ તેહ;
 મળે બાળકને હમ દાય, આપે કાચ હીરો કહી સોય. ૮
 દાય તેની પરીક્ષા જ્યારે, એક દોરી ન ઉપજે ત્યારે;
 એમ સાચવના સહુ ફેક, જૂઠી વાતો હમે હમ લોક. ૯
 ભજે શ્રદ્ધ વિના અન્ય જહ, નવ છૂટે ચોરાશીથી તેહ;
 પ્રભુ હામે પોતાને ભજવે, ખરા નાસ્તિક તે જન કહાવે. ૧૦

જણે રામ નવું ન રચાય, પણ જીવ તેને પ્રભુ ગાય;
 જનું જય સુપ્રતિમાં જ્ઞાન, તેને કેમ કહીએ ભગવાન. ૧૧
 કહ્યો વેદવિષે પ્રભુ જોહ, ભૂલ્યાં ભરતખંડી જન તેહ;
 લાજ્યાં પાખંડ ભજવા જ્યારે, પડ્યાં દુઃખ અતિશે ત્યારે. ૧૨
 પરદેશીનાં આઘ્યાં રાજ, ખંડ્યાં દેવળ દેવોની લાજ;
 જન માત્ર થયા છે જૂઠા, તેથી રામ રહ્યા છે રૂઠ્યા. ૧૩
 ભૂલ્યા અલની ભક્તિએ જ્યારે, ખોયાં રાજ્ય ક્ષત્રિયોએ ત્યારે;
 પ્રજા પીડાય પાખંડ ભજી, પામ્યા દુઃખ ધરમ શુભ તજી. ૧૪
 પ્રભુ સદ્ ચિદ્ આનંદ જોહ, તજી તેને ભજે નર દોહ;
 ગંગાકાંઠે ખસે દૂપ જમ, કરે અદ્યપ્રભતિ સહુ એમ. ૧૫
 રમે ઇચ્છાએ ઇંડ અનંત, ભજે તે પ્રભુ કોઇક સંત;
 ખીજ પૂજે છે આળપંપાળ, તેથી ના મટે કર્મ ને કાળ. ૧૬
 રમે પંથ વહાલા અંથ જોહ, ઘણું આપ વખાણે તેહ;
 તેને સાંભળે સાંભળનાર, થાય અથ પુરુષારથ ચાર. ૧૭

તત્તો

તત્તા તતુ ધરી કરવું સાર, સાધી પુરુષાર્થ લેવા ચાર;
 ધર્મ અર્થ ને કામના જોહ, મોક્ષસહિત પુરુષારથ એહ. ૧
 ચારે સિદ્ધ ન થાયે જને, વૃથા જન્મ ધર્યો કહે તેને;
 પુણ્યકર્મનાં સાધન થાય, ધર્મ પુરુષારથ તેને કહેવાય. ૨
 ઉભય લોકમાં આનંદ આપે, ધર્મસાધન પુણ્યપ્રતાપે;
 ભૂમિ ભવન વસન ધન અન્ન, પણ વૃક્ષને રત્ન વાહન. ૩
 સત્યયુક્ત રમે ધન જોહ, કહ્યો અર્થ પુરુષારથ એહ;
 સદ્ વિદ્યા ને સદ્ગુણ ગ્રહે, શુભ કીર્તિ જુગોજુગ રહે. ૪
 ખટ્ત અર્થનું સાધન એહ, રહે સ્વર્ગવિષે જઈ તેહ;
 રાજ્ય સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ, તેને લોભે ના હોય અંધ. ૫
 ભોગ ભોગવેલું ધન હોય, કામ નામ કહાવે સોય;
 પંથ વિષયોએ ભરિયો દેહ, પણ નીનિથી ભોગવે તેહ. ૬
 પછી તુચ્છ વિષયસુખ જણી, સજે મોક્ષનું સાધન પ્રાણી;
 સુખ લોક ચતુર્દશતણું, તેમાં અંતે રહ્યું દુઃખ ઘણું. ૭
 હંચો જય ને નીચો પડે, એમ દેહ ધરી આથડે;
 શોક મોહ જરા ને મરણ, નવ છૂટે વિના પ્રભુસરણ. ૮
 પરમાનંદની પ્રાપ્તિ છે જોહ, મોક્ષ નામ કહાવે તેહ;

પરશ્વત્ત તણું પદ પામે, તેથી દુઃખ અત્યંત વિરામે. ૯
 માટે મોક્ષ પુરુષારથ જેહ, ધરી દેહને સજવું તેહ;
 કહ્યાં એ પુરુષારથ ચાર, ખરો ધર્મ તેમાં આધાર. ૧૦
 અર્થ કામ ને મોક્ષની માંગ, તજે ધર્મ કૃણે નહિ કાંચ;
 જમાં ધર્મને બાધ ન આવે, સિદ્ધ પુરુષાર્થ તેજ કહાવે. ૧૧
 ચોરી અર્થ પુરુષારથ માંગ, ધર્મહાનિ કરે છે ભાંગ;
 કામસાધનમાં પરતારી, સેવે જાય ધરમકુળ હારી. ૧૨
 કરે મોક્ષનો કાચ ઉપાય, દુષ્ટ કર્મ આવરતો જાય;
 બાધ લાગે ધરમને જ્યારે, થાય બ્રહ્મ પુરુષારથ ત્યારે. ૧૩
 માનો ધર્મ સર્વતું મૂળ, એથી ક્ષિર રહે અનુકૂળ;
 કરે રક્ષણ સધળે કામે, કાંચ વિદ્ય થવા નવ પામે. ૧૪
 ધર્મમૂળને છેદે જ્યારે, કાળ સૂકાય સધળાં ત્યારે;
 ધર્મમૂળ સદાય સિંચાય, અર્થ કામ ને મોક્ષ તો થાય. ૧૫
 કાચ ધર્મને આવરે સાર, વળી મોક્ષનો સાધે પ્રકાર;
 તજે અર્થતું સાધન જાય, પેટ કાળે પરાધીન થાય. ૧૬
 જમે પારકું જ્યારે અન્ન, તેથી જાય છે તેનું પુણ્ય;
 પુણ્યરહિત થશે જન જ્યારે, તેનું પાપ બળે નહિ ત્યારે. ૧૭
 પાપ ભોગવે ધરી અવતાર, મરે અવતરે વારંવાર;
 પછી મોક્ષ ન પામે કહી, માટે અર્થને તજવો નહી. ૧૮
 વળી ધર્મ તજે જન જ્યારે, કાંચ મોક્ષ મળે નહિ ત્યારે;
 એક એકને ના હોય બાધ, એમ સાધે પુરુષારથ સાધ. ૧૯
 કહ્યાં ચાર પ્રકારે જેહ, નવ સાધે ધરી નરદેહ;
 વૃથા જીવતર તેનું એવું, અજ કંડપયોધર જેવું. ૨૦
 કાચ આજસુ સ્વાગી થાય, લીખ માગીને પારકું ખાય;
 વૃથા તે નરનો અવતાર, જણે ખોયાં પુરુષારથ ચાર. ૨૧
 કાચ અર્થના લોભીયા એવા, હોય મધુતણી માંખના જવા;
 મહાપાપ કરી મરી જાય, ધન સાંગેલું કાઈક ખાય. ૨૨

ધર્મ

થય્યા સ્થિરચર જાતિના દેહ, મળે કર્મ થકી જીવ તેહ;
 પરદ્રવ્ય તણા હરનારા, પ્રજ્ઞહત્યા આદિ કરનારા. ૧
 અસત વસ્તુનું ચિંતન કરે, મહાચાંડાલ તે અવતરે;
 મિથ્યા વચન સદા ઉચરે, વળી ચાહી નિરંતર કરે. ૨

સહુ પ્રાણીને લય કરનાર, પામે મૃગ પક્ષીનો અવતાર;
 પરદારા ને પરધન હરે, બહુ પ્રાણીની હિંસા કરે;
 છેદે વૃક્ષ નિરંતર જહ, પામે સ્થાવર જાતિનો દેહ. ૩
 ઇંદ્રીજિત તપસ્વી હોય, આત્મજ્ઞાની વૈરાગી સોય;
 ધર્મશીલ વિદ્યાવંત જહ, જાણે સાત્ત્વિક કર્મ છે એહ. ૪
 સદા શુદ્ધ જનો આચાર, પામે દેવતાણો અવતાર;
 નૃત્ય વાજીંચ વહાલાં જને, વિષયાસક્ત અસ્થિર ચિત્ત તેને. ૫
 એવાં રાજસ કર્મીં જહ, પામે માનવ કેરો દેહ;
 પરનિંદા વળી પરદ્રોહ, હોય નાસ્તિકતા મદમોહ. ૬
 લોભ નિરત ને આળસવાન, અતિ અધર્મ ધોર અજ્ઞાન;
 એવાં તામસ કર્મ છે જને, પશુજાતિમાં નાખે છે તેને. ૭
 જીવ દેહ તજીને જાય, જ્યાં કર્મ તેવી ગતિ થાય;
 એની પંચગતિ છે જહ, તમે સાંભળજો કહું તેહ. ૮
 પહેલી નરકગતિ નિરમાણ, બીજી તિર્યંચ છે પરમાણ;
 ત્રીજી માનવગતિ કહેવાય, ચોથી સ્વર્ગગતિ વળી થાય. ૯
 મોક્ષ પંચમી કેરું નામ, પામે કર્મે કરી સહુ ધમ;
 હયાં કર્મ કરેલાં હોય, પામે માનવની ગતિ સોય. ૧૦
 તેમાં સાધન સધળાં થાય, વળી સ્વર્ગ ને નરકે જવાય;
 વિના મોક્ષ ગતિ ચાર જહ, જાણે બંધન સધળું તેહ. ૧૧
 મરે અવતરે વારંવાર, મળે સુખદુઃખ કર્માનુસાર;
 જ્ઞાન શ્રવણ થાય છે જને, મળે મોક્ષ તત્ક્ષણ તેને. ૧૨
 એક નર વિના બીજી ગતિ, નથી મોક્ષ થતો તે વતિ;
 બીજાં બંધન છે નિર્ધાર, નરદેહ છે મોક્ષનું દ્વાર. ૧૩
 પામી નરતનુ સહુથી સરે, સાધન મોક્ષ થવાનાં ના કરે;
 કરી કુકર્મ નરકે જાય, તે તો આત્મહત્યારો થાય. ૧૪
 નરવિના જાતિ સહુ જહ, નામ તિર્યંચ કહીએ તેહ;
 એ તો જીવને બંધન સહુ. સુખ થોડું ને દુઃખ બહુ. ૧૫
 તિર્યંચ જીવ છે તામસી દેહ, અન્યોઅન્ય લડી મરે તેહ;
 એક એકનું કરે છે ભક્ષ, રમે મૃગયા ને મારે પ્રત્યક્ષ. ૧૬
 કરી વાહન ખેડે લોક, સદા તિર્યંચ જાતિને શોક;
 તરુ તિર્યંચને સહુ કાપે, પામે દુઃખ અનિશે પાપે. ૧૭
 ધણાં પાપ થયાં હોય જને, મળે નર્ક તણાં દુઃખ તેને;

નકં દુઃખ અનેક પ્રકાર, મહાખાસ તણા છે દાર. ૧૮
 મહાધુણ્ય કરેલાં હોય, મળે સ્વર્ગતણાં સુખ સોય;
 ભાત ભાતના ભોગવે ભોગ, જરા આદિ ન પીડે રોગ. ૧૯
 મળે મોક્ષતણી ગતિ જ્યારે, હરી હામે રહે જીવ ત્યારે;
 ફરી પામે નહિ અનતાર, બ્રહ્માનંદમાં હોય એકતાર. ૨૦
 એમ કર્મ મુભાશુભ વડે, અઢે ઉચ્ચા ને નીચા પડે;
 ઘટમાળા ફરે છે જમ, ફરે જીવ નિરંતર તેમ. ૨૧
 નાશી વસ્તુ માને અવિનાશી, તેથી અતે મળે દુઃખરાશી;
 પ્રભુ ભૂલીને અવરને ભજ, તેથી દુઃખ ન લાગે રજ. ૨૨
 સાચો બળીને સરજનહાર, ભજ તેથી પામે ભવપાર;
 પુણ્યકર્મથી ચોખ્ખો થાય, મળ પાપરૂપી બળી જાય. ૨૩
 કરે યોગ પ્રભુતો જ્યારે, મળે સાયુજ્યમુક્તિ ત્યારે;
 કહી મુક્તિ ચતુરધા જઈ, દેવલોકા વિષે હોય તેહ. ૨૪
 તેનું સાંપ્ય સાલોડ્ય નામ, વળી સામીપ્ય સાયુજ્ય હામ;
 રૂપ દેવસરીખું હોય, નામ સાંપ્ય મુક્તિ હોય. ૨૫
 દેવલોકવિષે જઈ રહે, તેને સાલોડ્ય મુક્તિ કહે;
 મળે દેવની પાસે હામ, તેનું સામીપ્ય મુક્તિ છે નામ. ૨૬
 દેવરૂપવિષે ભળી જાય, તેને સાયુજ્ય મુક્તિ કહેવાય,
 હોય સગુણ ઉપાસક જઈ, એવી મુક્તિ મળે છે તેહ. ૨૭
 નિર્ગુણ બ્રહ્મ ઉપાસે જ્યારે, ભળે બ્રહ્મવિષે જઈ ત્યારે;
 બ્રહ્મ સાયુજ્ય એનું નામ, મહા આનંદ કેરું ધામ. ૨૮
 જમ સરિતાઓ સિંધુમાં મળે, એમ જીવ તે બ્રહ્મમાં ભળે,
 દેવલોકવિષે જ જાય, મહાપ્રલયવિષે એક થાય. ૨૯

દ્વો

દ્વો દેવો તણાં જ ધામ, સ્વર્ગલોક છે તેનું નામ,
 શિશ વેરાટ કેરું છે જ્યાંય, રચી દેવાને રાખ્યા ત્યાંય. ૧
 પહેલી સૃષ્ટિ રચી કરારે, દેહ દેવો તણા રચ્યા ત્યારે;
 નથી નિર્દયતા પ્રભુ માંય, દુઃખરહિત કર્યા સહુ ત્યાંય. ૨
 શોક મોહ જરા નહિ મરણ, ભૂખ તરસ રહિત સુવરણ;
 ખટ ઉર્મી રહિત સહુ શ્રીધા, વળી સરપાવ બીજ દીધા. ૩
 અદ્ધ મહાસિદ્ધિ ત્રિકાળજ્ઞાન, સત્ય સંકલ્પ મહાગુણવાન;
 એવી ઉત્તમ પદવી દીધી, પછી આજ્ઞા પ્રભુજીએ શ્રીધી. ૪

વિશ્વ વાડી છે મારી જહ, તમે રક્ષણ કરજો તેહ; ૫
 મારી આજ્ઞામાં રહેશે જ્યારે, સદા રહેશે સુખી તમે ત્યારે.
 થશે ખાપના કરનારા જેહ, મળશે લક્ષ ચોરીશીના દેહ; ૬
 થયો અપરાધ વળતો જનો, કર્મી દેવોમાં દેહ થયો તેનો.
 હંચી પદવીએ હુતા જેહ, નીચી પદવીમાં નાખ્યા તેહ; ૭
 દિવ્ય ગુણ થયા પછી ઓછા, શુદ્ધ દેવો થકી થયા ઓછા.
 ખટ ઉર્મિ વળગી જ્યારે, કર્મ કરવા લાગ્યા સહુ ત્યારે; ૮
 ઈર્ષ્યા પતન વિયોગ સંતાપ, શુદ્ધ કરતાં થવા લાગ્યું પાપ.
 નડે આપત્તિઓ બહુ એવી, શુદ્ધ અમરેને ના નડે તેવી; ૯
 પ્રભુઆજ્ઞા ખરાખર માની, તેથી ના થઈ દેવત હાનિ.
 કર્મી દેવો ઈર્ષ્ય છે જેહ, દશ જાતિયો થઈ છે તેહ; ૧૦
 યજ્ઞ રાક્ષસ વિધાધર, શુદ્ધક કિન્તરને અપહર.
 સિદ્ધ ગાંધર્વ ભૂત પિશાચ, થયા ઓછા ધટી ગયું સાચ; ૧૧
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને ત્રીજા મહેરા, યમ વરુણ કુબેર સુરેશ.
 સૂર્ય ચંદ્ર ને અશ્વીન નામ, એક એકથી હંચાં ધામ; ૧૨
 એક એકનાં બુદ્ધાં બૂધ, સુર અસુરનાં વઢતાં વરુધ.
 વસુ આઠ ને આદિત્ય ખાર, તુષિત છત્રીસ રુદ્ર અગ્નીઆર; ૧૩
 વિશ્વેદેવ તોનેર કહેવાય, વાયુ ઝોગણપયાસ થાય.
 ચૌદ વૈદુઠ સાધ્ય છે ખાર, દશ સુશરમા નિરધાર; ૧૪
 માહારાજિક છત્રીસ કહીએ, આમાં સ્વર વળી ચોસઠ લહીએ.
 કરે અમૃતતૃપ્તિ સહુ પાન, કરે કોઈક નૃત્યને ગાન; ૧૫
 ચંદ્ર સૂરજ તારા છે જેહ, ઘણા તેજવાળા છે તેહ.
 કાય તરવો તણા અધિપતિ, કરે સ્વતંત્ર સધળે ગતિ; ૧૬
 સ્વેચ્છાચારી બહુરૂપધારી, કરે આનંદ હિતસવ ભારી.
 કાય સ્થાનધારી કાય દરતા, કાય વિમાને બેસી વિચરતા; ૧૭
 સહુ દેવોનો ઈંદ્ર છે રાય, તેની સભા સુધર્મા ભરાય.
 સુખ દેવો તણું છે જેહ, ધણું ભૂતલના થકી તેહ; ૧૮
 શુભ કર્મ કરી નર કાય, ઈચ્છે દેવો તણું સુખ સૌય.
 મહાજ્ઞાની મુનિજન જેહ, સુખ દેવોનું નિદે છે તેહ; ૧૯
 નારી ભૂતલનું સુખ જેવું, દેવલોક તણું પણ તેવું.
 યોગ વિયોગ રોગ નડે છે, માટે વૈદનું કામ પડે છે; ૨૦
 રોગ દ્વેષ છે દેવોમાંય, ભય શોક પામે છે સાંય.

અધિકારી છે દશ દિક્ષાવ, તેનાં ધામને ગામ વિશાલ
 બ્રહ્મા બ્રહ્મસદનમા ગહે છે, તેને બ્રહ્મપુરી મહુ કહે છે ૨૧
 અમગવતી ઈંદ્રનું ધામ, કંઈ વૃષ્ટિ તપ્તું તે કામ
 તેનેવતી છે અગ્નિ તણી, શિવ કૈલાસપુરીના ધણી ૨૨
 અવધાનગગી કુષ્મેળની જોઈ, કહાવે ભંડારી દેવોનો તેહ
 ગંધાવતી છે નગગીનું નામ, વાયુદેવ ગહે તે કામ ૨૩
 પુરી ભોગાવતી છે માગ, દેવ વગ્નુ વમે તે દાગ,
 પુરી નિકુતિ એવું નામ, તેમાં ગદ્યમ કેગે કામ ૨૪

ધાધો

ધધ્યા ધરમગજનું છે ધામ, પુગી મંજમની એવું નામ,
 ચિત્ર વિચિત્ર દક્ષિણદાગ, મહુ લેખ તણા લખનાગ ૧
 જમદત છે તેના પાગા, મહાકૂર ભયકર કાગા,
 ભિર્ધગેમ વિકટ સુખદંત, લાવે ઝાંખીને જીવ અનત ૨
 માગે માગ કુનીને ગીમ, જીવ પાડે છે ચીએ ચીમ,
 ત્રાણ ત્રાણ કરે છે પોકાર, તોય માગે છે માગ અપાર ૩
 પ્રભુઆજ્ઞા કની જોણે ભંગ, તેના નાખે ઉતરડી અંગ,
 જીવ કેગે છે મહિમ દેહ, સહુ કર્મનો કગતા તેહ ૪
 તેનું અશુભમાત્ર પ્રમાણ, સુખદુષ્ણ તણો તેહ જાણ
 એ તો અજનામગ છે અંગ, તેનું નામ છે વામનાધિંગ ૫
 જાય પાપી તણ ન્યવદેહ, જમકિકર આને છે તેહ
 બહુ માર્યે મગી નવ જાય, એવું નિગેશગીર કહેવાય ૬
 પાપપુણ્ય કર્યાં હોય જોઈ, મારી કબૂલ કરાવે તેહ
 પાપ કરમના દેવાને દંડ, ત્યાહાં નકંતણ છે કુંડ ૭
 શુદ્ધ વૈગટ કેડું છે ત્યાય, યમગજ વસે તે માણ,
 કુંડ નકંતણ છે એમાં, પાપી જીવને નાખે છે તેમાં ૮
 જીવ દેખીને જાય છે ધ્રુજ, કર્યા કર્મ આવે છે સૂઝી,
 અગે હાપ હવે શુ યાશે, દુષ્ણ દાગણ કેમ ખમાશે ૯
 રૂવે કરગે લાગે પાપ, પણ જમને દયા નવ થાય
 જમરાય વદે છે એવું, ભોગ ભોગવો શ્રીધુ છે જેવું ૧૦
 વેદઆજ્ઞા પ્રભુની જોઈ, તમે ભંગ કરી છે તેહ,
 તમે સામન્યા નાસ્તિક અથ, માન્યો પાખડી કરો પથ ૧૧
 હિંસા દ્રોહ નિદાને આડી, બુદ્ધિબોધા અવમીં અનાડી,

ચોર જર ને પરધન હરતા, તમે દોષ થકી નવ કરતા. ૧૨
 તમે ભોગવો પાપ તમારું, એમાં જોર ન ચાલે અમારું;
 પ્રભુઆજ્ઞા તણે વશ અમે, માફી કરી શકીયે નહિ ક્યમે. ૧૩
 તમે માનવનો દેહ પામી, થયા લંપટ લૂણહરામી;
 કોટી વાર આવો આ ઠાર, નથી લાજ તમોને લગાર. ૧૪
 એમ ધર્મરાજ ત્યાંહાં કહે છે, પછી દૂતોને આજ્ઞા દે છે;
 ચૌદ કોટિ ભયંકર એવા, દેખી જીવ છળી જાય તેવા. ૧૫
 એક વારે પડે છે માર, પછી જીવ કરે છે પોકાર;
 ધણું રક્ત કરે ને પરતાય, હવે કોણ કરે અહીં સહાય. ૧૬
 જક્તાકર્તા પ્રભુને ભૂદયો, ધન દારાના મુખમાં દૂદયો;
 કર્યાં કુકર્મ કોટિક ધણાં, કૃણ પ્રકટ થયાં તે તણાં. ૧૭
 પરદારા ને પરધન હરતો, છળ-ભેદ નિરંતર કરતો;
 નાખ્યો તામિસ્ર નરકમાં તેને, એક સહસ્ર વર્ષ લગીએને. ૧૮
 જણે માણસ નાખ્યાં મારી, તેની લૂંટી જતા ધન નારી;
 મહાતામિસ્ર નરકની માંય, નાખ્યો લાખ વગસ લગી ત્યાંય. ૧૯
 ગહિ-બ્રાહ્મણના હણનાર, વળી ચોર જૂઠા ને જર;
 મહારુ નરકની માંય, કોટિ વરસ સહે દુઃખ ત્યાંય. ૨૦
 એવાં નરક અઢાવીસ કહે છે, જ્યાં પાપ તેવાં દુઃખ સહે છે;
 ક્યાં પુરાણ માંહે વિસ્તારી, નથી લખતો હું એમ નિચારી. ૨૧

નન્નો

નન્ના નિર્ગુણ શ્રદ્ધ સદાય, જેની ઈચ્છાએ જક્ત રચાય,
 નભ વાયુ અનલ જલ ધરા, રચ્યા લોક ચતુર્દશ ખરા. ૧
 રવિકિરણે હરે રસ જોહ, કરી વૃદ્ધિને વરસાવે તેહ;
 અન્ન ઔષધિ માંહી પોષાય, તેના ભક્ષથી વીર્યજ થાય. ૨
 નર નારી તણો કરે સંગ, રજવીરજ મળે એક રંગ;
 પહેલે માસે ખને છે એવું, રસ સંયુક્ત ક્યરા જેવું. ૩
 ખને, માસ બીજે હોય જ્યારે, પિંડ માસ તણો તેણીવારે;
 ત્રીજે માસ આવે જોણીવાર, ખને ઈંદ્રિયો ડેરો આકાર. ૪
 ચોથે માસે સકળ અંગ સોય, સ્થિર કડિન કલેવર હોય;
 માસ પાંચમે રુધિર ભરાય, છઠે માસે રામ નખ થાય. ૫
 મન ચેતન સાતમે હોય, નાડી સ્નાયુ શિરા સહુ કોય;
 માસ અષ્ટમે હોય જ્યારે, ત્વચા માંસ સ્મૃતિ હોય ત્યારે. ૬

બલ્લ એજ મતિ ને પ્રાણ, અત કરણિયે હેય બલ્લ
 પૂર્વજન્મ તણી રમતિ જોઈ, આવે જીનને સધળી તેહ ૭
 પાપપુણ્ય કયાં હાય જેના, સહુ સાલરી આવે છે તેના,
 સ્તુતિ કરે પ્રજાની માય, હવે નહિ દર કુકર્મ કાય ૮
 કરો ખાહર જે એક વાર, નહિ નિસાડ સરજનહાર,
 શુતિ ધર્મ સનાતન જોઈ, ઘણી પ્રીતિથી પાળીશ તેહ ૯
 સ્તુતિકર્તા પ્રભુને ભજેશ, નહિ માનુ હુ પાપ્યડ લેશ,
 કરે કાટિ પ્રતિજ્ઞાએ એમ, માસ નવમે વીતી ગયો તેમ ૧૦
 માસ દશમે થયો છે જ્યાય, દયા કીધી વ્યાખે સાય,
 વાણુ પ્રસૂતિકાળનો જોઈ, પ્રભુઆજ્ઞાથી પ્રગટે તેહ ૧૧
 જમ છૂટે ધનુષ થકી તીર, એમ ખાહર કોઢે શરીર,
 વાણુ બ્રહ્માડકેરો ત્યાય, આસ સાયે પેસે દેહ માય ૧૨
 જાતિસ્મરણ જૂઠી જવાય, જડ બુદ્ધિ તતક્ષણ થાય,
 ઘણુ આરે છે અજ્ઞાન, જૂને જીવ પેતાનુ જાન ૧૩
 સ્તનપાન કરે પછી તેહ, વાધે દિન દિન સધળો દેહ,
 માત તાત લકાવે લાડ, ઉગે વળતી અવિધાનુ ગ્રાડ ૧૪
 પચપર્વા અવિધા છે જોઈ, વ્યાપે પચ અસ્થામા તેહ
 પહલવી બાળપણની માય, વ્યાપે સમતા અવિધા ત્યાય ૧૫
 પશુ કરતા ઘણુ અજ્ઞાન, પર આપતણુ નહિ જ્ઞાન
 તામિસ્તનામા અવિધા જોઈ, વ્યાપે કુમારનયમા તેહ ૧૬
 એલે ખેત તે બાળક માય, બીજી ચિંતા કરે નહિ કાય,
 શાય સુવાચ્યવસ્થા જ્યારે, અધતામીસ્ર વ્યાપે ત્યારે ૧૭
 કામ ક્રોધ ને લોભ અપાર, ધન દારા ઉપર બહુ ખ્યાર,
 મદ મોહ ને માસરનુ જોર, કરે કુકર્મ એથી અગર ૧૮
 પછી વૃદ્ધાવસ્થા માલ્ય, વ્યાપે મોહ અવિધા ત્યાય
 જીએ પુત્રતાણુ મુખ જ્યાં, ઘણો હરખ વધે હર ત્યારે ૧૯
 મરે ત્યારે કરે બહુ શોક, ફટે છાતી ને મૂકે પોક
 વૃદ્ધ અનસ્થા વાધે છે જોમ, મહામોહ વધે છે તેમ ૨૦
 જીએ પુત્ર તણા વળી પુત્ર, ઘણુ હરખે દેખી ધરસૂત
 કાય ધરમા ગણુ નહિ તેને, તોય ચિંતા સર્વની એને ૨૧
 વધે તૃષ્ણા ઘટે બળ તોય, પ્રભુ ઉપર પ્રીતિ ન હોય,
 મહાધોર અવિધાએ મહો, વારે વારે તેમા જાએ વજો ૨૨

વળી દેહ તજીને જાય, ખડુ માર તે જમનો ખાય;
નરદેહ પ્રભુએ આપ્યો, તોયે મોહનો પાશ ન કાપ્યો. ૨૩
પછી લાખ ચોરાશીની માંય, ભમેજીવ કલ્પ લગી ત્યાંય;
કરે બ્રહ્મ ઉપાસન ન્યારે, ઠરી ધમે જેસે જીવ ત્યારે. ૨૪
પાપો

પાપા પરમારથ છે નેહ, મળે સત્સંગ કરતાં તેહ;
કાય નયું પરમારથ કહે છે, તે તો જળથકી સહુ ફલ દે છે. ૧
જળ મેઘ થકી વળી હોય, તેને કહે પરમારથ કાય;
મેઘ અર્ક થકી ઉપજે છે, કાય તે પરમારથ કહે છે. ૨
જે છે અર્ક તણો કરનાર, પ્રભુ તે પરમારથ સાર;
મળે સન્નિવન કેરો સંગ, તેને લાગે રહેમાં રંગ. ૩
પાળે આજ્ઞા પ્રભુની નેહ, સાચા સન્નિવન કંઠીએ તેહ;
મન કર્મ વચન શુદ્ધ હોય, નહિ લેશ કુલક્ષણ કાય. ૪
ભાવ ભક્તિ ભરોસો અપાર, દૃઢ ધીરજ ધર્મવિચાર;
પ્રભુ સાથે નિરંતર પ્રીત, એવી સન્નિવન કેરી રીત. ૫
જને બાળપણથી જઈ, તેની સંગતિ કરવી સહી;
નવા વૃક્ષને રોપીએ ન્યારે, જલ સિંચી ઉછેરીએ ત્યારે. ૬
કાય ન્યાંલગી મોહું આડ, કરવી ત્યાંસુધી ચોક્કર વાડ;
ન્યારે પીયે પાતાલતું તોય, પછી વૃક્ષ ડગે નહિ કાય. ૭
એમ બાળપણ થકી જન, કરે સત્સંગ સારું જતન;
સત્પુરુષોનો સાંભળે બોધ, કરે દુસંગ કેરો રોધ. ૮
હોય બાલ અંતઃકર્ણ ઝીણું, તેમાં એ પેસે સારું કંઠીણું;
નથી તેને તો કાંય વિવેક, માટે દુસંગ છોડવો છેક. ૯
કુણું વૃક્ષ વાળે તેમ વળે, શીએ બાળ જવું સાંભળે;
મોહું વૃક્ષ કલણ હોય જમ, પ્રોઠ બાળ બગડશે તેમ. ૧૦
હોય વીસ વરસતું અંગ, કરે ત્યાં સુધી સારનો સંગ;
જની શુદ્ધિ કોર જે હોય, રહે મૂઢ મરણ લગી સોય. ૧૧
તેને સત્સંગ જોઈએ સદાય, તેથી મન તણો મેલ ધોવાય;
વાંસ તુમડું જુઓ છે કેવું, ચઢે શિદ્ધી તણે કર તેવું. ૧૨
બને જન તે શુણ્વંત થાય, તેથી ગાન મધુર ગવાય;
રહે ગંગાને કિંદિ જન, મળ ધોતો નથી તે મલિન. ૧૩
એમ અડધથી ઉપજેલા નેહ, સત્સંગે ન સુધરે તેહ;

મન જેના ધણ છે મયીન, લના મગે ગે ભાગ્યદીન ૧૪
 સત્પુરોની પાસે ગે, તોય સદ્ગુણ તેના ન ગે
 ગે પાગમ મામીને ન, ત્યારે પાગમનો ગો વાક ૧૫
 જોડી યુગદ લોહ ખેચાય, પણ દાદને મઈ ન થાય
 અમ અપુરો ભણી મન, નથી આણના આસુરી જન ૧૬
 જમ કમળ તણો જાડી નામ આની ભમગ ભમે ચોપાસ,
 નહિ મેઢવને મન કાય, કળે કુમતિ કદવ માય ૧૭
 નર મોહીનો સાભળે જ્યારે, શુદ્ધ નાગ આવે ત્યારે,
 હોય પામગ પગડવા જેઠ, સુણી સાદ કંઈ નહિ નેહ ૧૮
 જન સત્સંગ કરવા ન જાય તે તો જન પ્રેત કહેનાય,
 જેના ઉગ્રા અનિવાના કોપ, દેખે તે શઠ ગાધુમા દોન ૧૯
 સુણી સજ્જનના જય કાય, દાઝે દુષ્ટ ધણો મનમાય,
 કરી નિદા ને નરકે જાય, કાઠિ કંપ લગી જાય ૨૦
 સુણી સજ્જનના જય સાર, જેને આવે છે હરખ અપાર
 એ તો દેહમહિત દેવ જેવા, કંઈ વાસ વૈકુઠમા એવા ૨૧
 નિય નામગ ગગન નહાય, તેના દુષ્ટ દૂર પળાય
 હોય કાગના નક્ષણ જેમા, હોય હલ સરીખા એમા ૨૨
 કાય મોટાપણાનુ માન, ધરી સત્સંગ ન કંઈ અજાન
 પામે આન તણા અનતા, પછી ભોગને દુખ અપાર ૨૩
 વેદતત્ત્વ અતાવે જ્યાય, સદા સત્સંગ કરવો ત્યાય
 બૂઠી બુક્તિઓ સાભળે જન, તેનું નિશ્ચય ના રહે મન ૨૪
 દરોચણીની સાભળે વાણી, દોય દુષ્ટ પછી તે પ્રાણી
 સદાચરણીની સાભળે જના, અદાચરણ શીખે સદુત્તારે ૨૫
 લોભી લોભુપ ચોર ને જ, દુઃખસની દગો કરના,
 બુદ્ધમોવા ગજેરી ને ભગી, તેનો જ જન હોયે સગી,
 તેની વાણી સુણે જન જ્યારે, થાય કુર્મતિ સુકૃત હારે ૨૬
 સત્યશીલ સતોષી સુખણ વદે વાણી જે વેદમોહણ,
 જ્ઞાનભક્તિ ધમવત જન તેના સુખતણ સુખના વચન ૨૭

કેદરે

કેદર કેદર નગતનુ તેહ, ખોયો દુર્ગુણમા જેણે દેહ
 બગડે બાગપણા રી બાળ, લાગે માત પિતાને ગાળ ૧
 હિત ઉપદેશ દેનાગ સાત તેમા પડેલા ૨ માત ને તાત

ત્રીજા આંધવ ને સતી નારી, આપે વિદ્યા ગુરુ શીખ સારી. ૨
 મિત્ર પાંચમો છઠો રાધ, સાતમો તે આચાર્યજી થાય;
 સારા હિત ઉપદેશક હોય, તેથી બાળ ન બગડે હોય. ૩
 કરે કુસંગમાં જન જ્યારે, કરે કુકર્મ સંપ્રદાં ત્યારે;
 કરે કુદ્ર કુલક્ષ અનેક, નહિ સાર અસાર વિવેક. ૪
 નીચ નારી તણે કરે સંગ, પાંચે ગાંઠે બગાડે અંગ;
 મધુપાન કરે મહામંદ, કરી કુદ્ર કરે છે કુછંદ. ૫
 કામ-ક્રોધ વસે વપ્રમાંય, અતિ અવગુણ ઉપજે ત્યાંય;
 દસ અવગુણ કામથી હોય, કહુ સાંભળજે જન સોય. ૬
 રમે ઘત ને મૃગયા ખેલે, મિથ્યા દોષ દોષનેશિર મેલે;
 ઉર્ધ્વ દિવસે ને પરત્રિય સંગ, મધુપાન ને ગાન તરંગ. ૭
 નૃત્ય વાજંતના નાદ કરે, વળી ઘેર ઘેર બેતો કરે;
 દસ લક્ષણ કામીનાં એહ, મુણે ક્રોધ તણું કહું તેહ. ૮
 કરે આહી ને નિજ બળ બંધ, કાચના સફળુણ સહી નવ શંક;
 પરના ગુણમાંદે દોષે દોષ, બોલે કહણ વચન કરી રોષ. ૯
 દેખી રંકને તાહન કરે, રાખે કીર્તિ ને પરધન હરે;
 એવા ક્રોધમાં અવગુણ હોય, તેથી નરકે પડે જન સોય. ૧૦
 અગ્નિવિભ છે પાપતું મૂળ, કરે ધર્મ યશી પ્રતિકુળ;
 કરે કુદ્ર નિરંતર બેહ, ઘત પુણે ને બમડે દેહ. ૧૧
 કીર્તિ કાંતિ ને લગતય, છુદ્ધિ બગડે ને આગસુ થાય;
 ગળે વળગ્યું કેમ નવ છૂટે, ક્રાંતવંત તણું પત ખૂટે. ૧૨
 મરે જાણે મુતા મુત દારા, થાય વ્યસનીના હાલ નકારા;
 પરનારીના વ્યસની બેહ, બહુ પાપી બને છે તેહ. ૧૩
 બાણે ધિક્કાર હોય આ લોકે, પરલોકમાં જન્મકા હોકે;
 હોય વેશ્યાના વ્યસની બેહ, બને જ્ઞાન પ્રસાપર તેહ. ૧૪
 ચાટ્ય જ્ઞાનતણી હોય જીવી, બાણે વેશ્યા અધમ હોય એવી;
 કુંડ હોય ચમારના ભેગો, સંગ વેશ્યા તણે પણ તેવો. ૧૫
 પરદાર તણું કરે હણું, તેને માથે ભગે છે મહા;
 હુતા કૈવલ્ય રાવણ જેવા, થયા મરણ તણે વશ તેવા. ૧૬
 કામે અંધ બને નરનારી, જાંચ સુકૃત સંપ્રદાં દારી;
 થઈ સુપ્રભા કામ અંધ, ખોણું નાક મગથો મહાદંદ. ૧૭
 ખોણું રાક્ષસ માતૃતું મૂળ, એમ મર્દ મજ્યાં વણું કુળ;

- * વળી જે જન હોય જુગારી, તે તો જાય છે સર્વસ્વ હારી. ૧૮
 ઘૂત કવિતાહું કહેવાય રૂપ, માગે બીજા રમે જો ભૂપ;
 જુઓ નળનેયુધિષ્ઠિર રમ્યા, રાજ્ય ખોવાંને વનમાં ભમ્યા. ૧૯
 ઘૂત કેમ ઘણા છે પ્રકાર, જુઓ મુખધમા શેર ખખર;
 * વસ્તુ વેપારની હોય જોઈ, કાંઈ ઘૂત રમે છે તેહ. ૨૦
 વૃક્ષ વાહન ભક્ષણ તણું, કાંઈ જળ તગવા રમે ધણું;
 એવાં ઘૂત રમે જાત જોઈ, પામે દુખ અતીશે તેહ. ૨૧
 વળી મૃગયા રમે છે જોઈ, ધર્મશાસ્ત્રે તો નિંદી છે તેહ;
 થયું મૃગયા થકી બહુ પાપ, તેથી દશગ્રંથે થયો શાપ. ૨૨
 થયું પાંડુ ગજમે તેવું, અતિ મૃગયામાં પાતક તેવું;
 રમે મૃગયા તે નિર્દય થાય, તેથી ધર્મ પોતાનો જાય. ૨૩
 હરે પાંચ પ્રાણને જોઈ, વેર દેવા કરે કૃત્રી દોહ;
 પરમાત્મી વડે હોય પુણ્ય, દેતા વેર સહે મહાકૃત. ૨૪
 ધર્મ ઉદ્યોગ ના કરે જોઈ, જન જીવતો મરેલો તેહ;
 જના અંગમાં આળસ પેસે, પગ લાધીને ગોર બેસે. ૨૫
 પગનિદ્રા સદાય કરે છે, પાપ પારકા પોતે લે છે;
 * દોષરૂપ દરિદ્રી થાય, સુખ સંપત્તિ સધળી જાય. ૨૬
 નહિ હરિકીર્તનપર હેત, જૂડે જન્મ ગમાવે પ્રેત,
 મન આળસુરું હોય મૂઢ, જેમ સૂર્ય ન દેખે ગૂઢ. ૨૭
 જોના અનજુણ આળસમાંય, રાઠ સુકૃત ના કરે કાંઈ,
 નિજ આત્મા રોકે નહિ તારી, ખુવે આળસે ઉભર સારી. ૨૮
 બખબા

- બખબા બાવન અક્ષર જોઈ, ઉપજે ઝંકાર માંઘથી તેહ,
 તેનું નામ છે સૂક્ષ્મ વેદ, કાંઈ શુરુ વતી નો લહે ભેદ. ૧
 થયાં ઝંકારના બે રૂપ, એક નિર્ગુણ સગુણ સ્વરૂપ,
 રહ્યો નિર્ગુણ ગગનાકાર, નહિ અક્ષરખિંદુ ઉચ્ચાર. ૨
 સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ નહિ ત્યાં કાંઈ, સહુ ઉપજે ખપે તે માંઈ,
 * સહુ સમતા આવી શેષ રહે છે, તેને તત્ત્વમસિ પદ કહે છે. ૩
 થયો અક્ષરરૂપે જોઈ, જાણો સગુણ ઝંકાર છે તેહ,
 અષ્ટ અંગ ને ચાર છે પાદ, સ્વર અક્ષર ખિંદુ ને નાદ. ૪
 જ્યોતિ જનાળા કળા ને રૂપ, એવો ઝંકાર સગુણ સ્વરૂપ,
 કોટિ બ્રહ્માંડનું બીજ એહ, મહાવિષ્ણુ ઇવીસમો તેહ. ૫

બ્રહ્મ ઈશ્વર અમરધામ, રામ કૃષ્ણ નારાયણ નામ
 કાટી કલ્યાણમય ગુણ એહ, સિન સકર કહેવાય તેહ ૬
 બ્રહ્મા હિરણ્યગર્ભ ને માયા, ચોયે પાદે છે ઈશ્વર રામા
 અકાગ હકાગ ને જે મકાર, અર્ધમાના સહિત પદ આગ ૭
 રહ્યો અકાગ બ્રહ્માડ સમ, હિરણ્યગર્ભ હકારતુ અંગ
 રહી મકારરૂપે માયા, અર્ધમાના તે ઈશ્વર કાયા ૮
 તમ સાત્ત્વિક રાજસ બેહ, નણે માના તણુ ગુણ તેહ
 તત્ત્વ ચોવીસ તે થઈ ધાય, પ્રતેકજે ને માહે સમાય ૯
 હારદપ તો નિપદ કહે છે, ચોયે અક્ષર ઈશ્વર રહે છે,
 કરે બ્રહ્મહપાસન ઘાય, એક જગત જાણે સોય ૧૦
 સૂચ્ય સૂક્ષ્મ કારણ જેહ, મહાકાગણ જીનના દેહ
 લય ચિત્તન કરવુ ધારે, આગ માત્રાયે પ્રણન નિચારે ૧૧
 સૂચ્ય બ્રહ્માડ જાણીને એ, કરે અકાગમા લય છેક,
 સૂક્ષ્મ-દેહ હિરણ્યગર્ભ સાગ, કંઈ હકાગમા એકતાગ ૧૨
 મગણદેહ માયાદેહ મરે, તેનો મકારમા લય કરે,
 જીન ઈશ્વરના આકાર, અર્ધમાનાવિષે એકતાર ૧૩
 પછી એક અદ્ય થઈ રહે, લય ચિત્તન તેને કહે
 દ્વૈતભાન ગહે નહિ જ્યારે, થાય બુદ્ધ સન્નાયિ ત્યારે ૧૪
 જગત નામરૂપાત્મક જેહ, નહિ જગતથી ભિન્ન તેહ
 જેવુ ઉપરે તેવો લય વાગ, રહે રોન તે બ્રહ્મનિચારે ૧૫
 સહુ ઉપનિષદોની માય, કહી પ્રણન ઉપાસના ત્યાય,
 કરે જે જન નિતર અભ્યાસ, છૂટે જીવન માયાપાસ ૧૬
 ધ્યાનયોગથી દર્યાય દગિ, મેસે શુદ્ધિ દેહાણે ઠરી,
 કહે એ નિના અન્ય અભ્યાસ, તેથી બ્રહ્મ નહોય પ્રકાશ ૧૭
 ગણો અગ્નીમા અગ્નિ જેહ, મધ્યા નિના ન પામીએ તેહ
 એમ દેહમા દેહી ગ્યો ધ્યાનયોગથી જાય છે લણો ૧૮
 પહેલી અગ્ની સંગી દદ સાગ, બીજી અગ્ની જાણે જગત
 ધ્યાનપી મથન હોય જ્યારે આત્મા અગ્નિ પ્રકટ હોય ત્યારે ૧૯
 કર્મ કાષ્ટ અનેક પ્રકાર બાળી લગ્ન ક નિગધાગ
 પચાશ્વતોની ધારણ વારે, હોય જીવનની શુદ્ધિ ત્યારે ૨૦
 કરે મૂર્તિનુ પૂજન જ્યારે, ધારે પ્રાણપ્રતિષ્ઠા તે માય
 પચદેવ પ્રણનમય જાણી, પૂજે પ્રેમે કર્મ મન વાણી ૨૧

જપે મંત્ર કે નામ અપાગ, થાય અક્ષરરૂપ ઝકાર;
રૂપ દેખાય દષ્ટિએ જોઈ, થયા ઝકારથી સહુ તેહ. ૨૨
જે જે વેદરિધિનાં કર્મ, વળી બ્રાહ્મણનો જે ધર્મ,
મહુ બ્રહ્મ ઉપાસનમાંય, એથી લિખ ન જાણવું કાંય ૨૩

ભલ્લો

ભલ્લા બ્રહ્મ અરૂપ સદાય, અહંશબ્દવડે જોળખાય,
એક અહં બહુરૂપે થયુ, જુઓં એમ શ્રુતિ માહે કહ્યું. ૧
દેહ માહે અહં છે જોઈ, જડ સાથે જડાયું છે તેહ,
છીધું પંચનિપય રસ પાન, તેથી ભૂદયો પોતાનું ભાન. ૨
માની દેહ પોતાનું આપ, તેથી ભોગવે પુણ્ય ને પાપ,
મટે અવતરે ગ્રામી દેહ, તેની સાથે રમે જીવ તેહ. ૩
પૂર્વદેહે છીધેલા જના, કરી દેહમાં ભોગવે તેવાં,
આ લોક તથા પરલોક, જઈ ભોગવે હગ્મ ને ગોક. ૪
મોહું બ્રહ્માંડ વૃક્ષ વિશાળ, ચૌદ લોક છે તેનાં ડાળ,
જે જે ડાળપિંચે જીવ જાય, પંચ નિપયોરૂપી ક્ષણખાય ૫
દેહોતીત અહં છે જોઈ, શુદ્ધ શિવ સનાતન તેહ,
નથી પંચ નિપય ક્ષણ ખાતો, નિજનંદ માહે ગહે મારો ૬
વસ્યો આકાશ અતર વાસ, જુઓ સાક્ષી સર્વને પાસ,
આને જીવને કર્મક્ષણ સોય, એને લેખી શકે નહિ કોય ૭
જની આજ્ઞામા સધળા દેવ, જય માની કરે સહુ સેવ,
અસિ અર્ક પ્રકાશિત કરે, ધીમે ધીમે તો વાયુ ફરે. ૮
મેઘ માને સુરજદા ધણી, જાણે શિશ ઉપર છે ધણી,
તેના લયથડી કપે કાલ, વળી કરતા રહે દિક્પાલ. ૯
હૃદયસાગર ચુકી ન જાય, બહુ ખીતો રહે જમરાય,
એવો સમર્થ ઈશ્વર જાણો, કહ્યું વેદે તે સત્ય પ્રમાણો ૧૦
સખા સરખા છે સુવર્ણ સાર, એક વૃક્ષ ઉપર તેનો ઠાર,
એક છીધો છે ક્ષણનો આહાર, બીજો નજરે ગણો જોનાર. ૧૧
થયો ખાનારો નિર્બળ જાત, રહ્યો જોનારો અજાત,
કરે કાટીગણો ઉપકાર, તેને ના લહે જીવ ગમાર ૧૨
વિપરૂપ નિપય રસ આહારી, મૂક્યો પૂર્વસ્નેહ નિસારી,
ભોગ પામના સહુથી સરે, અન્ય દેવ ઉપાસન કરે. ૧૩
મૂળ મિત્ર ને જન્મનો સંગી, તેને ના ભજ જીવ કુદંગી,

ફરી અનળો ને અન્યને ભજે, સુખ શાંતિ મળે નહિ રજે ૧૪
 ઘાહું ઇચ્છે નિપયસુખ લેના, કંઈ દેવ અનેકની સેના,
 એમ જુદાં જામે ભવપથ, નથી સામગતો સદ્બંધ ૧૫
 જાય પાપક પવમા ધાયો, તેણે નિત હગીને વાણો
 મૂળ મિત્ર ના મેળવે તેહ, પ્રીતે પૂજવે પોતાનો ફેહ ૧૬
 આપે પોતાના મનનો બપ, તેથી ના ટળે છયોના તાપ,
 મળે સદ્ગુરુ સાચા જોને, પૂરિનેહી મેળાવે તેને ૧૭
 કર્મ કાગના તગત તજીને, કાઠિ બ્રહ્માડ કર્તા ભજવે,
 કરી હંસને હંસ મેળાવે, સાચા સદ્ગુરુ તેજ કહાવે ૧૮
 અમર

મરમા મહિમા પ્રભુનો જોહ, જાણે ભક્ત પ્રભુના તેહ, ૧
 જેનો સદ્દેષ કિમિત્ થાય, તેથી કાઠિ બ્રહ્માડ સ્થાય ૧
 સરજે પાળે ને સહારે તેહ, અતિ અદ્ભુત મહિમા એહ,
 આધ અતિ મધ્યે ગ્રહે એક, રંગે ઇચ્છાથી છડ અનેક ૨
 નથી જીવની પેટે ક્લેશ, કાંઈ કર્મ અડે નહિ લેશ,
 મહુ સગજથી વસ્તુ જોહ, નાશનત છે સવળી તેહ ૩
 પ્રભુ એકસદા અનિનાગી, અતિ અતુનિત મહિમા પ્રકાશી,
 સદા ભક્તતણા ભયહારી, ગુણ જોના છે મંગલકારી ૪
 જાણે મહિમા પ્રભુનો જોહ, ખગ ભક્ત પ્રભુના તેહ,
 ભજે પૂજણ આણીને પ્રેમ, કંઈ કામ રીતે પ્રભુ જમ ૫
 વિતા નાસ્તિત્ બીજા અપાર, કંઈ ભક્તિ અનેક પ્રકાર,
 કોય નિપયાતુગમી જતે, ભજે નિપયમાટે ભગવત ૬
 પ્રભુ આવે નિપયસુખ આરે, જયી ઉપકાર ભક્તિ નિમારે,
 કોય નિપયોતણુ સુખ પામે, તોય ભક્તિ ધણી હર જામે ૭
 કોય ધનતંણે અર્થે ભજે છે, મળે ધન પછી ભક્તિ તજે છે,
 કોય ધનવતા કોય ધણા, તોય ભક્ત બને પ્રભુતણા ૮
 મોય ધન ને નિપયસુખમાય, ભજે હૃદય થયેવા ત્યાય,
 નિત આત્માનું કયાણુ સ્થાય, કંઈ મુકન પ્રભુગુણ ગાય ૯
 કંઈ પ્રભુને અગર્ભણુ સોય, કંઈ આગા ન ગળે કોય,
 આપે મન્ય નિવેકતુ, તેને, તોય ઇચ્છા નથી કોય એને ૧૦
 એવા જનનું મુમુક્ષુ નામ, સદા મતુષ પૂરણકામ,
 સોપે મુકત પ્રભુને જ્યારે, ફરી જન્મ થતો નથી ત્યારે ૧૧

ફગી જન્મ તો થાય છે તેને, હોય સુખતણી તપ્સા જેને;
 માયા ભક્ત સુમધુ નેહ, કાય ઇચ્છા કરે નહિ તેહ ૧૨
 પ્રભુ આપવાનું કરે કાંય. તોય ઇચ્છા નહિ મન માંય,
 પ્રભુ ભક્તતણા પ્રતિપાળ, મહુ ધર્મે કરે સંભાળ. ૧૩
 પ્રભુ છે મદા રમાનિવાસ, સહુ લક્ષ્મીઆ તેની પાસ
 વસે ભક્ત તણા ઉગ્રમાંય, મહુ લક્ષ્મીઆ આવે ત્યાંય. ૧૪
 જે જે ભક્ત તાણું હોય ધર્મ, સહુ પૂર્ણ કરે તે ધર્મ,
 માયા ભક્ત પ્રભુના જેહ, મુખે માગે નહિ કાંઈ તેહ. ૧૫
 માગે મૃદય ભક્તિ કરી જ્યારે, થયો માગણુમરખો ત્યારે,
 નાશવત પદારથ ચ્હાય, તેથી ભક્તિચિંતામણિ જાય. ૧૬
 કરે ભક્તિ જગતમુખ માટે, ખુબે પાગમ કોડીને સાટે;
 કાયા ભક્ત છે ન્વારથી જેહ, ભજે ન્વારથસુધી તેહ ૧૭
 સરે સ્નાય પોતાનો જ્યારે, પછી મૂઢ પ્રભુને વિમારે,
 કાય કોઢે છે ભક્તનો વેશ, પ્રભુમહિમા લહે નહિ લેશ. ૧૮
 નવ જાણે પ્રભુ હશે કેવા, કરે તુચ્છ અનાત્માની સેવા,
 નથી જાણતા જૂઠકે સાચ, ખુવે હીંગે ને સંધે કાય. ૧૯
 કાય પંથવાળા રચે ધર્મ, ભજે જીવ તે નગતુ નામ,
 કાય કાટીને ઘાલેલાં પ્રેત, પ્રભુ જાણી પૂજે કરી હેત ૨૦
 કાય ધુણે તેનું કરે ધ્યાન, જુહું સાચું ન જાણે હેવાન,
 એવા ભક્ત ભમેવાને જોઈ, દેવ હાસ કરે સહુ કોઈ. ૨૧
 અન્ય દેવ ભજે છે જેહ, કહ્યા દેવો તણા પશુ તેહ;
 પ્રભુમહિમા શકે નહિ જાણી, કહ્યાં તે નર પામર પ્રાણી ૨૨
 ગ્યે ઇચ્છાયે આપુ જક્ત, એવા પ્રભુતણા કોણક ભક્ત,
 નહિ પરખ પામરને કાંય, પ્રભુ માને છે પથ્થર માંય. ૨૩
 સહુ સૃષ્ટિમિથે જન જોવો, તમે સમજા લેજો કહું તેવો,
 એક ભજે તેનેજ. ભજે છે, એક ભજે તેનેજ તજે છે. ૨૪
 એક ભજતા અભજતા હોય, સમ જાણી ભજે નર હોય,
 ભજે ભજતા પુરુષને જેહ, નર કહીએ કૃતજ્ઞી તેહ. ૨૫
 કરે ઉપકારીનો ઉપકાર, એ તો સરખો થયો વહેવાર;
 બીજો ભજતાને ના ભજે મૂઢ, એ તો કહાવે કૃતધ્ની ગૂઢ. ૨૬
 ભજે ભજતા ન ભજતાને એવો, નર જાણીયે ઈશ્વર જોવો,
 સહુનો સરખો કરે ઉપકાર, પ્રભુ પરમ દયાળુ અપાર. ૨૭

કાઠિ માતાથી અદ્ધુ, હેત, તેને મૂઠે વિસારી અચેત;
જાણે નાસ્તિક તે નર એવા, જાણે કણમાં અંગારા જેવા. ૨૮
યરચે

યચ્યા યત્ને કરી નરદેહ, દીધો પ્રભુએ કૃપા કરી તેહ;
નીચ નાસ્તિક ના લજ તેને, કહીએ લણહરામી એને. ૧

કોઇ આચારજે રીખ દે છે, પ્રભુ લજવા નિરંતર કહે છે;
તેને ઉત્તર દે છે ગમાર, અમને પંખતો નથી પરવાર. ૨

કથી જોળાએ લજાએ હરિ, કરે મૂઠે પછી મરકરી;
ધનદારમાં પ્રીતિ છે એવી, નથી રાહને પ્રભુપર તેવી. ૩

ચારે ચકલે તો બેસી રહે છે, ઘણી નિંદા ને ચાડી કરે છે;
ભાંડ ભામિની નાચે જ્યારે, નથી નિદ્રા તો આવતી ત્યારે. ૪

કથાકીર્તન કાને ન ભાવે, ઘણું ઉધે ને આળસ આવે;
એવા આસુરી જીવ અભાગી, પ્રેતદેહ પામે જાતુ ત્યાગી. ૫

અહો માનવો ના થશે એવા, સજો સાચા ગુરુની સેવા;
સાચા ગુરુએનાં લક્ષણ એવાં, કંઠાં શ્રુતિમાંથી જેવાં. ૬

હોય બ્રાહ્મણ ધર્મવિચાર, લહે વેદ વેદાંતનો પાર;
તેને શરણે જવું છલ ત્યાગી, લેવો ધર્મનો ઉપદેશ માગી. ૭

કહે આચારજી જે વચન, લેવાં સોંપીને તન-મન-ધન;
ધર્મ પાળવો શિશને સાટે, નવ ચાલવું બીજી વાટે. ૮

મહાવાક્ય છે બ્રહ્મની વાણી, ગુરુમુખથી કર્ણદ્વારે આણી;
માટે ગુરુ ગોવિંદ છે એક, માની વચન ધરવી દદ ટેક. ૯

વેદવચને પળાવે નેમ, પછી પાળવા આણીને પ્રેમ;
કહું નેમ તણી હવે રીત્ય, સંહુ પાળવા રાખીને પ્રીત્ય. ૧૦

પહેલું શૌચ કહું તુને મિત્ર, બાધ-ભીતર રહેવું પવિત્ર;
બ્રાહ્મમૃતિકા જલતાલું સ્નાન, મન શુદ્ધ કરે પ્રભુધ્યાન. ૧૧

બીજી સંસારી વસ્તુ જેહ, જાણે અર્થની જ્યાંલગી દેહ;
નહિ આવે મુવા પછી સાચે, આવે ધર્મ ક્યું હોય હાચે. ૧૨

માટે સંસારમાં રહી જન, ધર્મ બ્રહ્મમાં રાખવું મન;
ત્રીજે સત્સંગ કરવો લાંબ, નીતિ જ્ઞાન વિદ્યા મળે જ્યાંય. ૧૩

નીતિજ્ઞાન વિદ્યાહીન જેહ, તજે સંગ અસાધુ છે તેહ;
દુર્વ્યસની દુર્મતિ ને પાપી, ધર્મજ્ઞાનને નાખે ઉથાપી. ૧૪

જલ નાસ્તિકનો કરે સંગ, નાખે નરક કરે ધર્મભંગ;

વેદ વિપ્રને દે ને ગાલ, તન્ને સંગ જાણી ચાંડાલ. ૧૫
 ચોથે ચાલવું પંથે જોઈ, કહીં જીવ ન હણવા કોઈ;
 કાય પ્રાણી ન પીડે જવું, કશું કર્મ ન કરવું તેવું. ૧૬
 થાય અખિલ તણો ઉપકાર, એવો ધર્મ સરવ થકી સાર;
 જને જવો કહ્યો અધિકાર, તેથી ઉલટું ન કરવું લગાર. ૧૭
 વળી પાંચમે જાણવો ભેદ, પ્રભુમુખ તણી વાણી છે વેદ;
 ઘણી શ્રદ્ધાએ ભણવા તેહ, લહી અર્થ વિચારવો એહ. ૧૮
 નિત્ય પાઠનો રાખવો નેમ, કહ્યું વેદમાં વર્તવું તેમ;
 વેદવચન ઘણાં છે ગૂઢ, જના પદમાં વિચાર છે પ્રૌઢ. ૧૯
 ને ને જક્તવિષે છે પંથ, જુદા જુદા કરેલા અંથ;
 મૂળ જોતાં છે વેદમાં તેનાં, એવાં અમૂલ્ય વચન છે એનાં. ૨૦
 સહુ સૃષ્ટિ રચી કરતારે, વેદવચન કહ્યાં તેણી વારે;
 અતિ અગમ અર્થ છે એનો, જીવ જાણી શકે નહિ તેનો. ૨૧
 ને ને જુગમાં પાખંડી થયા, જુદા જુદા અર્થ કરી ગયા;
 ગ્રહો પોતપોતાનો પક્ષ, તેથી પંથ થયા બહુ લક્ષ. ૨૨
 કહ્યો વેદત્રિષે પ્રભુ જવો, કાચે નિથે થયો નહિ તેવો;
 કાચે સગુણ કહ્યો સાકાર, કાચે નિર્ગુણ ને નિરાકાર. ૨૩
 કાચે નારીરૂપે કરી ગાયો, કાચે નરરૂપ જાણીને ધાયો;
 પ્રજા રાખ્દ નપુંસક જાણી, ગયા કાચ અકર્તા વંખાણી. ૨૪
 ભેદવાદ કરી કરી બહુ, કરી કલેશ વડે છે સહુ;
 ખરો અર્થ લહે જન જહ, કહે અનંતગુણાકર તેહ. ૨૫
 જન ધારે પ્રભુને જવો, તેને દરસે દુદ્યમાંહે તેવો;
 મતવાદ કરે તે મૂઢ, પ્રભુમહિમા ન જાણે પ્રૌઢ. ૨૬
 છઠું લક્ષણ જાણવું એહ, સુખ દુઃખ ગણે સમ તેહ;
 ને ને આવી પડે તે સહેવું, દુઃધીરજ રાખીને રહેવું. ૨૭
 હવે સાતમું લક્ષણ જહ, ગહેવું બ્રહ્મચર્યજ વ્રત તેહ;
 પાળે એકપતિવ્રત નારી, જાણો તેજ સદા બ્રહ્મચારી. ૨૮
 નર એકપત્નીવ્રત ગ્રહે, અન્ય નારી માતાસમ લહે;
 બ્રહ્મચર્યજ છે તેનું નામ, જાણે જીતી લીધો હોય કામ. ૨૯
 કહું આઠમું લક્ષણ એહ, નીતિ ધર્મ ન ચૂક તેહ;
 પ્રભુ જાણવો અંતરજમી, કાઠિ બ્રહ્માંડનો છે સ્વામી. ૩૦
 જીવમાત્રના અંતર માંય, દેખે કર્મ સકલ રહી ત્યાંય;

યાય યોગ એ તણુનો જ્યારે, સનેખાત ખને છે ત્યારે;
 વળી મોહ મહાદુઃખ મૂળ, તેથી યાય અતિ ધણું શૂળ. ૨
 મદ મત્સર છે જ્વર મોટા, તેથી હાસ ખને છે ખોટા;
 વળી પંચવિપયના વિકાર, દુઃખ તે ધટ્ટી યાય અપાર. ૩
 દ્વેષ દંભ કપટ છલવંત, એવાં માનસરોગ અનંત;
 કરે સુકૃત જે જે પ્રાણી, તેની તરત કરે છે હાનિ. ૪
 લોહપાત્ર તપાવેલા માંય, જલધુન્દ પડે એક જ્યાંય;
 જય અણુચણી તત્ક્ષણ જેવું, બળે પુણ્ય એ રોગથી તેવું. ૫
 એકાદશમું છે લક્ષણ એહ, ટાળે રોગ જતન કરી જેહ;
 કરે સત્સંગ શુદ્ધ વિચાર, તેથી મનતાણા જય વિકાર. ૬
 હવે દ્વાદશની કહું રીતિ, સારી રાખવી સધળી નીતિ;
 જરા આવે નિવૃત્તિ જ્યારે, મિથ્યા લવરી ન કરવી ત્યારે. ૭
 ગુણ ગાવા પ્રભુના એમ, ઘણે અંતર આણીને પ્રેમ;
 ધર્મજ્ઞાન તણા અંધ જેહ, જોવા સાંભળવા સહુ તેહ. ૮
 લુપ્તી લવરી કરી દિન ખોશે, જમહાયે જશે ત્યાં રોશે;
 કાયા વાચા ને મન તણાં પાપ, કરી ભોગવશે પરિતાપ. ૯
 ગુણ તેરમાના કહું તેવા, માત તાત ગુરુની સેવા;
 સતી ધાર્મિક જન વિદ્વાન, તેનું કરવું નહિ અપમાન. ૧૦
 ભક્તિ ધર્મવંતા હોય જ્ઞાની, તેને લેવા ગુરુસમ માની;
 કરે નિંદા જે સજ્જન તણી, ચઢે રીસ પ્રભુને ઘણી. ૧૧
 પ્રભુનિંદા પ્રભુજી સહે, નિંદે જતને તેનું મૂળ હશે;
 રાખે ભક્તજનોપર રીસ, તેનો નાશ કરે જગંદીશ. ૧૨
 રાખે ચૌદમે પ્રભુમાંહે ચિત્ત, ધર્મ નીતિ તણી શુભ રીત;
 અહે હંસ તણા ગુણ જ્યારે, કાટિ કાગડા નિદે ત્યારે. ૧૩
 તેના શબ્દ સુણીને કાન, છોડી દેવું નહિ ધર્મધ્યાન;
 નીચ કાગનો એવો સ્વભાવ, પરવિષ્ણુ ભખ્યાનો ભાવ. ૧૪
 સારી સુગંધી કાગ ન ચહાય, ખુશી સાથે તે દુર્ગંધી ખાય;
 એમ દુરિજન વાયસ જેહ, નિદે સજ્જનને શડ તેહ. ૧૫
 કસિકાળમાં કાગડા ઘણા, વિરલા હંસ હશે હરિ તણા;
 જેવું ગુણકા સતીને વેર, મૂઠ પડિતની એ પેર. ૧૬
 દેખે દુરિજન સંતને જ્યારે, આવે ઇર્ષ્યા અભાગીને ત્યારે;
 દેખી દુષ્ટતણા એવો દેશ, નિજ ધર્મ ન છોડવો લેશ. ૧૭

પૂજે પંદરમે પરબ્રહ્મ, રીઝે એવાં કરે શુભ કર્મ; ૧૮
 જીવમાત્ર પ્રભુના જાણી, ભક્ષ જૂખ્યાને તરસ્યાને પાણી.
 કાઠદુઃખીયાતણાંદુઃખ હરજો, દીન જાણી દયા ધણી કરજો; ૧૯
 સહુ પ્રાણીને સુખ ધણું થાય, એવો કરવો સદાય ઉપાય.
 એવો ધર્મ વસે ઉર જને, જાણો પ્યારા પ્રભુના તેને; ૨૦
 પીડે પ્રાણીને આણીને ગર્વ, એ તો સત્તુ પ્રભુના છે સર્વ.
 હણી પરધન સુખીયા જણાય, ધીરે ધીરે જડામૂળ જાય; ૨૧
 જાણી માનવ આપસમાન, કાઠનું કરવું નહિ અપમાન.
 કહું સોળમું લક્ષણ સાર, જૂઠો કરવો નહિ અહંકાર; ૨૨
 જાણી સર્વને આપ સમાન, દયા રાખવી ને દેવું માન.
 અભિમાની કરે અભિમાન, તેથી દૂર રહે ભગવાન; ૨૩
 હોય દેશાભિમાની કાય, ગણે દેશીને વહલણ સોય.
 કાય પંથી ઘણા પ્રિય માને, પરપંથીને અધમ પ્રમાણે; ૨૪
 એવા જ અભિમાની હોય, સમદર્શી ન કહેવા સોય.
 અભિમાન કરી મરી જાય, તેથી રીઝે નહિ જગરાય; ૨૫
 એવા જાણીને અળગા રહીએ, સારું નરતું કશું નવ કહીએ.
 કહું સત્તરમો ગુણ સાર, કંઈ ચોરી ન કરવી લગાર; ૨૬
 પોતપોતાના ઉઘમમાંય, રાખી સંતોષ રહેવું ત્યાંય.
 લેવી લાંચ કે લૂંટવું જોઈ, સહુ ચોરી બરાબર તેહ; ૨૭
 કાય વસ્તુમાં ભેગ કરે છે, કરી કપટ ને પરધન લે છે.
 લખી જુદું ને લે ધન જોઈ, મહાચાંડાલ જાણવા તેહ; ૨૮
 મૂકી આળ હરે પરદામ, આતતાઈ છે તેવાનું નામ.
 એવા પાપીને જ હણનાર, તેને દોષ ન લાગે લગાર; ૨૯
 આતતાઈ તણો કરે સંગ, તેનું પાપે ભરાય છે અંગ.
 અઘાદશમું છે લક્ષણ જોઈ, મધપાન ન કરવું તેહ; ૩૦
 ભખે કેફી પદારથ જ્યારે, તેની યુદ્ધિ ભમી જાય ત્યારે.
 આગણીસમે એક વિચાર, નિજ ધર્મ આચરવો એ સાર; ૩૧
 પરધર્મ છે યવનો તણો, મહાકૂર ને હિંસક ઘણો.
 કરે જંગમ જીવનો આહાર, તેનો ધર્મ અશુદ્ધ અપાર; ૩૨
 દુઃખ આપણને હોય જેવું, ખીજ દેહમાં જાણવું તેવું.
 હવે વીસમાની સુણો વાત, પ્રભુ ભજવો જાણી સાક્ષાત; ૩૩
 પ્રભુ સ્વામી ને હું છું ઘસ, એમ રાખવો દૃઢ વિશ્વાસ.

વેદવચન પ્રભુના જેહ, ધણી પ્રીતિથી પાળના તેહ,
 પ્રભુ પૂજ્ય ને હું છું પૂજ્ય, હું છું સેવક સેવ્ય એમ્હારો ૩૮
 હું છું સૃષ્ટિ ને સ્રષ્ટા છે નાથ, એમ સમજી રહેવું મન સાથ,
 ભક્તિ ભાવ રાખીને એમ, પ્રભુ ભજવો આણી અતિ પ્રેમ ૩૯
 એકનીસમે ભેદ છે એના, એક સચુણ ને નિરગુણ તેમા,
 કરે સચુણ ઉપાસના જ્યારે, થાય ચિત્તની મુક્તિ ત્યારે ૪૦
 કરે નિશુંણ ભક્તિ જેહ, થાય મુક્તિ ધરે નહિ દેહ,
 પ્રજ્ઞધ્યાન ને પ્રજ્ઞનિચાર, લાગે પ્રજ્ઞનિષે એકતાર ૪૧
 પ્રજ્ઞજ્ઞાન જ્યારેય હોય, ભણે પ્રજ્ઞનિષે છન સોય,
 આ હું છવ ને આ છે પ્રજ્ઞ, ગુરુમુખથી સમજવો મર્મ ૪૨
 મનમા મનન કરી તે તેહ, કરી નિચે ટાળે સદેહ,
 થયો નિચે ત મનમા જ્યારે, છન પ્રજ્ઞ મળે એક ત્યારે ૪૩
 સોહમત્તિએ વૃત્તિ અખડ, થયો મુક્ત છૂટે જ્યારે પિંડ,
 એવો અભ્યાસ જે જન કરે, જાગે કર્મ તો દેહ ન ધરે ૪૪
 કહી ધર્મની સીડી એહ, ચઢે પામે પરમ પદ તેહ
 કહે વેદમા વિચાર એવા, બીજા પ થોમા ના મગે તેના ૪૫

લક્ષ્મી

લ'વા લોક સકળ કરતાર, કહ્યો વેદનિષે નિરાકાર,
 અજ વ્યાપક એક અખડ, સર્વે પાળે હરે બહુ ઇંડ ૧
 પથ વેદ વિરુદ્ધ છે જેહ, રૂપ ક'પે છે જૂઠાવા તેહ
 કાય નારીનો કહે છે આકાર, કાય પુરુષ કહે નિધાર ૨
 કાય અર્ધનારીશ્વર માને, કાયે લખ્યો નપુસક માને
 કાય દેવ જેવું કહે રૂપ, એમ અનનના ક'પે સરૂપ ૩
 નરનારીથી જક્ત ન હોય, દેવન પુરુષે બને નહિ કાય,
 કરી ન તોડે નપુસક વળી, રચે નારી પુરુષ બે મળી ૪
 માટે અર્ધનારીશ્વર કહે છે, સિન રક્તિ યુગન થઈ ગ્યે છે,
 વળી દેવરૂપે છે તેહ, મનુષ્યથી સમર્થ એહ ૫
 એવી કદાના કરનાગ જેહ, સુણો સિદ્ધાત વેદનુ તેહ
 વેદ છે પ્રભુમુખતાણી વાણી, તમે તેની ગતિ નથી જાણી ૬
 વેદ વ્યાપક ને નિરાકાર, કહ્યો એવો જક્તકરતાર,
 એકદેશીને આકાર હોય, કાયે ઉપજવેનુ હોય સોય ૭
 જુઓ ધટ એકદેશી સાકાર, તેનો કનારો છે કુલકાર,

એમ દેવ મનુષ્ય સાકાર, તેનો કરનારો જગજગતાર. ૮
 એકદેશી છે સવળા તેહ, નથી વ્યાપક પૂરણ એહ,
 એમ નિચાગતા કય જડે, કરતા કરતાનો કહેવો પડે. ૯
 જ્યારે એવું રહે નવ ધારે, કહે એકજ કર્તા ત્યારે,
 એક કર્તા કહેતામા એહ, હજે પોતે પોતાનોય તેહ. ૧૦
 અગ્નિ અગ્નિને બાળે જવો, લાગે દોષ અપમાત્રય એવો,
 કરે કર્તા બીજો અંગીકાર, હરે બે કર્તા નિર્ધાર. ૧૧
 બીજો કર્તા હોય પહેલા તણે, વળી બીજનો પહેલો ગણે;
 બન્ને ઉપજેલા છે નિર્ધાર, માટે જોઈએ તેનો કરનાર. ૧૨
 બેથી ત્રીજો ન હોય જ્યારે, હજે બીજનો પહેલો ત્યારે;
 બીજો પહેલાનો કર્તા ગણાય, દોષ અન્યોન્યાશ્રય થાય. ૧૩
 હજે એ દોષ ટાળના સાર, ત્રણ કર્તા માને નિર્ધાર,
 થાય પહેલાનો કર્તા બીજો, વળી બીજનો કર્તા ત્રીજો ૧૪
 ત્રણ કર્તા બે નિશ્ચે કરે, ત્યારે ત્રીજનો પહેલો હજે,
 ત્રણે ઉપજેલા છે સોય, માટે કર્તાવિના તવ હોય ૧૫
 માટે ત્રીજનો પહેલો મનાય, તેમ ચક્રક દોષ તો થાય,
 ફરે ધંટીની પેડે જોહ, કહીએ ચક્રક દોષ તો તેહ ૧૬
 હજે એ દોષ ટાળના જાય, કર્તા ત્રણથી અધિક ગણાય,
 કહે પહેલાનો કર્તા બીજો, વળી બીજનો કરનારો ત્રીજો ૧૭
 ત્રીજ કરો તો આયો કહે, તેનો પાયમો છડો લહે;
 છડ કરો તો સાતમો થાય, એમ પકિતઓ આલી જાય. ૧૮
 કર્તા કેમ કર્તા કથા કરે, ત્યારે અનનસ્યા દોષજ હરે;
 લારે લાર ચલાવતો જાય, સો વર્ષે ગણી ન રહેવાય. ૧૯
 એવી કર્તાની પેઢીઓ જોહ, કીયો સાચો કરાવશે તેહ,
 સાચા કર્તાનો નિયે તવ થાય, વિનિગમના વિરહ તે કહેવાય. ૨૦
 યણી વુચવણી ટોય જોહ, વિનિગમના વિરહ દોષ તેહ,
 કલા કર્તાના કર્તા જ બહુ, એ તો સંભવે નહિ કાઈ સહુ ૨૧
 જ્યારે સવળા તણે લોપ કરે, હેત્યો એકજ કર્તા હરે,
 પહેલા લોપીને છેડતો હગવે, પૂર્વલોપ નામે દોષ આવે. ૨૨
 પૂર્વ કર્તાને લોપે જ્યારે, પડે માનવો છેડવાને ત્યારે,
 એની ગડબડો મિથ્યા થાયે, કર્તા કથાવિના તો નવાલે ૨૩
 દેગટ લનરીમાં લાયે ન લાયે, ઉલટા બદલોય માયામાં વાયે,

માટે કતા નથી સાકાર, નથી એકદેશી નિર્ધાર. ૨૪
 નિરાકાર ને વ્યાપક તેહ, કરે ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લેય એહ;
 હોય આકારવાણું જેહ, સધળું સાવયવ હોય છે તેહ. ૨૫
 બુઝો કીધેલો છે ઘટ જ્યારે, સહુ સાવયવ દીસે છે ત્યારે;
 કરી પરમાણુ ભેગાં અપાર, હોય હોય તેનો કરનાર. ૨૬
 કહીએ સાવયવ વસ્તુ તો તેહ, એમ જો હોય કરતાનો દેહ;
 ત્યારે સાવયવ થાય છે સોય, જોઈએ કરનારો તેમનો કાંય. ૨૭
 તેને માકાગ કહીએ જ્યારે, ખટ દોષ જાગે તેણી વારે,
 એકદેશી તે માનવો પડે, સધળે ક્યમ કરી સાથે ઘડે. ૨૮
 સજ પાળે હરે સહુ કામ, સાથે ક્યમ બને ઈશ્વરી કામ,
 એક સ્થળથી બીજે સ્થળ જાય, દોહાદોહ દશે દિશ ધાય. ૨૯
 કાટિ બ્રહ્માંડમાં એકે તંકે, દેહવાળો પહોંચી ન શકે,
 હોય સર્વત્ર વ્યાપક જેહ, સધળે સરખો પહોંચી શકે તેહ. ૩૦

વળે

વળા વળતો વહે પ્રતિવાદી, કણો વ્યાપક બ્રહ્મ અનાદિ;
 તેને હોય નહિ જ્યારે દેહ, ઈયો આકાશ સરખો તેહ. ૧
 નિરાકાર ને વ્યાપક હોય, ક્યમ જક્ત કરી શકે સોય;
 કુંભકાર છે સાકાર જ્યારે, ઘડે ઘાટ ઘટાદિક ત્યારે. ૨
 ભાઈ સાંભળ ઉત્તર એનો, તુંને લેદ બતાવું છું તેનો;
 તારૂં દૃષ્ટાંત આકાશ જેહ, નથી વસ્તુ કયી પલ તેહ. ૩
 જક્તકર્તા છે વ્યાપક એવો, સાચ જ્ઞાન ને આનંદ જેવો;
 એક અવ્યય રૂપ અનંત, મહામંગલમય ભગવંત. ૪
 નથી આકાશ જેવો અવસ્ત, તેની સત્તાયે વિશ્વ સમસ્ત;
 નથી તે કુંભકારના જેવો, એકદેશી રહ્યો નથી એવો. ૫
 હોય સાકાર ને એકદેશ, સધળે સાથે ન હોય પ્રવેશ;
 બિંદુ બીજ અસાચર માંય, રચે ઘાટ રચિ રહી લાંચ. ૬
 વિના હાથ રચે છે જેવા, હાથવાળે બને નહિ તેવા;
 બુઝો ઇંકજના ઇંદાની માંય, જળ કેવળ હોય છે લાંચ. ૭
 તેમાં પખીનો સુંદર દેહ, રચે કરવિના કરતા તેહ,
 હાથવાળો અને સાકાર, નવ પેસી શકે ત્યાં લગાર. ૮
 એકદેશી ને માકાર હોય, તોવ માપમાં આવે ચોય,
 તોલ માપ જે વસ્તુનો થાય, તેને કાળ કરારે ખાય. ૯

આવે પ્રમાણ માંહ આકાર, હોય જડતા પ્રકૃતિ વિકાર;
 હોય આકાર ને એકદેશ, ક્યમ સર્વનાં કરશે પ્રવેશ. ૧૦
 એમ સાંભળી કહે પ્રતિવાદી, અમે સાકાર માન્યો અનાદિ;
 તેની શક્તિ છે વ્યાપક જેહ, સહુ ધામે રહી છે તેહ. ૧૧
 તેનો ઉત્તર સાંભળો ભાઈ, તમે વ્યાપક શક્તિને ગાઈ;
 ત્યારે શક્તિ ને શક્તિવાન, થયું દ્વૈત અનાદિ નિદાન. ૧૨
 અર્ધનારી ઇશ્વર થયો એહ, નથી વેદ તણો મત તેહ;
 શક્તિમાર્ગીનો મત એવો, વેદબાહ્ય તમારોય તેવો. ૧૩
 શક્તિ વ્યાપક સધળે રહી, સજ પાળે સંહારે છે સહી;
 એવું માનવું પડે છે જ્યારે, બ્રહ્મ કહેતાં શું જાય છે ત્યારે. ૧૪
 શક્તિમાંહ જો સામ્રથ રહ્યું, શક્તિવંતામાંથી સહુ ગયું;
 શક્તિવાનમાં શક્તિ ના રહી, જડકર્તા તો શક્તિ થઈ. ૧૫
 વ્યાપક શક્તિ કર્તા કહી જ્યારે, અમે બીજું કહેતા નથી ત્યારે;
 વ્યાપક બ્રહ્મ છે કર્તા અમારો, તમે શક્તિ એવું નામ ધારો. ૧૬
 નામ ભેદ ને વસ્તુ તો એક, એકદેશી કહે તે અવિવેક;
 બ્રહ્મ વ્યાપક કર્તા જેહ, સહુ સૃષ્ટિ રચે છે તેહ. ૧૭
 એક ધામે એ સાકાર કહેશે, બીજે ધામે બીજે કાણુ રહેશે;
 ધામે ધામે બુદ્ધ બુદ્ધ હોય, બેઘએ કરનારો સરવેનો કાય. ૧૮
 વ્યાપક શક્તિ કરે છે કામ, શક્તિવાળો રહ્યો છે નકામ;
 ત્યારે શક્તિ ઠરી બળવાન, શક્તિવાળો તો કાષ્ઠસમાન. ૧૯
 પ્રતિવાદી કહે તેણી વાર, જણો શક્તિ એ તો હથિયાર;
 હોય હથિયારથી જેમ કાજ, એમ શક્તિ રચે સહુ સાજ. ૨૦
 એનો ઉત્તર સાંભળો તમે, માત્ર હથિયારે ના બને ક્યમે;
 એકદેશી અને જડ જેહ, હોય હથિયાર સધળાં તેહ. ૨૧
 સધળે વ્યાપક તે નવ હોય, વિના જ્ઞાન રચે ક્યમ સોય;
 કહો વ્યાપક જો હથિયાર, કરો દૃષ્ટાંત બેઈ વિચાર. ૨૨
 અલે વાંસલો હાથે સુથાર, છોલે કાષ્ઠને આગલી ધાર;
 બીજે ભાગે ના છોલાય જેમ, એકદેશી છે હથિયાર તેમ. ૨૩
 તમે શક્તિ કહી હથિયાર, વળી તે તણો જ આલનાર;
 એકદેશી ઈર્ષા બેહુ ત્યાંય, સધળે સૃષ્ટિ બને નહિ કાંય. ૨૪
 વળી શક્તિ છે વ્યાપક જેહ, કિયે રૂપે ને લક્ષણે તેહ;
 સત્ય જ્ઞાન આનંદ જો કહ્યું, તે તો બ્રહ્મતણું રૂપ કહ્યું. ૨૫

એથી બીજુ કહેતાં જડડરે, પછી સૃષ્ટિ તે ક્યમ કરી કરે;
 કહ્યું સુતાર નામ તો તેને, હોય વાંસડો નિંજાણું જેને. ૨૬
 સત્ય જ્ઞાન આનંદ જેમાં હોય, સઘળે મૃદ્ધિ કરી શકે સોય;
 ત્રણે લક્ષણ છે બ્રહ્મમાંય, જડ નક્તિમાં તે નથી કાંય. ૨૭
 જડે કર્તાપણું નન યાય, એક દેશમાં રહે સદાય;
 માટે સાકાર મન નથી મુક્ત, સહુ કલ્પિત છે વેદવિરુદ્ધ. ૨૮

શરણો

શરણા આકાર દીસે છે જેહ, તે તો પંચભૂતોનો છે દેહ;
 પહેલી સૃષ્ટિ રચી કરતારે, કર્યો શબ્દ પ્રગટ તેની વારે. ૧
 દેહ્યો શબ્દ તે શૂન્યની માંય, થયુ આકાશ તે થકી ત્યાંય;
 તાળી પાડતાં ગરજે છે જેહ, રૂપ આકાશ બાણુવું એહ. ૨
 થયો સ્પર્શ આકાશથી સાર, તેથી પવન થયો નિરધાર;
 થયુ પવન થકી વળી રૂપ, તેથી તેજ થયુ છે અનૂપ. ૩
 થયો તેજ થકી રસ જ્યારે, જલ પ્રકટ થયું તેની વારે;
 જલ માંહીથી ગંધજ થયો, ડરી પૃથ્વીરૂપે રહ્યો. ૪
 પંચમહાભૂત કહેવાય એહ, સેજભેજ કર્યાં સહુ તેહ,
 પહેલું ઈંડ બનાવ્યુ એક, પછી ક્રીધો પ્રભુએ વિવેક. ૫
 એક પુરુષ બીજી નારી, તેની જોડી બનાવી સારી;
 તત્ત્વસંયોગે ચેતન થયાં, પણ જ્ઞાનવિના મૂઢ રહ્યા. ૬
 દશ ઇંદ્રિ અંત કરણુ જેહ, તેમાં મૂઢ્યાં પ્રભુએ તેહ,
 થયાં તોય સુપ્રસિરૂપ, મૂક્યો અંત પછીથી અનૂપ. ૭
 સત્ય જ્ઞાન ને આનંદ જેહ, આબ્યાં અરામાં લક્ષણુ એહ,
 થયાં જતન ને આત્કાર, બલ બુદ્ધિ ને જ્ઞાન અપાર. ૮
 તેનું આદિપુરુષ છે નામ, બ્રજ તેની છે લોક તમામ;
 વેદ કરો છે કર્તા એહ, તેથી આદિગુરુ છે તેહ. ૯
 ધર્મ એશ્વર્ય જ્ઞાન વૈરાગ્ય, લક્ષ્મી કીર્તિ સમેત સુભાગ્ય;
 ખટ ભાગ્ય માટે ભગવંત, ભજે સગુણ ઉપાસક સંત. ૧૦
 કરે સગુણ ઉપાસન જ્યારે, મળે દૈહિક સુખ સહુ ત્યારે,
 ભજે નિર્ગુણ બ્રહ્મને જેહ, પામે આત્મતાણું સુખ તેહ. ૧૧
 પંચ વિષયો થકી સુખ હોય, સુખ દૈહિક કહીએ સોય,
 બ્રહ્મ આનંદનું સુખ જેહ, સુખ આત્માનુ કહીએ તેહ. ૧૨
 મળે વહાણું અતીશે જ્યારે, પામે સુખ અતીશે ત્યારે;

સહુથી આત્મા છે વહાલો અપાર, એવું બીજું નથી નિર્ધાર. ૧૩
 સહુને વહાલું લાગે છે ધન, ધન કાળે સહે સહુ તન;
 ઉંચાં નીચાં કરે છે કર્મ, ધન કાળે જતો કરે ધર્મ. ૧૪
 વળી ધનથી છે વહાલી નારી, ધન ખરચીને પરણે છે પ્યારી;
 તેથી પુત્ર છે વહાલો જ્યારે, સહુ સાંચેલું સોંપે છે ત્યારે. ૧૫
 વહાલો પુત્રથી પોતાનો દેહ, પુત્ર જતાં જવા ન દે તેહ;
 હોય બૂડતો કે દબે બળતો, પૂંઠે બાપ પડે નહિ બળતો. ૧૬
 એવા દેહથી વિષયસુખ પ્યાડ, સહે.કષ્ટ તે પામવા સાડ;
 દમે ઈંદ્રી કરે તપયોગ, ઘણા સ્વર્ગના પામવા લોગ. ૧૭
 સ્વર્ગલોગ થકી વળી ઘણું, સુખ જાણવું આત્માતાણું;
 આત્મા સુખ ઇચ્છે છે જહ, જાણે ક્ષણિક સ્વર્ગસુખ તેહ. ૧૮
 દેહદમન કરે બહુ જ્યારે, પામે સ્વર્ગતાણું સુખ ત્યારે;
 ક્ષીણપુણ્યે ચોરાશીમાં જાય, વળી દેહ ધરી અધડાય. ૧૯
 સહુ ઇંદ્રીય-વિષયસુખ એવું, નથી અક્ષય આત્માના જેવું;
 ઘણો વહાલો છે આત્મા જમ, તેના સુખતણી અવધિ તેમ. ૨૦
 જાણી ઉત્તમ સર્વથી આવું, આત્મજ્ઞાની સર્વને થાવું;
 પ્રિય આત્મા પોતાનો જહ, લવ તારી શંકે નહિ તેહ. ૨૧
 આત્મધાતી તો જાણવો તેને, નથી ઉદ્ધારી શકતો એને;
 પોતે પોતાનું આપ જુડાડે, તેને બીજે તે ક્યમ કરી કાડે. ૨૨
 સાધન પોતે પોતાનાં ના કરે, ત્યારે બીજાથી ક્યમ કરી તરે;
 પડે પોતે મહાજલમાંય, હાથ ચરણ હસાવે ન કાંય. ૨૩
 નવ જાણે કશોય આધાર, મરે તેજ બૂડી નિરધાર;
 માટે તરવાનાં સાધન સાર, નર ના કરે તેજ ગમાર. ૨૪

પપ્પા

પપ્પા પદ્ શત્રુ ન જીતાય, નિથે નરક વિષે લઇ જાય;
 કામ ક્રોધ લોભ મદ ગર્વ, હર્ષસહિત છે શત્રુ એ સર્વ. ૧
 પેસે જીવના મનમાં જ્યારે, બહુ સંકલ્પ ઉઠે છે ત્યારે;
 મન ચંચલ થાય છે તેથી, ઉપજે કોટી મનોરથ એથી. ૨
 અતિ આરંભે કંઈ કંઈ કામ, પલમાત્ર ઠરે નહિ કામ;
 કરે શત્રુને કબજે કાંય, શંકે સુકૃત ઉપજવી સોય. ૩
 ઘણું જ્ઞાન થયું હોય જને, શત્રુ ઘેરી શંકે નહિ તેને;
 જ્ઞાની અજ્ઞાની સરખા દેખાય, સહુ કામ તે કરતા દેખાય. ૪

જેમાં અંતર છે ભાઈ એવો, એક ભૂચર ખેચર જેવો;
 જ્યારે ચોકેર લાગે લ્હાય, ત્યારે ખેચર ઉડી જાય. ૫
 રહે ભૂચર ત્યાં ને ત્યાંય, બળી જાય છે પાવકમાંય; ૬
 જ્ઞાની કર્મ કરે છે જેહ, નથી બંધન પામતા તેહ. ૬
 શુક સનકાદિક બહુ યોગી, તેવા જનક આદિક સહુ ભોગી;
 કર્મકાંડી વસિષ્ઠિ આદિ, હુતા જ્ઞાની સકલ પ્રજાવાદી. ૭
 જ્ઞાની કર્મ કરે સહુ કાચ, પણ આસક્ત તેમાં ન હોય;
 જથી પાપરહિત થવાય, કરે એવા ઉપાય સદાય. ૮
 પાપ કર્મ અજ્ઞાની તો કરે, બહુ આસક્તિ તેમાંય ધરે;
 જ્ઞાની અજ્ઞાનીમાં ભેદ એહ, કાચ જાય છે જ્ઞાની તેહ. ૯
 સત્ય સાચવે સંસાર માંય, ત્યારે આત્મા પોતાનો ત્યાંય;
 કાચ આરંભથી અજસાય, કરી લાંઘા ને જીવેથી જાય. ૧૦
 અતિ અજ્ઞાને શરીર ખુએ છે, આત્મધાતરી શાસ્ત્રમાં કહે છે;
 તેનું કારણ કહું છું એક, તે જોજો કરી વિવેક. ૧૧
 કરવા પાપના આરંભ જેહ, મના શાસ્ત્રોમાં કીધા છે તેહ;
 હોય પુણ્યના આરંભ સાર, નથી શાસ્ત્રોમાં કીધા નકાર. ૧૨
 કાચ કહેશે જે આરંભ સહુ, હોય પાપ ભરેલા બહુ;
 મત જાયવો ખોટો તેનો, જુઓ શાસ્ત્રોમાં વિવેક એનો. ૧૩
 પુણ્ય-પાપના મારગ જેહ, શાસ્ત્રમાનમાં કહ્યા છે એહ;
 પુણ્યમાર્ગ પાપ હરે છે, એવું સર્વેનાં શાસ્ત્રોમાં કહે છે. ૧૪
 વેદ-આજ્ઞાએ ચાલે છે જેહ, નથી પાપે લેવાતા તેહ;
 કૃષ્ણે ગીતા અર્જુનને કહી, આત્મતાઈને હણવા સહી. ૧૫
 આત્મતાઈને મારે જેહ, નથી પાપે લેવાતા તેહ;
 હણવા અર્જુને જોનવ હોય, થાત પાપી પ્રજા સહુ કાચ. ૧૬
 એકબીજાનું લૂંટી જાય, મોહું મત્સ્ય નાનાને ખાય;
 એમ સૃષ્ટિ સકલ છે જેહ, વિના કાળ પ્રસે હોય તેહ. ૧૭
 આત્મતાઈ ઘણા છે આજ, જુઓ કેવાં કરે છે કાજ;
 કાચ જાહે તો લેખ લખે છે, ધન લોકોનું તે હરી લે છે. ૧૮
 કા ખાળે છે અન્ન ને ઘાસ, કાચ વિખરી કરે છે નાશ;
 કા કરે છે ચોરી ને જરી, કા લેશે જાય છે પરનારી. ૧૯
 આત્મતાઈ છે એવાનું નામ, આજ હોય છે ગામે ગામ;
 તેને રાજ ના કહે જ્યારે, કાચ રાજને લાગે છે ત્યારે. ૨૦

હુતો અર્જુન જ્ઞાની નરેશ, પાપી રહિત મ્યો સહુ દેશ,
તેને પાપ ન લાગ્યું કદાચ, ગયો અતે તે વૈકુઠમાય ૨૧
એમ પામે પોતાનો ધર્મ, તેને કાય અડે નહિ કર્મ,
નિજ ધર્મ તજી દે બેહ, બણો પાપી કહેવાય છે તેહ ૨૨

ધૃતિ જ્ઞાનકેનો સ પૂર્ણ

૨-છાંદોગ્ય સાર

દોહા

શિષ્ય કહે સભા વિષે, કહ્યું વિધિએ જો; ૧
 સર્વેના હિતકારણે, કહે કૃપા કરી તેહ.
 વળતા ગુરુ વાણી વદે, સાંભળશિષ્ય સુખાણ; ૨
 આત્મજ્ઞાન વિધિએ કહ્યું, તે કહું તુને પ્રમાણ.
 જે અત્યંત દુર્લભ છે, જુમા જેતું નામ; ૩
 જે પ્રત્યક્ષ છે સર્વમાં, તે આત્મા સુખધામ.
 સર્વ અનાત્મા વસ્તુથી, અતિશય વહાલો જો; ૪
 અહંકારાદિકથી પરો, આત્મા કહીએ તેહ.
 મિથ્યાકૃજ જોથી મળે, એવાં સઘળાં કર્મ; ૫
 તેને કહીએ પાપમય, છે દુષ્કર્મ પર્મ.
 તેના આશ્રયભૂત છે, સ્થૂલ ને સૂક્ષ્મ દેહ; ૬
 આત્મા અજગો તે થકી, અપહત પામ્યા તેહ.

છાંદો

જરા મરણ ને શોક, મોહ વળી જમાં રહે છે;
 ક્રુધા પિપાસા થાય, એહ પટ ઉર્મી કહે છે.
 દેહ તથા મન પ્રાણ, વિષે એ ધર્મ રહ્યા છે;
 આત્મા તેથી ભિન્ન, નિત્ય નિર્લેપ રહ્યા છે.
 વળી વિજર વિમુક્ત્યુ વિશેષ છે, ક્રુધા તૃપા જમાં નહી;
 સત્ય કામ સંકલ્પ સત્ય, એ આત્મા જણો સહી.

દોહા

દેહ ઇંદ્રિ મન પ્રાણનો, જ્યાં સુધી અધ્યાસ;
 જન્મ મરણ સંસારનો, થાય ન ત્યાં લગી નાશ. ૧
 જ્ઞાન થાય આત્માતણું, ટળે દેહઅધ્યાસ;
 જેમ રજ્જુ જાણ્યા પછી, મટે સર્પનો ત્રાસ. ૨
 સંસારી આત્મા વિષે, સંકલ્પ ઉપજે જો;
 સ્વપ્ન તણી પેરે સહુ, વૃથા થાય છે તેહ. ૩
 આત્મા આપ લલ્યા પછી, દેહ આહંતા જાય;
 મિથ્યા દેખે જગતને, તો સંકલ્પ ન થાય. ૪

યાય કલ્પાપિ કલ્પના, તર્ત તેજ બની જાય,
 બની જાય છે તર્ત ત્યાં, કારણ જાણે એહ,
 જ્ઞાની પદાર્થમાત્રને, બ્રહ્મ ગણે છે તેહ. ૬
 સત્યરૂપ આત્માતણું, સંકલ્પ સત્યજ હોય;
 ઉપજેલા બુદ્ધિ થયી, વૃથા યાય છે સોય. ૭
 અધિષ્ઠાન આત્મા થયી, ઇન્દ્રિયાદિક જે કાચ,
 જ્ઞાની ભિન્ન ગણે નહિ, સત્ય યાય છે સોય. ૮
 ધર્મ, સકળ સંસારના, છે બુદ્ધિની માય,
 તેથી નિલક્ષણ આત્મા, તેમાં નવ રહે કાંચ. ૯
 અધિકારી જનમાત્રને, જાણ્યો જોઈએ જોઈ;
 જાણ્યાતણે પ્રકાર જે, કહું છું તમને તેહ. ૧૦
 બ્રહ્મચર્ય આદિક સકળ, સાધન સંપન્ન થાય,
 બ્રહ્મવેતા ગુરુ જોઈને, તેને શાણે જાય. ૧૧
 સનિધ્યાદિક કર્મમાં ચઢી, જલું ચુરને ચણું,
 વાક્ય કહે વેદાંતનાં, તે સાબળવા કર્ણ. ૧૨
 પ્રમાણુગત અસંભાવના, તેમાં ભજતા જાય,
 અસંભાવના અપ્રમેયની, મનન થયીજ પજાય. ૧૩
 ટળશે નિપરીત ભાવના, નિદિધ્યાસે નિર્ધાર,
 એ અભ્યાસ કર્યા થયી, થઈ રહે સાક્ષાત્કાર. ૧૪

ત્રીપાઠ ત્રિતાલ

ખરા જોડાનો સંશય થાય, અસંભાવના તે કહેવાય;
 વેદાંતવાક્ય સુણતાં ના રહે, તે પ્રમાણુગત સંશય કહે. ૧
 મનન કર્યાથી નિશ્ચય હોય, પ્રમેયગત તો કહીએ સોય;
 અનજો અર્થ સમજે જનજોઈ, નિપરીત ભાવના કહીએ તેહ. ૨

સોરઠા

વેદાંત તણું વચન, અદ્વત પ્રતિપાદક હશે,
 તે પ્રતિપાદક અન્ય, સંગ્રહ એજ પ્રમાણુગત. ૧
 સત્ય જીવ બ્રહ્મભેદ, કે અભેદ સાચો હશે,
 એ સંશય હરોઈ, યાય મનનથી પ્રમેયનો. ૨
 સત્ય ગણે જે દેહ, જીવ બ્રહ્મ બુદ્ધિ ગણે,
 નિદિધ્યાસથી તેહ, ટળે એ નિપરીત ભાવના. ૩

ચાપાઈ ત્રિતાલ

એમ કરતાં વેદાંત વિચાર, આપે થઈ રહે સાક્ષાત્કાર;
 સર્વાત્મભાવ પામે સોય, ભેદ ભાવના ન રહે ડોય. ૧
 સર્વ પદાર્થ પ્રાપ્તજ થાય, સકળ લોકમાં તે પૂજય;
 આત્મારૂપ સકળ તેને લહે, માટે પ્રાપ્તિરૂપ થઈ રહે. ૨
 કહ્યું જ્ઞાન બ્રહ્માએ જોઈ, દાનવ દેવે સુલીઈ તેહ;
 પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા, પછી વિચાર મન માંહે થયા. ૩

દોહા

ઈંદ્રે સધળા દેવને, કહી સંભળાવી વાત;
 આત્મજ્ઞાનઆવ્યાવિના, સુખન મળે સાક્ષાત. ૧
 સકળ લોકની સંપદા, જ્ઞાને પ્રાપ્તિ થાય;
 એવો બ્રહ્માએ કહ્યો, જ્ઞાન તણો મહિમાય. ૨
 ભોગ્ય પદાર્થ સર્વની, વિણ શ્રમ પ્રાપ્તિ હોય;
 માટે મારે જાણવા, યોગ્ય વસ્તુ છે સોય. ૩
 દાનવ શત્રુ આપણા, છિદ્ર તણા જેનાર;
 ભેદ ન જણે આપણો, કરવા તેહ પ્રકાર. ૪
 સાવધાન રહીને સહુ, સાચવતો આ સ્થાન;
 હું બ્રહ્મા પાસે જઈ, શીખી લાવું જ્ઞાન. ૫
 વળતી સર્વે દેવને, આપીશ હું ઉપદેશ;
 તેથી દાનવમાત્રને, સહેજે જીતી લેશ. ૬
 ઈંદ્રે સધળા દેવને, કહી વાર્તા જમ;
 દાનવમાં વિરોચને, કહી સંભળાવ્યું તેમ. ૭
 ઈંદ્ર વિરોચન બે જણા, આદ્યા બ્રહ્મા પાસ;
 આત્મતત્ત્વને જાણવા, મનમાં મોટી આશ. ૮
 કોઈ મર્મ જાણે નહિ, એવો હોતો ભાવ;
 દેવજોગથી તે સમે, એવો બન્યો ખનાવ. ૯
 જે વેળા બ્રહ્મલોકમાં, ઈંદ્રે કર્યો પસાર;
 વિરોચન પણ તે સમે, આવી મળ્યો તે ઠાર. ૧૦
 બે જણના મનને વિષે, હોતો પરસ્પર દ્વેષ;
 નિજ સ્વાર્થને સાધવા, બાધ ન જાણ્યો લેરા. ૧૧
 ખુદ્ધિવંત છે બે જણા, સંખી આદ્યા સાથ;
 સમિધાદિક વસ્તુ સહુ, હેતે લીધી હાથ. ૧૨

આત્મતત્ત્વને જાણવા, આતુર હતા અપાર; ૧૩
 પ્રહાને ચરણે જઈ, નમન કર્યા બહુ વાર. ૧૩
 કર જોડી ઉભા રહ્યા, ઇંદ્ર વિરોચન રાય; ૧૪
 પ્રહા તેના મનતણો, જાણી ગયા અભિપ્રાય. ૧૪
 ઇંદ્ર વિરોચન બે જણા, છે બળબુદ્ધિ નિધાન; ૧૫
 ઇચ્છે છે અંતર વિષે, લેવા આત્મજ્ઞાન. ૧૫
 અભિમાની છે અતિ ધણા, વળી એકએક માંવેર; ૧૬
 તેનો ગર્વ ઉતારવા, કરવી કાંઈક પેર. ૧૬
 એમ વિચાર કર્યો અજે, પોતાના મન માંય; ૧૭
 બત્રીસ વર્ષ થતાં લગી, આદર ન કર્યો કાંય. ૧૭
 અજ અવળું ભાળી રહ્યા, કહ્યું સુણે નહિ કાન; ૧૮
 ઇંદ્ર વિરોચન રાયનું, કર્યું ધણું અપમાન. ૧૮
 બત્રીસ વર્ષ થતાં લગી, કર્યા સકલ સુખલાગ; ૧૯
 કર જોડી ઉભા રહ્યા, ધરી ગુરુપદ અનુરાગ. ૧૯
 જે કાંઈ મહારાજાતણો, અપરાધી હોય દાસ; ૨૦
 કર જોડી સામે રહે, કરે કૃપાની આશ. ૨૦
 આધીન થઈ ઉભા રહ્યા, ઇંદ્ર વિરોચન એમ; ૨૧
 વાર વાર વિનતિ કરે, પ્રહા રીઝે જમ. ૨૧
 પ્રહાયર્થ ધારી રહ્યા, ત્યાગ કરી ભવભોગ; ૨૨
 આત્મ તત્ત્વને ઇચ્છતાં, ગયો ગર્વ ભય રોગ. ૨૨

ચોપાઈ ત્રિતાલ

વર્ષ બત્રીસ વહી ગયાં જ્યારે, બોલ્યા જગતપિતામહ ત્યારે; ૧
 અહો ઇંદ્ર વિરોચન વીર, શા માટે સહો દુઃખ શરીર. ૧
 સ્થૂળ ભોગ ત્રિભુવન જેહ, આપ્યાં તમને ઈશ્વરે તેહ; ૨
 દુઃખે પામવા જોગ પ્રહલોક, તેમાં આવી સહો શીદ શોક. ૨
 એવું વચન વિધિએ કહ્યું જ્યારે, બોલ્યા ઇંદ્ર વિરોચન ત્યારે; ૩
 અપહત પાપાપ્મા આત્માનાં નામ, બૂમા અપાર સુખતાલું ધામ. ૩
 તેને જાણે જથારથ જન, હોય અજિત અજરામર તન; ૪
 ભોગ્ય વસ્તુ છે જગમાં જેહ, પામે શ્રમ વિના સઘળી તેહ. ૪
 સલા મધ્યે આપે એમ ભાખ્યું, અમે સાંભળી ઉરમાં રાખ્યું; ૫
 આવ્યા શરણે જાણી ગુરુ ઈશ, વર્ષ વ્યતીત થયાં બત્રીસ. ૫
 ભોગ સકળ ઝીંધા પરિત્યાગ, રાખ્યો તવ પદમાં અનુરાગ; ૬
 કૃપા હવે જગતાથ, આપી ઉપદેશ કરે સનાથ. ૬

દોહા

એવો ઇંદ્ર વિરોચને, વિનય કર્યો બહુ વાર;
મંદ હાસ્ય કરી ગોલીયા, બ્રહ્મા દેવ ઉદાર. ૧
પ્રથમ જાતને વિષે, દક્ષિણ આત્મા જોઈ;
રહે છે દક્ષિણ નેત્રમાં, કરો વિધિએ તેહ. ૨
પુરુષ પ્રસિદ્ધ પ્રકાશમય, દક્ષિણ નેત્રે વાસ;
તેછે સહુનો આત્મા, અજર અમર અવિનાશ. ૩
શોક મોહ જેને નહિ, ક્રુધા પિપાસા કાચ;
સલકામ સંકલ્પ સત્ય, અપહત પાપમા સોચ. ૪
સર્વ પ્રકાશિત આત્મા, ભયવર્જિત બ્રહ્મરૂપ;
જેનારો છે જગતનો, ઉજ્જવળ જ્યોતિ અનૂપ. ૫

છાંપા

બ્રહ્માએ સાક્ષાત, સત્ય આત્મા કહી દીધો;
ઇંદ્ર વિરોચન મૂઢ, અર્થ અવળો ગ્રહી લીધો.
જન્મ ગોળ છે મિથ્ય, મધુરો સદા સ્વભાવે;
પિત્તરોગી હોય જીભ, તેહને કટુતા આવે.
તેમ વિષય સંસ્કારના, વિકાર મનમાં જાગીઆ;
અન્ય અર્થ કરી કલ્પના, ગુરુને કહેવા લાગીઆ. ૧

દોહા

હે ભગવંત આ દેહનું, પ્રતિબિંબ છે જોઈ;
છાયા તેની નેત્રમાં, છે દીઠામાં તેહ. ૧
તે છાયાને આત્મા, તમે કહ્યો નિર્ધાર;
એમ અમે બુદ્ધિબળે, દીઠું છે બહુ ધાર. ૨
જેવું કહો છો નેત્રમાં, તેવું દર્પણ માંઘ;
સ્વચ્છ નીરને ખડ્ગમાં, તેવું દીસે ત્યાંય. ૩
હે ભગવન્ આત્મા તમે, કહ્યો નેત્રની માંય;
તે દ્રષ્ટારૂપે કરી, સંભવતો નથી કાંય. ૪
જે નરને છાયા તણું, સ્વરૂપ જેવું હોય;
તે નર કેવળ નેત્રમાં, દેખી ન શકે સોચ. ૫
તમે કહ્યો છે નેત્રમાં, છાયા આત્મા સાર;
દર્પણ જળમાંહે અમે, કહ્યો કરી નિર્ધાર. ૬
તે સઘળી છાયા વિષે, સાચી કાણ મનાય;

તે નિશ્ચય અમને કહે, જથી સંશય જાય. ૭
 ઇંદ્ર તથા વિરોચને, એમ કહ્યું જે વાર;
 બ્રહ્માએ મનમાં લલ્લા, મૂર્ખતાણા સરદાર. ૮
 પોતાને મનમાં ગણે, પંડિત આપ પ્રવીણ;
 સત્યસ્વરૂપ સમજ્યા નહિ, એવા અક્ષલહીન. ૯

ઓપાઈ ત્રિતાલ

હવે નિજ અનુભવ અનુસાર, બોલ્યા બ્રહ્માજી તેણીવાર;
 જણો દર્પણ આદિક માંહ, સાક્ષીરૂપ રહ્યો છે ત્યાંય. ૧
 આનંદરૂપ અખંડ અપાર, નામરૂપ સહુનો આધાર;
 તે આનંદ સ્ફૂરણ છે બધે, ના કંઈ ઘટે ને ના કંઈ વધે. ૨
 એવો ઉપદેશ કરીને ત્યાંય, લાગ્યા વિચારવા મન માંહ;
 પ્રથમ ઇંદ્ર વિરોચન બેને, આનંદરૂપ કહ્યો હતો એને. ૩
 પણ બુદ્ધિને દોષે કરી, કાંઈ ઉપદેશ ના લાગ્યો જરી;
 કયો ઉપદેશ બે બે વાર, તોય છાયા માની નિર્ધાર. ૪
 એમ બ્રહ્માએ કરી વિચાર, કયો ઉપદેશ ત્રીજી વાર;
 તમે પાત્રવિષે જળ ભરે, પછી તેમાં નિરીક્ષણ કરે. ૫
 તેમાં દેખો પ્રતિબિંબ જેવું, મને આવીને કહેજો એવું;
 એવું કહેવાનું કારણ ત્યાંય, હતું બ્રહ્માના મન માંય. ૬

દોહા

જેશે જળ દર્પણ વિષે, ઇંદ્ર વિરોચન જેહ;
 છાયા તેમાં દેખશે, અનિત્ય માનશે તેહ. ૧
 ઉપાધિઓના લેદથી, જે પરિણામી હોય;
 અનિત્યતા જાણી કરી, આત્મા ન કહે હોય. ૨
 સ્ફૂરણરૂપ સાક્ષી સદા, રહે છે બાહર માંહ;
 એવો સાક્ષી આત્મા, જાણી લેશે ત્યાંય. ૩
 એ વિચાર બ્રહ્માતણા, મનમાં હુતો જેહ;
 મહાઅભિમાની બે જણા, અવળું સમજ્યા એહ. ૪
 દર્પણ આદિ પદાર્થમાં, છાયા જે દેખાય;
 કયી છાયા આત્મા કરી, ગ્રહીએ અમે સદાય. ૫
 એમ બ્રાન્તિએ બે જણા, માની બેઠા જેહ;
 જે ઉંધું સમજ્યા કહું, તો ગભરાશે એહ. ૬

ચોપાઈ ત્રિતાલ

ઉલટું સમજ્યા કહીશું જ્યારે, માનભંગ થશે એ ત્યારે;
 માનભંગથી આવશે લાજ, તેથી સરશે નહિ કાંઈ કાજ.
 વિવેકબુદ્ધિનો ધારો નારા, નહિ આવે વળતી વિદ્યાસ;
 માટે શાસ્ત્રપ્રમાણ છે એવું, કહીએ શિષ્યથી સમજાય તેવું.
 શિષ્ય હોય છે ત્રણ પ્રકાર, ઉત્તમ મધ્યમ ને મંદ વિચાર;
 સાત્ત્વિક બુદ્ધિ હોય વિશેષ, રાજસ તામસનો હોય લેશ.
 ઉત્તમ શિષ્યનાં લક્ષણ એહ, ઝટ સમજે જથારથ તેહ;
 જમાં હોય રજેગુણ ઘણો, લેશ સાત્ત્વિક તામસ તણો.
 તેને મધ્યમ શિષ્ય કહેવાય, ઘણી બુદ્ધિથી સમજી બય;
 ઘણો હોય તમોગુણ જમાં, લેશ સાત્ત્વિક રાજસ તેમાં.
 મંદ શિષ્ય છે તેનું નામ, હીંડે પૂછતો ડામો ડામ;
 સારું સારું સાંભળતો રૂંદે, દૂદ નિશ્ચય કરી નવ ડરે.
 હોય શિષ્ય તણા ગુણ જવા, પહેલા ગુરુએ તે બહી લેવા;
 જેવું સમજ્યામાં આવે જેને, તેવો ઉપદેશ કરવો તેને.
 એવું બ્રહ્માએ મનમાં બહી, બોલ્યા શિષ્યોની પ્રત્યે વાંણી;
 ચક્ષુ આદિ પદારથમાંથી, રહે છે વ્યાપક આત્મા ત્યાંય.

દોહા

પ્રથમ મેં તમને કહ્યો, દ્રષ્ટા અંતર બાહ્ય;
 તે મૂઢી છાયા તમે, ગ્રહણ કરી શા કાજ. ૧
 એવી પ્રાંતિ એમની, પ્રગટ કરી નહિ કાંય;
 નીર ભરી એક પાત્રમાં, કહું જોવાનું ત્યાંય. ૨
 એવું વચન વિરંચીનું, હાલ્યે કરી અંગીકાર;
 જળ પૂરી એક પાત્રમાં, જોયું તેણી વાર. ૩

ચોપાઈ ત્રિતાલ

વળતા બ્રહ્મા પાસે ગયા, સમાચાર પોતાના કહ્યા;
 બ્રહ્મા કહે આવ્યા છો કરી, કોણ તત્ત્વનો નિશ્ચય કરી. ૧
 ત્યારે બાળક બોલે જેમ, ઇંદ્ર વિરોચન બોલ્યા તેમ;
 હે ભગવન અમે જઈ કરી, જોયું નીર પાત્રમાં ભરી. ૨
 તખ શિષ્ય સુધી સમજો દેહ, આત્મારૂપે દીડો તેહ;
 એવું વચન વધા જે વાર, સુણી બ્રહ્માએ કયો વિચાર. ૩
 અણુષ્ઠ ઇંદ્ર વિરોચન જેહ, આત્મારૂપ માને છે દેહ;

બોધ અમારો નિષ્કળ ગયો, જાણી ખેડ અતિશય થયો ૮
 બ્રહ્માએ મન કર્યો નિચાર, હાને કરવો દોષ પ્રકાર,
 એ મેં જાણતી બુદ્ધિ માત્ર, નિચિત્ર દોષ રહ્યો છે કાય ૫
 તેથી બોધ અમારો જોઈ, નિપરીત ચહણુ કરે છે તેહ,

દોહરા

પરથમ સૂક્ષ્મ રીતથી, આત્મા સયુ માણ, ૧
 દ્રવ્ય સર્વ પ્રપચનો, કહ્યો હતો મેં ત્યાય
 તેમા પણ એ બે જણે, માની છયા આપ,
 આત્મ દરદૂર્ણ હોયો નહિ, એજ એમનું પાપ ૨
 વળતી મધ્યમ રીતથી, દર્પણ જળતી માણ
 આત્મા જોનારો કહ્યો, તોય છયા થઈ ત્યાય ૩
 વળતી મૃદુ રતિ વડે, મોધ કર્યો તો એમ,
 નીર ભરી એક પાત્રમા, જેએ દ્રવ્ય તેમ ૪
 તે ત્રીજા ઉપદેશમા, યહો એટલો સાર
 છયા પરિણામી ગણી, દેહ ચહ્યો જોનાર ૫
 નિશ્ચય કીધો દેહનો, તેનું કારણ એહ,
 ચક્ષુ આદિ પદાર્થોમા, છે જોનારો દેહ ૬
 દેહ એજ છે આત્મા, સમજ્યા એવું મૂઠું,
 હવે કયા ઉપાયથી, સમજે આત્મા ગૂઠું ૭
 તે ઉપાય તે એજ છે, દેહ અનિત્ય જણાય,
 તો જોનારો દેહનો, સાક્ષી નિશ્ચય થાય ૮

ઓપાર્શ્વ નિતાલ

એમ નિધિએ કર્યો નિચાર, હોય પડીથી અન્ય પ્રકાર,
 હિતરાની ઘે નખ ને કેના, વળતી ધારે નૌતમ વેશ ૧
 તમા વચ આભૂષણ જેહ, પહેરી જેએ જળમા તેહ
 જેવું તેમા દેખો ૫૫, તેવું મુગને કહેજો ભૂપ ૨
 વચન નિવિત્તુ મસ્તક વરી, મ્હા પ્રમાણે સુક્તિ ડગી,
 હિતગવ્યા સહુ ગિરના કેશ, વળતી ધાર્યો સુહર વેશ ૩
 એક પાત્રમા ગેરી નીર, એવું તેમા સર્વ શરીર,
 પહેરા જેમ દીકો હતો દેહ, તેમ નિશ્ચય કીધો તેહ ૪
 દેહજ આત્મા ગીધો સહી, સાક્ષી આત્મા સમજ્યા નહિ,
 જળમા જેવો દીમે દેહ, કહ્યો બ્રહ્માને આવીને તેહ. ૫

દોહા

- હે ભગવન્ જળમાં અમે, જોયું જીજી વાર;
નિશ્ચય દેહજ આત્મા, જણાય છે જોનાર. ૧
- એવું ઇંદ્ર વિરોચને, કહ્યું વિધિને જ વાર;
નિશ્ચય દેખી એમનો, મનમાં કયો વિચાર. ૨
- હંધી જુદ્ધિના મજ્યા, શિષ્ય અમારા એહ;
વ્યાપક વસ્તુ પરહરી, આત્મા કહે છે દેહ. ૩
- અન્વય ને વ્યતિરેકથી, જ જ કહ્યા પ્રકાર;
તોયે દેહને આત્મા, માને છે નિર્ધાર. ૪
- વ્યાપક દેખે સર્વમાં, અન્વય તેતું નામ;
વ્યતિરેક પદાર્થમાં, દેખે એકજ ઠામ. ૫
- આનંદસાગર આત્મા, ભર્યો સકળ પ્રજાંડ;
તે અજરામર આપ છે, નાશવત છે પિંડ. ૬
- એમ વિચારી મન વિષે, પ્રજ્ઞા ગોદયા ત્યાંય;
આત્માના ગુણ દેહમાં, સંભવતા નથી કાંય. ૭
- જરા મરણ ને રોગ ભય, ધર્મ દેહના એહ;
અજરઅમરને અભય ગુણ, આત્માના છે તેહ. ૮
- જેવો ઇંદ્ર વિરોચને, મનમાં કયો વિચાર;
સાંભળ શિષ્ય તને કહ્યું, તે સમજવી સાર. ૯
- ઔપધિઓના કલ્પથી, અજરામર હોય દેહ;
વળી ધારણાયોગથી, અમર થાય છે તેહ. ૧૦
- એવું ઇંદ્ર વિરોચને, વિધિને કહ્યું બહુ વાર;
અમર ગણી દેહ આત્મા, હપજ્યો હર્ષ અપાર. ૧૧
- જે કર જોડી જે જણે, અજને કયો પ્રણામ;
ચાંપે ત્યાંથી ચાલીઆ, જ્યાં પોતાનાં ધામ. ૧૨

ચોપાઈ ત્રિતાલ

- ગયા ઇંદ્ર વિરોચન જ્યારે, થઈ ચિંતા પ્રજાને ત્યારે;
જડ તુલ્ય અનાત્મા જોહ, તેને આત્મા માની ગયા એહ. ૧
- કરી પ્રશ્ન કયું નહિ કાંય, આદ્યા હર્ષ ધરી મનમાંય;
પાછા ગોલાવું એમને આહી, હઠ ઝાલી તે મૂકશે નહીં. ૨
- સાચા જુકનો ન કરે શોધ, તેને ક્યમ હોય અદ્વૈત બોધ;
હોય અજ્ઞાની ઝાંખરા જવા, ખાત્રે ત્યાંથી ન છૂટે તેવા. ૩

કરી જોર વઢોડીએ જ્યારે, વાગે જાડા તે હાથને ચારે,
 એવા ઈંદ્ર વિરોચન મદ, કરી કોવ મયાનશે દંદ ૪
 કરવા યુદ્ધ ઉભા થાય જ્યારે, કરે નાશ ધપાનો ત્યારે,
 કરી બ્રહ્માએ એમ વિચાર, પાછા વાળ્યા નહિ નિર્ધાર ૫
 શિષ્ય કહે છે ગુરુને ત્યાય, સાઈ ના ક્યુ" બ્રહ્માએ કાય,
 દેહ—આત્માવાદી ધેર જશે, ઘણા લોહા તણા ગુરુ યાશે ૬
 વેદભાગી સનાતન જેહ, તજી બ્રહ્મ વરો સૌ તેહ,
 દેહ—આત્માની પૂજા કરશે, તેનો ગર્વ અતિરો ધરશે ૭
 કહેશે દેહને ઈશ્વર આપ, તેથી નહિ ગણે પુણ્યને પાપ,
 સાક્ષી ચૈતન્ય આત્મા અપાર, તેને નહિ વહે મૂઠ ગમાર ૮

છાંદોગ્ય

આત્મા માની દેહ, પાપ કરી પેટજ ભરશે
 દાન દયા દમહીન, અનીતિ બહુ આચરશે
 સનાદા સંસ્તિત સ્વરા, તજી તેનું ધન જશે,
 મરાણ સગજુ સદન, વદન પણ શ્યામ જણાશે
 એવો સાપ નિરચીએ, તરતજ દીધો તેહને,
 શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મા તજી, જે ભજે અનાત્મ દેહને ૧

દોહરા

પ્રથમ નિરોચનનું કહ્યું, શિષ્ય સગળ વૃત્તાત,
 વળતી કહ્યું સુરેવનું, જે સુણતા હોય રાત ૧

ચોપાલ નિતાલ

ધેગ આજ્યો નિરોચન રાય, આનંદ તેને અગ ન માય,
 બેઠો જઈ સમાની માય, નમ્યા દાનવો આવીને ત્યાય ૧
 બેઠા સર્વે સખામા જ્યાં, જોઈયો રાય નિરોચન ત્યારે,
 સહુ દાનવના પુણ્ય પ્રતાપ, મેં જાણ્યો દેહ આત્મા આપ ૨
 દેહયા બીજે આત્મા નથી, મેં તેયુ બહુ પેરે મથી,
 તમે સર્વ દેહાત્મા લહો, ત્યારે અજરામર થઈ ગ્હો ૩
 કહેશે નાશનત છે દેહ, કેમ થશે અજરામર તેહ,
 તો તેના છે ઘણા ઉપાય, તેથી તે અજરામર થાય ૪

છાંદોગ્ય

ચોપધિઓના કડપ, જે જન જુગતે જ્યારે,
 સોળ વર્ષનો દેહ, થાય અજરામર ત્યારે.

પારાનો પરતાપ, વળી છે અદ્ભુત એવો,
 મૂર્છિત મારી ખાય, રોગને ટાળે તેવો.
 વળી બાધેવો ત્રિલોકમા, ઉરાડી લઈ બધ છે,
 શુદ્ધ મરેલો જો લાખે, અગર અમર થઈ બધ છે ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલ

નિરોચન કહે દાનવ સુણે, સદુથી શ્રેષ્ઠ ધર્મ આપણે,
 ખરે અર્થ વેદાનો જોઈ, હુ એકલો સમજ્યો છું તેહ ૧
 માટે દેહ-આત્માને ભજે, અન્ય ઉપાસન સર્વે તજે,
 અજન મંજન ભોજન પાન, પહેરો વસ અનેકવિધાન. ૨
 રત્નમણિ ને કૂલના હાર, સારા સર્વે સજે શણગાર,
 પરધન ને પરદારા હરો, ભોગ ભાવતા સુખે કરો ૩
 ગણે વેદીઆ જમા પાપ, તેમા પુણ્ય બણજે આપ,
 જ્યો દેહ પામે આનંદ, તેમા પાપ ગણે તે મદ. ૪
 સૃષ્ટિ રચી પ્રજ્ઞાએ જોઈ, દેહ-આત્માને કાજે તેહ,
 પશુ પક્ષી મગ્ધાદિ અપાર, વળી વનસ્પતિ લાર અદાર ૫

છાંપા

કૃણમા સ્નાદ વિચિત્ર, ગધ પુષ્પોમા કેવા,
 સરજ્યા છે કિરતાર, લાત ભાતિ બહુ મેવા.
 નારી જાતિ માય, રૂપ દીધુ છે રાજ,
 કરવાને સભોગ, દેહ આત્માને કાજ
 ઈત્યાદિક બીજા બધા, સુખદાયક છે જટલા,
 પોતાના જન કારણે, સરજેલા છે તેટલા. ૧
 સૃષ્ટિ સધળી તણે, કામ ઉપનવણહારે,
 ઈશ્વર તો છે એજ, અન્ય ઈશ્વર ના ધારે
 નર માદાની માય, કામ પ્રગટે છે જ્યારે,
 જેના સગમ થકી, થાય છે પ્રજા ત્યારે
 વળી પૂજા કરવા કામની, પરદારા સગ કીજીએ,
 પાપ કહે જ્યા વેદીઆ, ત્યા પુણ્ય માની લીજીએ. ૨

દોહા

પરદારા પરધનનડે, પુણ્ય કહ્યું મેં જોઈ,
 આનંદ ઉપજ અગમા, પુણ્ય થાય છે દોહ. ૧
 એવા વચન નિરોચને, કહ્યા સર્વને જોઈ,

અચેત અનયે મારગે, ચાટયા સધળા તેહ ૨

હિંસા ને બ્યભિચારમા, પાપ ન ગણતા કૂર,

વધી અધર્મીનું મન મળ્યા, અનળા વદ્યા અસૂર ૩

ઓપાઈ પ્રિતાલ

વળી વિરોચન ધોટયો એમ, કહું છું તમને કળે તેમ,

મોટી નિદ્રા જ્યારે થાય, કરજો કહું છું તેજ ઉપાય ૧

તે રાખને શણગારી કરી, રમસાનમા સર્થ બજો કરી,

પવિત્ર જમિ દોયે જ્યાય, ખોલી ખાડો કરો ત્યાય ૨

સાડ વસ્ત્ર પાથરી માપ, સુનાડ તે તે રાખને ત્યાય,

ખાતપાત ને સર્વ સુવાસ, સર્વ મૂકજો તેની પાસ ૩

ઉપર વસ્ત્ર ઉજળા જોડ, ચોઢાડી પોઢાડો તેહ,

ઉપર કંગો ચોટલો સાર, નડે નહિ ખોલી ખાનાર ૪

દોહા

સ્નાન શૌચ કે શ્રાદ્ધની ક્રિયા ન કરજો કાય,

કોઈકે કળે ત્યા થકો, જરૂર નગરી મોય ૧

આપે ગુરુજી આવશે, સિંધને જોશ કાજ,

દોટલા મુરદા સહુ, જગાડશે જનરાજ ૨

વળતી તેને આપશે, સદાય સર્ગ વાસ,

પુનર્જન્મથી દોહને, રહે છે નમુજ પાસ ૩

એ મત વિરોચન તથિ, દેવેયો અસુરો માય

આજ સગી છે ચાવતો, હુમ થયો નથી કાય ૪

દાટયાની માટી વડ, વીર્યે વર્ષ અપાર,

કહે છે ચારો જીનતા, મૂરખના સરદાર ૫

વેદવિગેધી જોટવા, છે પામરના પય,

ગળેયો જુઠી જોડવી, બાધે છે બહુ મથ ૬

કતાનો છે કાયદો, નેહનરૂપે જોહ,

તેને ને નથી માનતા, અધમ બને છે એહ ૭

અપા

નહિ શૌચ આચાર, નિચાર ન જમા સાગે,

જડ ચોતનનો ભેદ, ફગી નન બળે ન્યાદો

ગહે છે મૂઠ મનિન, હીણ આચરણે એવા,

દેહને માને જ્યાય, પાપમય પામર જના

વળી વ્યાપક સધળા વિશ્વમાં, એવો ઈશ્વર ના જાણે;
અસુર અધમ સૌથી ઘણા, જે જડ પૂજે ચૈતન્ય તજે. ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલ

એવો મત વિરોધન તણો, આજ લગી ચાલે છે ઘણો;
નિર્દય નીચ અસુર થઈ ગયા, વેદમાર્ગ મૂકીને વહ્યા. ૧

પરને પીડાના કરનાર, કામી ક્રોધી કૂર અપાર;
દેવ વિપ્રના શત્રુ સૌય, સુમારગ ચાલે નહિ દાય. ૨

દોહા

પુત્ર હતો પ્રહલાદનો, વિરોધન રાજન;
તેણે સધળા અસુરનાં, મલિન કર્યાં છે મન. ૧

દેહાત્મવાદી થયા, દુર્મતિ દાનવ સર્વ;
તેથી વાઘ્યો અનિ ઘણો, કામ ક્રોધ મદ ગર્વ. ૨

ચોપાઈ ત્રિતાલ

હાથે ઇંદ્ર તણો મત જોડ, પ્રકટ કરીને કહું છું તેહ;
દેવ સદા સાત્ત્વિક ગુણવાન, માટે તેમાં અદકું જ્ઞાન. ૧

ઇંદ્ર આવતાં મારગ માંય, એકાંતે જઈ બેઠો ત્યાંય;
વળતી મનમાં કર્યો વિચાર, દીડા દેહમાં દોષ અપાર. ૨

છાંપા

અજર અમર ને અલય, શોક ને મોહ ન જમાં;
શુધા તૃપાની આધ, નહિ પટ ઉર્મિ તેમાં.

એવા આત્મા માંડ, દિવ્ય ગુણ ઘણા કહ્યા છે;
દેહ વિષે તો દોષ, બહુવિધિ ભરી રહ્યા છે.

માટે દેહને આત્મા, માન્યો છે તે ફેક છે;
દેહવાનને સર્વદા, જરા મરણ ને શોક છે. ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલ

માટે બ્રહ્મા પાસે જઈ, પૂછી લેવો આત્મા સહી;
એવો ઇંદ્રે કર્યો વિચાર, ગયો બ્રહ્મા પાસે નિર્ધાર. ૧

બ્રહ્માએ દીકો જટલે, હાસ્ય કરી બોલ્યા તેટલે;
અહો ઇંદ્ર કેમ આવ્યા ફરી, ગયા હતા શો નિશ્ચય કરી. ૨

અમ સાંભળી કંઈ સુરપતિ, દોષ દેહમાં દીડા અતિ;
તેને આત્મા માની ગયો, વિચાર કરતાં મિથ્યા લલો. ૩

માટે સાચો આત્મા જોડ, કૃપા કરી બતલાવો તેહ;

બ્રહ્મા કહે સાલજી સુરગય, દેહ અનાત્મા છેજ સંત્ય ૮
અસત્ય જડ ને દુ ખમય દેહ, નાસન ત છે નિશ્ચય તેહ,
અમે કહો દેહનો જોનાર, જોયુ તમે જળમા તે વાર ૫
પ્રતિબિંબ દેખાયુ જોહ, તે જોનારો માન્યો દેહ,
સાક્ષી દેરૂં રૂપ ન લભુ, જે નિકારથી અગયું રહ્યુ ૬
દોહા

બ્રહ્મચર્ય વ્રત આચર, વર્ષી વર્ષે જતીસ,
વગતી હુ સાક્ષી તણે, તમને બોધ કરીશ ૧
વચન નિધિનુ સિંઘ ધરી, ઈંદ્રે તેહીવાર,
બ્રહ્મચર્ય ધાગણુ કર્યું, વર્ષ વીસ ને બાર ૨
સમિધાનિકમ્મા નહી, આબ્યો બ્રહ્મા પાસ,
આત્મતત્ત્વને જાણના, ઉરમા અઝી આરા ૨
હે ભગવન્ હવે મુને, કહો સત્ય ઉપદેશ
બ્રહ્મા કહે સ્વપ્ના તણે, છે સાક્ષી સર્વેશ ૩
પ્રથમ જાતને વિધે, કહો નેત્રમા જોહ
સ્વપ્ન અનસ્થાને વિધે, સાક્ષી તેનો તેહ ૫
પોતાની વિષ્ણુતિ તણે, કરી સ્વપ્ને વિસ્તાર
નાના વિવ વિધયો તણે, અનુભવનો કરતાર ૬
તેજ તમારો આત્મા, સાક્ષી જ્ઞાનસ્વરૂપ,
અજોરો રહે છે સર્વથી, સમજી લે સુરભૂપ. ૭
ચોપાઈ ત્રિતાલ

અંત કરણનો સાક્ષી જોહ, કહો બ્રહ્માએ આત્મા તેહ,
ઈંદ્રે અત કલ્પવિરિટ, તેજસ જીવને માન્યો ઈંદ્ર ૧
માતી મન માહે પૂરણુ કામ, આટયો વડ પોતાને ધામ,
જાતા અર્ધો તે મારગ માય, પાછી બેઠો એકાંતે ત્યાય ૨
લાગ્યો સાક્ષીનો કરના નિચાર, દીકા દોષ તેમા નિર્ધાર,
આત્મા અજર અમર ને અમોઠ, નહી અમય કદ મુનિનોઠ ૩
સર્પ સિંહ કે વ્યાન દેખાય, ત્યારે સ્વપ્નામા ભય પાડુ ધાય,
દેખે નિજેજ જે ત્રિપાત તણે, શોક કરી રૂને છે ધણે ૪
કહો લક્ષણ આત્માના જોહ, સલનતા નથી સ્વપ્ને તેહ,
એમ નિચાર ઈંદ્રને વચો, તે બ્રહ્માને જીવને કહો ૫
બ્રહ્મા કહે સાલજી સુરગય, એને આત્મા નો કહેનાય,

સોળ કળાનો છે જીવદેહ, તેં માન્યો છે આત્મા તેહ. ૧
 તેથી અળગો આત્મા ગણો, સાક્ષી સૂક્ષ્મ ઉપાધિ તણો;
 અમે કહ્યો છે તમને તેહ, માની લીધો સૂક્ષ્મ દેહ. ૭
 પાંચ પ્રાણ દશ ઇંદ્રી મળે, વળી અંતઃકરણ તેમાં ભળે;
 અંજુષ્ટમાત્ર દેહ છે એહ, હૃદયગુફામાં રહે છે તેહ. ૮
 ભય શોકાદિ તેને થાય, આત્મા તેથી ભિન્ન સદાય;
 ફરી શ્રદ્ધાચર્ય ધારો જઈ, તો સાક્ષી સમજવીશ સહી. ૯
 ઇંદ્રે વચન કરી અંગીકાર, પૂરણ વર્ષ વીસ ને બાર;
 શ્રદ્ધાચર્ય વ્રત ધારી કરી, આવ્યો શ્રદ્ધા પાસે ફરી. ૧૦

દોહા

સમિધાદિ કરમાં ગ્રહી, પૂજ્યા ગુરુના પાય;
 હે ભગવન્ હાવે મુને, સમજવો સુખ થાય. ૧
 શ્રદ્ધા કહે સુણ સૂરપતિ, સાક્ષી નિદ્રામાંય;
 તે છે તારો આત્મા, સમજી લેજે ત્યાંય. ૨
 હૃદયરૂપ શ્રદ્ધાલોકમાં, એકતા સરખો એહ;
 માયા ઉપહિત આત્મા, સાક્ષી કહીએ તેહ. ૩
 પ્રથમ તને કહ્યો હતો, અમૃત અભય અનૂપ;
 તેજ તમારો આત્મા, જાણી લે સૂર ભૂપ. ૪

ચોપાઝ ત્રિતાલ

અજ્ઞાન ઉપહિત વિધિએ કહ્યો, ઇંદ્રે અજ્ઞાનસંયુત લહ્યો;
 પ્રાજ્ઞા નામા છે જીવ જેહ, ઇંદ્રે માન્યો આત્મા તેહ. ૧
 આનંદ બહુ ઉપજ્યો ઉરમાંય, કર્યા પ્રણામવિધિને ત્યાંય;
 હોંશવધી મનમાં અતિ ધણી, વળતી આલ્યો નિજ ધરભણી. ૨
 મારગમાં એકાંતે જઈ, વિચાર મનમાં શ્રીધો સહી;
 સુપુત્રિમાં આત્મા જેહ, નહિ સરખો દીસે છે તેહ. ૩
 શોક લયાદિક નહિ તેમાંય, દાપ એક મોટા છે ત્યાંય;
 આપ તથા પરને નવ લહે, તેને કથી પેરે આત્મા કહે. ૪
 અમૃત અભયાદિક ગુણ જેહ, તેમાં સંભવતા નથી તેહ;
 બીજે કોઈક આત્મા હશે, પૂછ્યાથી સહુ સંશય જશે. ૫
 એમ વિચારી પાછો ગયો, શ્રદ્ધાને શિર નામી રહ્યો;
 શ્રદ્ધા કહે સાંભળ સુરપતિ, ગયો હતો મન હરખી અતિ. ૬
 પ્રાજ્ઞા આત્મા માની કરી, પાછો કેમ આવ્યો છું ફરી;

કહે ઇંદ્ર કર જોડી ત્યાંય, દોષ દીઠા મેં નિદ્રામાંય. ૭

દોહા

પોતાની કે પરતણી, જાણુ રહે નહિ કાંય;
કોને કહીએ આત્મા, ઘોર સુષુપ્તિ માંય. ૧
વચન સાંભળી ઇંદ્રનાં, જોડ્યા પ્રભા આપ;
કંઈક તારી જુદ્ધિમાં, હજુ રહ્યું છે પાપ. ૨
પાંચ વર્ષસુધી હવે, પ્રભચર્ય વ્રત ધાર;
વળતી સાચો આત્મા, સમજશે નિરધાર. ૩

ચોપાઈ

પ્રભચર્યનો મહિમા જોહ, સાંભળ કહું છું તુજને તેહ;
દુર્લભ વસ્તુ જે જે હોય, પામે પ્રભચર્યથી સોય. ૧
સર્વ યત્નો તણું ક્ષણ જોહ, પામે પ્રભચર્યથી તેહ;
આનંદરૂપી છે આત્મા અનંત, પ્રભચર્યથી પામે છે સંત. ૨
દર્શ પૂર્ણમાસાદિક જોહ, સ્વર્ગપ્રાપ્તિ કરે છે તેહ;
તેવું પ્રભચર્યથી હોય, માટે ઇષ્ટ સાધન છે સોય. ૩
યાગ સત્રાયણુ નામે જોહ, નાશ લયનો કરે છે તેહ;
સત્યરૂપ છે આત્મા એક, જન્મ-મરણ-લય ટાળે છેક. ૪
પ્રભચર્યથી તેને લહે, માટે સત્રાયણુ એને કહે;
એમાં કરવો નહિ સંદેહ, આપે યત્ન તણું ક્ષણ તેહ. ૫
મનન કરે જે આત્માતણું, મુનિ નામ તો તેને લાણું;
મનન વિના કોટિ જુગ જાય, તોય પ્રભપ્રાપ્તિ ના થાય. ૬
પ્રભચર્ય વિણ મનન ન હોય, માટે મનનરૂપ છે સોય;
અત્તતણું ભોજન ના કરે, અનશન વ્રત તે મુનિ ઉચ્ચરે. ૭
પ્રભચર્ય છે અનશન રૂપ, જેથી દર્શે પ્રભ અનૂપ;
તેનો નાશ કદી ના થાય, માટે અનાશન એ કહેવાય. ૮
વળી પ્રભચર્ય છે જોહ, અરણ્ય નામ કહે મુનિ તેહ;
અરણ્યને પ્રભલોક માંય, દ્રહ અગાધ છે મોટા ત્યાંય. ૯
તે પ્રભલોકની પ્રાપ્તિ થાય, માટે અરણ્યયન કહેવાય;
પ્રભચર્ય પ્રભાવે કરી, ચૌદ લોકમાં આવે ફરી. ૧૦
દુઃખનો સાગર છે સંસાર, પ્રભચર્યથી પામે પાર. ૧૧
સાધન છે જગમાં જોડલાં, પ્રભચર્ય સમ નહિ તેડલાં;

શૌચ તપાદિક જે આચરે, ઉત્તમ લોક પામે તે સરે. ૧૨
 એવું શૌચ તથા તપ જેહ, બ્રહ્મચર્યરૂપ છે તેહ;
 બ્રહ્મચર્યરૂપી તપ થાય, તે નર બ્રહ્મલોકમાં જાય. ૧૩
 સહુ વિદ્યાએ સંપન્ન હોય, બ્રહ્મચર્ય રહિત છે સોય;
 દિવ્ય લોક તેને ના મળે, જ્ઞાના દેહ ધરી આક્રમે. ૧૪
 નૌકા સાગર તરવા જેમ, પાર ઉતારે જનને તેમ;
 એમ મહાભવસાગર જેહ, બ્રહ્મચર્યથી તરીએ તેહ. ૧૫
 બ્રહ્મચર્ય મોક્ષ-દાતાર, એમાં સંશય નહિ લગાર;

x x x x x x ૧૬

દોહા

વિદ્યાયશ ને રૂપગુણ, બળ આધુધ્ય આરોગ્ય;
 બ્રહ્મચર્યથી થાય છે, જન મોક્ષને ચોગ્ય. ૧
 નર્કરૂપ નારી તણો, દેખે સધળો દેહ;
 અણંગે મેથુન તજે, બ્રહ્મચર્ય દેહ તેહ. ૨
 એમ પ્રજાપતિએ કહ્યો, બ્રહ્મચર્ય મહિમાય;
 બ્રહ્મચર્ય વિણ બ્રહ્મની, પ્રાપ્તિ કાંય ન થાય. ૩
 તે માટે કહ્યું ઇંદ્રને, બ્રહ્મચર્ય ત્રય વાર;
 વળી ચોથી ફેરા કહ્યું, દેખી દોષ લગાર. ૪
 પંચ વર્ષ ચોથી વરાં, પાળી ઉત્તમ વ્રત;
 વળતી ઇંદ્ર વિરંચીને, આવી મળીએ તર્ત. ૫
 વળતી કીધો ઇંદ્રને, તુર્યાત્મા ઉપદેશ;
 આનંદરૂપે આત્મા, સમજી ગયો સૂરેશ. ૬
 સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કારણ વળી, એવાં ત્રણ શરીર;
 તેથી અજગો આત્મા, સમજે દોષક ધીર. ૭
 તે તમને પરથમ કહ્યો, ચક્ર આદિક માંય;
 પણ બુદ્ધિના દોષથી, સમજ્યા કાંયનું કાંય. ૮

આપાદિ ત્રિતાલ

બ્રહ્મા કહે સાંભળ સૂરભૂપ, સમજ્યા તમે ઉપાધિરૂપ;
 સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ જેહ, એવા ત્રણ જાણના દેહ. ૧
 એ ત્રણે છે અવિદ્યારૂપ, આત્મા તેથી ભિન્ન અનૂપ;
 સ્થૂળાદિક જે ત્રણ દેહ, મર્ણ્યધર્મવાળા છે તેહ. ૨
 સર્પ ગ્રસે છે મેડક જેમ, મર્ણ્ય ગ્રસેલો સ્થૂળ દેહ તેમ;
 અજરામર લક્ષણ જે કહ્યાં, સ્થૂળદેહમાં તે નથી રહ્યાં. ૩

તેથી અળગો આત્મા જાણુ, અજર અમર એને પરમાણુ,
 બીજો સૂક્ષ્મ છે જ દેહ, ભૂત અપંચીત છે તેહ. ૪
 પ્રલયકાળે તે લય થાય, માટે અમર તે ના કહેનાય,
 ત્રીજો કારણદેહ છે જેહ, અજ્ઞાનરૂપ જાણવો તેહ ૫
 સુખ કે દુઃખ તેદેહમાં નથી, બીજરૂપ કહે છે મુનિ કથી,
 સુખદુઃખ ગહિત છે આત્મા એક, તે સમજી લ્યો કંઈ નિવેક ૬
 દુઃખવર્જિત છે આત્મા જમ, વિષયજનિત સુખવર્જિત તેમ,
 વળી સુખ અને દુઃખ કાય, જો કહો છે આત્માની માય ૭
 હું સુખીયો હું દુઃખીયો જેહ, કહે છે એમ આત્મા તેહ,
 ઉત્તર એનો સુણો મૂરો, સુખદુઃખ નહિ આત્મામાં લેશ. ૮
 પણ દેહને અધ્યાસે એહ, ભાસે છે સુખ ને દુઃખ તેહ,
 વિણ અધ્યાસે ભાસતું હોય, તો સમાધિમાં ભાસે સોય ૯
 ભાસે નહિ સમાધિ વિષે, માટે દેહ અધ્યાસે દીસે,
 તે ઉપર કહું છું દષ્ટાત, તેથી સમજશે નિશ્ચાત. ૧૦

દોહા

અગ્નિ ને વાયુ ઉભય, ભૂત પદાર્થ જેહ,
 ભૌતિક વિદ્યુત મેઘ છે, નથી તેમના દેહ. ૧
 તે માટે નથી તેમને, પ્રિય કે અપ્રિય કોય,
 જનતણા પુણ્ય પાપથી, રહેજે ઉપજી સોય ૨
 અકસ્માત ઉપજી કરે, વૃષ્ટિ આદિક કામ,
 વળતી નિજ કારણનિષે, લય પામે તે કામ ૩
 માટે સુખ ને દુઃખનું, કારણ દેહ-અધ્યાસ,
 દેહવિના સુખદુઃખ નથી, જોએ કરી તપાસ ૪
 વાયુ મેઘાદિકતાપું, કારણ અદ્વૈત બ્રહ્મ,
 તેમાંથી ઉપજી કરે, વૃષ્ટિ આદિક કર્મ ૫
 લય પામે છે બ્રહ્મમાં, વળી ઉપજે છે તેહ,
 સુખ કે દુઃખ થાતું નથી, જો નથી તેને દેહ ૬
 એમ સુપુત્રિને નિષે, પ્રાજ્ઞા જન છે જેહ,
 અભિમાન તણુ દેહનું, ત્યાગ કરે છે તેહ ૭
 ચિદાકાર રૂપ બ્રહ્મમાં, એકરૂપ થઈ જાય,
 નિજ સ્વરૂપમાં સ્થિત થઈ, એકજ રહે સદાય. ૮
 એમજ સંધળું જગત પણ, બ્રહ્મનિષે લય હોય,

બ્રહ્મવિના કોઈ અન્યમાં, લય નવ પામે કોય. ૯
 સત્તા સ્વૃતિ સર્વમાં, આત્મા છે દેનાર;
 આત્માથી બીજું બધું, છે મિથ્યા નિર્ધાર. ૧૦
 મિથ્યામાં લય કોઈનો, અંતે પણ નવ હોય;
 માટે સર્વે બ્રહ્મમાં, લય પામે છે સોય. ૧૧

શોપાણ ત્રિતાલ

ઘટ આદિક પદારથ જઈ, મૃત્તિકામાં લય ના હોય તેહ;
 મૃત્તિ ઉપહિત ચેતન માંય, સર્વે ઘટ લય પામે ત્યાંય. ૧
 ચેતન્યરૂપ જીવ કહેવાય, તે પણ બ્રહ્મવિષે લય થાય;
 એ ભગવાન જીવ બ્રહ્મની માંય, ને અભેદ થાતો હોય ત્યાંય. ૨
 ત્યારે મોક્ષદશાની માંય, અધિકતા રહેતી નથી કાંય;
 સાંભળ ઇંદ્ર જીનમાં ધણું, હું કર્તા હું ભોક્તાપણું. ૩
 એવા ધર્મ રદા છે જઈ, સર્વે અવિદ્યા કલ્પિત તેહ;
 વાસ્તવ જોઈએ જીવને જદા, એક અદ્વૈત રૂપ છે તદા. ૪
 ત્વં પદાર્થ વાસ્તવ જીવ જોવો, તતપદરૂપ બ્રહ્મ પણ એવો;
 માટે જીવ બ્રહ્મમાં ભેદ, લેશમાત્ર નથી કહે છે વેદ. ૫
 સંસારદશામાં ભેદ જણાય, તેજ અવિદ્યા મૂળ કહેવાય;
 સ્વયં સૂક્ષ્મ ને કારણદેહ, ભેદ તણું કારણ છે એહ. ૬
 ત્રણે દેહરૂપે અજ્ઞાન, તે સ્વરૂપનું ભૂલવે લાન;
 તે અજ્ઞાન નાશ હોય જદા, કલ્પિત ભેદ નાશ હોય તદા. ૭
 સંસારદશાથી મોક્ષની માંય, એજ અધિકતા જાણો ત્યાંય;
 જેમ રજ્જુનું હોય અજ્ઞાન, ત્યાંલગી થાય સર્પનું લાન. ૮
 અધિજ્ઞાન રજ્જુ ઓળખાય, સર્પ તથા લય તર્તજ બય;
 તેમ બ્રહ્મને જ્ઞાને કરી, સર્વ અવિદ્યા બયે પરી. ૯
 આત્મતત્ત્વ બ્રહ્માએ કહ્યું, સત્યરૂપ તે ઇંદ્રે લહ્યું;
 અહં શબ્દ વપુવર્જિત જઈ, તેનો કર્તા આત્મા તેહ. ૧૦

દોહા

થયો અનુભવ ઇંદ્રને, જાણ્યો આત્મા સાર;
 બ્રહ્માને ચરણે નમ્યો, ઉપજ્યો હર્ષ અપાર. ૧
 આનંદરૂપી આત્મા, છે સધળે ભરપૂર;
 પુણ્યવંત જે પ્રાણીઓ, ભાસે તેને ઉર. ૨
 પાપી નરની પાપથી, બુદ્ધિ જડ થઈ બય;

- ત્રંથ સુણે બહુ જ્ઞાનના, નિશ્ચય કાંઈ ન થાય. ૩
 બ્રહ્માની પૂજા કરી, ગયો ઇંદ્ર નિજ લોક;
 પ્રભરૂપ બલુયા થયી, વીત્યા સઘળા શોક. ૪
 સભા મળી સહુ દેવની, આપ્યું ઇંદ્રે જ્ઞાન;
 તેથી સઘળા દેવતા, થયા ધણા બળવાન. ૫
- ઈતિ છાંદોગ્ય સાર સંપૂર્ણ.

૪-ભક્તિભાસ્કર

કિરણ ૧ હું-ભક્તિસ્વરૂપનિરૂપણ

દોહા

શ્રીગુરુચરણ-સરોજ રજ, શિરધરીકરી સુવિચાર;
 રચવા ઇચ્છુ અંથે મુખ, સકલાગમનો સાર. ૧
 આગમ આર્યજનો તાલુ, પ્રથમ જાણીએ વેદ;
 ધર્મ જ્ઞાન ઉપાસના, તેમાં ત્રણે લેદ. ૨
 તણ કાંડ છે વેદના, ધર્મ ભક્તિ ને જ્ઞાન,
 તણ મુનિએ તેહનાં, લિન્ન કર્યાં વ્યાખ્યાન. ૩
 બ્રહ્મકાંડ વેદોવિષે, વ્યાસે કર્યો નિચાર;
 બ્રહ્મસૂત્ર પોતે રચી, જ્ઞાન ક્યું નિરધાર. ૪
 ધર્મવિષે શ્રુતિઓ હુતી, ધર્મકાંડની માંય;
 જૈમિનિયે સૂત્રો રચ્યાં, ધર્મ જણાવા ત્યાંય. ૫
 ઉપાસનાના કાંડનો, કર્યો શાંડિલે શોધ;
 ભક્તિસૂત્ર પોતે રચ્યાં, થવા સર્વને બોધ. ૬
 ત્રણે તત્ત્વ એ વેદનાં, ત્રણે કર્યાં પ્રકાશ;
 મહાપુરુષના મન વિષે, રહે કરીને વાસ. ૭
 ત્રણે તત્ત્વ ભેળાં રહે, તો કૃણદાયક હોય,
 ગ્રહે અકેકું હઠ કરી, કૃણ પામે નહિ હોય. ૮
 તેજ ચરણ ને કરવડે, શોભે આખું અંગ;
 હીન હોય તો તણમાં, તે કહેવાય અપંગ. ૯
 ધારી રાખે જીવને, ધર્મ તે થકી નામ;
 નાદે પડવા નરકમાં, કર્યો ચરણને દામ. ૧૦
 હાથવડે આત્માતણું, પૂજન પ્રીત્યે થાય;
 નાદે ભક્તિ હાથ છે, રીઝે જગનો રાય. ૧૧
 નિરાકાર પરબ્રહ્મને, જ્ઞાને જાણ્યો જાય,
 જ્ઞાનનેત્ર તે કારણે, કહે મહામુનિ રાય. ૧૨
 વેદસ્વરૂપી પુરુષનાં, અંગ તણ છે એમ;
 માટે નરને માનનાં, તણ બરાબર તેમ. ૧૩
 તણ મુખ્ય છે વિશ્વમાં, બેવાં સમજે દામ,

ત્રણેની ત્રિપુટી વિના, કશું બને નહિ કામ. ૧૪
પૃથ્વી પાણી બીજનો, ભોગ મળે જે વાર;
તાલ મેળવે ત્રણનો, તે ફળ પામે સાર. ૧૫

છાંચા

શક્તિ બ્રહ્મની ત્રણ ત્રણ ગુણ તેના લહીએ,
ત્રયમાત્રા ઝંકાર દેવ તો ત્રણજ કહીએ;
ગાયત્રી પદ ત્રણ વ્યાદતિ ત્રણ વખાણું;
ત્રય લોક ત્રય કાળ તત્ત્વ પણ ત્રણ પ્રમાણું;
અગ્નિ તે પણ ત્રણ છે, ત્રણ અવસ્થા જાણીએ,
ત્રણ ભેદ છે વેદમાં કહે છોટમ સત્ય* પ્રમાણીએ. ૧

દોહા

દ્રોયક કેવળ ધર્મને, શ્રેષ્ઠ ગણે છે સોય;
જ્ઞાનભક્તિ ભાવે નાહ, હડે કર્મ જડ હોય. ૧
ભાવે ભક્તિ કોયને, તજે ધર્મ ને જ્ઞાન;
વિવેકથી વર્તે નહિ, ઉર માંહે અજ્ઞાન. ૨
જ્ઞાન ગમે છે દ્રોયને, તજે ભક્તિ ને ધર્મ;
અહંબ્રહ્મ માની કરે, કરે વિગર્હિત કર્મ. ૩
એક અંગને માનતાં, અવર અંગ ખંડાય;
ખંડન લાગે વેદને, તે પાખંડ ગણાય. ૪
વિશ્વતણું પાલન કરે, પા શ્રુતિનું છે નામ;
તેનું જે ખંડન કરે, તે પાખંડ તમામ. ૫
ત્રિમુનિએ તો વેદનાં, તત્ત્વ તારવ્યાં તેજ;
એકતણો આદર કરે, અદ્વૈતમતિના એજ. ૬
વ્યાસે તો વેદાંતમાં, કહી ન ભક્તિ કાંચ;
પ્રસિદ્ધ કરી પુરાણથી, ઘણા શ્લોકની માંચ. ૭
ઉપાસનાના કાંડનાં, રચ્યાં શાંડિલે સૂત્ર;
પરાભક્તિ તેમાં કહી, ક્રિયાભક્તિ સંયૂત. ૮
આચારજ સ્વપ્નેશ્વરે, રચ્યું તેહપર ભાષ્ય;
વળતી ભદ્રાચારજે, વૃત્તિ કરી પ્રકાશ. ૯
એ ગ્રંથોને આશરે, રચીશ પ્રાકૃત માંચ;
જે સંસ્કૃત સઘળું લખું, કાંચ ન સમજે કાંચ. ૧૦
વિક્રમ સંવત તેરસે, આવ્યો જણી વાર;

રાજ્ય થઈ ગયું યવનનું, વરત્યો હાહાકાર. ૧૧
 પરદેશી જીલમી થયા, ભરતખંડ ભૂપાલ;
 ઘણી અનીતિ આચરી, વર્તાવ્યો કળિકાળ. ૧૨
 સંસ્કૃતકોઈ શીખ્યા નહિ, દુઃખમાં દૂખ્યા લોક;
 વર્ષ પાંચસે વહી ગયાં, સહ્યો ત્યાં લગી શોક. ૧૩
 અંથો સહુ વિદ્યાતણા, તે છે સંસ્કૃતમાંય;
 તે અભ્યાસ કર્યાવિના, કોઈ ન સમજે કાંય. ૧૪
 તે માટે પ્રાકૃતવિષે, રચીશ રૂડો અંથ;
 સમજશે સર્વે થકી, પ્રેમભક્તિનો પંથ. ૧૫
 વ્રજઆર્ય એ નામના, જ્ઞાત અમારા જહ;
 આશય ભક્તિશાસ્ત્રનો, અમને કહે છે એહ. ૧૬
 તે સુણી ગુર્જર વાણીમાં, રચીશ અંથ રસાળ;
 સુગમ રીતિએ સમજશે, સર્વ વૃદ્ધ ને બાળ. ૧૭
 પુરુષોત્તમ આચાર્યને, પ્રેમે કરી પ્રણામ;
 રચવા ઇચ્છું અંથ આ, 'ભક્તિભાસ્કર' નામ. ૧૮

ચોપાદ્ય ત્રિતાલ

કર્તા બ્રહ્મ સદા સુખકારી, એ પ્રભુ પૂરો આશ અમારી;
 અંતરજમી ઉરમાં રહેજો, જાણી સેવક જુદી દેજો. ૧
 વ્યાપક વિષય સધળે જહ, વાણી પ્રેરે સકળ ઘટ તેહ;
 નિમિત્તમાત્ર છે છોટમ નામ, પ્રભુસત્તાથી જોલે ચામ. ૨
 જીવને બ્રહ્મ થઈ જવું જહ, મુનિઓ મુક્તિ કહે છે તેહ;
 ત્રિગુણાત્મક માયા કહેવાય, ગુણથી જીવને બંધન થાય. ૩
 સાત્વિકગુણનિર્મળ છે સૌય, ઉરમાં સુખ આસક્તિ હોય;
 સ્વર્ગાદિક સુખ લેવા સરે, ઉત્તમ કર્મ સદા આચરે. ૪
 સુકર્મથી સુખ લેવાપણું, તે બંધન સાત્વિક ગુણતણું;
 રાજસગુણમાં તૃષ્ણા રહે, અંચળ ચિત્ત સ્થિરતા નવ થહે. ૫
 સંસારી સુખ ઈચ્છે ઘણું, તે બંધન રાજસ ગુણ તણું;
 ઉપજે તામસથી અજ્ઞાન, હોય મૂઢ મન પણ સમાન. ૬
 પ્રમાદ આજસ નિદ્રા જહ, તામસ ગુણનું બંધન તેહ;
 એ લક્ષણ ત્રણે ગુણ તણું, જાણો જીવને બંધનપણું. ૭
 અનન્ય ભક્તિ ઉપજી જાય, ત્રણે ગુણથી છૂટા થાય;
 જીવ બ્રહ્મની એકતા હોય, તેને બંધન ન રહે કાય. ૮

ટેકસદા છે ઉન્નત્યસ અંગ, કાય કાય રંગી કુસુમનો સંગ;
 ૧ રંગ સમો દેખાય, અળગો પડતાં ઉન્નત્યસ કાય. ૯
 સૌરહા

તદાધ્યાસ ગુણસંગ, આત્માને આપે થયો;
 લાગ્યો ગુણનો રંગ, પલટાયું પોતાપણું. ૧
 ઉપજે ભક્તિ અનન્ય, ઉપાધિને અળગી કરે;
 પાડે ગુણથી ભિન્ન, મોક્ષ તેહને માનવો. ૨
 મોક્ષ ભક્તિએ થાય, ત્યાં શંકા કોઈને થશે;
 જ્ઞાન વૃથા થઈ જાય, અજ્ઞાને મુક્તિ કરી. ૩
 એનો ઉત્તર એહ, જ્ઞાન ભક્તિ બે એક છે;
 કરવો નહિ સંદેહ, તેજ અશુવત જાણીએ. ૪
 ભક્તિપ્રીતિનું નામ, જ્ઞાન નામ જાણ્યા તણું;
 એ બે એકજ કામ, જોએ જનનો નેત્રમાં. ૫
 છપા

પહેલી ઉપજે જાણ, પ્રીતિ પાછળથી થારો,
 જાણ વિના શી પ્રીતિ, કોણ કોને ધર જશે;
 જાણી ઉપજે પ્રીતિ, પછી તેને નહિ ભૂલે,
 રમી રહે મનમાં, પ્રેમથી હેયું કૂલે;
 માટે ધ્યેય ધ્યાતા વિષે, પ્રીતિનું કારણ થણું;
 રાત દિવસ દૃઢ્યે રહે, તેજ કરે તન્મયપણું. ૧
 ભક્તિ વિહ્વળું જ્ઞાન, લવણ વિણ ભોજન જવું;
 ભક્તિ વિહ્વળું જ્ઞાન, રનેહ વિણ સગપણ તેવું;
 ભક્તિ વિહ્વળું જ્ઞાન, ક્ષેત્ર ખાતર વિણ કહીએ,
 ભક્તિ વિહ્વળું જ્ઞાન, તેજ વિણ લોચન લહીએ;
 એમ જ્ઞાન ભક્તિ વિના, તેજરહિત જોવા મળિ,
 કહે છાટમ છે જ્ઞાનની, ભક્તિ સહિત મોટમ ધણી. ૨
 જાણી શ્રદ્ધા સ્વરૂપ, પ્રેમ ઉપજશે જ્યારે,
 “સોહમસ્મિ” અર્પણ, વૃત્તિ સ્થિર રહેશે ત્યારે;
 પ્રીતિ વિનાનું જ્ઞાન, ભાવિક જન જશે ભૂલી,
 વિષયોના સુખમાંહી, વળી તે જશે કૂલી;
 તે માટે વૈરાગ્યનું, ખરું પ્રયોજન જાણીએ,
 મૃત્યુલોક ને સ્વર્ગસુખ, કશુંક દૃઢ્યમાં આણીએ. ૩

માયા ઉપર કાળ, દાણે દાણુ દેખે ગળતો,
જન્મમરણનો ત્રાસ, પાસ દેખે દબ બળતો;
જરા રોગ ભય શોક, દેહ ધારીને સહેવું,
તેથી થાવા મુક્ત, બ્રહ્મને શરણે રહેવું;
ભોગ સકળ વિષયો તણા, વિષ જના ભાસે વળી,
એ વૈરાગ્ય ઉપજે ભલો, નિકાર જગ સધળા બળી. ૪

સોરકા

લક્ષ્મિ તણે અધિકાર, મળશે શુદ્ધ મુમુક્ષુને;
ઉપનિષદનો સાર, જોતાં એમ જણાય છે. ૧
જ દેવે આ જગત, કરવાની ઇચ્છા કરી;
આપે રહી અવ્યક્ત, બ્રહ્માને પેદા કર્યા. ૨
વળતી પ્રેર્યાં વેદ, તે વિધિના મુખને વિષે;
ભાખ્યો સધળો લેદ, જગરત્નનાને જણવા. ૩
તેજ દેવને શરણ, અહં મુમુક્ષુ છું સદા;
ધવું બ્રહ્મને શરણ, લક્ષ્મિ નામ છે તેહનું. ૪

દોહા

માનવને વળી દેવતાં, સુખને જ નવ આપ;
રાગ વિષયપર ના રહે, તો પ્રભુશરણ થવાય. ૧
રાગ રહે નહિ જગતમાં, પ્રભુ સાથે અતુરાગ;
એવી લક્ષ્મિ ઉપજે, તે કહીએ મહાભાગ. ૨
જવી વહાલી જોપિતા, જેવું વહાલું દામ;
તેથી પ્રભુ પ્યારા થણા, તેજ લક્ષ્મિ નિષ્કામ. ૩
પ્રિયતમ પ્યારા પ્રાણુથી, તૃણસમ તનધન ધામ;
એવી લક્ષ્મિ ઉપજે, રીઝે તેથી રામ. ૪
રોમ રોમ પ્રભુને રટે, મનમાં મનન અપાર;
અષ્ટપ્રહર આનંદનો, લેશ ન તૂટે તાર. ૫
સારી રીતે કાંઈ નર, લક્ષ્મિ કરતો હોય;
કુટિલ લોક ખોટું કહે, ટેક ન છોડે તોય. ૬
સુકૃત કાટિક જન્મનાં, સંચિત જ્યારે થાય;
આપે લક્ષ્મિ ઈશ તે, સિરસાટે લેવાય. ૭
કષ્ટ પડે એ કાટિકા, શત્રુ થાય સંસાર;
પણ લક્ષ્મિ ભગવંતની, તજે ન એક લગાર. ૮

સ્થાવર જંગમ સર્વમાં, દેખે દીનદયાળ;
ભય પામે નહિ કોઈથી, શિર સમર્થ રખવાળ. ૯
જિજ્ઞાસા ભક્તિતણી, દેવી જનને હોય;
દર્શાવી મુનિ શાંડિલે, સાચી કરવી સોય. ૧૦
આગળથી પ્રભુ જોળખે, વળતી ઉપજે રાગ;
તે માટે ભક્તિ તણું, નામ ધ્યુ અતુરારા. ૧૧
કોઈ મુક્તિ નથી માગતા, દેહ થાય તો થાય,
કર જોડી પ્રભુને કહે, ભક્તિ તમારી ન બાય. ૧૨
ચોપાઈ ત્રિતાલ

ઈશ્વરને જોળખવા જોહ, શા લક્ષણથી લહીએ તેહ;
તે લક્ષણ સમજાવી કહું, જ્યાં વેદ વદે છે બહુ. ૧
જડ ને જીવ પદારથ હોય, એથી અળગો ઈશ્વર સોય,
જમહિંજલવ પાલન લય કરે, તે કતાં ઈશ્વર ઉચ્ચરે. ૨
કર્તૃત્વાદિ શક્તિઓ સાર, અણિમાદિક ઐશ્વર્ય અપાર;
ઈચ્છા ક્રિયા જ્ઞાન વિવેક, એવી શક્તિઓ ભરી અનેક. ૩
કર્તુમકર્તુમન્યથાકર્તુ, કરવા સમર્થ પ્રભુ મનગમતું;
જડતત્ત્વમાં જીવ ચેતન ધરે, અહ્ભુત રચના ઈશ્વર કરે. ૪
ઈશ્વર તો સદા કહેવાય, ઈચ્છાથી સહુ સૃષ્ટિ થાય,
આપ નિયંત્રા રહીને સહુ, રચે અંડ તે અગણિત બહુ. ૫
દેવ અંશ પોતાના જોહ, આજ્ઞા વશ વર્તે છે તેહ;
સૂરજ તો અજવાળું કરે, નૃષ્ટિકર્મ ઈંદ્ર આચરે. ૬
દંડ દુષ્ટને દેવા કાળ, પ્રભુએ સરજ્યો છે યમરાજ;
પૃથ્વી આદિક અંડ સમસ્ત, રાખ્યાં છે અધર સમગ્ર. ૭
કલેશ રહ્યા જડ ને જીવમાંય, ઈશ્વરમાંહી નથી તે કાંય,
પરચમ કલેશ અવિદ્યા જોહ, લેશ નથી ઈશ્વરમાં તેહ. ૮
જ્યમ કોઈ નરને દિગ્ગ્જ્યમ થાય, પૂર્વદિશા પશ્ચિમ દેખાય,
અંતાકરણ ઉપાધિ સમેત, દેહને આત્મા ગણે અચેત. ૯
અસ્થિ માંસ વિદ્યુએ ભર્યો, પવિત્ર પૂજ્ય ગણે છે નર્યો;
એમ હલકું ને જન લહે, કલેશ અવિદ્યા તેને કહે. ૧૦
અહમસ્મિ એવું ને ગાય, કલેશ અસ્મિતા તે કહેવાય;
અહંકારથી આત્મા ભિન્ન, એમ ન સમજે ને મતિહીન. ૧૧
એ અસ્મિતા પ્રભુમાં નથી, ભક્તિ અંધમાં વાણી કથી;

સુખ આશાએ દુ ખ બહુ સહે. રાગ ક્લેશ મુનિ તેને કહે. ૧૨
 રાગ નથી ઈશ્વરમાં એહ, જેને નહિ જડ ઇન્દ્રિય દેહ,
 પરંતુ સુખ દેખી બળી મરે, વણ અપરાધે પીડા કરે. ૧૩
 દ્રેષ ક્લેશ તો એ કહેવાય, તે ઈશ્વરમાં નથી જરાય,
 વસ્તુતણે થતો જોઈ નાશ, ઉપજે જીવોને બહુ ત્રાસ. ૧૪
 ત્રાસ ક્લેશ ઈશ્વરને નહી, સદાય આનંદમય છે સહી,
 પંચ ક્લેશ એવા જીવ માંય, એના નહિ ઈશ્વરમાં કાય. ૧૫
 આયુધ્ય જન્મ સુખદુ ખ ભોગ, કાળકર્મ ભયગ્રહિત અરોગ,
 સદા સ્વતાંત્ર સર્વગત જોઈ, છે સર્વજ્ઞ દેવ એક તેહ. ૧૬

છંદ હરિગીત

રજની અવિધા ધોરતમ, તેમાં રહેલો જીવ એ,
 મહા મોહ નિદ્રા ઘેનમા, ધેરાયલોજ સદૈવ છે.
 કામાદિ છે ખટચોર ખજ, તે પુણ્યધન હરિ જાય છે, ૧
 મિથ્યા મનોરથ સ્વપ્નમાં, પગતંત્ર થઈ પીડાય છે.
 અજ્ઞાનતિમિદ્રં અતિ ધણું, તે આવરે છે આખને,
 હું કોણ ને ક્યાથી થયો, તે શોધતો નથી સાંખ્યને.
 બહુ જન્મ ને બહુ મરણ એ, સંસૃતિ ચક્રારૂ છે,
 વ્યાપી અવિધા પ્રબળ તેથી, થઈ રહેલો મૂઢ છે. ૨
 જો ભક્તિભાસ્કર ઉદય પામે, ચિત્ત ઉદયાયણ વિષે,
 ઉધડી જશે નિજ જ્ઞાનલોચન, પ્રબળ તમ અળગું વશે.
 પરબ્રહ્મ-ભાનુપ્રકાશ દેખી, બુદ્ધિપંકજ ખીલશે;
 રજની અનિધા નહિ રહે, આનંદસિંધુ ખીલશે. ૩
 છે પરાભક્ત મોક્ષદાતા, ક્ષણ ધણું છે તેહનું,
 ઉપનિષદોમાં બ્રહ્મસંસ્થા, નામ કહે છે એહનું.
 બ્રહ્મસંસ્થોઽમૃતત્વમેતિ, એમ છાદોગ્યે કહે,
 જે બ્રહ્મભક્તિ કરે નર, તે મોક્ષ પામીને રહે ૪
 બહુ યોગીઓને યોગબળથી, બ્રહ્મદર્શન થાય છે,
 તે ભક્તિથી મુક્તિ મળે છે, ભાગવત એમ ગાય છે.
 ગોપ્રાગનાને કૃષ્ણ કહે છે, ભક્તિ ભારી ન કરે,
 તે મોક્ષ પામે માનવી, સંસારસાગર તે તરે ૫
 માટે તમોએ પ્રીતિ મુજશુ, કરી છે તે ઠીક છે,
 ભક્તિ કરે નહિ માહરી, તેનેજ સધળી ખીક છે.

વળી તેમ ઉદ્ધવને કહ્યું છે, ભક્તિથી સુક્તિ મળે;
સઘળી અવિદ્યા જાય તેની, જીવ પ્રલંબિયે ભળે. ૬
દેહાદા

કરતા ધરતા સર્વનો, પ્રભ સનાતન જોઈ;
ઉદ્ધવ ભક્તિથી મળે, તેમાં નહિ સંદેહ. ૧
આર વર્ણુ ભક્તિ થકી, પામે સુક્તિ સાર;
એવું પદ્મપુરાણમાં, કહ્યું કરી નિરંધાર. ૨
સઘળાં કૃણ ભક્તિ વડે, જન પામે પરમાણુ;
ઠામ ઠામ એવું વદે, અધાદશે પુરાણ. ૩
સર્વ કર્મ ભક્તિ વડે, ઈશ્વર અર્પણ થાય;
કૃણની આશા ના કરે, તો રીઝે જગરાય. ૪
દાન યજ્ઞ ને તપ વળી, સાધન સઘળાં હોય;
કૃણે નહિ ભક્તિવિના, વૃથા જાણવાં સોય. ૫

ગીતિ છંદ

જમ લાગતો અગ્નિ, કાષ્ઠમાત્રને ભસ્મ કરી દે છે;
ઉદ્ધવ ભક્તિ મારી, પાપપુન્યને એમ હરી લે છે. ૧
તપ વ્રત જપ ને દાને, પાપ જાય છે હ્યો નિથે માની;
મહિન વાસના મનની, ભક્તિવિના તો જતી નથી કાની. ૨
એક ઈશની ભક્તિ, કપટરહિત રહે હૃદયવિષે જ્યારે;
દુષ્ટ વાસના મનની, તરત ભસ્મ તો થઈ જશે સારે. ૩
દાવાનળ જમ વનને, ભસ્મ કરે છે બાળીને બાધું;
એમ ભક્તિ હરિજનને, બાળી અવિદ્યા સઘ કરે સાધું. ૪
પદ્મપુરાણે કહે છે, સર્વ કર્મ છે ભક્તિયુક્ત જેનાં;
વાંચિછત કૃણને આપે, પાપમાત્ર પણ રહે નહિ તેનાં. ૫
ભક્તિ વડે સત્કર્મો કરવાં તે વિણ સિદ્ધ નથી થાતાં;
નારદપુરાણ કહે છે, નીર વિના તો ઝાક રહે જતાં. ૬
ભૂમિને આધારે, સર્વ જીવ તો જીવે છે જવાં;
ભક્તિતણા આશ્રયથી, સર્વ કર્મ પણ સિદ્ધ થાય તેવાં. ૭

સોરઠા

મેરુ બરાબર ડાય, દાન કરે સોનાતણું;
કૃણદાતા ના હોય, એક ઈશભક્તિવિના. ૧
જે તપ તપે અપાર, કાયાનું સૌંધણું કરે;

છે. ૮

મોક્ષ ન મળે લગાર, એક બ્રહ્મ લક્ષિતિના. ૨
 હોમેલું હુત જેહ, જેવું હોમે ભસ્મમાં;
 લક્ષિતિનાતું તેહ, દીધું ન પહોંચે દેવને. ૩
 લેશમાત્ર જે કોય, કર્મ કરે લક્ષિતવડે;
 સિદ્ધિદાયક સોય, એ નિશ્ચય મહાદેવનો. ૪
 સર્વ અર્થ દાતાર, લક્ષિ છે ભગવંતની;
 આપે સિદ્ધિ અપાર, કામધેનુ કર્તારની. ૫
 આપે બહુ આનંદ, લક્ષિ કલ્પતરુ છે સદા;
 તેહ તજીને મંદ, પીયે પાપવિષ જીવડો. ૬
 લક્ષિતવડે પૂજય, વ્યાપક વિષ્ણુ વિશ્વમાં;
 મનવાંચિછત ફળ થાય, જય અવિધા જીવની. ૭
 પોષણ આપે માત, જતન કરીને જળવે;
 એમ લક્ષિ સાક્ષાત, લક્ષ્મીનાં પાસન કરે. ૮
 સાધન કરે અનેક, તે સહુ લક્ષિરૂપ છે;
 જાણે ઈશ્વર એક, ફળદાતા બીજો નથી. ૯
 દાન યજ્ઞ આચાર, જપ તપ જ્ઞાન વિરાગ જે;
 મૃતક સજે શૃંગાર, લક્ષિ વિના એવાં સહુ. ૧૦
 દોહા

ઈશ્વરને અર્થે સહુ દેહ ઇન્દ્રિયનાં કર્મ;
 સત્ય દયા નિર્દોષતા, એ લક્ષિનો ધર્મ. ૧
 અનેક વિધાઓ ભણે, તપથી બાળે કાય;
 ભગવંતની લક્ષિતિના, મનુજ પવિત્રન થાય. ૨

ચોપાઈ ચિંતાલ

ઉભય પ્રકારે સૃષ્ટિ થાય, દૈવી તથા આસુરી ગાય;
 ભગવત ઉપર જેને સ્નેહ, દૈવી જીવ જાણીએ તેહ. ૧
 લક્ષિતિવિદ્વણા જન છે જેહ, આસુર જીવ જાણુવા તેહ;
 જીવન્મુક્ત થયેલા હોય, પ્રભુની લક્ષિતિ ન તજે તોય. ૨
 બ્રહ્મજૂત જે જન યર્ષ રહ્યા, તેના લક્ષિત ગીતામાં કહ્યા;
 પ્રસન્ન આત્મા રહે સદાય, શોક તથા ઈર્ષ્યા નવ થાય. ૩
 સર્વ જીવપર સમતા ધરે, તે વિભુલક્ષિ પામે સરે;
 વળી લાગવત માંહે કહ્યા, આત્મારામ જોગી જ થયા. ૪
 નિર્ગંથી નિર્મળ મનવાન, જાણે નહિ પ્રભુને ગુણવાન;

માને ભક્તિ મહુથી સરે, એવા જન ભવસાગર તરે ૫

કૃતિયા

ભક્તિ મહાદેવી કરી, પચસાનની માય,
મુક્તિ અને સદુ સિદ્ધિઓ, આવે દોડી સ્વાય
આવે દોડી સ્વાય, મન સેનામા ગ્રહે છે,
દુર્લભ નગ્નો દેહ, ભક્તિ પાપ દુર્લભ દેહ છે
કહે છોટમ સદચર્ય વખાણે ઉત્તમ એવી,
પચસાનની માય, કરી ભક્તિ મહાદેવી ૧
ભક્તિ પ્રભુને વગ કરે, કહ્યું ભાગવત માય
યોગ સાખ્ય સ્ના યાવ તપ, તે વશ કરે ન કાય,
તે વશ કરે ન કાય, કરે છે ભક્તિ બેની,
પ્રભુનો આવે હાથ એ / મોટી મહાદેવી
કહે છોટમ જન એમ જથ્થારથ મળે ભુક્તિ,
કહ્યું ભાગવતમાય કરે વગ પ્રભુને ભક્તિ ૨
કૃતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે ભક્તિનિરૂપણે પ્રથમ કિરણ

કિરણ ૨ ભુ - જ્ઞાનયોગમદિક ભક્તિઅર્થ નિરૂપણ

માનિની ૧૦

પરમ સુખં ગોઠી વ્યામ શાડિન કરી,
કથત સુણી જનને થાય પ્રીતિ પ્રણેમી
અર્થ શ્રુતિનો ત મે વાપા બિન કહે છે,
કથત એક જગત્તા જાત ને ભક્તિ મે છે ૧

ચોપાડિતાલ

વ્યાસ મુનિ કહે ભક્તિ થાય, તેવી જાન ઉપજી અય
જાનનડે તો મુક્તિ ટોય, છે સિદ્ધાંત અમાર સોય ૧
કહે શાડિય જ્ઞાન છે બેહ, પ્રથમ જીવને ઉપજ તેહ,
જ્ઞાન હોય તે ભક્તિ થાય, તેથી જીવ મુનિ થઈ જાય ૨
છોટાગ તપ્પી શ્રુતિની માય, બ્રહ્મસંન્યા શમ્ભુ છે ત્યાય
અર્થ વ્યાસજી કહે છે આમ, બ્રહ્મસંન્યા તે જ્ઞાનનું નામ ૩
શાડિન મહે બ્રહ્મસંન્યા તેહ, નામ ભક્તિનું બણો તેહ
ભક્તિ હોય તો મુક્તિ હોય, દેવન જાને ન મળે કાય ૪
જ્ઞાન શમ્ભુ બણ્યાનું નામ, ભક્તિ શમ્ભુ પ્રીતિને કામ
નણ્યે કાજ સરે નદિ માય, પ્રીતિવડે મોક્ષ તો હોય ૫

મિત્ર શત્રુ માણસના જેહ, માણસને જાણે છે તેહ;
 પ્રીતિવડે જાણે છે મિત્ર, પરમ કૃપાકળ લહે વિચિત્ર. ૬
 શત્રુ દ્વેષથી જાણે સહી, માટે કળ તેને કાંધે નહી;
 જુઓ ધ્રુવના શત્રુ જેહ, જાણે છેજ ધ્રુવને તેહ. ૭
 પણ તે ઉપર પ્રીતિ ન ધરે, તો ભવસાગર ક્યાંથી તરે;
 કોઈ નૃપના ગુણવાન પ્રધાન, કે તેનાજ મિત્ર મતિમાન. ૮
 પ્રીતિદાન પામે છે તેહ, શત્રુ ન પામે તે વિન તેહ;
 ઈશ્વરની ઈશ્વરતાતણું, જ્ઞાન ભક્તને ઉપજે ધણું. ૯
 વળતી તે પર પ્રીતિ થાય, પ્રીતિનું કળ મોક્ષ પમાય;
 સ્નેહ, પ્રીતિ, ભક્તિ, અનુરાગ, એક અર્થ જાણે મહાભાગ. ૧૦
 અર્થ શ્રુતિના સખદો તણો, ઘટતો કરવો જોઈએ ધણો;
 પરથમ કર્તા પ્રભુ જે કોય, મહિમાસહિત જાણીએ સોય. ૧૧
 વળતી તે પર પ્રીતિ થાય, પ્રીતિથીજ મોક્ષકળ ગાય;
 જ્ઞાનતણું કળ કહીએ તેહ, ભક્તિને ઉપજાવે એહ. ૧૨
 માટે જ્ઞાનતણું બળ સહુ, ભક્તિ ઉપજાવામાં હવું;
 મુક્તિને ઉપજાવામાં, જ્ઞાનનું બળ રહ્યું ન કાંય. ૧૩
 કહ્યું હરિએ ગીતામાં, જુઓ વચન કેવું છે ત્યાંય;
 દેવોતણું યજન કરનાર, પામે દેવલોક નિરધાર. ૧૪
 મને ભજે તે પામે મને, અર્જુન સાચું કહું છું તને;
 ભગવતપ્રાપ્તિ મુક્તિ જેહ, જુઓ કહી ભક્તિથી તેહ. ૧૫

દોહા

જનક ભક્તિનું જ્ઞાન છે, જનક મુક્તિનું નાંય;
 મુક્તિ જનક તો ભક્તિ છે, જોએ ગીતામાંય. ૧
 કુંભાર કારણ ઘટ તણો, પણ નહિ તેનો તાત;
 ભક્તિ કારણ મુક્તિનું, જ્ઞાન નહિ સાક્ષાત. ૨

પ્રલયગમ છંદ

વ્યાસ કહે મુનિરાય ભક્તિથી મોક્ષ છે,
 તેજ ભક્તિને જ્ઞાન જાણીએ એક છે;
 ઉચરે મુનિ શાંડિલ્ય પૃથક્ ગેહ જાણીએ,
 મહિમા ગેહના ભિન્ન પૃથક્ પરમાણીએ. ૧
 ભક્તિ તે નહિ જ્ઞાન જ્ઞાન ભક્તિ નહી,
 છે અંતર મુનિરાય તમે સુણજો સહી;

ઈશ્વર કેરો જાણુ જુએ છે બે જણા,
 કાચ દ્રેષ કરનાર પ્રીતિયુત છે ધણા. ૨
 દ્રેષ અને અનુરાગ બેઉએ ભિન્ન છે,
 અન્યોઅન્ય વિરુદ્ધ બેઉનાં ચિહ્ન છે;
 પ્રીતિ તે અનુરાગ દ્રેષ અપ્રીતિ કહે,
 એક સ્વળમાં ઉભય કદાપિ ના રહે. ૩
 રાગ હોય ત્યાં દ્રેષ લેશ પણ ના રહે,
 દ્રેષ વિષે અનુરાગ કાચ પણ ના કહે;
 જાણપણુ બે માંય ભાવમાં ફેર છે,
 ભક્તિ વિષે પ્રકાશ દ્રેષ અધિર છે. ૪
 શિશુપાલાદિક જુએ ધણા દ્રેષી રહ્યા,
 પણ તે પ્રભુના ભક્ત નથી કોઈએ કહ્યા;
 શિશુપાલાદિક સર્વ ગયા છે સ્વર્ગમાં,
 પ્રહ્લાદાદિક ભક્ત ગયા અપવર્ગમાં. ૫
 મારે ભક્તિ વિશેષ જ્ઞાનથી જાણીએ,
 ભક્તિ વિનાનું જ્ઞાન શુદ્ધ પરમાણીએ;
 ભક્તિ તણને કાચ જ્ઞાનને પામવા,
 ક્ષેશ કરે બહુ ભાતિ અંધ વાંચે નવા. ૬
 કુશા ખાડે સાચ મુખ્ય તાંડુલ તણ,
 એમ ભાગવત માંહી કહ્યું આપે સણ,
 પહેલુ ઉપજે જ્ઞાન પછી પ્રીતિ થશે,
 પ્રીતિથી રસ રૂપ એકતા થઈ જશે. ૭
 રસ ભક્તિનું નામ કહ્યું ઉપનિષદ,*
 આનંદરૂપે યાચ મોક્ષ તેને વહે;
 રસ કહીએ કે રાગ અર્થ તો એક છે,
 રસ એકતા થઈ જાય એજ વિવેક છે. ૮
 ધાતુ ધાતુમાંય એકરસ યાચ છે,
 એમ જીવ ને પ્રણ એક જની જાય છે;
 જાણ્યે એક ન હોય એક હોય પ્રીતિથી,
 મારે ભક્તિ થોડ અમે કહીએ કથી. ૯
 ભક્તિ ઉપજી હોય કહો પ્રથમ જાણીએ,

* તૈત્તિરીય ઉપનિષદમાં રસં લઘ્વાનંદી મવતિ.

દેખી તેનાં ચિન્હ લક્ષ્મી પરમાણીએ;
 હૈયે હર્ષ ન માય જપે વિભુ નામને,
 ચાલે આસુધાર કંડ ગદ્ગદ બને. ૧૦
 થાય ખડાં રોમાંચ પ્રેમના પૂરથી,
 ખીલે સઘળું અંગ ઝળકતું નૂરથી;
 વદનકમળની પેર સદા વિકસી રહે,
 સ્વામી સર્વાવાસ સર્વગત તે લહે. ૧૧
 ભાસે પૂરણ બ્રહ્મ ભર્યો આનંદ જળે,
 પ્રીતિરૂપ તરંગ અહોનશ ઉછળે;
 મનના મનોવિકાર સર્વ ધોવાય છે,
 એવા ઉત્તમ લક્ષ્મી મુક્ત થઈ જાય છે. ૧૨

ચોપાયા છંદ

શાંડિલ કહે છે તમે વ્યાસજી લક્ષ્મી પાછળ લ્યો છો,
 લક્ષ્મી થઈ તો જ્ઞાન થાય છે જ્ઞાને મુક્તિ કહે છે;
 તમે કહી તે ક્રિયાલક્ષ્મી છે નવધા કહીએ જને,
 પરાલક્ષ્મીની નવે દાસીઓ અમે જાણીએ એને. ૧
 મનમાં પ્રેમ બ્રહ્મપર ઉપજે પરાલક્ષ્મી તે જાણો,
 દેહ ઇન્દ્રિયી ક્રિયા થાય છે તે નવધા પરમાણી;
 પ્રેમ બ્રહ્મપર ઉપજે તેમાં બાહ્યક્રિયા નહિ કાંઈ,
 અંતરથી અનુરાગ ઉપજે એથી રીઝે સાંધ. ૨
 પરાલક્ષ્મીનું પ્રેમલક્ષણ નામ શાસ્ત્રમાં જોલે,
 સહુથી શ્રેષ્ઠ એહને વરણી નહિ કાંઈ એને તોલે;
 કાંટિ જન્મનાં જપ તપ સાધન સુકૃત સંચિત જને,
 પ્રભુ પ્રસન્ન થઈ પરાલક્ષ્મી તો આપે હરમાં એને. ૩
 અનેક જન્મની ક્રિયાલક્ષ્મીનું અપાર પુણ્ય સ્ફૂરે છે,
 તો પરમેશ્વર પ્રસન્ન થઈને પરાલક્ષ્મીને દે છે;
 નવધા લક્ષ્મી કર્મરૂપ છે કર્મ પુણ્ય ઉપજાવે,
 ઘણા પુણ્યનો સંચય થતાં પરાલક્ષ્મી હર આવે. ૪
 કર્મ થઈ તો જાય સ્વર્ગમાં અંતે પાછો પડશે,
 પરાલક્ષ્મી તો મોક્ષ મેળવે બ્રહ્મવિષે જઈ લડશે;
 પરાલક્ષ્મી તો અંતર રહે છે કાંઈ લક્ષ્મી જન જાણે,
 કર્મ લક્ષ્મી તો બાહ્ય રહે તે દેખી લોક વખાણે. ૫

લોક ઘણા પૂજે ને માને જાય પુણ્ય ફળ તેથી,
 પરાલક્ષિને કોય ન જાણે અપાર ફળ છે એથી;
 પરતું રજેલું ખાવા માટે ક્રિયાલક્ષિ જે સાધે,
 તે ઠગને બગલક્ષ્ત જાણે તેને બ્રહ્મ ન લાધે. ૬
 પરાલક્ષિવાળા જન તે તો કોઈ પાસે ના માગે,
 મોક્ષ થવું પણ નથી માગતા તે પ્રભુને પ્રિય લાગે;
 પડે ઘણું જે કષ્ટ દેહને તોય ચિત્ત નથી ચળતું,
 નિષ્કિંચન નિર્વેદ ભરેલું મન રહે પ્રભુમાં મળતું. ૭
 સાગરનું જળ થાય ન તાતું ઘણા સૂરજને તાપે,
 ભક્ત ચળે નહિ ત્રિવિધ તાપમાં પરાલક્ષિ પ્રતાપે;
 ક્રિયાલક્ષિનું પુણ્યકર્મ તે ભોગ થકી ક્ષય પામે,
 આ લોકે અથવા પરલોકે નાશ હોય તે ધમે. ૮
 પરાલક્ષિમાં ક્રિયા નથી છે પ્રભુને વશ કરનારી,
 ક્રિયારૂપ જે એને કહે તો જાય મોક્ષસુખ હારી;
 ગીતા ને અધ્યાય સાતમે લક્ષિ કહી છે જ્ઞાને,
 તે લક્ષિથી મુજને પામે એમ કહ્યું ભગવાને. ૯
 જ્ઞાનવાન થઈ મુજને પામે ઘણા જન્મને અંતે,
 એમ જ્ઞાન લક્ષિનું કારણ કહ્યું કૃષ્ણ ભગવતે;
 બીજ જાણીએ તરનું કારણ ફળ કારણ તરકહીએ,
 એમ જ્ઞાન લક્ષિનું કારણ મુક્તિ લક્ષિથી લહીએ. ૧૦
 પ્રીતિથી વશ સર્વ થાય છે જાણ્યાથી નહિ દોષ,
 પ્રીતિથી રસ રૂપ થાય છે લેખે સઘળે ભેદ;
 પશુ પંખી ને દેવ માનવી પ્રીતિ આધીન જવા,
 સકળ લોકમાં શોધી જેતાં નહિ જાણ્યાથી તેવા. ૧૧
 તૃપાવંતને જાણ્ય તોયની પ્રથમ થાય છે જ્યારે,
 પ્રીતિથી તે પાન કરે છે શાંત થાય છે સારે;
 એમ વળી ભૂખ્યા ભોજનની ભુક્તિ પહેલી જાણે,
 પ્રીત્યે પાક બનાવી જમતાં તૃપ્ત હોય તે દાણે. ૧૨
 નેત્રે જેતાં જ્ઞાન થાય છે પછી થાય છે પ્રીતિ,
 પ્રીતિથી તન મન ધન અર્પે સકળ લોકમાં રીતિ;
 સ્નેહ નામ છે પ્રીતિ 'દેહ' ચીકણને પણ કહે છે,
 સ્નેહવિષે શુણ છે આકર્ષણ પાસે એથી લે છે. ૧૩

માટીમાંહે સ્નેહ રહ્યો છે અને ઘટાદિક નથી,
 વેણુમાં જો સ્નેહ નથી તો કશું અને નહિ તેથી;
 તૈલાદિકમાં સ્નેહ રહ્યો છે તેથી પ્રગટે જ્યોતિ,
 સ્નેહવડે સહુ વળગી રહે છે જમ છીપ ને મોતી. ૧૪
 કાટિ કાટિ પ્રહાંડ શત્રુમાં અધર સ્નેહથી રહે છે,
 સ્નેહ જીવને હોય પ્રલભમાં પ્રલરૂપ કરી દે છે;
 પ્રભુની સાથે સ્નેહ કરે નહિ તે લૂપ્યા જન બણો,
 દેહ ધર્યો તે ન ધર્યાં જ્યો તે પરુતુલ્ય પ્રમાણે. ૧૫

દોહા

સ્નેહ તથા અનુરાગ એ, જે જ ભક્તિનાં નામ;
 સ્નેહ ઉપજે પ્રલભમાં, તેથી સરશે કામ. ૧
 અગ્નિ ઉડુગણ ચંદ્રથી, તેજ સૂર્યનું સાર;
 એમ સકળ સાધનવિધે, પરાભક્તિ સરદાર. ૨
 મેઘ ઉદકથી મેદિની, કૃણદાયક છે જમ;
 યોગ જ્ઞાન ભક્તિસહિત, કૃણ આપે છે તેમ. ૩
 સાધન સાધે યોગનાં, કરે સમાધિ કાચ;
 પરાભક્તિ આવ્યા વિના, ભાંડ સરીખા સોચ. ૪
 વરસ વહી ગયાં ત્રણસે, ઉપર એક હજાર;
 રહી સમાધિ ભાંડને, મટયા ન મનોવિકાર. ૫
 સાધન સાધે જ્ઞાનનાં, કરે પ્રલ-જળ-પાન;
 પરાભક્તિ ઉપજ્યા વિના, તજે ન જડ અભિમાન. ૬
 શ્રવણ મનન સાધન કરે, નિત્ય ધ્યાનમાં ધ્યાય;
 અધિક અધિક પ્રીતિ વધે, જીવ પ્રલય થઈ જાય. ૭
 ભક્તિ ઉપજે જ્ઞાનથી, નહિ ભક્તિથી જ્ઞાન;
 જ્ઞાને ગોવિંદ ઓળખે, ભક્તિથી એકતાન. ૮
 કારણ છે પ્રીતિ તણું, સુંદરતાનું જ્ઞાન;
 જાણ્યાથી પ્રીતિ વધે, પ્રીતિ મોક્ષ નિધાન. ૯
 ગોપીજનને કૃપણની, સાથે કેવળ પ્રીતિ;
 સુક્તિ પામી તે થકી, એજ પ્રીતિની રીતિ. ૧૦
 કૃષ્ણે ગીતામાં કહ્યું, અર્જુન પ્રત્યે એહ;
 ભક્તિવડે જાણે મને, અર્જુન નિઃસંદેહ. ૧૧
 એજ વચનમાં જ્ઞાનનું, ભક્તિ કારણ હોય;

પણ તે તો નવધા કહી, પરા ભક્તિ નહિ સોય. ૧૨
 શ્રવણાદિક સાધન થકી, રીઝે છે જગરાય;
 આપે જ્ઞાન પ્રથમ થકી, જ્ઞાને ભક્તિ થાય. ૧૩
 ભક્તિથી મુક્તિ મળે, એ નિશ્ચય નિરધાર;
 જ્ઞાને ભક્તિ થાય છે, એમ સમજવો સાર. ૧૪
 સોરઠા

અંગ જ્ઞાનનું યોગ, ભક્તિનું અંગ યોગ છે;
 જીવ બ્રહ્મ સંજોગ, જોગ નામ છે તેહનું. ૧
 ચિત્તવૃત્તિ નિરોધ, કરવો જોઈએ જ્ઞાનમાં;
 તેવો વૃત્તિનિરોધ, તે ભક્તિ માંહે ધટે. ૨
 યોગસૂત્રમાં સોય, પતંજલિ મુનિએ કહ્યું;
 *ભક્તિ બ્રહ્મની હોય, તોજ સમાધિ રહે સદા. ૩
 જીવો જોલતાં એમ, યોગ મુખ્ય એમાં થયો;
 તેનું કરવું કેમ, યોગ અંગ ભક્તિ થઈ. ૪
 અંગ યોગનું જોઈ તે ભક્તિ નવધા સહુ;
 પરા ન કહીએ તેહ, પરાભક્તિ અનુરાગ છે. ૫
 ભક્તિ કહો છો રાગ, તો પતંજલિ સૂત્રમાં;
 રાગ કહો છે ત્યાગ, ગણેલ છે પંચ ક્લેશમાં. ૬
 રાગ કહો છે ત્યાગ, તે સધળો સંસારનો;
 પ્રભુ સાથે અનુરાગ, તજવા કાંય કહો નથી. ૭
 જે સંસારી રાગ, તે કારણ બંધનતણું;
 ઇશ્વરમાં અનુરાગ, તે કારણ છે મોક્ષનું. ૮
 દુષ્ટ જનોનો સંગ, તજવાનો તેને કહો;
 પણ સજ્જનનો સંગ, કાંય કાળે તજવો નહિ. ૯
 સજ્જન કેરો સંગ, સુખદાયક છે સર્વથી;
 આણી અંગ ઉમંગ, સજ્જનને કરવો સદા. ૧૦
 પાપ હરે છે ગંગ, તાપ હરે છે ચંદ્રમાં;
 સઘ હરે સતસંગ, પાપ તાપ ને દીનતા. ૧૧

છપ્પા

તપસીથી છે અધિક, મહાયોગીજન કહીએ;
 જ્ઞાનવાનથી અધિક, વળી જોગીજન કહીએ;

કર્મવંતથી અધિક કહ્યા ગીતામાં યોગી,
 રમે બ્રહ્મસુખ માંય નહિ તે ભવસુખ ભોગી;
 અર્જુનને હરિએ કહ્યું માટે તું યોગી થજે,
 દૃઢ યોગી થઈ માદ્યરો પરમભક્ત સુખીઓ હજે. ૧

અર્જુન કહે મહારાજ વચન છે દ્વિધા તમારું,
 તે સાંભળતાં શ્રાંત ખચિત થાયે મન મારું;
 ભક્તિ નેષ્ટ ને શ્રેષ્ઠ કોય હમે કહી ઘો છે,
 જ્ઞાન નેષ્ટ ને શ્રેષ્ઠ વળી કોઈ હમ વદો છે;
 વચન સુણી અર્જુન તણાં વળતી ગોદયા શ્રીહરિ,
 જ્ઞાનભક્તિ બેને વિષે ભક્તિની મોટમ અરી. ૨

દોહા

અર્જુન કહે જો ભક્તિને, શ્રેષ્ઠ કહો યદુરાય;
 ત્યારે તો જ્ઞાની તણી, જ્ઞાને મુક્તિ ન થાય. ૧

કૃષ્ણ કહે અર્જુન સુણો, જ્ઞાનીજન છે જોઈ;
 કરી ઉપાસન બ્રહ્મની, બ્રહ્મભૂત હોય તેહ. ૨

અર્જુન કહે જ્ઞાની જુઓ, બ્રહ્મરૂપ થઈ બય;
 ત્યારે ભક્તિ જ્ઞાનથી, શ્રેષ્ઠ કેમ કહેવાય. ૩

કૃષ્ણ કહે અવ્યક્ત છે, રૂપ બ્રહ્મતું જોઈ;
 તે રૂપે જ્ઞાની થતાં, કષ્ટ સહે બહુ દેહ. ૪

વળી જ્ઞાની નિજ બળવડે, થવા મુજ સમો બય;
 દુસ્તર માયા માદ્યરો, કરે ઘણા અંતરાય. ૫

અહંબ્રહ્મ જ્ઞાની કહે, માયા ગુણથી પાર;
 પણ રહેવું એ પદ વિષે, છે ખાંડાની ધાર. ૬

જ્ઞાનવડે મુક્તિ મળે, કહિન પંથ છે એહ;
 ભક્તિવડે મુક્તિ મળે, સરળ પંથ છે તેહ. ૭

વસિષ્ઠમુનિ જોયા જગે, કોઈક વિરલા સંત;
 મુક્તિ પામે જ્ઞાનથી, એવા કોઈ મહંત. ૮

ભવતારણ ભક્તિતણે, પંથ ભલો કહેવાય;
 ભક્તિ કરે સદુ વર્ણ તો, એથી મુક્તિ થાય. ૯

પાંખ વગરના પંખીએ, નભમાં નહિ રહેવાય;
 એમ પરાભક્તિ વિના, બ્રહ્મપ્રાપ્તિ ના થાય. ૧૦

ભક્ત રહે મુજ બળવડે, નિજ બળ ન કરે લેશ;

માટે મારા ભક્તને, કિંચિત ના હોય ક્લેશ. ૧૧
 માતા નાના બાળની, રાખે સદા સંભાળ;
 એમજ મારા ભક્તની, હુંજ કડં પ્રતિપાળ. ૧૨
 મોટા સુતની માતને, ચિંતા નહિ લગાર;
 એમ જ્ઞાની નિજ બળવડે, કોય ન ઉતરે પાર. ૧૩
 અનન્ય ભક્તિ માલ્યરી, આવે જેને ઊર;
 સામર્થ્ય સઘળું માલ્યડં, તે પામે ભરપૂર. ૧૪
 જ્ઞાનીને તો માલ્યડં, જ્ઞાન એકલું હોય;
 સહાયતા વિણ માલ્યરી, બળ નવ પામે સોય. ૧૫
 જેમ કોય રાજતણી, બાણ રંકને હોય;
 તેથી અમલ રાખ્યનો, તે નવ પામે સોય. ૧૬
 રાજના સેવક વિપે, રાજ રીઝયો હોય;
 આપે અમલ આપનો, એમ ભક્તજન સોય. ૧૭

ચોપાઈ ત્રિતાલ

કાંઈ શ્રદ્ધા ને ભક્તિ જેહ, એક રૂપજ ગણે છે તેહ;
 શ્રદ્ધા ભક્તિ એકજ નથી, ભેદ તેહનો કહું છું કથી. ૧
 દૃઢ વિશ્વાસ શ્રદ્ધાપર હોય, શ્રદ્ધા નામ બણીએ સોય;
 ઉપજે પ્રભુપર પ્રેમ અપાર, બણે ભક્તિ એજ નિર્ધાર. ૨
 જ્ઞાનવડે પણ મુક્તિ થાય, પણ એ માર્ગ કહણ કથાય;
 ભક્તિવડે મુક્તિ છે જેહ, સુલભ સરલ પંથ છે તેહ. ૩
 ભક્તિ પંથ મુક્તિનો કથ્યો, વ્યાસે વેદ શીઘ્રને મથ્યો;
 શ્રદ્ધાકાંડનાં સૂત્રો જેહ, તા માટે રચી દીધાં તેહ. ૪
 એનો ઉત્તર સુણજે એમ, વ્યાસે સૂત્ર રચ્યાં છે તેમ;
 શ્રદ્ધાસૂત્રથી શ્રદ્ધા જણાય, તેથી ભક્તિ તેહની થાય. ૫
 ઉપાસનાનાં સૂત્રો જેહ, રચ્યાં ભક્તિ ઉપજવા તેહ;
 જ્યાંલગી પરાભક્તિનવહોય, ત્યાંલગી કરવી નવધા સોય. ૬

છપ્પો

શ્રવણ પરિસિત રાય, કરી કીર્તન ગુકહેવે,
 સ્મરણ ભક્તિ પ્રહલાદ, ચરણ તો લક્ષ્મી સેવે;
 પૂજન કરી પૃથુ ભૂપ, અકૂરે ઘીધી વંદન,
 દાસભક્તિ હનુમાન, સખ્ય કરી પાંડુનંદન;
 નવમી આત્માર્પણ કહી, બળિરાજએ તે કરી,

એમ એક એક આચરી, ભક્તિ એ નવધા ખરી. ૧

ગીતિ હંદ

પરાભક્તિ ના આવે, ત્યાં લગી ભક્તિ નવધા આચરીએ;
નવની ક્રિયા ખતાવે, એવા ગુરુની સેવા તો કરીએ. ૧
વાસ કરી એકાંતે, વિચાર મનમાં રાતદિવસ કરવો;
ઇન્દ્રિયને વશ રાખી, મહાવાક્યનો બોધ હૃદયે ધરવો. ૨
દુર્જન ગોષ્ઠી તજવી, પરતિંદા તે ધૂર્તસંગ તજવો;
ભેદમતિને ત્યાગી, એક બ્રહ્મને સદાકાળ ભજવો. ૩
કુસંગ સધજો ત્યાગી, ભગવતજનની સેવા તો સજીએ;
પ્રભુપદના અતુરાગી, ભક્તજનોને ભાવ ધરી ભજીએ. ૪

દોહા

ભક્તિવિષે મત જૂજવા, કરી ગયા છે જેહ;

સર્વે જનને સમજવા, કહી સમજવું તેહ. ૧

ચોપાઈ ચિતાલ

જીવ બ્રહ્મમાં ભેદ અપાર, કશ્યપ મુનિ કહે છે નિર્ધાર;
ઈશ્વરની ઈશ્વરતા જેહ, જીવ પામે નહિ એનો છેહ. ૧
ઈશ્વર નિજ ઈશ્વરતાવડે, પ્રહ્લાદોને ભાગે ધડે;
દેહ દેહમાં રચના જેહ, જાણી જાય ન જીવથી તેહ. ૨
વટના બીજવિષે વડ કરી, જુઓ ઈશ્વરે રાખ્યો ભરી;
તેવડ હગી બાહર થાય, અગણિત બીજો બીજ રચાય. ૩
ભર્યો પ્રથમ સંકેતજ જેહ, ચાલ્યો જાય કલ્પલગી તેહ;
જીવ સૃષ્ટિના ભેળા થાય, એક રોમ રચ્યું નવ જાય. ૪
તો જીવ ઈશ્વર સમ ક્યમ હોય, માટે ભજવો ઈશ્વર સોય;
ઈશ્વરમાં છે શક્તિ અપાર, અનંત લોકનો સરજનહાર. ૫
અપાર ઐશ્વર્ય ધારે જેહ, પાપધકી ઉદ્ધારે તેહ;
જીવ ઈશ્વરે લિખજ ગણે, એનું નામ દ્વૈતમત લણે. ૬
હવે અદ્વૈત મત છે જેહ, વ્યાસમુનિ બોલ્યા છે તેહ;
તે કહે જીવ ઈશ્વર માંય, સાચો ભેદ રહ્યો નથી કાંય. ૭
જ્યારે સૃષ્ટિ ન હતી કાંય, હતો એકલો બ્રહ્મજ સોય;
સૃષ્ટિ અંતે પણ તે રહે, મધ્યે કલ્પતને જીવ કહે. ૮
આદ્ય અંત બ્રહ્મ કહે વેદ, મધ્ય જીવનો કલ્પ્યો ભેદ;
માનેલો તે મિથ્યા થાય, સાચો જોતાં બ્રહ્મ સદાય. ૯

તત્ત્વમસ્યાદિક શ્રુતિઓ જોઈ, અભેદ બોધ કરે છે તેહ;
 તત્ત્વમસિ એ વાક્યજ માંય, જીવબ્રહ્મ એકજ છે ત્યાંય. ૧૦
 જીવ બ્રહ્મનું એકત્વપણું, મુક્તિ નામ તેહનું લાણું;
 શાંકિલ આચારજ છે જોઈ, દ્વૈતાદ્વૈત કહે મત તેહ. ૧૧
 શ્રુતિ સ્મૃતિમાં જોઈ પ્રમાણ, તેને ખોટા કહેશે કોણ;
 અહંબ્રહ્મ જીવને ના સ્કુરે, ત્યાંલગી ભક્તિ બ્રહ્મની કરે. ૧૨
 જીવને બ્રહ્મ એક થઈ જાય, તેનું નામ મોક્ષ કહેવાય;
 જીવપણે રહી ભજવું જોઈ, દ્વૈત નામ તો કહીએ તેહ. ૧૩
 જીવ-બ્રહ્મની એકતા થાય, તે અદ્વૈત થયું કહેવાય;
 એમ જાણવું દ્વૈતાદ્વૈત, છે શ્રુતિ સ્મૃતિ પ્રમાણસહિત. ૧૪
 ભિન્ન વિના ભક્તિ નવ ખને, મારે એક વડું નહિ જને;
 મોક્ષકાળે એકજ થઈ જવું, એ સિદ્ધાંત દ્વૈતાદ્વૈત હવું. ૧૫
 કોય કહે જીવ ઈશ્વર માંય, દીસે ભેદ પરસ્પર ત્યાંય;
 તો બેની એકતા ક્યમ થાય, સાંભળજે કહું છુ ત્યાં ન્યાય. ૧૬
 જો આ દેવદત્ત છે જોઈ, તે હું છું ને હું તે તેહ;
 દેવદત્ત ને હું બે કહ્યું, એ વચને તો દ્વૈતજ થયું. ૧૭
 હું તે છું, એ થયું અદ્વૈત, મારે એ છે સાચી રીત;
 જીવ બ્રહ્મ એકત્વજ એમ, શાસ્ત્રો માંહી કહ્યું છે તેમ. ૧૮

મનહર છંદ

કલેશયુક્ત જીવ જોઈ બ્રહ્મમાંહી ભળે તેહ,
 ત્યારે તેને સંગે બ્રહ્મ કલેશવાન થાય છે;
 એવી શંકા કરે કોય એનો આ ઉત્તર હોય,
 મોક્ષકાળે જીવતણા કલેશ ટળી જાય છે;
 કલેશ રહ્યા હોય જ્યારે બ્રહ્મ કોણ કહે ત્યારે,
 મારે તેના કલેશ માત્ર પ્રથમ પગાય છે;
 છોટમ પાવક માંય પડે જઈ વસ્તુ કાંય,
 નામ રૂપ ગુણ જઈ અગ્નિજ કહેવાય છે. ૧
 જીવતણા કલેશ ગયા પછી તે ઈશ્વર થયા,
 એવું કહેતાં ઈશ્વર તે જીવ હતો થાય છે;
 બંધ દશા હતી જ્યારે જીવ નામ હતું ત્યારે,
 મુક્ત દશા માંહી થયો ઈશ્વર કહેવાય છે;
 સમજાયું એમ તેનો ઉત્તર છે કહું તેમ,

ઈશ્વરમાં ઈશ્વરતા રહેલી સદાય છે,
 છોટમ ને કાષ્ઠમાંય અગ્નિ છે રહેલો ત્યાંય,
 પ્રકટીને ખાળ્યા પછી અગ્નિ કરી જાય છે. ૨
 અગ્નિ માંહી ઉપ્સતા તે રહેલી અનાદિ જમ,
 ઈશ્વરમાં ઈશ્વરતા રહેલી સદાય છે,
 કાષ્ઠના સંયોગ માંહે આવેલો છે અગ્નિ જહ,
 કાષ્ઠની ઉપાધિ થકી ધૂમ ખડુ થાય છે,
 કાષ્ઠ ખળી જાય જ્યારે ધૂમ ટળી જાય ત્યારે,
 ઉપાધિ રહિત એક અગ્નિ કરી ગાય છે;
 છોટમ અવિધા તણો સંગે છૂટી જાય જ્યારે,
 જીવપાપું મટી જીવ બ્રહ્મમાં સમાય છે. ૩
 રાજનો કુંવર કાય ચોર હરી ગયા સોય,
 વ્યાધતણા સગમાહે વ્યાધ થઈ રહ્યો છે,
 ભૂલીને પોતાનું લાન થયું વ્યાધ અભિમાન,
 વ્યાધ તણા કર્મ કરી વ્યાધપાપું લહ્યો છે,
 મળે કાય ભેદ જન કહે પુ રાજનો તન,
 વ્યાધતણાં કર્મ તજી રાજપદે ગયો છે,
 છોટમ અવિધા સંગે થયેલો અવિધા રૂપ,
 બ્રહ્મના ભજન થકી બ્રહ્મરૂપ થયો છે. ૪
 ઈશ્વરની ઈશ્વરતા તણો આદિ અંત નથી,
 જીવોના રાગાદિકાનો આદિ અને અંત છે,
 અણિમાદિ સિદ્ધિઓ છે ઈશ્વર વિષે અપાર,
 જ્ઞાન ઈચ્છા ક્રિયા આદિ શક્તિઓ અનંત છે,
 જીવમાં અવિધા અને અસ્મિતાદિ રાગ દ્વેષ,
 અદૃષ્ટ શક્તિ અદૃષ્ટ મતિ તેથી થયો જંત છે,
 ઈશ્વરના ધ્યાન થકી ઈશ્વરમાં મળે જ્યારે,
 છોટમ કહેવાય પછી બ્રહ્મ એ મહંત છે ૫

હોહા

ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લય તણો, કરનારો છે જહ,
 વ્યાસસૂન માહે કહ્યો, બ્રહ્મ બેશુવો તેહ. ૧
 તેની જિજ્ઞાસા કરે, જીવ ભક્ત જન સોય,
 બ્રહ્મરૂપ અંતે બને, આવાગમન ન હોય. ૨

ચોપાયા ઇંદ

ઉપાદાનકારણ સૃષ્ટિનું બ્રહ્મ માનસો જ્યારે,
મૃત્તિકાની પેરે વળી તે તો થશે વિકારી ત્યારે;
એવી શંકા થાય હોયને ઉત્તર કહું છું એને,
નિર્વિકાર નિર્લેપ બ્રહ્મ છે વિકાર ના હોય તેને. ૧

ઉપાદાનકારણ સૃષ્ટિનું શક્તિ પ્રભુની જાણો,
તે શક્તિ ને શક્તિવંતનો નિત્ય સંબંધ પ્રમાણો;
અગ્નિવિષે જમ તેજ ઉપ્પત્તા સદા સંબંધી જવી,
બ્રહ્મ અને વળી શક્તિ બ્રહ્મની નિત્ય સંબંધી તેવી. ૨

શક્તિ ને વળી શક્તિમાનમાં ભેદ ન ગણુશો કાંઈ,
કર્મપુરાણે એમ કહ્યું છે તે સહુ લેજો જોઈ;
તત્ત્વ તલ્લીચિંતા કરનારા જોગી જન એમ કહે છે,
બ્રહ્મરૂપને શક્તિ બ્રહ્મની અભેદ માની લે છે. ૩

કાંઈ પ્રકૃતિ મિથ્યા કહે છે એ પણ મત છે કાંચો,
નથી ઉપ્પત્તા કહે અગ્નિમાં તો અગ્નિ નહિ સાચો;
જે વસ્તુ ઉપલબ્ધ હોય તે સત્ય વ્યાસ મુનિ કહે છે,
જ્ઞાન બ્રહ્મ ને જ્ઞેય પ્રકૃતિ એવું આપ વદે છે. ૪

જ્ઞાતા ને વળી જ્ઞેય વસ્તુનો છેજ સંબંધ અનાદિ,
કૌશિતક ઉપનિષદ જોઈને બોલ્યા છે બ્રહ્મવાદી;
જોણે સઘળું જગત રચ્યું છે જીવ રચેલા જના,
અગ્નિમાંથી તણુખા નીપજે એમ અંશ સહુ એના. ૫

જીવોએ તે બ્રહ્મ જાણવો અનેક શ્રુતિઓ કહે છે,
તેહ તણી જિજ્ઞાસા કરવી સ્મૃતિઓ માન વદે છે;
ઇંદ્રાદિકમાં પ્રભુતા છે તો પ્રભુ તેમને લહીએ,
પરમેશ્વરમાં અસંખ્ય પ્રભુતા કેમ પ્રભુ ના કહીએ. ૬

ધરના ધણીની ધરમાં પ્રભુતા ઘટપટાદિપર જવી,
અખિલ વિશ્વપર પ્રભુની પ્રભુતા ઇંદ્રાદિકપર તેવી;
તે પ્રભુજીની ભક્તિ કરીને તેજ પ્રભુને મળીએ,
છોટમ સર્વ અવિદ્યા છાંડી હેતે પ્રભુનું હળીએ. ૭

ઈતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે જ્ઞાનયોગાદિ ભક્તિ-

અંગનિરૂપણે દ્વિતીય કિરણ:

કિરણ ૩ જુનું-ભક્તલક્ષણ

રાગ-સીતાહન મહિનાનો

જેને ઉપજી છે ભક્તિ અનન્ય, ચિહ્ન તેનાં કહું,
 સુણી શ્રવણે પ્રસંગુણગ્રામ, પ્રેમ ઉપજે બહુ,
 વહે આંખેથી આંસુની ધાર, વચન ગદ્ ગદ્ વહે,
 ઉભાં થાય છે સધળાં રોમ, કોમળ જેતું દહે. ૧

નવ લક્ષણ જેમાં હોય, ભક્ત તેને જાણીએ,
 કરે પ્રભુતું પ્રથમ સનમાન, મધુરી વાણીએ,
 ખીજી લક્ષણ દે બહુ માન, ત્રીજી ધરે પ્રીતિ છે,
 ચોથો વિરહ દૃઢ્યમાં હોય, ભક્તની રીતિ છે. ૨

એથી અન્ય ઉપર છે અભાવ, રીતિ એ પાંચમી,
 છઠી મહિમા પ્યાતિ ઉદાર, કરે પ્રભુને નમી,
 તેને અર્થે પ્રાણતું સ્થૈર્ય, રીતિ એ તો સાતમી,
 વળી હોય તદીયતાભાવ, રીતિ એ તો આઠમી. ૩

એથી અપ્રતિકૂળતા જેહ, રીતિ નવમી સહી,
 એવી ભક્તિ શાસ્ત્રની માંહી, મુનિએ વાણી કહી,
 એવા નન ગુણથી સંયુક્ત, ભક્તજન જાણીએ,
 હવે દશાંતે કહું સોય, ખરું પરમાણીએ. ૪

ગમે તેની અવસ્થા માંહી, જુઓ અર્જુન હતો,
 પણ આવતા દેખી શ્રીકૃષ્ણ, ઉઠી ઉભો થતો,
 ઘણા આદરથી સન્માન, કરતો રૂડી રીતથી,
 આખી ઉમર એવી રીત્ય, પાળી છે પ્રીતથી. ૫

હુતો ઇક્ષ્વાકુ નામે નરેશ, ભક્ત વિષ્ણુ તણે,
 કરતો વિષ્ણુ તણું બહુ માન, પ્રેમ આણે ઘણે,
 હોય મૃગ કે કમળ કોઈ ઠામ, નામ વિષ્ણુ તણું,
 દેખી શ્યામ સારીરનો રંગ, માન કરતો ઘણું. ૬

દેખે વાદળ કંબળ વ્યાળ, શ્યામ રંગ જેહને,
 મારા પ્રભુના સરીખો રંગ, જાણી નમે તેહને,
 હવે પ્રીતિતણું કહું રૂપ, જુઓ ભારત ભણી,
 ગયા વિદુર તણે ઘેર કૃષ્ણ, પ્રીતિ ઉપજી ઘણી. ૭

અહો કમલનયન ધનશ્યામ, તમે જો પધારીઆ,
 મને ઉપજી છે પ્રીતિ અપાર, અર્ધ સહુ સારીઆ;

અંતરાત્મા ચરાચર માંહી, તમે સર્વે તણા,
 ઘટે પ્રીતિ. તમારી સાથ, દોષ ટાળે ધણા. ૮
 હવે વિરહ તણું દષ્ટાંત, જુઓ પ્રજા-જોષિતા,
 જેના વિરહાગ્નિ માંહી વિકાર, રક્ષા સધળા જતા;
 અમે ગુરુ આગળ જઈ કાંઈ, કહી શકીએ નહીં,
 ખળ્યાં વિરહ અગ્નિની માંહી, જઈ કહીએ કહીં. ૯
 હવે અન્ય ઉપર જે અભાવ, કહું રૂપ તેહનું,
 જુઓ ભારતમાં છે વાત, ઉદાહરણ એહનું;
 ઉપમન્યુ કહે સુણો શક, શંકર આજ્ઞા કરી,
 મને સરજે કીટ પતંગ, લેહં માથે ધરી. ૧૦
 મળે જે પ્રભુઆજ્ઞા સિવાય, રાજ ત્રય લોકનું,
 મારે કરવું નહિ અંગીકાર, મૂળ જે શોકનું;
 હવે મહિમાવૃદ્ધિની વાત, છે વિષ્ણુપુરાણમાં,
 યમદૂતોને કહે યમરાય, ભૂદય કે અબળમાં. ૧૧
 હોય ભગવતના જે ભક્ત, જગતમાં જે સ્થળે,
 તેને લાવશે નહિ મુજ પાસ, તમે મારે બળે;
 હોય જગતવિષે જે જીવ, પ્રભુ હું તેહનો,
 જનહરિના કહેવાતા હોય, ધણી નહિ એહનો. ૧૨
 હોતો રૌરવ આદિક માંહી, સમૂહ જે જાંતનો,
 તેને કહેવા લાગ્યા યમરાય, મહિમા ભગવંતનો;
 અરે જીવો અભાગીઆ મૂઢ, ભજ્યા નહિ શ્રીહરિ,
 આવી નરકમાં વારંવાર, પડો છો ફરી ફરી. ૧૩
 તમે આરાધન કર્યું હોત, જગતકરતારનું,
 તો પડત નહિ દુઃખ કાંઈ, દૂતોના મારનું;
 ભક્તિ અર્થે ધારવો દેહ, કહ્યું રામાયણે,
 સ્થિતિ પ્રાણ તણી નવિ હોય, ભજન કાંઈ ના બણે. ૧૪
 એમ જાણી કહે હનુમાન, રામ રણધીરને,
 કર જોડીને વારંવાર, સ્તવે રઘુવીરને;
 પ્રભુ કીર્તિ તમારી પવિત્ર, વિચરશે જ્યાંલગી,
 હું દેહ ધરી વિચરીશ, લોકમાં ત્યાં લગી. ૧૫
 મુનિ નારદ આદિ સમસ્ત, બ્રહ્મને આરાધવા,
 ધણો કાળ ધારે છે પ્રાણ, રનેહ કરી સાધવા;

હવે કહું છું તદીયતા ભાવ, અર્થ સુણો એહનો,
 દેહ આદિ પદારથમાન, જણવો તેહનો. ૧૬
 કહું મહાભારતની માંહી, વસુ ઉપરીયરે,
 હોય વસ્તુ પોતાની જેહ, અર્પણ પ્રભુને કરે;
 ધન રાજ્ય દારા સુત દેહ, કે વાહન જેટલાં,
 પ્રભુ અર્પણ કરવું સમસ્ત, જે જે હોય તેટલાં. ૧૭
 સહુ ભૂતોવિષે ભગવંત, જોતા પ્રદ્વાદ્ય,
 જાણી પ્રાણી હરિમય એક, થતો આહ્લાદ્ય;
 એવી કહે છે વિષ્ણુપુરાણ, ભક્તની અનન્યતા,
 દેખી વિષ્ણુ ચરાચર માંહી, રહે આધીનતા. ૧૮
 હવે અપ્રતિકૂળતા જેહ, દદાંત છે તેહનું,
 બુઝો ભીષ્મે ભારતમાંહી, વચન કહું સ્નેહનું;
 આવ્યા હણવાને શ્રીભગવંત, ભીષ્મ અનુકૂળ થયા,
 આવો શારંગધર દેવેશ, રાખ્દ એવા કહ્યા. ૧૯
 આવો લોકનાથ જગવાસ, પાડો મને રથ થકી,
 એવાં ભક્તિ ભરેલાં ભીષ્મ, વચન બોલ્યા નકી;
 એવો પ્રભુને વિષે અનુરાગ, ભક્તજનને રહે,
 પ્રભુ તાડે પછાડે તોય, કુભાષણ ના કહે. ૨૦
 એવો અંતરમાં અનુરાગ, સદા રહે દાસને,
 પડે ચ્હાય તેવાં દુઃખ તોય, પામે નહિ ત્રાસને;
 બુઝો રામાચલનો શાપ, હુપંડીને થયો,
 પામ્યો તરતજ કાગનો દેહ, તોય સુખમાં રહ્યો. ૨૧
 જે પ્રભુમય દેખે જગત, ભક્ત પ્રભુને ભજે,
 તેને કાય પ્રકારના તાપ, ઉપજતા નથી રજે;
 પ્રભુ આજ્ઞામાં વરતે સદાય, દાસતાને ધરી,
 તેને પોતાનો જાણી ભક્ત, તારે છે શ્રીહરિ. ૨૨

દોહા

શિશુપાલાદિક દ્વેષથી, તરી ગયા કહે ઢાય;
 દ્વેષ ચિહ્ન ભક્તિ તણું, ગણીએ તો શું હોય. ૧
 દ્વેષ ચિહ્ન ભક્તિ તણું, ગણવાનું નહિ નામ;
 વ્યાસે મહાભારત વિષે, બુઝો કહું છે આમ. ૨
 ક્રોધ ના હોય ભક્તને, નહિ મત્સર નહિ લોભ;

અંશુલ બુદ્ધિ ઉપજે નહિ, કષ્ટસમે નહિ ફોલ. ૩
કોઈ કાળે ઉપજે નહિ, પ્રભુના ઉપર દ્રેષ;
જાવ ચળે નહિ ભક્તનો, ધીરજવંત હમેશ. ૪

છાંપો

શિશુપાલાદિક સર્વ, દ્રેષભાવે હરિ ભજ્યા,
રાતદિવસ મનમાંહી, સ્મરણ પ્રભુનું નહિ તજ્યા;
સ્મરણ તણે પરતાપ, પાપ તે ગયાં બળીને,
ક્રીડામરની પેર રહ્યું, મન એક મળીને;
સ્મરણ તણા મહિમા વડે, તે પ્રભુમાં તન્મય થયા,
પરાભક્તિ પ્રગટયા પછી, સર્વ મોક્ષ માંહે ગયા. ૧

ઓપાઈ

નારાયણની ભક્તિ જોઈ, મોક્ષદાયિની જનને તેહ;
રામ કૃષ્ણ આદિક અવતાર, તે નારાયણના નિર્ધાર. ૧
તેનાં ભજને મુક્તિ હોય, એમાં સંશય ન કરો દોય;
પરબ્રહ્મનું દેવત જોઈ, તે છે નારાયણનો દેહ. ૨
એમાં છે એશ્વર્ય અનંત, માટે સર્વ ભજે છે સંત;
વાદી કહે ઈશ્વર છે જોઈ, તે શું કરવા ધારે દેહ. ૩
ઈચ્છાથી ધારે તે થાય, તે શું કરવા ધારે કાય;
એનો ઉત્તર સુણજે વીર, ઈચ્છાથી પ્રભુ ધરે શરીર. ૪
અણિમાદિક સિદ્ધિઓ અપાર, તે સહુ હીસે દેહાકાર;
જીવના જેવો નહિ તે દેહ, અહ્યુત એશ્વર્યવાળો તેહ. ૫
દેહ ધાર્યાનું કારણ કહું, તે શ્રોતાજન સુણજે સહુ;
થાતો હોય ધર્મનો નાશ, વધે દુષ્ટ દે સહુને ત્રાસ. ૬
પાપીજન બળિયા થઈ પડે, કરે અધર્મ સાધુને નડે;
ત્યારે પ્રભુ ધારે અવતાર, કરે દુષ્ટ કેરો સંહાર. ૭
સાચો ધર્મ સનાતન જોઈ, સ્થાપન કરે પ્રભુજી તેહ;
વેશ ધરી આવે નટ જમ, ધારે દેહ પ્રભુજી તેમ. ૮
માત તાત તે કહેવા માત્ર, ઈચ્છે તેવું ધારે ગાત્ર;
નૃસિંહ આદિક બીજા દેહ, અકસ્માત્ થાય છે તેહ. ૯
દિવ્ય જન્મ કર્મ પણ દિવ્ય, કરી શકે નહિ કોએ જીવ;
એવું દિવ્યપણું જ લહે, પ્રાણી તેહ મુક્ત થઈ રહે. ૧૦
વાદી કહે દિવ્ય જ નાય, સમજી ખાજી એને હાય;

ત્યારે નિજ રૂપે રહી સોય, કેમ કામ ન કરે સહુ કોય ૧૧
 ઉત્તર એનો સાલજ વીર, જે પ્રભુજી ના ધારે શરીર,
 ગેબી રહીને કારજ કરે, શુભ પ્રાણ પાપીના હરે ૧૨
 તે નાસ્તિકજન સધળા જહ, સહજે થયું કહે સહુ તેહ,
 વળી ધર્મસ્થાપનનું કામ, શુભ રહી કેમ કરશે રામ ૧૩
 જીવમાત્રની એવી રીત, દીઠા ઉપર થાય પ્રતીત,
 અદ્ભુત સામર્થ્ય દેખે જહા, પ્રભુ કરીને માને તદા ૧૪
 નાસ્તિકતાનાં જાએ મૂળ, ધર્મ બ્રહ્મ જાણે અનુકૂળ,
 માટે ઈશ્વર ધારે દેહ, એમા કરવો નહિ સંદેહ ૧૫
 ઈશ્વરને સ્નાત્ર નહિ કાય, દયા ધણી રહે છે મનમાંય,
 તેથી જનનું રક્ષણ કરે, પાપી પાખંડીને હરે ૧૬
 વાદી કહે વિભૂતિ પ્રભુતણી, ગીતા મધ્યે કહી છે ધણી,
 નર મધ્યે રાત્ર છે જહ, દેવકપિમાં નારદ તેહ. ૧૭
 ઇત્યાદિક વિભૂતિ છે જહ, કાય જાવથી સેવે તેહ,
 પરા ભક્તિ પામે કે નહી, તે મુજને સમજવો અહી. ૧૮
 સાંભળ વીર વિભૂતિ જહ, પ્રાણી વિષે પૂજ્ય છે તેહ,
 તે પણ પ્રાણીમાહી ગણાય, પ્રાણવડે જીવે છે કાય. ૧૯
 પ્રાણ વિના દેહ ધરે જહ, પ્રભુ અનતાર જાણના તેહ,
 જે જે વિભૂતિ ઈશ્વર તણી, પૂજા યોગ્ય જાણવી ધણી. ૨૦
 પરાભક્તિ તેની નન જને, ક્રિયાભક્તિ તો કરવી જને,
 વિભૂતિ પ્રાણધારી છે જન, પ્રાણરહિત છે સાચો શિવ ૨૧
 રામ કૃષ્ણ કેશે જે દેહ, પ્રાણિના ધારેલો તેહ,
 પ્રાણધારી તો જન ગણાય, પરાભક્તિ તેની નન થાય ૨૨
 વાસુદેવ વૃષ્ણ કુળમાહી, ગણ્યા વિભૂતિરૂપે ત્યાહી,
 તે કામે સંકર્ષણ જહ, કહ્યા વિભૂતિ માહે તેહ ૨૩
 વિષ્ણુ ચતુર્વ્યૂહ અનતરે, છે બળદેવ તેહમા સરે,
 બલ વિભૂતિ સંબુત છે એહ, માટે કહ્યા પૂજ્યા તેહ ૨૪
 તેમ રુદ્રમા શંકર નામ, દેવો માહી શ્રેષ્ઠ બલધામ,
 તેની પૂજા કરવી કહી, એમ વિભૂતિ સધળે લહી ૨૫
 શિવ શક્તિ ગણપતિ રવિ હરિ, ભજે બ્રહ્મ એક જાણી કરી,
 ભેદમુદ્ધિ જ્યારે ટળી જાય, પરાભક્તિ તેને હર થાય. ૨૬
 પરાભક્તિ ઉપજે જે વાર, મને મોક્ષમાં તે નિર્ધાર,

ભાક્ત છે પ્રેમ અપાર, તેમાં ન રહે ભેદવિકાર. ૨૭
દોહા

પંચ રૂપ છે પ્રભતાં, શ્રુતિઓ સ્મૃતિઓ માંય;
માટે પંચ દેવમાં, ભેદ ન ગણવો કાંય. ૧
અધ્યાય સત્તાવીસમે, કાશીખંડની માંય;
કહે છે શિવ વિષ્ણુ વિષે, ભેદ ન ગણવો કાંય. ૨
લક્ષ્મી ને ગૌરી વળી, શિવ ને વિષ્ણુ જોહ;
ભેદબુદ્ધિ હોય જોહને, મૂઢ જાણવા તેહ. ૩
નામે બહુધા દેવ છે, દેવત સહુતું એક;
દેવતરૂપે પ્રભ છે, એવો કરો વિવેક. ૪
તે શ્રીભક્તિભાસ્કરે ભક્તલક્ષણનિરૂપણે તૃતીય કિરણ:

કિરણ ૪થું-શ્રવણ-ભક્તિ

દોહા

શ્રવણાદિક નવ ભક્તિ તે, ક્રિયાભક્તિ કહેવાય;
પરાભક્તિ દસમી તણી, એ સહુ દારી ગાય. ૧
ક્રિયાભક્તિ કરતાં પછી, પરાભક્તિ શુભ થાય;
પરાભક્તિ કરતાં પછી, જીવ મુક્ત થઈ જાય. ૨
શ્રવણાદિક નવ ભક્તિનો, મહિમા મોટો જોહ;
ધણા અંથમાં વર્ણિયો, હવે વર્ણવું તેહ. ૩

ગીતિ છંદ

જન ઉંઘેલા જાગે, શ્રવણ થાય નિજ નામ તણું જાને;
સજગ થઈ સંભાળે, અખિલ દેહનું ભાન રહે એને. ૧
એમ ગુરુના મુખથી, તત્ત્વમસિતું શ્રવણ કરે કાંઈ;
સદાય વરતે સુખથી, જીવ પ્રભમાં મળે જઈ સોઈ. ૨
કાંઈ વિદેશે જતાં, મારગ ભૂલી ઉમારગે ચડશે;
અરણ્યમાં અથડાતાં, શ્રવણ થકી તે સુમારગે પડશે.

દોહા

શ્રવણથકી સંશય જશે, શ્રવણે ભાગે ભૂલ્ય;
સાર ધણો છે શ્રવણમાં, નહિ કાંઈ એના તુલ્ય. ૧
શ્રવણ થકી આવે સહુ, વિદ્યા કળા વિવેક;
ઉત્તમ સાધન સર્વથી, શ્રવણ ભક્તિ છે એક. ૨

મનરૂપી એક વૃક્ષને, શોક સૂર્યનો તાપ;
શ્રવણ કરે ભગવત કથા, તો શીતળ હોય આપ. ૩

છપ્પા

છે દુસ્તર સંસાર, ઘેર મહાસાગર જેવો,
તરવા ધમ્મે તેહ, લહી દુઃખદાયક એવો;
ભગવત ગુણાનુવાદ, નાવ દદે તેનું કરશે,
શ્રવણે સુણતાં જીવ, તરત લવ સુખથી તરશે;
એવું સ્કંદપુરાણમાં, વ્યાસમુનિ કહે છે કથી,
છાટમ કહે સાધન ધણાં, તે શ્રવણભક્તિ સરખાં નથી. ૧

સુણી સિંહનો નાદ, જય મૃગ નાસી જેવાં,
એમ સુણી હરિકથા, પાપ નાસે છે તેવાં;
કર્ણરંધ્રની માંહી, કથારસ પેસે જ્યારે,
તે સાથે ભગવંત, દ્વંદ્વમાં આવે ત્યારે;
શરદ્ જતુ પામી કરી, નીરમાત્ર જયમ નીતરે,
એમ કથા ભગવંતની, પાપ સકળ પ્રલે કરે. ૨

જીવે છે ખહુ વૃક્ષ, શ્વાસ તો ભસ્મા લે છે,
ઢાર કરે છે આહાર, વળી મળત્યાગ કરે છે;
સૂકર કુકર ને બિંટ, વળી ખર જેવા પ્રાણી,
હરિગુણ ન સુણે કાન, મનુષ્ય એવા લ્યો જાણી;
જ સુણે નહિ ભગવતકથા, દેહ ધરી માનવ તણો,
પૃથુરાજ કહે જગતમાં, તે પશુ કરતાં નીચો ધણો. ૩

ઢાહા

પૃથુએ પ્રભુની પાસથી, એ માચું વરદાન;
સાંભળવા ભગવતકથા, દશ હજાર દો કાન. ૧
ચિત્રકેતુ કહે પ્રભુતણું, નામ સુણે એક વાર;
હોય દેહ ચાંડાળનો, તોય થાય લવપાર. ૨

કુંડળિયા છંદ

એવી પ્રભુના નામમાં, શક્તિ રહી અમાપ,
પાપી શ્રવણે સાંભળી, કરી શકે નહિ પાપ;
કરી શકે નહિ પાપ, વાયુ સુપુરાણે કહે છે,
કથાશ્રવણભક્તિમાય, વ્યાસમુનિ એમ વદે છે;
કહે છાટમ જગમાંહી, નહિ દોષ એના જેવી,

શક્તિ રહી અમાપ, નામ પ્રભુનામાં એવી. ૧
જેથી પ્રભુના નામનો, થઈ ન શકે ઉચ્ચાર,
તે બીજાના મુખ થકી, શ્રવણ કરે નિરધાર;
શ્રવણ કરે નિરધાર, સઘ બંધનથી છૂટે,
વસે સ્વર્ગમાં વાસ, પાપ પણ સઘળાં ખૂટે;
કહે છાટમ જગમાંહી, અધિક સાધન નહિ એથી,
થઈ ન શકે ઉચ્ચાર, નામ પ્રભુનું જન જેથી. ૨

દોહા

એક સમે મુનિ નારદે, મનમાં કયો વિચાર;
નારાયણના નામથી, પાપ ન રહે લગાર. ૧
એવો મહિમા છે છતાં, જીવ નરકની માંહી;
શા માટે પડિયા હશે, જોઈએ જઈને ત્યાંહી. ૨
એમ વિચારી ચાલીઆ, ધર્મરાયને ધામ;
સંયમિની નગરી ભલી, દીઠી તેણે ઠામ. ૩
મહાભયંકર નરકનાં, સ્થાનક સઘળાં જોઈ;
કોટી જીવ તેને વિષે, પડીઆ દીઠા તેહ. ૪
ઘરણ દુઃખમાં જીવને, દૂતે દેતા માર;
અપાર પીડાઓ કરી, કરતા બહુ પોકાર. ૫
તે દેખી ઉપજી દયા, મુનિવરના મનમાંહી;
સર્વ નારકી જીવને, કહેવા લાગ્યા ત્યાંહી. ૬
અરે અભાગી પ્રાણીઓ, કાં વેકો છે દુઃખ;
ભજો નામ ભગવંતનું, સઘ પામશે સુખ. ૭
જીવ કહે પ્રભુ અમથકી, નામ ન લીધું બચ,
પાપ તણ પરિબલ થકી, કાંઈ ઉચ્ચાર ન થાય. ૮
એવી વાણી સાંભળી, મુનિએ કયો વિચાર;
શ્રવણ કરાવું એમને, તરત થાય ઉદ્ધાર. ૯
એમ વિચારી નારદે, આલ્યો વીણજન;
નારાયણના નામને, માંહી બોલાવ્યો મંત્ર. ૧૦
ઉંચે સ્થળ આસન કરી, કરવા લાગ્યા ગાન;
હે જગદીશ્વર હે પ્રભુ, નારાયણ ભગવાન. ૧૧

તુરંગ છંદ

જપતિ સચ્ચિદાનંદા, માયાધીશ મુકુંદા;

અજ અક્ષર અવિનાશી, વિશ્વ ચક્ષુરવાસી. ૧
 વાસુદેવ ભગવંતા, અકલિત એક અનંતા;
 ગુણસાગર ગિરિધારી, મંગલધામ મુરારી. ૨
 રામ કૃષ્ણ ગોવિંદા, ગાય સકલ શ્રુતિ છંદા;
 કેશવ કમલાસ્વામી, અખંડ અંતરજમી. ૩
 નિત્ય નિરંજન દેવા, અલખ અરૂપી એવા;
 આનંદકંદ અખંડા, પૂરણ બ્રહ્મ પ્રચંડા. ૪
 પુરુષોત્તમ પરમેશા, મંગલરૂપ મહેશા;
 પ્રકટ પરાવર સ્વામી, ઈશ્વર અંતરજમી. ૫
 અચ્યુતઅગજગ કર્તા, ભક્તવત્સલ ભયહર્તા;
 વ્યાપક વિષ્ણુ અનાદિ, ભજે સદા બ્રહ્મવાદી. ૬

દોહા

તારક નામ પરેશનાં, ગાયાં જણી વાર;
 જીવ નરકના દુઃખથી, મુક્ત થયા તે હાર. ૧
 છૂટ્યા જમના પાશથી, દિવ્ય ધર્મ ગયા દેહ;
 બેઠા સર્વ વિમાનમાં, ગયા સ્વર્ગમાં તેહ. ૨
 બ્રહ્મ નામના શ્રવણનો, છે મોટો મહિમાય;
 અધમ જીવ ઉદ્ધારવા, બીજે નથી ઉપાય. ૩
 મંગલધી મંગલ ઘણાં, પવિત્ર માંહી પવિત્ર;
 એવાં નામો બ્રહ્મનાં, શ્રવણ કરી દ્યો મિત્ર. ૪
 ઇતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે શ્રવણભક્તિનિરૂપણે ચતુર્થ કિરણ:

કિરણ ૫ મું-કીર્તનભક્તિ

દંદવ છંદ

વેદ ભણ્યો બહુ શાસ્ત્ર ભણ્યો બહુ અંધ પુરાણ ભણ્યો જનકોઇ,
 કીર્તન જો ન કર્યું પ્રભુનું ભણ્યો ન ભણ્યો સન બ્રહ્મવો સોઇ;
 વારંવાર જઇ જમને કર દારણ દુઃખ સહે જન રોઇ,
 છોટન શ્રીહરિ નામનું કીર્તન, મુક્ત કરે સહુ પાતક ધોઇ.

મનહર છંદ

ખેતરને ખેડી ખૂબ સમાર તો દે છે સારો,
 જળવહે સિંચી સારાં બીજ નથી વાવતો;
 ત્યાં લગી સકળ શ્રમ મિથ્યા ધર્મ બય તેનો,

હગીને અનત કણ ટોચે નથી આનતો
 હરિનામસોનુ છેને મનરૂપી રાખ્યા છે તો,
 કહતુ આખૂપણુ તુ રો નથી ખનાનતો
 છોટમ સદાય હરિકીર્તન કરી લે નર,
 ગયો દાવ તેવો કરી ફગી નથી આનતો ૧
 દોષનિધિ કળિ ખોટો એમા ગુણ એક મોટો,
 અલનામકીર્તનથી ખધથી છુટાય છે,
 જીલે કરી જપે નામ કહે ન અનીતિ કામ,
 કાય શ્રમ કીધા નિના મુક્ત થઈ જાય છે,
 કાયા અને વાયા વળી મનથી થયેના પાપ,
 અલના કીર્તન થકી અગા પળાય છે,
 છોટમ સંભારી જન કહે નિત્ય કીરતન,
 મોં તેને મોક્ષ એમ ભાગતે ગાય છે ૨

કે ગિયા ૭૬

જાયા આપી જીને, હગિજશ ગાના કાજ,
 જુઠય પ્રપચે વાનરી, તો શી રહેરો લાજ
 તો શી રહેરો લાજ, કેળવી તે નવ જાણી,
 ગાયા નહિ ગોવિંદ, વચો બહુ મિથ્યા વાણી
 હે છોટમ અપરાધ, ફગી કહેનાયા પાપી,
 હગિ જશ ગાના કાજ, જીને જામ્યા આપી ૧
 ઝાઝા ગુણ છે જીમ્મા, જે પ્રભુના જશ ગાય,
 નહિ તો જેવી માપણી, ખચિત જીને ખાય,
 ખચિત જીને ખાય, ચોર બહુ પાપ રસવે,
 નાખે ખન માહી, માર મોટો ખનગવે,
 છોટમ વધી જીજ, ધર્મની છોડે માજા,
 જે પ્રભુના જશ ગાય, જીમ્મા છે ગુણ ઝાઝા ૨
 જીલ નિમગ્ની સ્વર્ગની, તેમ નરકની તેહ,
 નરા ગાગે જગદીનતા, ઉત્તમ જિહ્વા એહ,
 ઉત્તમ જિહ્વા એહ, ગાય હગિના ગુણ જ્યારે,
 નહિ તો મહા અખચ, માનવુ જનનુ ત્યારે,
 છોટમ સુખ દુઃખ મૂળ, વેદમા રસના વરણી,
 તેમ નગ્ગતી તેહ, સ્વર્ગની જીવ નિસરણી ૩
 ઇ. ૧૦

ને હરિચીતન ના હવું, અપાર હાનિ એહ,
 ભૂલે ને ભગવંતને, દુખિયા ધારે દેહ;
 દુખિયા ધારે દેહ, નામ નરહરિનું ભૂલે,
 પામર થાય પિશાચ, મહાદુ.ખદરિયે ડૂલે;
 કહે છોટમ ભજ બ્રહ્મ, એમ સમજીને આ મન,
 અપાર હાનિ એહ, ના હવું ને હરિચીતન. ૪
 મારગ રૂંધી પાપના, મુખથી લે પ્રભુનામ,
 ભગવંતને ભૂલે નહિ, તેજ ભક્ત નિષ્કામ;
 તેજ ભક્ત નિષ્કામ, ધામ તો મળે ધણીનું,
 હરિ સાથે રહે હેત, ભાન નહિ જગત જણીનું;
 છોટમ ભજ ભગવંત, દેહ સારો જ્યાંસુધી,
 મુખથી લે પ્રભુનામ પાપના મારગ રૂંધી. ૫
 પ્રભુ પ્રભુ ભજ રે પળપળે, ગળતો દેખી કાળ,
 એક પલક પ્રભુ વિસરે, પડે પેટમાં કાળ;
 પડે પેટમાં કાળ, અહર્નિશ મન રહે એવું,
 અનંત તીરથ માંહી, નહિ ક્ષણ એના જેવું;
 છોટમ ભજ ભગવંત, અન્ય ઉપાસન તજ રે,
 ગળતો દેખી કાળ, પળેપળ પ્રભુ પ્રભુ ભજ રે. ૬
 મંગળકારી છે મહા, નારાયણનું નામ,
 અંતસમે ઉચ્ચારતાં, પામે વૈકુંઠ ધામ;
 પામે વૈકુંઠધામ પાપ સઘળાં હરિ લે છે,
 અગ્નિતણે કણ એક, કાળને ભસ્મ કરે છે;
 છોટમ એવું તત્ત્વ, મૂકીએ કેમ વિસારી,
 નારાયણનું નામ, જપો મહામંગળકારી. ૭
 જો તણખો અગ્નિનો, બાળે કાળ અપાર,
 એમ બ્રહ્મના નામથી, ટળે પાપ અંબાર;
 ટળે પાપ અંબાર, એમ મહામુનિઓ કહે છે,
 નિશ્ચિન શ્વાસોચ્છ્વાસ, નામ શ્રીહરિનું લે છે,
 છોટમ નામપ્રતાપ, અખિલ જગમાં છે એવો,
 બાળે કાળ અપાર, અગ્નિનો તણખો જોવો. ૮
 ખાતાં પીતાં બોલતાં, હસતાં રમતાં ઢાય,
 નામ ન ભૂલે હરિતણું, છૂટે બધથી સોય;

છૂટે બંધથી સોય, નામનો મહિમા એવો,
 ઘોર પાપ કરનાર, થાય ધર્માત્મા તેવો;
 છોટમ હરિથી સર્વ, રહે જમકિંકર ખીતા,
 જપે હરિનું નામ, બોલતાં ગાતાં ખીતાં. ૬
 કરી પસ્તાવો પાપનો, જે જશ હરિના ગાય,
 મહા ભયંકર પાપથી, સઘ શુદ્ધ થઈ જાય;
 સઘ શુદ્ધ થઈ જાય, ગદ્ય કે પદ્યે ગાતાં,
 પદ્ધતાં પ્રભુનું નામ, પાપ સહુ રહે છે બાતાં;
 કહે છોટમ હરિભક્ત, ઉપર નહિ જમનો દાવો,
 જે જશ પ્રભુના ગાય, પાપનો કરી પસ્તાવો. ૧૦

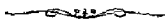
છંદ પંચ છંદ

નાનાવિધના વેશ, ધરી આપે નટ જના,
 ઈશ્વરના અવતાર, થાય અવનીપર તેવા;
 નામરૂપ ગુણ કર્મ, જૂજવાં જગમાં તેનાં,
 ઘણા પ્રેમથી ગાન, કરે જન શ્રીર્તાન એનાં;
 જોગજોગ જપતપ વિતા, પાપી પાવન થાય છે,
 કહે છોટમ કલિકાલમાં, ઉત્તમ એજ ઉપાય છે. ૧
 પાપી થવા પવિત્ર, ડોટી ઉપાય કરે છે,
 પ્રાયશ્ચિત્ત અનેક, ઘણા વિધિએ કરી લે છે;
 શ્રદ્ધાથી હરિનામ, જપે શુદ્ધિ હોય જીવી,
 તપ તીરથ વ્રત દાન, કરે નહિ થાએ તેવી;
 અન્નમિલે અરતેસમે, નારાયણ મુખથી કહ્યું,
 તે છૂટ્યો સહુ પાપથી, વળતી વિષ્ણુપદ ગ્રહ્યું. ૨

કુલજ્ઞા છંદ

મખિલ બ્રહ્માંડનું દાન જન જે કરે, તે હરિનામને તુલ્ય નામે;
 દાનનું પુણ્ય તો દેહ ધરી ભોગ્યે, જાય સ્વર્ગે પછી હેઠ આપે;
 તમ પ્રભુનું જપે પાપ સર્વે ખપે, મુક્તિપદ મેળવે ભક્તિભાવે,
 છોટમ શ્રીહરિ નામ તા બૂલીએ, નિત્ય જપીએ રહી દાસ દાવે. ૧

હતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે શીર્ષનભક્તિનિરૂપણે પંચમ કિરણ:

કિરણ ૬૪-સ્મરણભક્તિનિરૂપણ દોહા

- સર્વકાળ પ્રભુ સાંભળે, સ્મરણ તેહનું નામ;
હરદમ હરિ ના વિસરે, જ્યમ લોભીને દામ. ૧
- કામીજનના મન વિષે, રહે કામિની રૂપ;
હરિજનના મનમાં રહે, એવો હરિ અનૂપ. ૨
- સમર્થા શિશુપાલાદિકે, રાખી શત્રુભાવ,
તેજ ચતુર્ભુજ થઈ ગયા, એવો સ્મરણપ્રભાવ. ૩
- શત્રુભાવના સ્મરણથી, મુક્ત થાય છે સોય;
પ્રીતિભાવથી જ લજે, કેમ મુક્ત ના હોય. ૪
- શ્રીહરિ કરા સ્મરણથી, પાતક પ્રલે થાય;
પવિત્ર થાયે પ્રાણીઆ, કોણ નરકમાં જાય. ૫
- હરેકલાવે હરિતણું, સ્મરણ કરે જન કોય;
હોય પાપમય પ્રાણીઆ, શુદ્ધ થાય છે સોય. ૬
- કીટ ભ્રમરના ધ્યાનથી, ભ્રમગરૂપ થઈ જાય,
એમ બ્રહ્મના ધ્યાનથી, જીન બ્રહ્મ કહેવાય. ૭
- ચંદ્રાર નિજ દષ્ટિવડે, ધરે ચંદ્રનું ધ્યાન,
અમૃત આવે આંચમાં, કરે તેહનું પાન. ૮
- ધ્યાતા ધ્યેય બને સહી, સંશય નહિ લગાર,
તે માટે સહુ જીનને, લજવો સરજનહાર. ૯
- જીન બ્રહ્મવચ્ચે રહી, માયારૂપી આડય,
ધ્યાને અંતરપટ ટળે, જાય અનિદા બડય. ૧૦
- પાપીજન મહાપાપથી, પતિત થયેલો હોય,
સ્મરણ કરે શ્રીહરિતણું, શુદ્ધ થાય છે સોય. ૧૧
- યજ્ઞતણા કરનારને, ચૂક પડી હોય કાય,
કરે સ્મરણ શ્રીહરિતણું, પૂર્ણ મળે દ્રુગ ત્યાંય. ૧૨
- પ્રાયશ્ચિત્તો વર્ણિયાં, પાપ છૂટવા જેહ,
ઈશ્વરસ્મરણ સમાનતા, તે પામે નહિ તેહ. ૧૩

કુંઝળિયા છંદ

ગીતામાં કૃષ્ણે કહ્યું, અનુનપ્રત્યે એહ,
અનન્ય ચિત્તન માહરૂં, કરે લક્ષ્મણ જેહ,
કરે લક્ષ્મણ જેહ, સદા હું રહી તે પાસે,

કર યોગને શ્રેમ, એજ છે માગે આશ્રે,
કહે ઓટમ ભજ બ્રહ્મ, ચિત્ત રાખી કર્તામા,
અર્જુન પ્રત્યે એહ, કહ્યું કૃષ્ણે ગીતામા ૧
યોગાશ્રય શુદ્ધિ કરી, તુ મુજમા ચિત્ત ગમ્ય,
નેચિત્ત મુજમા સ્થિર થયુ, તો બવન ના લાખ્ય,
તો બવન ના લાખ્ય, ઘેર સકટથી તરિયો,
થયો પ્રવૃત્તિ પાર, દેખજે ચૈતન દગિયો,
કહે ઓટમ તત્કાલ, થશે અતરની શુદ્ધિ,
કહે અર્જુનને કૃષ્ણ, કરી યોગાશ્રય શુદ્ધિ. ૨
એક અનાદિ દેવ છે, સૂરજમ ડળમાહી,
હિરણ્યમય તેનું વપુ, કેરા હિરણ્યમય તાહી,
કેરા હિરણ્યમય તાહી, કમળ આસન પરે છે,
ધરતા તેનું ધ્યાન, પાપના પુજ હરે છે,
કહે ઓટમ હા દોગ્ય, કૃતિ કહે છે બ્રહ્માદી,
સૂરજમ ડળમાહી, દેવ છે એક અનાદિ ૩

દોહા

નિવિન નિયના કીચમા, મન ખરડેડું બેહ
નિત્ય બ્રહ્મના ધ્યાનનિષ્ઠ, તુલ ન થાયે તેહ ૧
નુહ વડને આર્ષજન, ધરે નિકાળે ધ્યાન,
પાપપુજ પહેના બગે, પ્રસન્ન થાય ભગરાન ૨
ગાયત્રીએ મનમા, કહ્યું બ્રહ્મનું ધ્યાન,
માટે મોટા મન એ, બાણી કહે છે ગાન ૩
તે જગડતી દેવતું, અગપ સુદૃઢ બેહ,
ધ્યાન કરે છું તેહનું, તુલમતિ પ્રેમે એહ ૪
એવો ગાયત્રી તપો, હિતમ થાયે અર્થ,
માટે હેત ધરી નો, આયો નિત્ય મર્થ ૫

છાંપા

સિદ્ધસજ જયસિદ્ધ, હોતો પાટણનો રાન,
મહા મોટા નિદાન, ગમ્મતો પડિત ઝાઝ,
એક સમે તે ભૂપ, કહે સહુને બોલાવી,
ટોચ ખરે ને ધર્મ, કટો મુજને સમજાવી,
વગતા પડિત બોનિયા, સાલજે રાજ સહી,

ખરો ધર્મ કહીએ હવે, ગુણ જોઈને લેજો ગહી. ૧
 નાશવંત જે વસ્તુ, તેહપર પ્રીતિ ન ધરીએ,
 કર્તાએજ કરેલ, પ્રાણીપર કરુણા કરીએ;
 કહેલ વેદે જોહ, કર્મ તો તેહજ કરવું;
 પરબ્રહ્મનું ધ્યાન, ચિત્ત માંહે નિત્ય ધરવું;
 વૈદિક ખટ્કદર્શન તણો, સાર એજ જોતાં લહે,
 પંડિત કહે સુણ ભૂપતિ, ખરો ધર્મ એ તો કહે. ૨

દોહા

પરબ્રહ્મના ધ્યાનથી, જીન મુક્ત થઈ જાય;
 એવી વાણી સાંભળી, રીઝ્યો મનમાં રાય. ૧
 રુદ્રમહાલય તે સમે, તગત રચાવ્યો ત્યાંહ;
 પરમેશ્વરના ધ્યાનની, રહ લાગી મનમાંહ. ૨
 સ્મરણુલગ્નિત તો તેજ છે, ધ્યાન ન ચૂકે લેશ,
 ચિત્ત ચિદાનંદને વિષે, હરઘડી રહે હમેશ. ૩

કુલજ્ઞા છંદ

હોય વિપત્તિ તે વિપત્તિ ના જાણિયે, સંપત્તિ તેજ સંપત્તિ ખોટી;
 સાભરે શ્રીહરિ એજ સંપત્તિ છે, વિસરે એજ વિપત્તિ મોટી;
 હુ ખવેળા હરિસ્મરણ હોય દશગણું, હુ ખહરિજન તણી છેકસોટી;
 છાટમ હુ ખથી દાસ કગતા નથી, ઉદ્ધર્યા એમ કોટાન કોટી. ૧
 ઇતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે સ્મરણુલગ્નિનિરૂપણે પદ કિરણ:

કિરણ ૭ મું-સેવાભક્તિ

ગીતિ છંદ

પતિવ્રતાના મનને, પતિની સેવા પ્રિય લાગે જીવી;
 એમ સદા હરિજનને, પ્રભુની સેવા આચરવી એવી. ૧
 હું સેવક છું હરિનો, સ્વામી મારો છે સમસ્ત એવો,
 સકલ ચરાચર માહે, વાસ કરીને વસી રહ્યો તેવો. ૨

દોહા

પતિ આજ્ઞા લોપે નહિ, પતિવ્રતા છે જોહ,
 પ્રભુ આજ્ઞા પાળે સદા, સેવક કહીએ તેહ. ૧

હપય છંદ

આજ્ઞા પ્રભુની વેદ, દેવ પ્રીત્યે કરી પાળે,

વ્યાસાદિક મુનિમાત્ર, તજ નહિ તે કોઈ કાળે;
 લોપે આજ્ઞા મૂઢ, પતિત સહુ તેને કહે છે,
 માટે સજ્જનમાત્ર, પ્રભુ આજ્ઞા વશ રહે છે;
 આજ્ઞા ખડે પ્રભુતણી, કાટિક જપતપ જો કરે,
 કૃણ પામે નહિ તેહનું, વળી અધમ દેહ નાના ધરે. ૧
 કરે વચનનો લોપ, કોપ તે ઉપર રહે છે,
 કરે વચનનો લોપ, સર્વ તે સંકટ સહે છે;
 કરે વચનનો લોપ, ઈશને લાગે અધરો,
 કરે વચનનો લોપ, નિર્લજ તે કહીએ નધરો;
 વચનભંગ જોણે કર્યું, તે નાસ્તિક નીચા થયા,
 અધમદેહનાં અવતરી, પછી મહાપાપે માર્યા ગયા. ૨
 ધાર્યું રૂપ વરાહ, ઈશ્વરે જોણી વારે,
 વસુધાપ્રત્યે આમ, ઈશ બોલ્યા છે ત્યારે;
 દેવિ સાંભળ વ્રાત, શ્રુતિ સ્મૃતિ આજ્ઞા મારી,
 તેને ખડે જીવ, થાય દુઃખના અધિકારી;
 બહાનું ધારે ભક્તનું, વળિ કલ્પિત બહુ વાતો કરે,
 ધર્મ તજ છે વેદનો, તે શૈરવ નરકે સંચરે. ૩
 મુજ સેવક કહેવાય, વેદ આજ્ઞા ના પાળે,
 તેને સાધન માત્ર, નથી કૃણતાં કો કાળે;
 આજ્ઞા કરતાં ભંગ, થાય છે દ્વેષી મારો,
 મુજને ન ગમે તેહ, નીચ નર તેજ નકારો;
 શાસ્ત્રવિધિ આજ્ઞાતાં, કળિજીગિયા સેવક બહુ,
 ગીતામાં હરિએ કહ્યું, તે સિદ્ધ નથી થાતા સહુ. ૪
 ધર્મ સ્થાપવા કાજ, ઈશ અવતાર ધરે છે,
 દુટિલ કળિના ભક્ત, ધર્મનો લોપ કરે છે;
 આવે ઇચ્છા જેમ, તેમ હીડે આચરતા,
 પૂજવાને આપ, હુંગ કરી હીડે ફરતા;
 વર્ણાશ્રમ રીતિ તજ, હલકું સધળું આચરે,
 સેવક નહિ તે પ્રભુતણા, જે મનનું ગમતું કરે. ૫
 સેવક કહીએ સોય, ઈશની આજ્ઞા પાળે,
 સેવક કહીએ સોય, ચિત્ત ન ચળે કો કાળે;
 સેવક કહીએ સોય, નથી મન જેનું ભમતું,

સેવક કહીએ સોય, કરે જે પ્રભુતું ગમતું;
સેવકજન તો તે ખરો, જે પ્રભુઆજ્ઞા પાળે સદા,
મનસા વાચા કર્મણા, તે કલ્પિત મત ન અહે કદા. ૬

કુંડળિયા છંદ

ભેદ ખતાવે વેદનો, ગુરુ ખરા છે તેહ,
કપોલકલ્પિત જે કથે, આડંબર ગુરુ એહ;
આડંબર ગુરુ એહ, હોય વાચાળ ઘણેરા,
કલ્પે બહુ દણ્ડાંત, અર્થ બહુ કરે અતેરા;
કહે છોટમ ધનકાજ, જીવ ઝાઝા ભરમાવે,
ખરા ગુરુ છે તેહ, વેદનો ભેદ ખતાવે. ૧

સૃષ્ટિ સરજી ઈશ્વરે, કર્યો કાયદો વેદ,
માન્યો નહિ જે નાસ્તિકે, તેનો થયો ઉછેદ;
તેનો થયો ઉછેદ, પ્રીતિથી દેવે પાળ્યો,
ધરી ધરી અવતાર, શોક તેઓનો ટાળ્યો;
છોટમ સેવક તેહ, પ્રભુની પાળે મરજી,
કર્યો કાયદો વેદ, ઈશ્વરે સૃષ્ટિ સરજી. ૨

મોટો મહિમા નામનો, કહ્યો કળિજુગમાંય,
વેદ ધર્મ પાળ્યાવિના, ફળ નથી મળતું કાંય;
ફળ નથી મળતું કાંય, જાય માળાઓ ગાશી,
કરે વચનનો લોપ, કેમ રીઝે અવિનાશી;
છોટમ પાળે ધર્મ, કરો તેને નહિ ટોડો,
કહ્યો કળિજુગમાંહ, નામનો મહિમા મોટો. ૩

પાળી આજ્ઞા પ્રભુતણી, અમર થયા છે એહ,
અજ હરિ હર આજ્ઞા વિષે, તત્પર રહે છે તેહ;
તતખર રહે છે તેહ, પવન પાવક રવિ જવા,
ઇંદ્ર ચંદ્ર ને વરુણ, સજે છે પ્રભુની સેવા;
છોટમ નિજ નિજ કામ, સર્વ લે છે સંભાળી,
અમર થયા છે એહ, પ્રભુની આજ્ઞા પાળી. ૪
સેવામાં સાધન સહુ, તપ મોટું છે તેહ,
દાન યજ્ઞ જપ જોગથી, ઉત્તમ સાધન એહ;
ઉત્તમ સાધન એહ, દેહ પણ ઉત્તમ તેનો,

પ્રભુને અર્થે પ્રાણ, પિંડ વળી આવે એનો;
 છોટમ તન મનસાહિત, એજ કરવું આરાધન,
 તપ મોટું છે તેહ, સર્વ સેવામાં સાધન. ૫
 સાધક સેવે સિદ્ધને, હરધરી હાજર હોય,
 તેથી સિદ્ધિ સિદ્ધની, સાધક પામે સોય;
 સાધક પામે સોય, પતિ પત્નીને જીવું,
 હોય પતિનું પ્રણય, પત્ની પણ પામે તેવું;
 કહે છોટમ એ રીત્ય, રચી સખી છે દેવે,
 પામે અર્ધું પ્રણય, સિદ્ધ ને સાધક સેવે. ૬
 ત્યાગીની સેવા કરે, ગૃહી રહી ઘરમાંય,
 તેથી તેજ તપ તણે, થાય ભાગીઓ ત્યાંય;
 થાય ભાગીઓ ત્યાંય, લાભ એથી છે મોટો,
 સેવે સાચા સંત, તે થકી નાવે ટોચ;
 છોટમ જ્ઞાન વિવેક થકી, નર નીપજ એવા,
 ગૃહી રહી ઘરમાંય, કરે ત્યાગીની સેવા. ૭

દોહડ

પામે આજ્ઞા પ્રણાલ્લી, સેવક તેનું નામ;
 આજ્ઞાનું ખંડન કરે, તે નર લૂણહસમ. ૧
 અઠવાશી હજાર ઋષિ, વનમાં રહેતા બેહ;
 પાળી આજ્ઞા દેવની, મુક્ત થયા છે તેહ. ૨
 ઇતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે સેવાભજિનિરૂપણે સપ્તમ કિરણ:

કિરણ ૮ મું—અર્ચન-ભક્તિનિરૂપણ

ગીતિ છંદ

સત્યચિદ્ આનંદરૂપી, વિષ્ણુ કર્તા દેવ રહ્યો વ્યાપી;
 તેનું અર્ચન કરતાં, ઈચ્છિત પામે જે જન નિષ્પાપી. ૧
 છે અશરીર અરૂપી, દેવ નિરંજન આ જગતો સ્વામી;
 હરપત્યાદિક આપે, કરે નિરંતર બહુધા બહુનામી. ૨
 અર્ચન કરવામાટે, તેનાં કવિએ રૂપ કલાં કહી;
 જેને જે જે ગમિયું, તેણે તેની ઉપાસના બલ્લી. ૩
 નામ રૂપ બહુ સુણતાં, બહુ પરમેશ્વર એમ રખે માનો;
 નામ રૂપ છે કલ્પિત, એક ફરી પ્રભુ વ્યાપક છે જાનો. ૪

સેવકજન સુખદાતા, ભક્તવત્સલો દેવ એક જોતે; ૫
 નિજ ભક્તોની ભક્તિ, સાચી દેખી પૂજા લે પોતે.
 ભક્તિભાવવધવાને, યજનવિધિ ત્રુતિશાસ્ત્રવિષેલાળી;
 તે પોકશ ઉપચારે, પૂર્ણ કરીને આર્યજને રાળી. ૬
 દોષ પંચ ઉપચારે, પૂજે પ્રભુને પ્રેમ ધરી ભક્તિ;
 શરીરના ખટરિપુને, છતી રહે પ્રભુપદમાં અનુરક્ત. ૭
 એક મેધનું પાણી, કૃપા નદાદિક વિષે જન્મ વિખર્ચુ;
 એક દેવનું દેવત, સહુ દેવોમાં એમ રહે પસર્ચુ. ૮
 સહુ નદીઓનાં પાણી, સમુદ્રમાં જન્મ એકમેક થાય;
 સર્વ દેવની પૂજા, એક દેવને તે પૂજા જાય. ૯

આપાર્થ ત્રિતાલ

પરમેશ્વર પૂજન જણ, ઉભય પ્રકારે કરવું તેણ; ૧
 એક હોમવિધિએ તો થાય, પૂજનવિધિ બીજે કહેવાય.
 શાંતિપર્વમાં કથિયો જન્મ, હોમવિધિ તો કરીએ તેમ;
 જ હોમે હિંસા નવ હોય, પ્રભુને પ્રિય લાગે છે સોય. ૨
 કામરાગીના હવનો જણ, હિંસા કરી પશુ હોમે તેણ;
 પ્રભુના ભક્ત એવું ના કરે, શીર ધૂતાદિક હોમે સરે. ૩
 હિંસા યજ્ઞ કરતો જોઈ, પશુઓ શાપો દે છે રોઈ;
 આ નિર્દય તો ઘણા અતુષ્ટ, પાપ કરી સુખ માગે કુષ્ટ. ૪
 હિંસા યજ્ઞ કરે છે જણ, ધૂમ માર્ગમાં જઈને તેણ;
 લખ ચોરાશી તનુમાં ફરે, પાપી જન તે કેમ ઉદ્ધરે. ૫
 હિંસારહિત કર્મ આચરે, અર્થ મારગે તે સંચરે;
 બ્રહ્મલોકમાં તે નર જાય, કોઈ કાંડું તેનું ના રહાય. ૬
 પુનરાવર્તન તેનું નથી, ચાસ્ક મુનિએ વાણી કથી;
 હરિએ શુદ્ધ વપુને ધરી, હિંસા કર્મ તજીવ્યું ફરી. ૭
 ભક્ત હોય પ્રભુના જોડલા, હિંસાકર્મ તજે તેડલા;
 હિંસા છે બંધનનું મૂળ, દયાધર્મ સહુને અનુકૂળ. ૮
 બીજે પૂજાવિધિ છે જણ, સોળ પ્રકારે કરવો તેણ;
 નિરાકાર પરબ્રહ્મ સદાય, તેણ કહ્ય પેરે પૂજ્યો જાય. ૯
 વ્યાસે એવો કરી વિચાર, પંચદેવ વરણ્યા અવતાર;
 વિનાહ આદિક કર્મો માંય, પૂજનવિધિ વણ્યો છે ત્યાંય. ૧૦
 હરિહર શક્તિ રવિ ગણરાય, પંચજેન પરમેશ મનાય;

સાંજ સવારે પૂજા કરો, વળતી ભોજન જન આચરો. ૧૧
 પ્રભુ પૂજ્યાવિણ ભોજન કરે, તે નર નરકવિષે સંચરે;
 ત્યાંથી છુંડ દેહમાં જાય, ભવબંધનથી ના છૂટાય. ૧૨

દોહા

પૂજા પંચે દેવની, પંચ સ્થાનકે જોઈ;
 અગ્નિપુરાણે જે કહી, કહી સંભળાવું તેહ. ૧
 જળઅગ્નિ રવિદ્વયમાં, સ્થાંડિલ પ્રતિમા માંય;
 આવાહન કરી બ્રહ્મનું, પૂજા કરવી ત્યાંય. ૨

ગીતિ છંદ

આનંદમૂર્તિ પ્રભુની, કર પદ ઉર મુખ આનંદમય જેનું;
 ખટ સ્થાનમાં ધારી, આવાહન પછી પૂજન છે તેનું. ૧
 ઈશ્વરનો ઈશ્વર જે, દેવતણે જે દેવ એક કહીએ;
 મૂળ પિતા સર્વેનો, એવું જાણી પૂજનમાં રહીએ. ૨
 ખટસ્થાનક જે વણ્યા, તેમાંનું જે અનુકૂળ આવે;
 આવાહન ઉગ્યારી, વળતી પૂજન કરવું ત્યાં લાવે. ૩
 પુરુષસૂક્ત ઋગ્વેદે, સોળ ઋચાનું જે છે તેમાંથી;
 એક એક ઉપચારે, એક એક તો ઋચા લણે ત્યાંથી. ૪

ચોપાયા છંદ

આવાહન તો પ્રથમ ઋચાએ, દ્વિતીએ આસન દીજ,
 ત્રીજી ઋચાએ પાંચ સમર્પી, અર્ધ ચોથીએ શ્રીજ;
 પંચમીએ આચમન આપીને, સ્નાન છઠીએ રીત,
 સાતમીએ તો વસ્ત્ર સમર્પણ, આઠમીએ ઉપવીત. ૧
 નવમીએ તો ચંદન અર્પી, પુષ્પ દશમીએ દીજ,
 એકાદશીએ ધૂપસમર્પણ, દ્વીપ દ્વાદશીએ કીજ;
 તેરમીએ નૈવેદ્ય ધરાવી, નમસ્કાર ચૌદમીએ,
 પંદરમીએ કરી પ્રદક્ષિણ, સોળમીએ પછી નમીએ. ૨
 એ સોળે ઉપચારે પૂજન, કરતાં ભક્ત કહાવે,
 સકળ મનોરથ પૂરે તેના, સર્વ સંકટ ના આવે;
 આવાહન કરી પ્રભુને પૂજે, તે પ્રભુ પૂજા લે છે,
 જળ આદિક તો જડ છે મોટે, આસન ધામે એ છે. ૩
 પ્રભુ આવાહન કરી ન જાણે, જડ પૂજે જડ પ્રાણી,
 કરે જીવતાસુધી પૂજા, કંઈ ના મળે અડાણી;

પ્રેમ સહિત પ્રભુને નમે, ગલિત થાય અહંકાર;
 અહંકાર-પરપત જતાં, મોક્ષ હોય નિરધાર. ૯
 વંદનભક્તિ વિશ્વને, છે વશની કરનાર;
 છોટમ પ્રભુને વશ કરે, સંશય નહિ લગાર. ૧૦
 ઇતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે વંદનભક્તિનિરૂપણે નવમ કિરણ:

કિરણ ૧૦ મું-દાસ્યભક્તિ

દોહા

દાસ થઈ રહે પ્રભુતણે, કરે નકોઇની આશ;
 અધીન થઈ રહે ઈશને, એ કહીએ હરિદાસ. ૧
 સ્વભાવથી જીવે સહુ, છે ઈશ્વરના દાસ;
 ગર્વ ધરે સ્વામી તણે, નરકે હોય નિવાસ. ૨
 પોષણ આપે તે પ્રભુ, તેથી જીવે જીવ;
 તે માટે ઈશ્વર તણા, જીવે દાસ સદૈવ. ૩
 ઉલ્લિજી ઉગે જટલાં, ઉચું જોતાં જાય;
 તેના પોષણકારણે, ધન પ્રેરે હરિરાય. ૪
 જંગમ જાતિ માત્રને, છે ધનનો આહાર;
 તો મિથ્યા શો ધારવો, સ્વામીપણનો ભાર. ૫
 અવની અધર ધરી શકે, કરે સૂર્યનું કામ;
 તે પ્રાણી ધારી શકે, સ્વામી એવું નામ. ૬
 દેવતાણા અધિદેવનો, હું સદાય છું દાસ;
 એવું ધારે જીવ તો, નડે ન માયાપાશ. ૭
 ઈશ્વરનું ધાર્યું જને, જીવનું ધાર્યું ન થાય;
 તો તિર્જલિયા જીવથી, સ્વામી કેમ થવાય. ૮
 દેહ ગેહ ક્ષેત્રાદિનો, સ્વામી તો જગરાય;
 જીવે તેના દાસ છે, જે આપે તે ખાય. ૯
 પશુ જીવ સર્વે કહ્યા, પશુપતિ ઈશ્વર એક;
 એમ પાશુપત શાસ્ત્રમાં, જોજો કયો વિવેક. ૧૦
 પશુપતિ-આજ્ઞા વશ રહી, જે આપે તે ખાય;
 એમ જીવનું પશુપણું, જગપ્રખ્યાત જણાય. ૧૧

કુંડળિયા છંદ

હરિભાયા સુખે તરે, જે જે હરિના દાસ,

ચંદન પુષ્પ પ્રભુતણાં, તેનો લેઈ સુવાસ;
 તેનો લેઈ સુવાસ, પ્રસાદી પ્રભુની પામે,
 તેથી પાવન થાય, જાય તે વૈકુંઠધામે;
 છોટમ સ્વામીન થાય, હોય જનન બહુડાયા,
 જે જન હરિના દાસ, તરે સુખે હરિભાયા. ૧
 અનંત જન્મે ઉપજે, જે સાચો વિશ્વાસ,
 કરે જોડી પ્રાણી કહે, હું છું હરિનો દાસ;
 હું છું હરિનો દાસ, અર્થ સહુ તેના સીધ્યા,
 તમ તીરથ ને યાગ, દાટિયા તેણે કીધા;
 છોટમ પદ્મપુરાણ વિષે ભાખ્યું ભગવતે,
 સાચો દેહ વિશ્વાસ ઉપજે જન્મ અનંતે. ૨
 દાસ બ્રહ્મનો ના બને, તેને બંધન હોય,
 રાગ રહે સંસારમાં, બંધન કહીએ સોય;
 બંધન કહીએ સોય, તરે નહિ ભવજળા તેવા,
 માટે દાસતા ભાવ, ધરે છે બ્રહ્મા જેવા;
 છોટમ મુનિઓ માત્ર, આશરે કરે વિભુનો,
 બંધન પામે તેહ, દાસ નવ બને પ્રભુનો. ૩
 કર્તાની ઈચ્છા થકી, બનિયો સૃષ્ટિ બનાવ,
 સૂન્યો જીવ ઈશ્વરવિષે, સ્વામી સેવક ભાવ;
 સ્વામી સેવક ભાવ, સદા સંબંધજ સાંધ્યો,
 યોગ્ય કરવા પિંડ, બંધ બ્રહ્માંડે બાંધ્યો;
 છોટમ પ્રભુના નિયમ, વિચારે પડશે પ્રીછ્યા,
 બનિયો સૃષ્ટિ બનાવ, કરી કરતારે ઈચ્છા. ૪
 જન નેત્રે નિરખી રહે, હોય સૂર્યનો ભાસ,
 તેમ વાયુ વૈરાટનો, પોષે શ્વાસોસ્વાસ;
 પોષે શ્વાસોસ્વાસ, અગ્નિ જળા અવનિ આવે,
 જીવ દેહનાં ભૂત, મહાશૂતોને ધાવે;
 છોટમ સેવક સેવ્ય, પરસ્પર જોને પરખી,
 હોય સૂર્યનો ભાસ, રહે જન નેત્રે નિરખી. ૫
 ઈશ્વર સહુને સેવ્ય છે, સેવક જીવ સમસ્ત,
 તે પ્રભુ તણી કૃપા ધિના, થાય જીવનો અસ્ત;
 થાય જીવનો અસ્ત, સર્વ સુખદાયક સ્વામી,

ધરી દાસ્ય અભિમાન, સેવિયે મસ્તક નામી;
 છાટમ માનવ વિના, બુદ્ધિ નથી આપી બહુને,
 સેવક જીવ સમસ્ત, સેવ્ય છે ઈશ્વર સહુને. ૬
 પરમ ધર્મ છે ભક્તનો, દાસ ભાવના જોઈ,
 સ્વામીના અભિમાનમાં, ખત્તા ખાશે તેહ;
 ખત્તા ખાશે તેહ, પીડશે માયા પૂરી,
 ધણી થતા તો દ્વંદ્વ, મથવશે શક્તિ શૂરી;
 છાટમ સ્વામી થાય, હોય કરતાર જગતનો,
 દાસભાવના જોઈ, ધર્મ એ પરમ ભગતનો. ૭

દોહા

સ્વામીનું હિત આચરે, ગુણ સ્વામીના ગાય;
 કહ્યું કરે સ્વામીતણું, દાસ તેજ કહેવાય. ૧
 ઇતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે દાસ્યભક્તિનિરૂપણે દશમ કિરણ:

કિરણ ૧૧ મું-સખ્યભક્તિ

ગીતિ છંદ

જનમ જનમનો સંગી, સખા જીવનો છે ઈશ્વર સાચો;
 મરણ પછી નથી મળતો, તે સરવેનો સખ્યભાવ કાચો. ૧
 મિત્ર મળે તે વારે, પ્રેમતણું પણ ઉત્પાદક ભણીએ;
 સખ્યભાવ પ્રભુ સાથે, ભક્તિમાં પણ શ્રેષ્ઠ કરી ગણીએ. ૨
 સમાન હોય આચારે, સમાન લક્ષણ મળતાં હોય જ્યારે;
 વ્યસને તથા વિચારે, અને મિત્રતા તે સાથે ત્યારે. ૩

દોહા

ઈશ્વર તો સર્વજ્ઞ છે, જીવ ધણો અદ્વિત;
 કેમ અને એ મિત્રતા, જુઓ વિચારી તણ. ૧
 આજ્ઞાણ ને ક્ષત્રિય તણા, છે જૂદા આચાર;
 સજ્જનતાના ગુણવડે, અને મિત્ર બહુ સાર. ૨
 ઈશ્વર જેમ પવિત્ર છે, તેવો જીવ પવિત્ર;
 અને વધે જો સુજનતા, તો બહુ હોયે મિત્ર. ૩
 સત્સ એજ ગુણ શ્રવણો, જીવ વિષે જો હોય;
 ત્યારે ખતશે મિત્રતા, સંશય ન ધરો હોય. ૪
 મિત્ર કરે છે મિત્રને, જેવા બહુ ઉપકાર;

તેણે ઈશ્વર જીવમાં, જોને કરી વિચાર. ૫
 પુણ્ય કર્મ અર્પણ કરે, ઈશ્વરને જન બેઠ;
 જનને નિબાપી કરી, સુખ આપે છે તેહ. ૬
 કૃપા કરીને જીવને, ગુણ પોતાના બેઠ;
 જ્ઞાન વિરાગને મુજબતા, આપે છે પ્રભુએહ. ૭
 કૃપા દયા ઉદારતા, વિન સ્નાય ઉપકાર;
 એવા ગુણથી પ્રભુતણી, સમતા હોય નિર્ધાર. ૮
 વળી જીવને તારવા, કૃપા કરે જગદીશ,
 ધર્મોદ્ધિ ગુણ આપના, બધા કરે બક્ષીસ. ૯
 એવી થાય સમશીલતા, બને મિત્રતા સાર;
 શરણુ થયેલા જીવનો, તરત કરે ઉદ્ધાર. ૧૦
 શરણુગતવત્સલ વળી, શરણુગત પ્રતિપાળ;
 શરણુગત કેરી હરિ, સદા કરે સંભાળ. ૧૧

મનહર છંદ

શરણુ આવેલા તણાં પાપ સહુ માફ થાય,
 શરણુ આવેલા તણાં સંકટ તે હરે છે;
 શરણુ આવે છે તેને સારા ગુણ આપે સહુ,
 પરમકૃપાળુ પ્રભુ પોતા બેઠો કરે છે;
 જન સૌંપે કર્મ સહુ ભક્તિ મુક્તિ આપે પ્રભુ,
 અપાર સંસારવારિ તેથી જીવ તરે છે;
 છાટમ પૂરવ તણે મિત્ર પ્રભુ મળે તે તો,
 જગતમાં ભક્ત થાય સર્વ થયી સરે છે. ૧
 જીવને બધન થયું નિયયોના સ્વાદ થયી,
 પૂરવનો સાચો સખા મુક્યો છે વિસારીને;
 અનેક કલપ થયા ભમ્યો ભવસાગરમાં,
 પાપના સંભાર ભરી ધર્મ ગયો હારીને;
 જન્મ મરણુ થાય પીડા તેહ તો સહી નબળ,
 જન્મતણા દૂત મણા ધાડ્યા માર મારીને;
 છાટમ વિકાર તણ પ્રભુને શરણુ થાય,
 દીનબંધુ દયા આણી તરત લે તારીને. ૨
 વેદભાંડે વૃક્ષદેહ ઉપર બે પંખી કહ્યાં,
 સરખા સુખખનાળા સખા સુખરાલી છે;

એકે તો તરુનાં ફળ આખ્યાં ચિત્ત ચાહી કરી,
લપટાયો લાલચમાં વિષયવિલાસી છે;
સખાને વિસારી રહ્યો જડની અહંતા ધારી,
પોતાના પવિત્ર ગુણ ગયા સર્વ નાશી છે;
છોટમ સંસારી ફળ આખ્યાં નહિ આંચ ભરી,
અળગો અખંડાનંદ ઈશ્વર ઉદાસી છે. ૩

છપચ છંદ

પડયો ગળીમાં હંસ, થઈ ગઈ કાળી કાયા,
દેખી તેના મિત્ર, કાચ પાસે નવ આયા;
કાગતણા કુળ સાથ, રાગ ખાઝયો છે એને,
મળ્યો ગુરુ ખગ કોચ, તત્ત્વ સમજાવ્યું તેણે;
અહં હંસ એમ જાણુને, કાયાની કાળપ જશે,
ખગગુરુ કહે આ હંસલા, તું તારે રૂપે થશે. ૧

કહેતાં હું હું હંસ ગયાં બહુ વર્ષો વીતી,
થયું ન ઉજ્જ્વલ અંગ, કાગની તજ્યો ન રીતિ;
વળતી મળિયો વૃદ્ધ, હંસગુરુ તેને આવી,
સમ દમ સાધન સાથ, જ્ઞાનગંગા ન્હવરાવી;
તેથી તેના અંગનો, શ્યામ રંગ સઘળો ટૂંક્યો,
ઉજ્જ્વળતા આવ્યા પછી, પૂર્વસખા ભેળો બાઝ્યો. ૨

અહંબ્રહ્મ છું એમ, મુખે કુચુરુ કહેવરાવે,
*મળ વિશ્લેષ આવરણ, દોષ તણ દૂર ન બવે;
કરે ભાવતા ભોગ, વિષય આસક્તિ ન છૂટે,
કરે કુકર્મ અનેક, સ્નેહનો પાશ ન તૂટે;
અજ્ઞાનધકી અંબયલા, તે અંધાસરખા થઈ ફરે,
છોટમ સાચા ગુરુ મળે, તે જ્ઞાનતાણું અંજન કરે. ૩

ઢાહા

સખા મેળવે સદ્ગુરુ, પૂરણ ખાઝે પ્રીત્ય;
રાતદિવસ ભેળા મળે, એજ સખાની રીત્ય. ૧
પૂર્વસખાને જીવડો, કરી રહ્યો છે પૂઠ્ય;

* મળ, વિશ્લેષ અને આવરણ, આ ત્રણ અંતઃકરણના દોષો છે. નિઃકામ કર્મથી મળ દૂર થાય છે, ઉપાસનાથી વિશ્લેષ દૂર થાય છે અને જ્ઞાનથી આવરણ દૂર થાય છે.

સખા થયો જડ દેહનો, ખાંધી ન મૂકે મૂઠય. ૨

છપય છંદ

કેસરી તણો કુમાર, અળની સગે હળિયો,
ખાવા લાગ્યો પાન, રહ્યો નહિ તેથી બળિયો;
મળ્યો સિંહ ગુરુ કોય, ચડપ દીધો ચેતાવી,
ગયું સકળ અજ્ઞાન, મિત્રને મળિયો આવી;
એમ ખરા સદ્ગુરુ મળે, આપ જણાવે જીવને,
તેનેહ તજી જડવર્ગનો, પછી સવ મેળવે શિવને. ૧

ધોર તિમિર અજ્ઞાન, જીવ આંખે અવરાયું,
બૂઝી ચેતન આપ, આપ જડને દરસાયું;
મળે સદ્ગુરુ કોય, જ્ઞાનનું અંજન આંખે,
ઉઘાડી દે આંખ, મેલ વળી મનનો માંખે;
એવા ગુરુને હું નમું, ગુરુગીતા મધ્યે કહ્યું,
સંકર કહે ઉભયા સુણો, તે નરનું બંધન ગણું. ૨

સખાપણું પ્રભુ સાથે, નથી આંસુધી જનને,
લાંસુધી એ જીવ, સખા માને છે તનને;
સાચા સદ્ગુરુ હોય, બ્રહ્મસંબંધ કરાવે,
અર્પે તન મન પ્રાણ, દોપના કોચ દરાવે;
જય અહંતા જડતણી, પછી બ્રહ્મભાવના થાય છે,
જડ અરપી જગદીશને, એમ બંધન ટળી જાય છે. ૩

દોહા

સખા સત્તાતન જીવનો, એ છે ઈશ્વર રાય;
અન્ય સખા સંસારના, અતે અળગા જાય. ૧

જે જે અનુકૂળ જીવને, તે તે વસ્તુ તમામ;
સરજી છે સૃષ્ટિવિષે, જુઓ સખાનાં કામ. ૨

આપી જીવને ઈદ્રિયો, કરવા વિધવિધ ભોગ;
તેવો સહુ સૃષ્ટિ વિષે, કરી રાખ્યો સંજોગ. ૩

આંખો આપી જીવને, તેમ સૂર્યમાં તેજ;
તેથી જીવ દેખી શકે, ખરા સખા છે એજ. ૪

મહારાજે મેવા રચ્યા, ખટરસ ભરિયા માંય;
જીવ્યા આપી જીવને, તે સુખ લેવા લાંબ. ૫

કેસરી ચંદન વળી, પુષ્પો માંહી સુગંધ;

નાથે સરજી નાસિકા, સધળો એમ સખધ ૬
 ભક્ષ કર્યાં બહુ ભાતિના, તો દીધા છે દંત,
 પરમ કૃપાળુ મિત્રના, છે ઉપકાર અનંત. ૭
 જે જે જોઈએ જીનને, અન્ન ઉદક આધાર,
 પૂરું પાડે પ્રીતથી, ધન્ય સખા કરતાર ૮
 કીધા વસ્ત્ર કપાસગા, કીટવિષે વળી હીર,
 બુદ્ધિ આપી જીનને, ચતુર બનાવે ચીર ૯
 એવા એવા અતિધણા, સખા તણા ઉપકાર,
 તેને ભૂધી અન્યસું, પ્રીતિ કંઠે ગમાર ૧૦
 મેઘ મોકલી મહાપ્રભુ, પોષે સહુ પરિવાર,
 ખૂલે તે ભગનતને, ધિક તેનો અનતાર ૧૧
 ઉપકારો એ મિત્રના, કહેતા નાવે અંત,
 સખા જીનને કારણે, રચના રચી અનંત ૧૨
 અરેજીવ આજસ તજી, સખ્યભક્તિ સંભાળ્ય,
 પરમ મિત્રને પ્રેમથી, નિર્મળ દષ્ટે ન્યાળ્ય ૧૩
 ઇતિ શ્રીભક્તિલાસ્કરે સખ્યભક્તિનિરૂપણે એકાદશ કિરણઃ

કિરણ ૧૨ મું-આત્મનિવેદન-ભક્તિ

ગીતિ ૭૬

તન મન ધન નહિ તારું, ઈશ્વરનું છે સરજનું એ તો,
 માન્યુ જીનડે મહારું, તેથી બંધન પામ્યો છે તે તો ૧
 પ્રભુને અર્પણ કરવું, આત્મનિવેદન એ ભક્તિ કહીએ,
 આત્મા પણ પોતાનો, તે પણ પ્રભુનો સરજનો લહીએ ૨

કુંડળિયા ૭૬

ઈશ્વરને અર્પણ કરે, માનવ વસ્તુ માત્ર,
 મમતા તૂટે મન વક્રી, ગળે ગર્વના ગાન,
 ગળે ગર્વના ગાન, પાન તે બનશે પૂરો,
 પ્રભુને વસ્તુ સર્વ, સમર્પે તે જન શૂરો,
 છોટમ અંતર શુદ્ધ, ઝળમતું જેવું દર્પણ,
 માનવ વસ્તુ માત્ર, કરે ઈશ્વરને અર્પણ ૧
 મારું મારૂ માનતા, માનવને મદ થાય,
 જો મપે જગદીશનું, તો મમતા ટળી જાય,

તો મમતા ટળી જાય, કોઈ શુદ્ધ ને ધન દારા,
પ્રભુનું ગણતા એહ, સહ પ્રભુ સામે ધ્યારા
ઝાટમ સુધિતણે, કાપી તો એકજ ધા,
માનવને મદ થાય, માનતા માઝ માઝ ૨
ધનજેવન કુન ગજમન, જે શુભનો મદ થાય,
કહે છે ભક્તિભાષ્યમા, ભગવત ભૂહી જાય,
ભગવત મંત્રી જાય, અનિ. રી એથી હાનિ,
પામર વાય પિશાચ, ગમાવી જે જીવગાની
ઝાટમ હરિને મન, સમર્પી મહે છે સજ્જન,
જે શુભનો મદ થાય, રાજમદ કુળ વન તેવન ૩

હનણા ૮૬

બુદ્ધિ ધન ધામ ને વસ્ત્ર વાહન નળી, વૃક્ષ પનુ આદિ સ પત્તિ સારી
દૃષ્ટપદારથ માન છે જેટલું, લક્ષ્મીનું રૂપ લેજે વિચારી
લક્ષ્મી પ્રેરો ધણી જનતો છે નહિ, સનામી બચ્મી તણો છે મુરારી,
ઝાટમ સર્વ અર્પણ કરે ગ્યામને, દોષમા ના પડે દેહધારી ૧
બાહ્યપદારથ જગતમા જેટના, પવન પાનક અને પૃથ્વી પાણી,
જીવતુ જીવન થાય છે તેવડે, નૂ. મા. મ્ત્રી મોજ સાણી
રાગ ને રોક અતાપ તેથી સહે, પાપને પાશ બવાય પ્રાણી
ઝાટમ સર્વ સમર્પી અજગા મહે, પ્રીતથી પાગમે ચક્રપાણિ ૨
અશન ને વમનની આરત્રિય જેટલું, તેટલું અર્પણ તરત રત્ન,
અર્પણ થાય તે પાપ અડતુ નથી, નાચને સર્વ નેવેવ ધરતુ
જીવ છે દાસ અધિધાર પગાઓ, બલ અપણુ કરી પેટ ભરતુ
ઝાટમ સર્વની જય મમતા મગી, સુખનડે સચિતિ તોય તરતુ ૩

દોહા

કાચ કહે અર્પણ મ્ત્રી, પાછુ ના લેનાય
દીપો અર્પો દોન પપુ, તે લીધો ના વચ ૧
બીજે કહે ભગવતને અર્પણ છે જેહ,
નસા. બહી લીજિયે, પનિન વારો દેહ ૨
એક દાસ હે છે અમે, હિંજળના લેનાર
તેથી માયા પ્રમતી, નડતી નથી વગાર ૩
નસા વેણા ને વળી ચદન કૂતના દાર,
દાસ તમારો છુ પ્રભો, વાગલુનો કરનાર ૪

ખજિરાયે અર્પ્યા પછી, પાછું ન ગ્રહ્ય કાંચ;
એવા જે મત ચાલતા, દીસે દુનિયામાં. ૫
વલુ અર્પે ઈશ્વર તણે, છે સદિમાં માલ,
પણ મમતા જનની મટે, અર્પે ઉપજે વહાલ. ૬

ઉપય છંદ

કૃષ્ણે ગીતા માંચ, કહ્યું અર્જુનને એવું,
જે જે સુકૃત થાય, અર્પે તું મુજને તેવું;
દાન હોમતપ જપ, કર્મ સહુ અર્પણ કરજે,
નહિ લાગે કાંઈ પાપ, સદા સુખિયો થઈ કરજે,
સત્કર્મો કરી અદ્ય સુખ, જે માગે છે તે મૂઢ છે,
જે મુજને અર્પણ કરે, તેવું ફળ ખહુ ગૂઢ છે. ૧

મંદ બુદ્ધિની પાસ, હોય ધન ઝાઝું જ્યારે,
અનરથ કરે અપાર, જય છે ફાટી સારે,
ફરે થઈ મદ અંધ, કર્મ બંધનનાં કરશે,
જથી ઉપજે પાપ, એજ ક્રમે વાપરશે,
ગમે તેવો પણ જીવ છે, સ્વભાવથી વિહ્વળ સહી,
મળ્યા પછી ચિત્ત તેહતું, ઉન્મારગ જશે વહી. ૨

સુમતિ હોય સુપાત્ર, હોય ધન આપ્યું એને,
ઉપજે પુણ્ય અપાર, તેમ વાવરશે તેને;
એમ બ્રહ્મને કર્મ, હોય આપેલું જ્યારે,
અક્ષય સુખ અંબાર, બ્રહ્મ આપે છે ત્યારે;
માટે શિવગીતા વિષે, શંકર પણ એવું કહે,
જ્ઞાનીને ધન આપતાં, કાટીગણું ફળ તે લહે. ૩

કર્મ સુભાશુભતણાં, થાય ફળ સારાં નરતાં,
બંધન ન કરે કાય, બ્રહ્મને અર્પણ કરતાં,
માટે અર્જુન સર્વ, કર્મ અર્પી દે મુજને,
વળતી બંધન કાંચ, નથી થવાતું તુજને,
અર્પણ મંત્ર પુરાણમાં, જોતાં અર્થ એવો જડે,
સર્વ કર્મ અર્પણ કરી, હવે ચાલીશ વિભુ આજ્ઞાવડે. ૪

પત્ર પુષ્પ ફળ તોય, ભક્તિથી અર્પે જ્યારે,
તેનો અંગીકાર, કરે છે શ્રીહરિ ત્યારે;
ભક્તિવિનાતું કાંચ, હોય અર્પેલું જતું,

કરે ન અંગીકાર, થાય છે નિષ્ફળ તેનું;
 માટે લક્ષ્મિભાવથી, સજ્જનને રહેણું સદા,
 સર્વ પ્રભુને સોંપતાં, બંધન નહિ આવે કદા. ૫
 રાસઉપાસી આજ ગુરુઓ બહુ છે એવા,
 સેવક પાસે સર્વ, કરાવે અર્પણ તેવા;
 દારા સુતા સમેત, દેહ ધન અર્પી દે છે,
 રાતે ધાંના રાસ, પછી તે ગુરુ રમે છે;
 ગુપ્તનામી ગુરુઓ થકી, શિષ્ય વ્યભિચારી થાય છે,
 બ્રહ્મસંબંધ અમે કર્યો, માની બહુ મકલાય છે. ૬
 કરવો બ્રહ્મસંબંધ, કહ્યો વેદાંતે એવો,
 સ્થૂલ દેહ બ્રહ્માંડ તત્ત્વમાં અર્પી દેવો;
 હિરણ્યગર્ભની માંય, દેહ સૂક્ષ્મને ધરવો,
 અન્યાકૃતની માંય, પછી કારણદેહ ભરવો;
 આત્મા પરમાત્માવિષે, પછી એક થઈને રહે,
 જીવ મળે જગદીશને, બ્રહ્મસંબંધ તેને કહે. ૭

સોરઠા

નવધા લક્ષ્મિ એહ, શાંડિલ સૂત્રે જ કહી;
 તારે ભવજળ તેહ, શાણા નર સમજી સમે. ૧
 જે નવમાંથી એક, ઉત્તમ રીતે આચરે;
 ઉપજે પરમ વિવેક, પરમેશ્વરને પામવા. ૨
 આદર્શ જન હોય, નવમાંથી વળી એકને;
 પરા પામશે સોય, ભેળો થાશે બ્રહ્મમાં. ૩
 હોય બ્રહ્મસાયુજ્ય, જે પ્રકટે લક્ષ્મિ પરા;
 મનના શમે મનોજ, લહરી શમે સમુદ્ર છે. ૪
 ધૃતિ શ્રીલક્ષ્મિભાસ્કરે આત્મનિવેદન-લક્ષ્મિનિરૂપણે દ્વાદશ કિરણ:

કિરણ ૧૩ મું-લક્ષ્મિસ્તુતિ

દોહડા

કાયા ને વાયા વળી, ત્રીજું છે મન જહ;
 પાપ પુણ્ય હોય જીવને, તણ પ્રકારે તેહ. ૧

સ્વયંગમ હંદ

કાયાથી હોય પાપ થયેલાં જટલાં,

કાયિક પુણ્યે જાય તતક્ષણ તેટલા,
 વાચાથી જે પાપ થયા હોય પ્રાણીએ,
 વાચિક પુણ્યે જાય જરૂર જાણીએ ૧
 મનથી હપજ્યા હોય પાપ જે માનસી,
 તેતો સધળા જાય બ્રહ્મના ધ્યાનથી,
 માટે તેનું ધ્યાન નિરંતર કીજીએ,
 ટાળી મનોવિકાર ચિત્ત ત્યાં દીજીએ ૨
 જે જન મુદ્ધર્તમાત્ર ધ્યાન પ્રણીતનું ધરે,
 કોટિ જન્મના પાપ ભરમ પોતે રે,
 નિરાકાર પરબ્રહ્મ ન આરે ધ્યાનમા,
 શાણા સમજે કોય ગુનની સાનમા ૩
 તે માટે સાકાર થયા ત્રણ જાણીએ,
 કહ્યું પુરાણે રૂપ દ્વયમા આણીએ,
 સગુણ ધ્યાનથી સર્વ સિદ્ધિઓ થાય છે,
 પરચાથી જગમાહી ઘણું પૂજય છે ૪
 બે રૂપે ઝકાર વચેલો આપ છે,
 જડ ને ચેતનરૂપ સર્વમા વ્યાપ છે,
 અક્ષરખિંદુ કાય નથી વળી જેહને,
 નિર્ગુણ પૂર્ણબ્રહ્મ જાણો તેહને ૫
 અક્ષરખિંદુ સમેત વદાયે વાણીએ,
 અક્ષરબ્રહ્મ અનંત તેહને જાણીએ
 અકાર આદિક ત્રણ વર્ણ છે જેહને
 પચે દેવ સ્વરૂપ કલો છે તેહને ૬
 પચદેવમય આપ સચ્ચિદાનંદ છે,
 ભમે ગણીને ભેદ તે / મતિમંદ છે,
 પચદેવતુ ધ્યાન ધરે સુખ વાય છે,
 તેમા વિષ્ણુ નિશેષ સર્વનો રાય છે ૭
 વિષ્ણુભક્તિ માહી પ્રાપ્ત નથી આવતો,
 માટે સહુને એજ દેવ છે કાવતો,
 શિવ બ્રહ્મના ભક્ત અસુર જે જે હતા,
 કરી વિષ્ણુનું વેર નારા પામ્યા છતા ૮
 આણી દૃઢ અનુરાગ વિષ્ણુને ધ્યાય છે,

ધ્યાતા દ્યેયસ્વરૂપ સઘ થઈ જાય છે;
 માટે ધરવું ધ્યાન અહોનિશ શ્રદ્ધાનું;
 શ્રદ્ધારૂપ થઈ જાય ટળે દુઃખ કર્મનું. ૯

દાહા

ક્રીડા ભૂંગના ધ્યાનથી, ભૂંગરૂપ થઈ જાય;
 જીવ શ્રદ્ધાના ધ્યાનથી, શ્રદ્ધાસ્વરૂપી થાય. ૧
 પરાભક્તિ ઉપજ્યા વિના, રહે ન નિશ્ચલ ધ્યાન;
 તે માટે ભક્તિ પરા, છે સહુથી બળવાન. ૨
 મન વાણી કાયાવડે, નવધા ભક્તિ થાય;
 આત્મા કેરે સ્નેહ તે, પરાભક્તિ કહેવાય. ૩
 આત્મામાંથી એકલો, ઉઠે સ્નેહ તરંગ;
 પરમાત્મામાં જઈ મળે, એથી ઉપજે રંગ. ૪

છરખા

શ્રવણ કર્ણથી થાય, વહે કીર્તન તે વાણી,
 સ્મરણ ચિત્તથી થાય, સજે સેવા તે પાણિ;
 અર્ચન કરથી હોય, કરે છે વંદન કાયા,
 તનમનથી હોય દાસ, રીઝવે ત્રિભુવન રાયા;
 વળી સખાભાવ બુદ્ધિ ધરે, આત્માને અર્પણ કરે,
 કહે છેટમ તનમન વચનથી, નવધા ભક્તિ આચરે.

દાહા

વિગતે તન-મન-વચનની, ક્રિયાવડે એ થાય;
 માટે નવધા ભક્તિને, ક્રિયાભક્તિ કહેવાય. ૧
 પરાભક્તિમાં નહિ ક્રિયા, જો છે પ્રેમસ્વરૂપ;
 જણાય નહિ બાહર જરા, માટે એજ અરૂપ. ૨
 ક્રિયારહિત જ્યમ જ્ઞાન છે, ત્યમ પરભક્તિ હોય;
 સ્નેહ એક પરશ્રદ્ધાનું, ત્યાહાં ક્રિયા નહિ હોય. ૩
 સ્નેહ મટાડે ભિન્નતા, સ્નેહે સહુ દુઃખ જાય;
 આત્મા પરમાત્માવિષે, એકમેક થઈ જાય. ૪
 બાહ્યક્રિયા દેખાડતા, ભક્ત બની પૂજાય;
 પરાભક્તિ તો તેહને, સ્વપ્નામાં નવ થાય. ૫
 પૂજવાને કારણે, ભક્તિ કરે છે જહ;
 વેશધારી એ ભક્ત તો, મક્ત ન થાયે તેહ. ૬

મનહર છંદ

નામ રૂપ ગુણ લગી નવધાનો રહે નેમ,
પરાભક્તિ એ તો પરબ્રહ્મની પૂજારી છે;
દશવિધિ નાદ તણો વાદ પ્રભુ આગે કરે,
જળહળ જ્યોતિ તણી આરતી ઉતારી છે;
અમૃતની ધારા સિંચે અખિલ શરીર માંહી,
પોષે સહુ તત્ત્વોને એ પ્રભુતણી ધ્યારી છે;
છાટમ એ પરાભક્તિ આવે જના ઉરમાંહી,
એવા જન હોય તેને વંદના અમારી છે. ૧

પરા ભક્તિ મહાગણી જન હોય રોકે બાણી,
જ્યોતિ ઉપજે છે વાણી જનાડે છે પ્રાણીને;
પિંડ કેરી પાર પૂરે કરીને જોતાં વિચાર,
તાકી જોતાં તાર ચઢી ભેટે ચક્રપાણિને;
છાટમ સહાય જને મળે રૂડા ગુરુચાય,
તેનો ધ્રમ સહુ જાય ભુક્તિને પિછાણીને;
અકળ અપાર બધે ભાસે બ્રહ્મ નિરાકાર,
મનના વિકાર મટે પરાભક્તિ બાણીને. ૨

છંદનછંદ

કાય કરે જપને તપ કોટિક, કાયક નેમ નિરંતર પાળે;
કાય અટાટ કરે અવનીતળ, હામ ભરી ચઢી જાય હિમાળે.
કાય કરી અપવાસ સહેલુ ખ, તુચ્છ ઉપાય કરી તન બાળે,
છાટમ પ્રેમવિનાન મળે પ્રભુ, મૂળ તણુ ભમિયે શીઘ્ર ડાળે. ૧
દેહ દમે નહિ દેવ મળે પણ, દેહધિકા નિજ દેવ છે ન્યારે,
સ્થૂળથકી પર સૂક્ષ્મથી પર, કારણથી પર છે કરનારે.
તે ગુરુ જ્ઞાનવડેજ જડે પછી, પ્રેમકરી ભજીએ પ્રભુ ધ્યારે,
જાટમતો હરિ હોય હસ્તામલ, તત્ત્વમસિતણો લક્ષ્યવિચારે. ૨
લક્ષ્યવિષે નહિ ભેદ કશો પણ, પક્ષવિષે બહુ ભેદ પડે છે,
વ્યાપક છે પણ માપ કરે શડ, વાદ કરી બહુ લોક લડે છે.
પંથ વિષે પચીને રહે પામર, ગોડવણી કરી અંથ ધડે છે,
છાટમ જે પરબ્રહ્મ ભજે નહિ, તેનર કાળને હાથ ચડે છે. ૩

ઈતિ શ્રીભક્તિલાસકરે ભક્તિસ્તુતિનામ ત્રયોદશ કિરણ:

કિરણ ૧૪ મું-ઈશ્વરાવતાર

હરિગીત ૭૬

સૃષ્ટિલા આરંભમાં પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ થયા,
જળ માંહી કીધું અયન તેથી દેવ નારાયણ કહ્યા;
તે જળવિષે એક અંક પ્રકટયું હિરણ્યરૂપ તમામ છે,
તે મધ્ય પ્રકટ્યો પુરુષ તે હિરણ્યગર્ભજ નામ છે.
તે હિરણ્યગર્ભે સ્તુતિ કરી સાં પ્રકટ પુરુષોત્તમ થયા,
ઉપદેશ કરવા ચતુર્મુખને શ્લોક સાં ચારે કહ્યા;
આં કાર્ય-કારણરૂપ સૃષ્ટિ સર્વ જે દેખાય છે,
તે થકી પહેલો હું જ છું એ મુજ થકી સહુ થાય છે.
એ સર્વનો લય થાય છે પણ હું જ રહું છું એકલો,
અવિનાશી અક્ષર જાણ્યું મુજને તોજ તું થાશે ભલો,
આ શબ્દનોજ વિચાર કરતાં બ્રહ્મ એક સદાય છે,
અદ્વૈત વ્યાપક દેહ વર્જિત શુદ્ધ ચિદ્ધન રાય છે.
વળી શ્રીભગવાન કહે છે દેવને સિર કાળ છે,
મારે વિષે તો તે નથી જેની સરવને કાળ છે;
છે દેવ ઈશ્વર જગતના મારાજ ઈશ્વર તે નથી;
સરવે તણે કરતાર હું છું પરમ સમરથ સરવથી.
સત્વાદિ ગુણ ને પ્રકૃતિ મહત્ત્વને અહંકાર જે,
વળી સોજ થાય વિકાર તેના પદારથ બહુ નીપજે;
જે જે પદારથ જગતમાં વચને કરી કહેવાય છે,
તે સર્વથી હું ભિન્ન છું મુજવડે સર્વે થાય છે.

દોહા

ભગવાને એવું કહ્યું, બ્રહ્મા પ્રત્યે જ્ઞાન;
વળતી તે ભગવત થયા, આપે અંતરધાન. ૧
જ્યાં જ્યાં કારજ જગતમાં, જેમ પડે જે વાર;
તે તે વેળા તે કરે, આપ ધરી અવતાર. ૨
નિરાકાર પરબ્રહ્મ તે, થઈ આવે સાકાર;
તે સધળા કહેવાય છે, ઈશ્વરના અવતાર. ૩

ચોપાઈ ત્રિતાલ

જગત રચવા ઈચ્છે જ્યારે, ધરે રૂપ પ્રકૃતિનું ત્યારે;
મહત્ત્વને આદે જેહ, ધારે સોજ કળાનો દેહ,

પંચવાયુ દેંદ્રિય દશ સાર, મનસહિત સોજે નિરધાર;
 એવા દેહમાં પ્રવેશ કરી, પેણ વૈરાટ દેશમાં કરી. ૨
 નિજ ઇચ્છા રજોગુણી જેહ, થઈ પ્રજ્ઞાને રૂપે તેહ;
 એથી સૃષ્ટિ તો થાય તમામ, તેનું ધાયું છે પ્રજ્ઞા નામ. ૩
 પછી સાત્ત્વિક ઇચ્છાએ કરી, યથા પાલન કરવા હરિ;
 કરે તામસી ઇચ્છા જ્યારે, ધર્મ રૂઢ તે સર્વ સંહારે. ૪
 તણે રૂપ ઇશ્વરનાં કહીએ, તેમાં શ્રેષ્ઠ વિધ્યુને લહીએ;
 મોક્ષકામના જેને હોય, વિધ્યુરૂપ ઉપાસે સોય. ૫
 આ પ્રજ્ઞાંડમાં કરવા કામ, એવી રૂપ ધર્યાં ધનશ્યામ;
 પરદેશી અદેખા જેહ, આવે પ્રજ્ઞ વદે છે તેહ. ૬
 અહો વિધ્યુ તમારા જેહ, ભરતખંડમાં ધારે દેહ;
 કેમ અમારા દેશોમાંય, કાંય અવતાર ધર્યો ન કાંય. ૭
 એમ અજાણે પ્રજ્ઞ કરે છે, સઘળે પ્રભુ દેહ ધરે છે;
 ભરતખંડનો નિયમ નથી, એવી વાત પુરાણે કથી. ૮
 મર્યાદા વરાહ કૂર્મ નરહરિ, હંસાદિક જે જે તતુ ધરી;
 ભરતખંડમાં નહિ કાંય તેહ, અન્ય ખંડમાં ધરીઆ દેહ. ૯
 ભરતખંડના વાસી જેહ, અતિ વિદ્વાન હતા તેહ;
 સહુ અવતારતણાં ચરિત્ર, લખી રાખ્યાં છે જાણી પવિત્ર. ૧૦
 જ્યારે ભક્ત પ્રભુના પીડાય, વળી ધર્મની હાનિ થાય;
 જાય જ્ઞાન ખરેખરું જ્યારે, ધરે દેહ પ્રજ્ઞ તે વારે. ૧૧
 હુતો વૈવસ્વત મનુ જ્યારે, જળપ્રલય થયો તે વારે;
 તેણે સ્તવન પ્રભુનું કીધું, એક તાવ રચીને દીધું. ૧૨
 રૂપ મર્યાદાનું ધારણ કરી, મનુ ભૂપ ઉગાર્યો તરી;
 મનુ હિંદુઓ કહે છે જેને, નૂહ કહે છે વિદેશીઓ તેને. ૧૩
 મનુ પ્રજા વધી ગઈ જ્યારે, પૃથ્વી જળમાં બૂડી છે ત્યારે;
 પછી પ્રજ્ઞાએ સ્તુતિ કરી, ધરે રૂપ વરાહનું હરિ. ૧૪
 પ્રભુદેવની નાસિકા માંય, થયા મશક ખરાખર ત્યાંય;
 નીકળી કીધું વપુને વિશાળ, લાબ્યા અવની જઈ પાતાળ. ૧૫
 એક દૈત્ય બહુ બળવાન, તેનું હાટકસોચન નામ;
 હણ્યો યુદ્ધ કરી તે પાપી, પછી આણી ધરા સ્થિર થાપી. ૧૬

કાવ્ય છંદ

રચિ પ્રજાપતિ ઘેર, આદુતી નામે નારી,

યજ્ઞપુરુષ અવતાર, થયા પોતે તનુધારી;
 સ્વાયંભૂ મનુતણું, અસુરથી રક્ષણ કીધું;
 સ્વર્ગલોકનું રાજ, હાથ પોતે કરી લીધું. ૧
 ત્રિલોકમાં તે વાર, સર્વને સુખ ઉપજાવ્યું;
 યજ્ઞપુરુષ એ નામ, મનુએ તરત ધરાવ્યું;
 કર્મ નામે તાત, દેવહૂતી છે માતા,
 થયા કપિલ ભગવાન, સર્વ જનને સુખદાતા. ૨
 તે વેળા આર્વાક, નામ નાસ્તિક મત એવો,
 આત્માનો પણ નાશ, માનતો તનુના જવો;
 સાંખ્યયોગ નિર્ધાર, પછી તે કપિલે કીધો,
 નાસ્તિક તણા કુતર્ક, હણી મત છેદી દીધો. ૩
 દેવહૂતીને જ્ઞાન, કહીને મુક્તિ આપી,
 થાપી આત્માઅચળ, હરાવ્યા નાસ્તિક પાપી;
 પંચમ પ્રભુ અવતાર, દત્ત દિગંબર કહીએ,
 અત્રિના તપ થકી, વિષ્ણુ પ્રકટેલા લહીએ. ૪
 હૈહયાદિ યદુરાય, તેમને યોગ બતાવ્યો,
 પરમહંસનો પંથ, પ્રકટ પોતેજ ચલાવ્યો;
 સનક સનંદન આદિ, ચાર સનકાદિક જાણો,
 ચાર મળીને એક, બ્રહ્મ અવતાર પ્રમાણો. ૫
 બ્રહ્માના તપ થકી, પ્રથમ એ પ્રકટ થયા છે,
 પંચ વર્ષના બાળ, જ્ઞાન ગુણવંત રહ્યા છે;
 બ્રહ્મચર્ય વ્રત શુદ્ધ, બોધ બ્રહ્માને દેતા,
 વરતે બ્રહ્માકાર, સદા રહી જીર્વરેતા. ૬

દોહા

એક સમે નારાયણે, વિધિમાં પ્રેર્યા વેદ;
 ચતુરાનન ચમકી ગયા, લણો નહિ કાંઈ લેદ. ૧
 બ્રહ્મા કહે મુજ વદનમાં, ડાણ કરે ઉચ્ચાર;
 તે વેળા સનકાદિકે, સમજાવ્યા નિર્ધાર. ૨
 પૂર્વકલ્પની છે સ્મૃતિ, અમને સધળી એહ;
 પ્રભુએ પ્રેરી સરસ્વતી, વેદ વદે છે તેહ. ૩
 સૃષ્ટિ કરાવે તમ કને, તેજ વદાવે વેદ;
 આ સૃષ્ટિનો કાયદો, જાણો એજ અછેદ. ૪

પરણેલા તમ પુત્ર જે, સપ્તઋષિ કહેવાય;
 વેદ ભણાવો એમને, સૃષ્ટિને સુખ થાય. ૫
 ચારે સનકાદિક મળી, એક રૂપ ભગવાન;
 પ્રકટ કર્યું આ કલ્પમાં, પૂર્વકલ્પનું જ્ઞાન. ૬
 સનકાદિકની પરંપરા, છે સંન્યાસી આજ;
 બોધ કરે અદ્વૈતનો, સરે જીવતાં કાજ. ૭

ગરબી

દક્ષ પ્રજાપતિ કેરી પુત્રી, મૂર્તિ જેનું નામ રે;
 ધર્મરાયને તે પરણાવી, સુંદર ગુણનું ધામ. જય જગદીશ હરે. ૧
 તેહતણે ઘેર પ્રકટ થયા છે, નરનારાયણ દેહ રે;
 જીવોનું તપ અદ્વ્ય જોઈને, કરી બતાવ્યું તેહ. જય ૦ ૨
 અદ્વ્ય તપે સૃષ્ટિની વૃદ્ધિ, થવા ન માંડી કંઈ રે;
 તે માટે અવતાર હરિએ, ધર્યો સાતમે ત્યાંય. જય ૦ ૩
 ત્રિગુણી માયા માંહી પડેલા, જીવે તપ નહિ થાય રે;
 માટે નરનારાયણ રૂપે, પ્રકટયા ત્રિભુવન રાય. જય ૦ ૪
 બદરી વનમાં જઈને બેઠા, નરનારાયણ વીર રે;
 ઉત્તમ પે ઈંદ્ર ભય પામ્યો, મનમાં ન રહી ધીર. જય ૦ ૫
 ઉત્તમ ધણી અપ્સરા પ્રેરી, સેનસમેત અનંગ રે;
 ઈંદ્ર તણી આજ્ઞાથી આન્યાં, તપનો કરવા ભંગ. જય ૦ ૬
 કળા કરીને સર્વે હાર્યા, રીઝયા જગદાધાર રે;
 નવી અપ્સરા પ્રકટ કરી છે, જેનું રૂપ અપાર. જય ૦ ૭
 હાસ કરીને કહ્યું ઈંદ્રને, તારી અપ્સરા જેહ રે;
 કાય નથી રૂપાળી આવી, માટે લેઈ જા એહ. જય ૦ ૮
 લાગ્યો ઈંદ્ર આજખ્યા ઈશ્વર, સ્તુતિ કરી બહુ ત્યાંય રે;
 અતિ રૂપાળી ઉર્વશી પામ્યો, ગયો સ્વર્ગની માંય. જય ૦ ૯
 ધણાક જોગી રોપ ધરીને, કામ જીતવા જાય રે;
 કામ જીતતાં રોપ વધે છે, તેથી સિદ્ધ ન થાય. જય ૦ ૧૦
 ઈશ્વર તો છે ગુણથી અજગા, નહિ રોપ નહિ કામ રે;
 આનંદ રૂપ અખંડ સમાધિ, સદાય સુખનું ધામ. જય ૦ ૧૧
 માટે જીવ ઈશમાં જોતાં, ફેર ઘણો છે એમ રે;
 કહે છોટમ બધોત સૂર્યની, સમતા ધરશે કેમ. જય ૦ ૧૨

ઓપાર્શ્વ નિતાલ

હને આઠમે અનતાર જોહ, ધુન વરદાનદાતા તેહ,
પુત્ર ઉતાનપાદનો સાર, ધુન નામ તેતુ ઉવાર ૧
પાંચ વર્ષનો પોતે થયો, પિતા તણી પાસે તે ગયો,
સયે હનટ આણી મન, ઉસ અમા ગેસાર્યો તન ૨
હતી અપરમાતા જોહ, મર્મ વચન જોલી છે તેહ,
ધુનને કહે વનમા તપ કર, પછી હદર માટે અનતાર ૩
સારે તુજને મળશે સાર, એમ કરતા સરશે કાજ,
અપરમાતાના સુણી વચન, ધુનજીએ વિચાર્યું મન ૪
તપ કરવાને વનમા ગયો, એક પગે બેઠો ઉભો રહ્યો
પ્રકટ થયા પોતે ભગવાન, ધુનજીને દેના વરદાન ૫
એ અનતાર પ્રભુનો જોહ ધુનનરદાતા કહીએ તેહ
ધુનભોગવી બ્રહ્મજી ગજ, સર્ગ અચળ રહ્યો મર્યુ કાજ ૬

દોહા

આર્યુ ધુવને અચળ પદ, વસ્યો સર્ગમાં વાસ,
દેવ સહજ સેવા કરે, રહીને ચાહે પાસ ૧
એ મહિમા ભક્તિતણો, જાન જાપે છે જોહ,
અન્ય ઉપાસન પગહી, બજે બ્રહ્મને તેહ ૨
પૃથુરાજ રૂપે થયો, નનમો હરિ અનતાર
ચરિત સુણતા તેહના, પાપ હરે નિર્ધાર ૩

ઓપાર્શ્વ નિતાલ

વેન નામે હતો નરપતિ, તેની નામિક થઈ મર્મ મતિ,
વેદમર્યાદા ના ગણી એણે, કરી બ્રહ્મ પ્રજા સહુ તેણે ૧
મળ્યા બ્રાહ્મણ સર્વે કાય, ઘણો અમ જગ્યો મળ સોય,
સર્ગદેને થયેન અજ્ઞાની, તેણે નિષ્ણેની વાત ન માની ૨
માર્યા ઋષિઓએ વાણીના બાણ, ગયા વેન રાજના પ્રાણ,
થઈ રાજાનની મહી જ્યારે, ભજ્યા નિષ્ણે બ્રહ્મને સારે ૩
પછી વેનતણા વપુમાથી, પૃથુરૂપ થયા પ્રભુ ત્યાથી,
ધર્મસજ અનાની નીવુ, નેન વિપ્રતુ રક્ષાપુ કીવુ ૪

રા. આઆહરણનો

નાણી રાયની રે, મેરુદેવી ગણી ગુપ્ત ભડાર,
દરામો હરિતણો રે, વથો છે ઋષભદેન અનતાર ૧

સમદષ્ટિ ધરી રે, સાગ કર્યા સંસારી ભોગ;
 કોઈ થી ના બને રે, એવો સાધ્યો અહ્મુત જોગ. ૨
 ચાલી ત્યાં થકી રે, પરમહંસ થવાની રીત;
 ત્યાગી સર્વ તે રે, માને એક પ્રજ્ઞ અદ્વૈત. ૩
 વળી અગિયારમો રે, થયો છે હયગ્રીવ અવતાર;
 વિધિના યજ્ઞથી રે, પ્રકટ્યા સુવર્ણવર્ણકાર. ૪
 તે ભગવાનતું રે, પ્રકટ્યું સર્વ વેદમય રૂપ;
 યજ્ઞસ્વરૂપ છે રે, સર્વ દેવમય ત્રિભુવન ભૂપ. ૫
 તેના નાકથી રે, થયો છે વેદ તણો ઉચ્ચાર;
 એ હયગ્રીવને રે, માન્યો ભગવતનો અવતાર. ૬
 વળતી બારમો રે, ધાર્યો હૂર્મ તણો અવતાર;
 દાનવ દેવતા રે, સાગર મથતા હુતા સાર. ૭
 મંદ્રાચળનો રે, કરેલો વાંસ હુતો નિર્ધાર;
 વાસુકી નાગનાં રે, નેત્રાં કરિયાં તેણી વાર. ૮
 મંથન જોરથી રે, પર્વત ચાલી ગયો પાતાળ;
 હૂર્મ હરિ થયા રે, ધાર્યો પીઠ ઉપર તત્કાળ. ૯
 સિંધુ મધ્યથી રે, રત્ન ચતુર્દશ કહાડ્યાં બહાર;
 અમૃત દેવને રે, પ્રીત્યે પાચું જગદાધાર. ૧૦
 દાનવ લોકમાં રે, નાસ્તિક મત પેડો જે વાર;
 કર્તા પ્રભુ નથી રે, એવું કહેતા મૂઢ ગમાર. ૧૧
 હિરણ્યકશિપુનો રે, પુત્ર થયો જ્યારે પ્રહ્લાદ;
 નામ પ્રભુતણું રે, જપવા લાગ્યો ધરી આહ્લાદ. ૧૨
 પીડા તેહને રે, કરવા લાગ્યો તેનો તાત;
 પ્રકટ્યા થંભથી રે, નૃસિંહ રૂપ ધરી સાક્ષાત. ૧૩
 હિરણ્યકશિપુનો રે, હરિએ નાશ કર્યો નિર્ધાર;
 કહાવ્યો તેરમો રે, એ તો ઈશ્વરનો અવતાર. ૧૪
 હરિરૂપે થયો રે, પ્રભુનો ચૌદશમો અવતાર;
 ગજને ગ્રાહથી રે, તતક્ષણુ ઉગાર્યો નિરધાર. ૧૫
 બળિરાજ થયો રે, દાનવકુળ મધ્યે ઉદાર;
 તેણે વિધિવડે રે, યજ્ઞ કર્યા નવાણું વાર. ૧૬
 આસન ઇંદ્રનું રે, તેણે લેવા ધાર્યું સાંચ;
 ઇંદ્રે એ સમે રે, સ્તવન કર્યું પ્રભુનું મનમાં. ૧૭

પંદરમો તદા રે, હરિએ ધાર્યો વામન દેહ,
બળિને છળ કરી રે, આપ્યો પાતાળે લેહ તેહ. ૧૮
હરિએ ઈંદ્રને રે, આપ્યું નિલુવન કેરું રાજ,
દેહ ધરે હરિ રે, કરવા સેવક જનનાં કાજ. ૧૯
હરિએ સોળમો રે, ધરિયો હંસતણો અવતાર,
કળાઓ યોગની રે, સનકાદિકને કહી એ સાર. ૨૦
પથ પાણી થકી રે, જૂઠું હંસ કરે છે જમ,
જડ ચૈતન્યને રે, અવગ કરી દેખાડ્યુ એમ. ૨૧
ચૌદ મનુ પતિ રે, સત્તરમો હરિનો અવતાર,
હુણુણી ભૂષને રે, તેણે વરા કીધા નિર્ધાર. ૨૨
મણુ એ અક્ષરમો રે, ધાર્યો ધન્યંતરીનો દેહ,
સાગરમાંહીથી રે, અમૃત લેઈને આલ્યા તેહ ૨૩
ઓષધિવિષે રે, ડાઠ ડાઠ ગુણ કીધા કરતાર,
તે પોતા નિના રે, બીજે નહિ કાંઈ જાણુનહાર ૨૪
જે ઓષધ થકી રે, જે જે એમ નિવારણ થાય,
અંધ રચી કરી રે, આપે દેખાડ્યા ઉપાય ૨૫
અવનીને નિષે રે, અધર્મી ભૂપ વચ્ચે જે વાર,
વળી યોગણીસમો રે, ધાર્યો પદ્મગુપ્ત અવતાર. ૨૬
નક્ષત્રી કરી રે, હરિએ પૃથ્વી એકવી વાર,
વસુધા વિપ્રને રે, આપી ઉતાગીને જાર. ૨૭

છોડા

રાન્ય સોપિયુ વિપ્રને, પદ્મરામે જેહ,
દયા ધણી બ્રાહ્મણવિષે, માટે ન બન્યું તેહ ૧
રાવણાદિ રાક્ષસતાણું, અર્જુ વાધ્યું જોર;
માયાવી દાનવ મહા, ઘણા ધાતકી ધોર. ૨
હુ ખીઆ કીધા દેવને, વિપ્રોને બહુ વાર,
તદા વીસમો ઈશ્વરે, ધર્યો રામ અવતાર. ૩
ધેતુ દિવ ને દેવતું, ગદાણુ કરવા કાજ,
અંત આણુવા અસુરનો, પ્રકટ્યા ગધુકુળ રાજ. ૪
પદ્મમ વિદ્યામિત્રને, યજ્ઞ કળાઓ ગમ;
ગવણાદિ રાક્ષસ હણી, કીધા અહુસુત કામ. ૫
રામ ગયા નિજ ધામમાં, ગયો કેટલો કાળ,

અસ અસુરના અવતર્યા, પૃથ્વીના ભૂપાળ. ૬
 પૃથ્વીની ઉપર થયો, પાપી નગ્નો ભાગ;
 પેતુરૂપ ધરા થઈ, વિધિને કહ્યો નિયાર. ૭

ચોપાઈ ત્રિતાલ

બ્રહ્મા આદિક દેવો જેહ, ગયા ક્ષીરસાગરમા તેહ;
 કરી અરબ પ્રભુની જ્યારે, કૃપણરૂપ ધર્યું તે વારે.
 ખલ રાગન હુતા સહુ જેહ, હણ્યા બુદ્ધિ કરીને તેહ;
 એકવીસમો એ અવતાર, ધર્મ થાપવા ધાર્યો સાર.
 વળી વ્યાસનું ધારી રૂપ, થાર્યો ધર્મ ત્રિભુવન ભૂપ,
 મત્ર વેદતણા સહુ ડ્રોય, હુતા ઋષિઓને પાટે સોય
 સહુ વ્યાસે લખીને લીધા, ભિન્ન ભાગ ચાર કરી દીધા,
 ગૂઢ અર્થ ભરેલો વેદ, તેનો ડ્રોય ન સમજે ભેદ
 ભિન્ન ભિન્ન અર્થ કરી સહુ, વેદજ્ઞાન ચુંથાયું બહુ,
 વ્યાસરૂપે થયા અવિનાશી, જોયો વેદનો અર્થ તપાસી
 અષ્ટ અર્થ જણાવાને સાર, બ્રહ્મસૂત્ર રચ્યાં તે વાર,
 બ્રહ્મસૂત્રોથી બ્રહ્મનું જ્ઞાન, થાય જીનતે બ્રહ્મ સમાન. ૬
 એક બ્રહ્મ ન માને જેહ, ગણ્યા પાપાંડમાં સહુ તેહ,
 બાવીસમો એ અવતાર, વ્યાસરૂપ કહ્યો નિર્ધાર. ૭
 તેવીસમો બુદ્ધવતાર, હવે તેનો વર્ણુ વિચાર;
 દાનવ રાત્રુ દેવો તણા, વેદધર્મ આચરતા ઘણા. ૮
 તેથી તેહ જીત્યા નવ બળ, માટે હરિએ રચ્યો ઉપાય,
 વેદધર્મથી જો હોય બ્રહ્મ, લક્ષ્મીનુ બળ પામે નહ. ૯
 માટે ધારી બુદ્ધનો દેહ, વેદનિંદા બોલ્યા છે તેહ,
 નિંદા સુણતા તજ્યો આચાર, તેથી પ્રકટયા છે મયિનવિચાર. ૧૦
 બની નાસ્તિક તરફે ગયા, સજ્જનોને નડતા રણ,
 જે જે જન નાસ્તિક થાય, તે તો શત્રુથી માર્યો જાય ૧૧

દોહા

ધોર કવિજીગ આવશે, જશે વેદનો ધર્મ,
 અસુરબુદ્ધિ સુની થશે, કરશે ખોટાં કર્મ. ૧
 વર્ણાવર્ણ મટી જશે, ત્રિપ્ર અને ચક્રાળ,
 પિશાચ જેવા તર વશે, કડા થશે કગિકાળ. ૨
 ભારે ઈશ્વર ધારશે, ગોવીસમો અવતાર,

કરશે હરિ કહી થઈ, ધર્મ તણો ઉદ્ધાર.	૩
એ રીતે ભગવંતના, ચોવીસે અવતાર;	
કીર્તન કરતાં તેહનું, નાસે પાપ અપાર.	૪
અણુમાદિક સહુ સિદ્ધિઓ, આત્માધીનજ હોય;	
ઈશ્વરના અવતારનું, ચિહ્ન જાણવું સોય.	૫
ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ દદ, ઐશ્વર્ય કીર્તિ ઉદ્ધાર;	
સિંધુસુતા સેવા કરે, એ ઈશ્વર અવતાર.	૬
પૃથ્વી જળ અગ્નિ વળી, વાયુ રવિ શશિ જેહ;	
જેને વશ વરતે સહુ, તે ઈશ્વરનો દેહ.	૭
સર્વ લોકના મનતણો, જાણી જાય વિચાર;	
ભૂત ભવિષ્ય સમજી લહે, તે ઈશ્વર અવતાર.	૮
વગર ભણ્યે સહુ વેદનો, કરી શકે ઉચ્ચાર,	
તે નર નિશ્ચે જાણ્યો, ઈશ્વરનો અવતાર.	૯
ભાષાઓ સહુ દેશની, વિદ્યા કળા અપાર;	
વાણશીએ ને આવડે, તે ઈશ્વર અવતાર.	૧૦
અપાર બુદ્ધિ અપાર બળ, અપાર સદ્ગુણ હોય;	
ઈચ્છે તે આપે બને, ઈશ્વરના ગુણ સોય.	૧૧

છાંપા

ધુત્તા ધનને કાજ ધણાં પાખડ કરે છે,	
હું ઈશ્વર અવતાર વિપ્લુનો વેશ ધરે છે;	
સજે ભક્ત શણગાર હાર કૂલોના ઘાસે,	
ધરી રાજનાં ચિહ્ન ભલે ભોળામાં મહાસે;	
જગકર્તા પ્રભુને તજી વળી નામ ભજવે આપનું,	
અપરાધી પ્રભુનો થઈ ભોગવે તે કળ પાપનું.	૧
સાધી જહુ જન્મ જનને ભૂર્ણ નાખે,	
હું ઈશ્વર અવતાર એમ આપે મુખ ભાખે;	
હોય પિંડમાં રોગ પરીક્ષા ન પડે તેની,	
અંતરની વળી વાત કળી નથી રાકતો કેની;	
કલપે જૂઠી વારતા, વળી ગપ હાંકે અતિ ધણી,	
જે તે જુક્તિ વડે કરી, શિષ્યનું સર્વસ્વ લે હણી.	૨
જેઠી જુકી જુક્તિ રચે પરચાની પોથી,	
સાધી મેઘા મંત્ર કરે નહિ જગમાં ડાથી;	

કહીં ધૂણાવે ભૂત કહીં અગ્નિ કર ઝાલે,
 ગીત રાસનાં ગાય નારીઓ સંગે મહાલે,
 જન એવા આ કલિકાળમાં પાખંડી સધળે કરે,
 માને નહિ સદ્ગ્રંથને ધર્મબ્રહ્મ સહુને કરે. ૩

કરે સમાધિ કપટ ઝડપથી મેવા લાવે,
 સહુને આપી પ્રસાદ વળી પોતે પણ આવે,
 ગયા હતા વૈકુંઠ વિષ્ણુ પાસેથી આન્યા,
 લીલાં જુઓ લલિંગ દેવ પાસેથી લાન્યા,
 નર એવા કપટ કરી ઘણાં ડગી ખાય સંસારને,
 જન હાય ચતુર નર હાય તે પામે તેના પારને. ૪

ધરી ભૂપનો વેશ દેશને લૂંટે ન્યારે,
 દેશપતિ ભૂપાળ પછી પકડીને મારે,
 એમ વિષ્ણુઅવતાર હાય કપટી જનબણશે,
 ઝાલી જમના દૂત દંડથી તેને હણશે,
 તે માટે ભગવત તણી ભક્તિ કરવી સાર છે,
 ધણી થઈ કરે જગતનો તે પાપી સરદાર છે. ૫

શુદ્ધ વેદનો ધર્મ ખળે નાખ્યો છે ડોળી,
 કરવો જઈ સતસગ સંત જન સાચા ખોળી,
 બોધ ઉપરનો વેશ લેશ વાઘા ના જઈએ,
 જ્ઞાની હોય ગુણવંત તેહને સંગે રહીએ,
 જ મોટા માહાનત થઈ કરે તે ખોટા બણો સર્વથી,
 તે છાનાં કુર્મ આચરે આપ બ્રજના ગર્વથી. ૬

ધતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે અવતારરૂપાયાં ચતુર્દશ કિરણ:

કિરણ ૧૫ મું—સતસંગમહિમા

દોહા

સચિત જન્મે અનેકતાં, પુણ્ય પુરાણાં હોય;
 ભક્ત મળે ભગવંતના, સંશય ન રહે હોય ૧

બૃહન્નારદી પુરાણમા, નારદ કહે છે આપ;
 ભક્તજનોના સંગથી, ટળે ત્રિવિધ સંતાપ. ૨

કલ્પવૃક્ષની ધ્રંપથી, શીતળતા હોય જમ,
 ભક્તજનોના સંગથી, હોય શીતળતા તેમ. ૩

ભગવન્નનના સગથી, ઉપજે સુખના યોગ,
એ આગળ સહુ અદ્ય છે, સ્વર્ગાદિક સુખભોગ ૪
જેતાં સધળા જીવને, દુષ્પસાગર સસાર,
ભગવન્નનના સગથી, સહેજે પામે પાઠ ૫
રીતજતા સમતા ધણી, ગુણ જેના ગંભીર;
એવા જનના સગથી, રીતજ હોય શરીર. ૬
દાવાનજ સસારથી, તપતા હોય શરીર,
ભક્ત મળે ભગવંતના, જેનું નિર્મળ નીર. ૭
સૂરજ નિજ કિરણે કરી, તિમિર હરે છે જમ,
મનનું તિમિર ટાળવા, વચન ભક્તના તેમ ૮
નિર્ભાગી તર નીચને, મળે નહિ સતસંગ,
મળે તોય રીએ બળે, ઢાંગ ન પડંદ ઢંગ. ૯
સજ્જન કેમ સંગથી, વાઘે ધણે વિવેક,
મનના મળ જેવી વધે, તે દુર્ગત છે છેડ ૧૦
મનના મળ બાઝ્યા પછી, વધે આહ તા મેગ,
જડ અભિમાની જીવને, નહિ પ્રહ્લુખ ભોગ ૧૧
ગંગા તે આઘે ધણી, તીરય આઠ કંઈડ,
લવ એક સજ્જન સંગની, કરી શકે નહિ હોડ ૧૨
ગંગા તે પાતક હરે, અંદ્ર હરે છે તાપ,
ભક્ત મળે ભગવંતના, હરે જન્મસતાપ ૧૩

મનહર ૮૬

પાપને પ્રહારે વળી પુણ્યને વધારે,
ધણે સુજન વિસ્તારે એવો સાચો સતસંગ છે,
ઉપજે વિવેક બાણી ભજે પ્રહ્લ એક,
સાચી ધારે દઢ ટેક આડે પહોરમા ઉમંગ છે;
ચહે નિજ સાર તજે વિવિધ વિકાર,
કરે પ્રહ્લનો વિચાર ચહે પ્રેમતણો ગંગ છે,
ગોટમ સંસાર તેને નડે ન લગ્ય,
સુખે પામે ભવપાર એવી તૌકા એ અભંગ છે ૧

છયય ૭૬

હીંગ નાવે હાથ મળે પથસના દગના,
મળે માનસે હંસ બહુ રચણ બેઠા બગવા,

પારસ લેવા જાય મળે આરસ બહુ ઠામે,
 ઘણા ફરે ગજરાજ કહીંક મુક્તાદળ જામે;
 જનભેષ્ય ધરી ભટકે ઘણા પણ દાવાના દવમાં બળે,
 કો શુદ્ધ સ્વરૂપાનંદ જન મહાપુણ્યે છોટમ મળે. ૧

સાગી જડ અભિમાન બ્રહ્મનિષ્ઠા દૃઢ ધારી,
 શીતળ મન અતિ શાંત લોકને પાવનકારી;
 શમદમ સાધનયુક્ત મુક્ત મનનિર્મળ જેનું,
 કેવળ ગગનાકાર ત્રિગુણથી અજગું તેનું;
 એવા જનતા સંગથી પાપ તાપ સધળા ટળે,
 તે તીર્થોને તીરથ કરે કહે છોટમ ને આવી મળે. ૨

તે નવ કહીએ સંત બ્રાંત ચિત્ત જેનું ભમતું,
 ધન હરવાને ધાય કરે ત્યાં મનનું ગમતું;
 તે નવ કહીએ સંત કલેશથી પીડે કાયાં,
 તે નવ કહીએ સંત તજે નહિ મમતા માયા;
 જે જંત્ર મંત્ર બહુગરા કપટ કીમિયા જે કરે,
 કહે છોટમ સંત ન જાણવા જે પાપકે પૂરતું હરે. ૩

ચોપાયા છંદ

કપિલદેવ કહે માત સાંભળો, સંગ મળે ને સારો,
 તે નર બ્રહ્માનંદ ભોગવે, મહિમા જાણે માહારો;
 પછી કથા સહુ મારી તેના, મનને મીઠી લાગે,
 મોક્ષમારગે થાય ચાલતો, ભજે મને અનુરાગે. ૧

પરથમ તો વિશ્વાસ ઉપજે, વળતી આરત જાગે,
 પરાભક્તિ ઉપજે છે વળતી, બાહ્યક્રિયાઓ ત્યાગે;
 ઘણા જન્મના પુણ્યયોગથી, દેહ મનુષ્યનો પામે,
 ભક્તજનોનો સંગ મળ્યાથી, ભક્તિ મહારી જામે. ૨

અનેક ભવમાં ફરતાં ફરતાં, કૃપા બ્રહ્મની આવે,
 ભક્તજનો પર તેના મનમાં, ભાવ ઘણો ઉપજાવે;
 ભક્તોસંગે ભજે બ્રહ્મને, પ્રેમે મુક્તિ પામે,
 જન્મે-મરણની ટળે આપદા, હરે જઈ નિજ ઠામે. ૩
 સાધન તો છે ઘણાં શાસ્ત્રમાં, નહિ કોઈ ભક્તિ જેવું,
 પ્રભુ કહે મુજને વશ કરવા, એકે ન મળે એવું;
 વિષ્ણુપણાદિક રાક્ષસ જાતિ, વાનર સુગ્રીવ જેવા,

કાગણુપુંડી પંખી જાતિ, ગીધ જટાયુ એવા. ૪
 બલિ બાણાસુર પ્રહલાદાદિક, દાનવજાતિ કહીએ,
 જાંબુવાન રીંછની જાતિ, પશુજાતિ ગજ લહીએ;
 ગણિકા કુબ્જ શખરી ભીલકડી, ગોપ ગોપની નારી,
 યજ્ઞપત્નીઓ પણ સતસંગે, થયાં મોક્ષ અધિકારી. ૫
 જિંચ નીચ ને નાત્ય જાત્યનો, નિયમ નથી કાંઈ એવો,
 પ્રભુને ભજતાં પ્રભુને પામે, થાય આપના જેવો;
 તે માટે સતસંગ કરીને, સદા બ્રહ્મને ભજીએ,
 દામ ચામના લોભી લંપટ, તેની સંગતિ તજીએ. ૬
 બગ બેડોળ વૃત્તિઓવાળા, દીસે સજ્જન જેવા,
 વેદ વિરુદ્ધ વદે બહુ વાતો, તરત ત્યાગવા તેવા;
 સૃષ્ટિતાણા કરતારે સધળા, નિયમો બાંધ્યા જેવા,
 તે નિયમોથી અવળા ચાલે, તજવા સધળા તેવા. ૭

કુંડળિયા છંદ

સંગે રહીએ સંતને, જે સદ્ગુણ આગાર,
 સારાં વચ્ચેનાં સાંભળી, મનના મટે વિકાર;
 મનના મટે વિકાર, સાર સમજ્યામાં આવે,
 બંધનવાળાં કર્મ, તરત તે સંત તજવે;
 છોટમ ભક્તિ જ્ઞાન ધર્મ વળી તેનો પ્રહીએ,
 હોય ગુણના આગાર, સંતને સંગે રહીએ. ૧
 સજ્જન સંગે જાણીએ, વિશ્વપારની વાત,
 જેથી સધળું ઉપજે, તે લહીએ સાક્ષાત;
 તે લહીએ સાક્ષાત, સર્વ જન્માં લય પામે,
 ત્વંપદ તત્પદ લક્ષ્ય, લહી ઠરીએ તે ઠામે;
 છોટમ નિપજે ભક્ત, એમ સમજે નિજ અંગે,
 વિશ્વપારની વાત, જાણીએ સજ્જન સંગે. ૨

દોહડા

શાસ્ત્રે સાધુ શબ્દનો, અર્થ કહ્યો છે એક;
 સારાં લક્ષણ નર વિષે, સાધુ કહીએ તેક. ૧
 સુજન આર્થ ને સમ્યજન, એ છે એનાં નામ;
 સારા ગુણ તેમાં લહી, સજ્જન કહે તમામ. ૨
 સાચો સંન્યાસી વળી, તે સાધુ કહેવાય;

ઉત્તમ લક્ષણ એહનાં, આચારે લહેવાય. ૩
 સંન્યાસી સાધુ યતી, ભિશુક એનાં નામ;
 મહાવ્રતધારી તે વળી, જીતે શત્રુ તમામ. ૪
 ખટશત્રુ જીત્યા વિના, સાધુ કહ્યો ન જાય;
 મનોવિકાર મટે નહિ, તો કેમ સિદ્ધિ થાય. ૫
 ત્યાગ કહ્યો નથી શૂદ્રને, શૂદ્ર સદા છે દાસ;
 ભેખ ધરી ત્યાગી બને, તેનો શો વિશ્વાસ. ૬
 ભેખ ધરે તો શું થયું, ભેખે સાધુ ન હોય;
 સદાચરણ ને સત્યવ્રત, સાધુ કહીએ સોય. ૭

ગીતિ છંદ

વડલા જટા વધારે, પતંગ કાયા પાવકમાં ખાળે;
 ઉંચું ઊંટ જુએ છે, વાગોલ વળગી નીચું તો ન્યાળે. ૧
 ધ્યાન ધરે છે બગલા, મીન સદારહે નીર વિપે નહાતા;
 રામ રામ શુક કહે છે, વાનર જીવે ક્ષણપત્રો ખાતા. ૨
 ગર્દભ ભસ્મ લગાવે, બકરા મોટી રાખે છે દાઢી;
 ગાડર મુંડ મુંડાવે, લીલ વસે છે જંગલ કે ઝાડી. ૩
 વાઘ ગુફામાં વસિયા, મોર માનિની ત્યાગ કરી રહે છે;
 એવા સધળા ત્યાગી, કાણ મોક્ષમાં ગયા સંત કહે છે. ૪
 જમાં લક્ષણ સારાં, વેદવિષે તો તે સાધુ કહે છે;
 પારવિના પાખ ડી, જગત ધૂતવા ભેખ ધરી લે છે. ૫
 લક્ષણ સધળાં સારાં, લક્ષ્ય સચ્ચિદાનંદ તણો જને,
 સાધ્ય ચિત્ત હોય જેનું, સાધુ અથવા સંત કહે તેને. ૬

ચોપાયા છંદ

નિત્યાનિત્ય વિવેક નિરંતર, લક્ષણ પહેલું એ છે,
 બાહ્યક્યંતર પવિત્ર રહેલું, સાધુ સાચા તે છે;
 સંગીમાં પોતાના સરખા, સધળા સદ્ગુણ આવે,
 પારસમણિનો ગુણ છે તેમાં, પરસે ગુણ પલટાવે. ૧
 શાસ્ત્રતણી મરજદા મૂછી, વધતું વેલુ ન બોલે,
 મરજદા મૂછી બોલે તે, જંગલી જટને તોલે;
 નીતિ રીતિ સર્વ શીખવી, સંગી જીવ સુધારે,
 લક્ષ્ય તથા લક્ષણ આપીને, ત્રિગુણ બંધથી તારે. ૨
 પ્રથમ શુદ્ધ વૈરાગ્ય હોય, તો તેજ બને સંન્યાસી,

વિષ જવા વિષયોને માને રહે એકાંતનિવાસી;
 દંડ કમંડળ કોપીન કંથા એથી અધિક ન રાખે,
 ભિક્ષા ભાગી ભોજન કરવું એક બ્રહ્મ સત ભાખે. ૩
 દષ્ટ પદારથ મિથ્યા માની છૂટી સહુ આસક્તિ,
 પ્રણવજ્ઞપ પળમાત્ર ન જૂલે એ અખંડ અતુરક્તિ;
 મઠ મંદિર ખાંધી નથી રહેતા આશ્રય ન કરે કેનો,
 લોકહિતારથ વિચરે સઘળે સાગજ શોભે તેનો. ૪
 કનક કામિની સ્પર્શ કરે નહિ સદા બ્રહ્મરસ ભોગી,
 જગત જીવને પાવન કરવા વિચરે એવા યોગી;
 ગંગા પ્રત્યે કહે ભગીરથ વચન સાંભળો મોરાં,
 શાંત સાધુ જે છે સંન્યાસી પાપ હરી લે તારાં. ૫
 એ બ્રહ્મિષ્ઠા ત્રિલોકપાવન એવા ગુણુ છે એમાં,
 જેના હરમાં વિષ્ણુ વસે છે પાપ હરે છે તેમાં;
 જે બ્રહ્માંડ બધાનાં પાતક એક પલકમાં બાળે,
 પરબ્રહ્મનો પંથ બતાવી ત્રિવિધ તાપને ટાળે. ૬
 પદ્મપુરાણે શિવે કહ્યું છે ભક્ત બ્રહ્મના એવા,
 પૃથ્વીપર પાતક હણનારા દીસે અસિ જવા;
 ચંદ્ર નિર્મળો દીસે જ્યેષ્ઠ વાદળ અજગું ટળતાં,
 જીવ પાપથી થાય નિરાળો ભક્ત બ્રહ્મના મળતાં. ૭

દોહડા

સૂક્ષ્મથી સૂક્ષ્મ ઘણું, રૂપ પરાતું જહ;
 જણેતે ને હંસજન, લક્ષણ બીજું એહ. ૧
 વૃક્ષતણા એક બીજમાં, વૃક્ષ રહ્યું છે જમ;
 પ્રાણીમાત્રના પ્રાણમાં, પરાશક્તિ છે તેમ. ૨
 પરાપાર કાંઈ પેચ છે, જ્યાંથી આવે સેર;
 સ્વર અક્ષર રૂપે કરે, એજ પરાની પેર. ૩
 પરાપાર પરબ્રહ્મ છે, લાગી તે શું પ્રીત્ય;
 એક પલક ના વીસરે, પરાભક્તિ એ રીત્ય. ૪
 પરાભક્તિથી થાય છે, પ્રભુ સાથે સંજોગ;
 અથાહ આનંદ તેહનો, ભક્ત ભોગવે ભોગ. ૫
 રેમ રેમ પિયુને રટે, સમરે શ્વાસોસ્વાસ;
 અથ પહોર આપે રમે, પ્રેમસનેહી પાસ. ૬

મનહર છંદ

ભૂમિવિષે રચેલા છે જટલા રજેના કણ,
 તેટલી તો જીવ જાતિ કરી કરતારે છે;
 જીવ જાતિ માંહે ડાય શ્રેષ્ઠ છે મનુષ્ય જાતિ,
 મનુષ્યમાં ડાય ડાય નિજ શ્રેય ધારે છે;
 શ્રેય ધારનાર માંહે માનવી મુમુક્ષુ ડાય,
 મુમુક્ષુ ડાઠીમાં ડાય તત્ત્વને વિચારે છે;
 તત્ત્વના વિચારનાર ડાય ડાય ખતે સિદ્ધ,
 છોટમ સિદ્ધોમાં ડાય બ્રહ્મને વિચારે છે. ૧
 તપોથી અધિક યોગી જ્ઞાનીથી અધિક યોગી,
 કર્મીથી અધિક યોગી ગીતામાંહી ગાય છે;
 તે માટે તું યોગી થા ને અર્જુનને કહે કૃષ્ણ,
 યોગીયથી ભક્ત મારે શ્રેષ્ઠમાં ગણાય છે;
 કારણ છે તેનું એક જમાં છે વડો વિવેક,
 સરવસ સોંપી મને આપે ન્યારો થાય છે;
 સર્વ થકી ન્યારો થઈ મુજ સાથે બાંધે તેહ,
 મારી તુલ્યતાએ આવી મુજમાં સમાય છે. ૨

કુંડળિયા છંદ

દીન ઉપર કરવી દયા, ત્રીજું લક્ષણ તેહ,
 જોગીને જનકે કહ્યું, તીર્થરૂપ તમ દેહ;
 તીર્થરૂપ તમ દેહ, તીર્થને તીરથ કરતા,
 ઉરધારી અવિનાશ, ફરે છે સધળે ફરતા;
 તમને મળતાં સહજ, સંસૃતિ સરિતા તરવી,
 ત્રીજું લક્ષણ તેહ, દયા દીન ઉપર કરવી. ૧
 વસુદેવે વાણી કહી, નારદ પ્રત્યે એહ,
 ભવસાગરથી તારવા, નાવરૂપ છે જેહ;
 નાવરૂપ છે જેહ, બ્રહ્મનિષ્ઠા જે સાધુ,
 તારે તતલક્ષણ તેહ, વિશ્વ જો વળગે બાધું;
 છોટમ આણી રનેહ, સંતને જે જન સેવે,
 નારદ પ્રત્યે એમ, કહી વાણી વસુદેવે. ૨
 ચોથું લક્ષણ ચતુર્ભુજ, કહે ભાગવત માંય,
 એકાંતિક જન માહરા, મુખે ન માગે કાંય;

મુખે ન માગે કાય, લોક ચૌદેની રિદ્ધિ,
 વળી ન માગે મોક્ષ, યોગ અણિમાદિક સિદ્ધિ
 કહે છોટમ લહે એક, ભક્તિવિન સર્વે યોથુ,
 કહે ભાગવત માર્હી, ભક્તાનું લક્ષણ ચૌથુ ૩
 મારા જન માગે નહિ, એમ કહે હરિરાય,
 પરમેષ્ઠીપદ જો મળે, તે ચિત્તમા નવ ચઢાય,
 તે ચિત્તમા નવ ચઢાય, સાર્નલૌભાદિક એવુ,
 અતુર્વર્ગમા કાય, કહુ આપ્યુ નન લેવુ,
 છોટમ ભગવતચરણ, પરમ તે લાગે પ્યારા,
 એમ કહે હરિરાય, નહિ માગે જન મારા ૪
 માગે જે ભક્તિ કરી, તે તો ભક્ત મજૂર,
 સેનકની સ્વામીનિધે, પ્રીતિ ન ગ્રહે ઉર
 પ્રીતિ ન રહે ઉર, મૂળ જો માગી લીધુ,
 સેવાનું ફળ મળ્યું, પછી શુ અઠકુ કીધુ,
 છોટમ તાણુ સત, સર્વ સુખ તેમા ત્યાગે,
 તે તો ભક્ત મજૂર, કરી ભક્તિ ફળ માગે ૫
 વૈભવ સાગે વિશ્વેનો, કંઈ એકદો દાય,
 એક પલક હરિભક્તિની, સમતા નાવે સોય,
 સમતા નાવે સોય, સિદ્ધિઓ સધળી એવી,
 અવિનાશીની તુલ્ય, આવશે નાશી કેવી
 છોટમ સધણુ તુલ્ય, બ્રહ્મ એક જને પ્યારે,
 ન આવે ભક્તિ તુલ્ય, નિશ્ચનો વૈભવસારે ૬
 વશ કરનારા જીનને, જડી મન કે જન,
 ભક્તિ પ્રભુને વશ કરે, જે છે સદા સ્વતંત્ર,
 જે છે સદા સ્વતંત્ર, ભક્તાને આધીન રહે છે,
 પડે કદાપિ કદ, તરત તે દૂર કરે છે,
 છોટમ એથી ડાણ, પદારથ બીજા સારા,
 જડી મન કે જન, જીનને વશ કરનારા ૭
 ભક્તિથી મોટું નહિ, જગમા બીજું કોય,
 કર્તા અગણિત અડનો, ભક્તતણે વશ હોય
 ભક્તતણે વશ હોય, સન તે કામ કરે છે,
 ભક્તદૃષ્ટાથી જીન, સર્વ સંસાર તરે છે

છોટમ ભક્તિ વિના, અન્ય છે અવશું જોડું,
 જગમાં બીજું કોય, નહિ ભક્તિથી મોડું. ૮
 ભગવતની સેવા વિના, ભક્ત ન માગે કાય,
 એકાદશ ઇન્દ્રિય સહુ, વરતે સેવા માય,
 વરતે સેવા માય, બાહ્ય ને ભીતર ધારે,
 અંતરંગ બહિરંગ, સેવના ઉભય પ્રકારે,
 છોટમ સાચા ભક્ત, અહોનિશ વર્તે એવા,
 ભક્ત ન માને કાય, વિના ભગવતની સેવા ૯
 પાવન લક્ષણ પાચમું, શુચિતા છે સર્વોગ,
 વસે ભક્તના દેહમાં, ગયા ગોમતી ગંગ,
 ગયા ગોમતી ગંગ, સંગ હરિજનનો કરતા,
 પાપ હરે તત્કાળ, તેમ નહિ તીરથ ઝરતા,
 છોટમ જન ઉરમાંય, વસે પ્રભુ જગસંભાવન,
 છે શુચિતા સર્વોગ, પાચમું લક્ષણ પાવન. ૧૦
 અગ્નિ સૂરજ અંદ્રમાં, નભ પૃથ્વી મન વાય,
 એવા દેવ ઉપાસતા, પાપ નિલગ્ને જાય,
 પાપ નિલગ્ને જાય, તરત સતસંગેતિ ટાળે,
 મૂઝી એવું મૂળ, મૂઠ જન વળગે ડાળે,
 કહે છોટમ સતસંગ, કર નહિ જન કૃતમ્ની,
 જ્યા ટાળે પાપ, અંદ્રમાં સૂરજ અગ્નિ ૧૧
 છહું લક્ષણ સતતનું, અંય ભાગવત ગાય,
 ભક્ત હોય ભગવતના, કર્મે ના લેપાય,
 કર્મે ના લેપાય, કમળ જળ મધ્યે જવું,
 લેપે નહિ લગાર, ભક્તને ભનજળ તેવું,
 છોટમ સધળે ઠામ, કરે પ્રભુજનનું રક્ષણ,
 અથ ભાગવત ગાય, સતતનું છહું લક્ષણ ૧૨
 સુખ લક્ષણ છે સાતમું, તેના ભોગી ભક્ત,
 બાધી દુષ્કરિયાવમાં, છે દુઃખેવું જક્ત,
 છે દુઃખેવું જક્ત, પાપમય બ્રહ્મનિયોગે,
 હરિના જન હરિમાંય, મક્ષ ત્રહ્માનંદ ભોગે,
 છોટમ વ્રતપ્રસાદ, ભક્ત કરનારા લક્ષણ,
 તેના ભોગી તેહ, સાતમું છે સુખલક્ષણ ૧૩

વધતા વક્ષલ લક્ત છે, નહિ હોય તેહ સમાન,
પાયું અર્જુનને જુઓ, ગીતા અમૃતપાન;
ગીતા અમૃતપાન, ઘણો પ્રિય પોતે જાણી,
પાયે થઈ જશે માફ, વિભુ એમ બોલ્યા વાણી;
દર્શાવ્યું નિજ રૂપ, દેવમુનિઓને દુર્લભ,
છોટમ સહુથી એમ, લક્ત છે વધતા વક્ષલ. ૧૪

ઉત્તમ લક્ષણ આઠમું, વશ કરવા વિશ્વેશ,
મહામોહથી જીવને, તારે દઈ ઉપદેશ;
તારે દઈ ઉપદેશ, સર્વ ભ્રમ દૂર કરાવે,
બતાવે રજ્જુ જેમ, એમ આત્મા દર્શાવે;
છોટમ વાદળ જાય, તાપ દેખાય તતક્ષણ,
વશ થઈ રહે વિશ્વેશ, આઠમું ઉત્તમ લક્ષણ. ૧૫

નવમો ગુણ નિશ્ચે કરી, જનકે કહ્યું જરૂર,
લગતત જનને ભેટીએ, પ્રેમ ધરી ભરપૂર;
પ્રેમ ધરી ભરપૂર, મનુજતનુ દુર્લભ જાણી,
તેમાં દુર્લભ લક્ત, મળે મહાપુણ્યે પ્રાણી;
છોટમ ભેટે સંત, જન્મ હોય છેદવા લવનો,
જનકે કહ્યું જરૂર, કરી નિશ્ચે ગુણ નવમો. ૧૬

નવ ગુણ વાળા નર મળે, કરવું ન પડે કાંય,
જપ તપ તીરથ ત્યાગતત, સઘળું સેવામાંય;
સઘળું સેવા માંય, પતિવ્રતા પત્ની જેવી,
પામે સિદ્ધિ સમસ્ત, એમ જન પ્રભુના સેવી;
છોટમ જે નવ હોય, લાલ તિલક કે માળા,
ભજીએ આણી ભાવ, હોય નર નવ ગુણવાળા. ૧૭

સતસંગે સુધરી ગયા, આગળ પુરુષ અનેક,
સ્વારથ પરમારથ લાહી, વિદ્યા વિનય વિવેક;
વિદ્યા વિનય વિવેક, ભાવલક્ષિત દઢ ધારી,
અંતે પામ્યા મોક્ષ, ભિન્ન પરબ્રહ્મ વિચારી;
છોટમ શ્રેય ન હોય જીવને હોય દુસંગે,
આગળ પુરુષ અનેક ગયા સુધરી સતસંગે. ૧૮

પાણીમાં પથરો રહે, લીંતર ના ભેદાય,
ખળ આવે સતસંગમાં, ખળતા મળ નવ જાય;

ખળતા મળ નવ જાય, રહે એવા ને એવા,
ગંગાકાંઠે જડ, રહે ગંધાતા તેવા,
છોટમ મનનો ભાવ, જાય જાણ્યો વાણીમા,
ભીંતર ના ભેદાય, રહે પથરો પાણીમા ૧૯

મનહર છંદ

ખલજનતાહુ મન જાણવું ગહન વન,
અવિદ્યા અનીતિ ધોર કંટકના ઝાડ છે,
તૃષ્ણા છે વિશાળ નદ જૂઠ ને પ્રપંચ દૂદ,
અદેખાદ્ય છે દુ ખદ પાપરૂપી પલ્લાડ છે,
ચોરી જરી વર વાધ દુષ્ટતા ઉલ્લૂક કાગ,
નિદા આડી નિર્લજ્જતા ઘણા ભીલ ગાદ છે,
છોટમ એવાનો સંગ કરે ધર્મ કર્મ ભંગ,
નરને જુડાવનાર કુસંગતિ ખાડ છે ૧
સર્પ કૂર ખલ કૂર કહેવાય જગત માહી,
ખલ થકી સર્પ કાય ગુણે કરી સારો છે,
જન્મમંત્ર જડી વડે સર્પ કૂર થાયે સાધ્ય,
ખલ નાવે મરે સાધ્ય એવો એ નકારો છે,
સાધવા નિજ સ્વારથ મીઠું મીઠું બોલે મુખ,
વિશ્વાસ એ રાખે તેનો દગો કરનારો છે,
છોટમ એ સાધુ જો રાખે ખલ ઝાઝમાક,
સંગ કરનારને તો ભયતણો ભારો છે ૨

દાહા

સાધુ વેશે રાવણે, ક્યું જનકી હરણ,
કાવનેભિ હતુમતને, છગતાં પામ્યો મરણ ૧
આતુ દેખી ભક્તતુ, જન રાખે નિશ્વાસ,
ખળ ખોટાને સેવતા, નિશ્ચય હોય નિરાશ ૨
ધતિ થીજકિતભારકરે સત્સગનિરૂપણે પંચદશ કિરણ

કિરણ ૧૬ મું-ભક્તરીતિ

કુંડળિયા છંદ

હરિના જન હરિને જુએ, નણે ગુપથી ભિન,
માયાના ગુપ જૂજવા, ઉત્તમ મધ્યમ દીન,

ઉત્તમ મધ્યમ હીન, દેહ તો ધયા વિકારી,
 કરી ગુણકર્મવિભાગ, સૃષ્ટિ સધળી વિસ્તારી;
 છોટમ જળથી દૂધ, હંસ લે અલગ કરીને,
 માયાગુણથી લિન્ન, જુએ હરિના જન હરિને. ૧
 બણે હરિજન જગતને, જગકર્તાનો બાગ,
 તરે તરેના તરતણો, બણે કરી વિભાગ;
 બણે કરી વિભાગ, ડોય કહુ કંટક ઝેરી,
 મીઠા મોળા ડોય, વાસના ડોઇની ઘેરી;
 છોટમ રાગ દ્વેષ, એમ સમગ્ર નવ આણે,
 જગકર્તાનો બાગ, જગતને હરિજન બણે. ૨
 દુનિયા વાડી દેવની, દુર્ગત કરે અનાડ,
 આપે કૃણ આપ્યાવિના, જડથી કાપે ઝાડ;
 જડથી કાપે ઝાડ, રખોપી તેને ઝાલે,
 મારે ઝાઝો માર, કેદ કોઇમાં ઘાલે;
 કહુ છોટમ જો બાગ, બગાડે કોઇ અનાડી,
 પામે દુઃખ અપાર, દેવની દુનિયા વાડી. ૩
 સજ્જન વાડી સાચવે, પ્રીત્યે પાણી પાય,
 કાઢ્યાં ઢેખી કૂલ કૃણ, લેવા ના લલચાય;
 લેવા ના લલચાય, ધણીતું સધળું ધારે,
 રીઝ જગનો રાય, અમિત કૃણ આપે ત્યારે;
 છોટમ સૃષ્ટિમાત્ર, બાણવી સ્થિરચર ઝાડી,
 પાળે આણી પ્રેમ, સાચવે સજ્જન વાડી. ૪
 સુખનો ઘંતા સર્વને, સાધુ કહીએ સાર,
 પરમારથને કારણે, લીધો છે અવતાર;
 લીધો છે અવતાર, કષ્ટ સર્વેનાં કાપે,
 દેઇ સારો ઉપદેશ, પરમ પદમાં લેઇ થાપે;
 છોટમ વેદપુરાણ, સદા તેના જશ ગાતા,
 સાધુ કહીએ સાર, સર્વને સુખનો ઘંતા. ૫
 બૂઠું બોલે જીલથી, તે નર થાય નવિગીત,
 સલ ન્યાયથી બોલવું, એજ સંતની રીત;
 એજ સંતની રીત, કરે નહિ નિંદા ચાડી,

ધરી સતનો વેશ, અસત તો બંડે અતાડી,
કહે છોટમ જગમાહી, જીવ તે પશુને તોને,
તે નર થાય વિગીત, જીમથી જૂઠું બોવે. ૬

છપય છે

જૂઠું છે જડ દેહ, કેમ કરી બોવે વાણી,
કર્તાએ તે માટે, દેન થાપ્યા છે જાણી,
બ્રહ્મ અક્ષરતીત, ત્યાં ધકી અક્ષર આવે,
પ્રાણનાયુની માહી, શક્તિ સયોગ મિલાવે,
પછી નાલીમા વિષ્ણુ મળે, ઘાટ હૃદે બ્રહ્મા ધરે,
જેવો આશય મન તણો, તેવી વાણી ઉમરે. ૧

રુદ્રદેવ છે કંઠ, નાપુ જિહ્વાએ વજ્રગા,
શુભમા અગ્નિદેવ, કંઠે છે અક્ષર અજગા,
સર્વોન્નતા આધ, પ્રાણના દેન કહ્યા છે,
ચંદ્ર સૂર્ય ૭ પાસ, નાડીએ માહી રહ્યા છે,
વળી ગંગા જમુના સગ્ગતી, તે શ્વાસા મધ્યે ધાર છે,
કહે છોટમ સધળા દેનથી, વાણીનો ઉચ્ચાર છે. ૨

દેવોના બગનડે, જીવ બોવે છે વાણી,
કુટ્ટ વચન ઉચ્ચાર, કંઠે તે પામત પ્રાણી,
અસત્ય કે અન્યાય, કંઠે પગનિંદા જનારે,
પરને પીડા થાય, નવન એના ઉચ્ચારે,
પાપ ધણી વાણી વડે, કરતા નગરે તપ છે,
દડ સહે જમડતને, પછી દેહ વૃક્ષનો થાય છે. ૩

વાણીમા છે ઝેર, વેર વાણી ઉપ નવે,
વાણીથી હોય મોક્ષ, વાણી બધનમા નાવે,
વાણીથી હોય લાભ, થાય વાણીથી હાણી,
વાણીથી બૂઝાય, તરે વાણીથી પ્રાણી
તે માટે હરિલકતને, વાણી મર્ન સુવાગી,
જયો રીઝે જગપતિ, એ વાણી ઉચ્ચારવી. ૪

વાણી દેશ દેન, જૂઠી કાષે જ્યારે,
અક્ષર કેરા બીજ, કેમ કરી તે છે ત્યારે,
જપતા મન કરોડ, કૃત્રેનહિ કિચિત તેને,
ધરે સતનો વેશ, જાનિ ના ઉતરે એને,

તે માટે નરદેહમાં, વાણી સારી સાધીએ,
હૈંડ કપટ છળ પરહરી, એક બ્રહ્મ આરાધીએ. ૫
મનહર છંદ

વાણી અને પાણી વિષે નભમાં નથી વિકાર,
વપુને વસુધા સંગે . વિવિધ વિકાર છે;
કાચ ગંગાજળ કાચ કહેવાય કરમનાશ,
કાચ મિષ્ટ મેઘાં કહું કાચ જળ આર છે;
કાચ વાણી કીર હંસ કાકિલા મયૂર જવી,
કાચ ખર હલકની ભાપા ભયંકાર છે;
છોટમ વિચિત્ર ભેદ દીસે વાણી પાણી માંહી,
કાચ છે અસાર અતિ કાચ અતિસાર છે. ૧

છપ્પય છંદ

દષ્ટિએજ પવિત્ર, જોઈ જોઈ જુગતે આલે,
પાણી હાથ પવિત્ર, વસ્ત્રથી જે તે ગાળે;
વાણી તેજ પવિત્ર, સસ્ય સધળે ઉચ્ચારે,
મન તો તેજ પવિત્ર, નિરંતર બ્રહ્મ વિચારે;
એમ બાહ્ય ભિંતર વિષે, રહે પવિત્ર હરિજન સદા,
કહે છોટમ જન ભગવંતના, પાપકર્મ ન કરે કદા. ૧

જ્ઞાન અગ્નિ ધટમાંહી, જ્યોતિ પ્રકટી હાથ જને,
હાથ કર્મના આધ, ભસ્મ કરી જે છે તેને,
સંચિત ને ક્રિયાભણુ જ્ઞાન ઉપજતાં બળશે,
પરાલબ્ધ છે જેહ, ભોગવ્યા પૂઠે ટળશે;
એમ કર્મ હરિજનતાણાં, જ્ઞાન થકી બળી જાય છે,
કહે છોટમ દેહ ગયા પછી, પ્રભુના ભોગો થાય છે. ૨

સસ્ય તિલકનિજ ભાળ, માળઅનુરાગ અસળની,
છપ ખરો નિશ્વાસ, ત્યાગ તે જોષિ બળની;
તત્ત્વજ્ઞાન શિરટોપ, શીલ શૃંગાર સુહાગે,
દીર્ઘ દષ્ટિ કરદંડ, મોહ મદ જ્ઞાન નસાવે;
પરોપકાર પુસ્તક પદે, ઠયા દક્ષતા સાર છે,
કહે છોટમ સાચા સંતનો, બ્રહ્મભોજ નિરધાર છે. ૩

મનહર છંદ

બ્રહ્મવિદ્યા મહાવિદ્યા પવિત્ર ને પાપહારી,

છા. ૧૪

સદાય છે સુખરૂપ ભક્તજન ભોગી છે;
 ભક્તિ વિના હમે દેહ આનંદ ન પામે તેહ,
 સિદ્ધિઓની લાલચમાં લપટ્યા ભોગી છે;
 સિદ્ધિઓ છે માયારૂપ કળે જઈ મોહરૂપ,
 જેની આશીર્વાદ મુએ ભોગી એવા રોગી છે;
 છાટમ શ્રીહરિ સાથે સાચો નથી સ્નેહ જેને,
 ભોગી નામ ધરે પણ સદાય વિભોગી છે. ૧
 પ્રભુનો વિભોગ રોગ જિહાં લગી જીવને છે,
 તહાં લગી તાપ પાપ વિવિધ સંતાપ છે;
 દેહને ગણે છે આપ જપે અન્ય દેવજપ,
 માગે સુખ માયાતણું એવોજ આલાપ છે;
 સત્ય ને અસત્યનો વિવેક તો ન આવે ઉર,
 દૂર દૂર કહે કોય જગતનો બાપ છે;
 છાટમ સાક્ષાત્કાર જાણે ન નિઃસ્વરૂપ,
 તહાંલગી જૂદા જૂદા ધાપે પ્રભુ ધાપ છે. ૨
 ઈતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે ભક્તરીતિનિરૂપણે પાંચા કિરણઃ

કિરણ ૧૭ મું-ભક્તમહિમા

દોહા

મહિમા ભગવદ્ભક્તનો, જાણી દેવ મહેશ;
 મહામંગલસદાયક ધયા, સહિત અમંગલ વેશ. ૧
 જે મુખ હરિશ્રીર્તાન કયા, હરિ હરિ રટણ હમેશ;
 તે શિરની માળા કરી, કહે ધરે ઉમેશ. ૨

ઉપય છંદ

એક સમે શિવરાય, સંગ લેઈ દક્ષકુમારી,
 નંદીવાહન યુક્ત, નિચરતા અવની સારી;
 જાતાં મારગ નાંહી, ગામ એક ઉજ્જડ આવ્યું;
 દેખી તેણે હામ, શંકરે શીશ નમાવ્યું;
 ત્યાંથી આગળ આસતાં, સ્થળ ખીનું આવ્યું સહી,
 પ્રણામ શ્રીધો શંકરે, એ સ્થાનક હોવા રહી. ૧
 સતી કહે શિવરાય, તમે છો અંતરજામી,
 ઉજડ વસ્તી માંહી, નમો છો દાને સ્વામી;

વળતી કહે શિવ વાત, સાંભળી સંશય વામે,
ભક્ત થયો'તો એક, ભલો એ ઉજ્જડ ઠામે;
વળી થાવાનો છે ભલો, આ વસ્તીવાળા ગામમાં,
માટે હું તેને નમ્યો, મહાપવિત્ર એવ ઠામમાં. ૨

સતી કહે મહાદેવ, દેવમાં મોટા કહાવો,
નમો ભક્તને ઠામ, અધિક શો મહિમા આવો;
સંશય મુજને થાય, હરો હાવે વૃષકેતુ,
કેમ અધિક છે ભક્ત, કહી સમજાવો હેતુ;
વળતી શંકર જોડીયા, દેવિ સત્ય તુજને કહું,
ભક્ત તણે વશ હરિ રહે, તે માટે મહિમા બહુ. ૩

અંબરિષ નામે રાય, ભક્ત ભગવતનો કહાવે,
અભયા કેડું વ્રત, ભૂપ તે કરતો ભાવે;
દુર્વાસા મુનિરાય, જઈ તેને દુઃખ દીધું,
ચક્ર સુદર્શન તરત, પ્રભુએ પૂંઠળ ઘીધું;
ત્રાહિ ત્રાહિ પોકારતા તે ચૌદ ભુવન માંહે કર્યા,
અંબરિષ શરણે આવીયા, તો જીવેથી ઉગર્યા. ૪

મહારુદ્ર અવતાર, હતા પોતે દુર્વાસા,
કર્યો ભક્તનો દ્રોહ, તણ જીવ્યાની આશા;
ચક્રતાણા ભયથણી, કાચ પણ ન શક્યું રાખી,
હું છું ભક્તાધીન, વિષ્ણુએ વાણી ભાખી;
માટે મહિમા ભક્તને, દેવથકી પણ છે ઘણો,
તેથી સધળે હું નમું, જ્યાં જન હોય હરિતણો. ૫

પરમભક્ત પ્રહ્લાદ, વળી નારદજી કહીએ,
પરાશર પુંડરીક, વ્યાસ ને અંબરિષ લહીએ;
શુક શૌનક ને ભીષ્મ, વળી રુકમાંગદ બ્રાહ્મણ,
અર્જુન તથા વસિષ્ઠ, વિભીષણ ભક્ત પ્રમાણ;
વળી દ્રુવજી ને ચંદ્રહાસજી, ભક્ત ભલા જગમાં થયા,
અપાર ભવસાગર થકી, તે અનેક જીવ તારી ગયા. ૬

પૂરા પ્રભુના ભક્ત, જન્મ જે કુળમાં ધારે,
સાત ગોત્ર તે તણાં, તરત ભવજળથી તારે;
પિતાતણાં પચવીસ, વીસ માતુલનાં કહીએ,
ફેઈ માશીનાં વીસ, બહેનનાં વીસજ લહીએ;

વળી સસરા ને દુહિતાતણી, પંદર પેઠી ઉદ્ધરે,
જન્મે જન જગદીશના, તે કુળ સધળાં પાવન કરે. ૭

જંગમ તીરથ ભક્ત, જગતને પાવનકારી,
ગંગા નિર્મલ જ્ઞાન, જોગ યમુના મળહારી;
ગિરા બ્રહ્મગુણગાન, તત્ત્વવિચાર ત્રિવેણી,
પ્રેમભક્તિ સુપ્રયાગ, સકલ સદ્ગુણની શ્રેણી;
પંચકોશી નિજ પિઠમાં, વિશ્વેશ્વર વાસો કરે,
કહે છોટમ પદરજ પરસતાં, પાપ તાપ સધળા હરે. ૮

શાંડિલને કહે વ્યાસ, પરાભક્તિ કહી જોવી,
સહજ સમાધિ સદાય, રહે જ્ઞાનીને તેવી,
વૃત્તિ બ્રહ્માકાર, કરી વિચરે તે જ્ઞાની,
નામરૂપ જ્ઞકાર, ભક્ત સધળું લે માની;
તે મુક્તરૂપ સંસારમાં, એવા નરને બાણીએ;
અંથ બાણી બકતા કરે, તે દાંભિક જન પરમાણીએ. ૯

બ્રહ્મવારતા માંહી, કુશળ તો દીસે સારા,
વૃત્તિ વિષયાકાર, રહે તે નીચ નકારા;
સેવા કરવા સોય, સુદરી આવે સારી,
એક બ્રહ્મ કહી મૂઢ, રમે તે સંગે જોરી;
એ અજ્ઞાની બાણુવા, કેવળ કળિતું રૂપ છે,
વિષયવાસના જે તજે, જ્ઞાની એજ અનૂપ છે. ૧૦

આદિત્યમાં અંધકાર, કાંઈ કાળે હોય જ્યારે,
જ્ઞાનીકેરૂં ચિત્ત, વિષયમાં ભટકે ત્યારે,
પાવક પાણી માંહી, કાંઈ રીત્યે જે સળગે,
તો જ્ઞાનીતું ચિત્ત, જઈ વિષયોમાં વળગે;
બ્રહ્માકાર વૃત્તિ થઈ, તો વિષયવાસના ના રહે,
વ્યાસ કહે શાંડિલ સુણો, જ્ઞાનવંત તેને કહે. ૧૧

દોહડા

શાંડિલ કહે જ્ઞાની જીઓ, સાક્ષી કહે છે આપ;
કિચિત ઈચ્છા ઉપજે, તો હોય સધળાં પાપ. ૧

બને નહિ ઈચ્છાવિના, દેહ ઇન્દ્રિયનાં કર્મ;
એ રથલ આશય અટપટો, કાંઈક સમજે મર્મ. ૨

મન તુરંગ ને દેહ રથ, આત્મા હાંકણહાર;

જો તુરગ વશ ના રહે, પડે કૂપ નિરધાર	૩
હરિમારગમા હાકવો, એ મન મત્ત તુરગ,	
ભય માને ભગવતનો, કોય ન કરે કુસંગ	૪
મહાધોત કળિકાળમા, ઉત્તમ ભક્તિ આજ,	
રહે હંસને આશરે, તેનું સરશે કાજ	૫
અહ બ્રહ્મ મુખથી કહે, મન વિષયોમા ધાય,	
હરિહરની નિદા કરી, મૂઢ નરકમા જાય	૬
દાનવ તે વળી દેવને, વૈર અનાદિ બેહ,	
તે લેનાને દાનવો, વારે નરનો દેહ	૭
યુવન મેચ્છ ચાકાળને, આહીર બિહુ કિરાત	
તેમા દાનવ અનતરે, જે હોય નીચી જાત	૮
તે કહે અમને મોષ્ટયા, કતારે આ કાર	
જ્ઞાન અમારૂં સાબજે, તે પામે ભનપાર	૯
પાપ હોય પ્રાણીતણા, સન અમારે શીશ	
તન મન વન અપ પુકરે, તે દેખે જગદીશ	૧૦
જૂઠી ગૂંપો હાકતા, કડે ન મનમા સોય	
જીવ અ તણ્યા ધર્મના, તે તેને વશ હોય	૧૧
પૂજે પગમેશ્વર કહી, જપે જીવનું નામ,	
સંજગનની નિદા કરી, નરકે જાય તમામ	૧૨
જેમ અધારી રાતમા, દોષ ઉલૂકતું જોર	
તેમ વેદવિવા જતા, પ્રકટ્યા પથી ચોર	૧૩
ભક્તિ ભાસ્કર નયનું, નનણુ જીવને યાય,	
અધાર પામ્ય કનુ, સહેજે અળગુ જાય	૧૪

ઈતિ શ્રીભક્તિભાસ્કર ભ તમહિમાવર્ણને સપ્તદશ કિરણ

કિરણ ૧૮ મુ - વિષ્ણુચરણોદક-મહિમા ગીતિ છંદ

અક્ષણ મૃત્યુહરણુ, વ્યાપિમાનને વિનાશ કરનાર,	
ચરણોદક ભગવતનુ, સ્નેહ ધરીને શિર ઉપર ધાર	૧
હરિચરણોદક જેને, સબ મગે જે ગીર ઉપર ધરના	
અર્પિ તીર્થના તેને, કલ મનોરવ પડે નહિ કંવા	૨
જોજો સ્કંધુરાણે, રૂદ્રદેવનુ વાપક જે એવુ,	

નિજાસુજન જાણે, ચરણોદકનું ઉત્તમ ફળ તેવું. ૩
છપથ છંદ

ગંગા તથા પ્રયાગ વળી જે પુષ્કર કહે છે,
ધણ દિવસ જે ન્હાય પછી ફળ સારું છે;
હરિચરણોદક પાન કરે જે એકજ વારે,
ટાળે પાપ અપાર તરત ભવસાગર તારે;
એવો મહિમા છે ઘણો નૃસિંહપુરાણવિષે કહ્યો,
કહે છોટમ આ જગતમાં શ્રીમહાદેવે તે લહ્યો. ૧

તુલસીમિશ્રિત તોય વિષ્ણુચરણામૃત કેરું,
લેતાં ત્રણે કાળ પાપ તે હરે ઘણેરું;
કહે છે ગરુડપુરાણ અધિક છે મહિમા એનો,
હોય હરિના હંસ તોલ કરી જાણે તેનો;
મહા મોટાં તીર્થોથકી પાપ તાપ હરનાર છે,
કહે છોટમ આ જગતમાં સારથકી બહુ સાર છે. ૨

ચરણામૃતનું પાન કરે તે સહુથી ડાહ્યો,
ચરણામૃતનું પાન કરે તે તીરથ ન્હાયો;
સર્વજ્ઞની માંહી થયો તે દીક્ષિત કહીએ,
પ્રાયશ્ચિત્ત અનેક કર્યાં પણ તેણે લહીએ;
એવું પદ્મપુરાણમાં વ્યાસમુનિ કહે છે કથી,
હરિચરણોદક જે પીયે તે પુનર્જન્મ ધરતો નથી. ૩

દોહા

ગંગા ને ગોદાવરી, આદિ તીરથ જહ;
વિષ્ણુચરણોદક તણી, તુલ્ય ન આવે તેહ. ૧
કોટિક હત્યા હોય તે, સઘળી દૂર પજાય;
પણ બિંદુ હેઠું પડે, તો મહાપાપી થાય. ૨

ઈતિ શ્રીભગ્વતભાસ્કરે વિષ્ણુચરણોદકમહિમાવર્ણને અષ્ટાદશ કિરણઃ

કિરણ ૧૯ મું-પ્રસાદમહિમા

ગીતિ છંદ

કરી નિવેદન હરિને, તુલસીમિશ્રિત પ્રસાદ જે લે છે;
યજ્ઞતણું ફળ પામે, સ્કંદપુરાણે એ મહિમા કહે છે. ૧
પ્રસાદ પ્રણવો પ્રીતે, તુલસીમિશ્રિત જન લે છે જ્યારે;

શત ચાંદ્રાયણ કેરું, તે નર નિત્યે ફળ પામે ત્યારે. ૨
ગૌતમમુનિએમ કહે છે, સાંભળ અંબરિષ હરિપ્રસાદ જે છે;
અશન તેહનું કરતાં, અશ્વમેધનું ફળ નિશ્ચયે દે છે. ૩

દોહા

પ્રસાદ શાલિગ્રામનો, ચાર વર્ણમાં કાચ;
લેતાં પાવન થાય છે, પ્રભુપદ પામે સોચ. ૧
ચહણ કરે લક્ષ્મીવડે, જે નર વિષ્ણુપ્રસાદ;
પાપરહિત હોય પ્રાણિયો, એમ કહે ઉરગાદ. ૨

ધૃતિ શ્રીલક્ષ્મીભાસ્કરે પ્રસાદમહિમાવર્ણને એકોત્તરવિંશ કિરણ:

કિરણ ૨૦ મું-તિલકમહિમા

દોહા

લલાટ મધ્યે ધારવું, ઈર્વપુંડ્ર છે જેહ;
પાપ હરે છે જીવનાં, પવિત્ર થાયે દેહ. ૧
શ્રુતિ સ્મૃતિ પુરાણમાં, તિલક કહ્યું છે જેહ;
છે બાનુ ઈશ્વર તણું, એમાં નહિ સંદેહ. ૨
ધારે બાનુ ધણીતાણુ, જેમ સોહાગણુ નાર;
કંઠી ચૂડા ચાંદલો, વળી હેમના હાર. ૩
એમ હરિનાં ભક્તને, હરિનું બાનું જેહ;
માળા તિલક ધારવાં, ત્યાગ ન કરવાં તેહ. ૪
શિવ વિષ્ણુકેરુ હૃદય, વિષ્ણુ હૃદય શિવરાય;
માટે શિવવિષ્ણુ વિષે, ભેદબુદ્ધિ ના થાય. ૫
આડું કે સીધું કરે, જેને જે રચિ હોય;
બાનુ છે ઈશ્વર તણું, વાદ ન કરવો કાચ. ૬
પવિત્ર સ્થળની મૃત્તિકા, ભસ્મ હોમની જેહ;
ચંદન વિષ્ણુ અંગનું, તિલક ધારવું તેહ. ૭

ઈંદ્રવજ્ર છંદ

પુંડ્ર કહે તુલસી તણી જે મૃદ પુંડ્ર છે તીરથ માવની માટી,
પર્વત અથ નદી ઉદયિ તટ ગોપીનું ચંદન મેળવું વાટી;
રામતણી રજ કે વિભૂતિ વળી તે ગુટિકા કરી રાખવી ધાટી,
પુંડ્રને દેખી હરે જમકિંકર ભૂત પિશાચ બળી મરે કાટી. ૧

મનહર છંદ

કસ્ટૂરી કેસર અને કંકુતું તિલક થાય,
 હરિદ્રા સુખડ ખાખ ખડી તણું થાય છે;
 વિષ્ણુની પૂજમાં શેષ રહેલું ચંદન હોય,
 ધારીએ લલાટે સ્મૃતિ પુરાણમાં ગાય છે;
 કમલ ને પોરણીનો ડોડો દીપ વેલુપત્ર,
 શંખ ચક્ર મચ્છ કૂર્મ આકૃતિ ધરાય છે;
 નાસા થકી કેશ લગી ધારવું તિલક ભાળ,
 તેના તન તણાં પાપ વેગળાં પળાય છે. ૧
 ઊર્ધ્વપુંડ્ર ધાર્યો વિના કરે કાચ કર્મ શુભ,
 જપ તપ આદિ ક્રિયા નિષ્ફળ તે થાય છે;
 ઊર્ધ્વપુંડ્ર કે ત્રિપુંડ્ર ધારે કાચ ચીર્યા વિના,
 શ્વાનલતિકા સમાન સ્મૃતિમાંહી ગાય છે;
 માટે મધ્યે ચીરી કરી ચિહ્ન જો ન કરે કાંચ,
 તિલક તે હરિતાલું મંદિર ગણાય છે;
 છોટમ એ તિલકમાં વાસ કરે પંચ દેવ,
 દરશન કરે તેનાં પાપ દૂર જાય છે. ૨
 વેદમાર્ગ થકી જન પતિત થયેલ હોય,
 તેને અંગે શંખ ચક્ર ચિહ્ન નિત્યે ધારવાં;
 વૈદિક જનોને વળી તપ્તમુદ્રા લેવી નહિ,
 પતિતને કામ દેવા કહેલાં વિચારવાં;
 શંખઋષિકેશ વાજ્ય કહ્યાં શૂદ્રજાતિકાજ,
 વેદમાર્ગવાળાએ એ વચન વિહારવાં;
 છોટમ સાવિત્રી તણે સંસ્કાર ન હોય જને,
 તેને શંખ ચક્રાદિક ચિહ્ન અંગે ધારવાં. ૩

હોહા

ત્રિપુંડ્ર કરવું ભસ્મતું, ત્રિકાળ સંધ્યા માંહી;
 અથવા શિવપૂજન સમે, ધારણ કરવું ત્યાંહી. ૧
 દેવ પિતૃનાં કર્મ તે, ઊર્ધ્વપુંડ્રથી થાય;
 ઊર્ધ્વપુંડ્રવિણ જ કરે, તે સદુ નિષ્ફળ જાય. ૨

ઈતિ શ્રીભક્તિસાસ્કરે તિલકમહિમાયાં વિંશતિતમ કિરણ:

કિરણ ૨૧ મું-માલાધારણ

દોહા

- તુલસીમાળા કંઠમાં, ધરે નિરંતર જોહ;
તીરથ સરખો જાણવો, તે પ્રાણીનો દેહ. ૧
- તુલસીમાળા કંઠમાં, ધરી કરે જે સ્નાન;
સદાય તેને થાય છે, ગંગાસ્નાન સમાન. ૨
- તુલસી ધારી કંઠમાં, સ્નાન કરે જન કોય;
ગંગાજળ જીવું બને, તેને સધળું તોય. ૩
- સ્નાનસમે જે માનવી, તુલસી રાખે પાસ;
તેના જળમાં થાય છે, તીર્થમાત્રનો વાસ. ૪
- તુલસી ને રુદ્રાક્ષનું, છે ક્ષણ તીર્થ સમાન;
માટે ધારી કંઠમાં, કરવું સરમાં સ્નાન. ૫
- તુલસીમિશ્રિત સ્નાનજળ, ચરણ તળે ચંપાય;
તે માટે જન હરિતાણા, સર-સરિતામાં ન્હાય. ૬
- તુલસી ધારે કંઠમાં, હોય વિષ્ણુ સમ દેહ;
છે વારાહ પુરાણમાં, ગરુડપુરાણે તેહ. ૭

મનહર છંદ

- તુલસીની માળા થાય થાય છે રુદ્રાક્ષતણી,
કમળના બીજતણી માળા રૂડી થાય છે;
આમળાંની બને માળા સ્ફટિક પ્રવાસ તણી,
એવી એવી માળા પદ્મપુરાણમાં ગાય છે;
જપને અર્થે છે અન્ય તુલસીથી મળે મોક્ષ,
રુદ્રાક્ષધારણ થકી પાપ દૂર થાય છે;
છોટમ અનન્યલક્ષિ ઉપજે છે ઉર જને,
તેને તો અહરનિશ માળાજ સદાય છે. ૧
- તુલસી રુદ્રાક્ષ ધારી કરે કોય ચોરી જરી,
પરનિંદા જૂઠ ચાડી કરે અનાચારને;
તેને અંગે થાય રોગ ભોગવે અશુચિ ભોગ,
અંતકાળે જમદૂત મારે બહુ મારને;
દેડે હણી દે છે ડામ સાણશીથી ચુટે આમ,
ધણાં ધણાં દુ.ખ પછી દે છે તે ગમારને;
વેદ વિપ્ર વિષ્ણુ તણી નિંદા કરનાર જન,

અંતકાળે પામે પરુ અંધ અવતારને. ૨
સોરઠા

મંત્ર વિના જન કોય, બે ધારે રદ્રાક્ષને;
પડે પાપમાં સોય, ઉમિયાને શંકર કહે. ૧
ગોપીચંદન લાળ, દ્વાદશ અક્ષર જે જપે;
ધારે તુલસી માલ, તે વાસી વૈકુંઠના. ૨
ઈતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે માલાધારણે એકવિંશતિતમ કિંચુ:

કિરણ ૨૨ મું-ઈશ્વરભક્તિ વગેરે
દેાહા

લક્ષ્મી અને સરસ્વતી, જેની શક્તિ હોય;
ભક્તિ કરી તે દેવની, સુખ પામે સહુ કોય. ૧
લક્ષ્મી અને સરસ્વતી, પ્રભુશક્તિ કહેવાય;
એજ ઉભય આ સૃષ્ટિનું, xઉપાદાન લહેવાય. ૨
ચતુર્વિંશતિ તત્ત્વમય, મૂળપ્રકૃતિ જેહ;
પરમાહુરૂપે રહી, લક્ષ્મીશક્તિ એહ. ૩
મૂળશબ્દ ઝંકાર છે, પ્રણવ નામનો તેજ;
ગગન સંગ માંહે રહે, સરસ્વતી છે એજ. ૪
જેહ શક્તિમાંથી રચ્યો, નામનામિવિસ્તાર;
એજ સૃષ્ટિ સૃષ્ટાતણી, એનો કહું પ્રકાર. ૫
ચોવીસ તત્ત્વતણું રચ્યાં, સ્થૂલ સૂક્ષ્મ બહુ રૂપ;
દ્વાદશ પદાર્થ તે, લક્ષ્મીતણું સ્વરૂપ. ૬
આઘશક્તિ ઝંકારના, સૃજ્યા અક્ષરો સાર;
નામ કર્યાં અક્ષર તણાં, દેવે કરી વિચાર. ૭
દ્વાદશ પદાર્થ જે, લક્ષ્મીનો વિસ્તાર;
નામ પાડીયાં તેહનાં, કરવાને વ્યવહાર. ૮
નામ રૂપ એ ઉભય મળી, સૃષ્ટિ શ્રુતિઓ ગાય;
મટે નામ ને રૂપ જે, તેજ પ્રલય કહેવાય. ૯
નામ સરસ્વતી જાણીએ, રૂપ લક્ષ્મીનું રૂપ;
નામરૂપ કર્તા કહ્યો, તે સર્વિચ્છુપ્તરૂપ. ૧૦
નામરૂપ આ બાગનો, માળી છે મહાદેવ;

એજ અખંડિત છે સદા, તેની કરીએ સેવ. ૧૧

હપય હંદ

લક્ષ્મીમાંથી સૃષ્ટિ રચી છે શ્રીકર્તારે,
પછી કાયદો વેદ રચ્યો એને અનુસારે;
સરસ્વતી કહેવાય પ્રણવરૂપે જે વાણી,
શબ્દબ્રહ્મ છે તેજ કહે વેતા જન જાણી;
સહુ વેદ રચ્યા છે પ્રણવથી અક્ષર કરીને તેહના,
ખહુ નામ કરી અક્ષર તણાં વાક્ય રચ્યાં પછી એહનાં. ૧
સૂક્ષ્મ વેદ છે પ્રણવ તે તણો મહિમા ભારી,
કરે ઉપાસન વિપ્ર અન્ય નહિ કોઈ અધિકારી;
વેદમંત્રની આઘ પ્રણવ માટે ઉચ્ચારે,
તોજ પાઠકળ થાય એમ નદી મન ધારે;
છે પ્રણવ નામ પરબ્રહ્મનું યોગ્યશાસ્ત્ર માંહે કહે,
ખહુ યોગી એજ ઉપાસતાં સિદ્ધિવાન સુખીઆ રહે. ૨

દાહા

માણસની સૃષ્ટિ કરી, ઈશે કર્યો વિચાર;
હવે કહું હું કાયદો, માણસનો નિર્ધાર. ૧
પ્રેરી પ્રભુએ સરસ્વતી, બ્રહ્મદેવ મનમાંહ;
અંતરમાં આપે રહી, અક્ષર ઘડીઆ ત્યાંહ. ૨
નામ કર્યો અક્ષર તણાં, નામી દેખી સાર;
વળતી વાક્ય ઘડી કરી, કર્યો વેદ ઉચ્ચાર. ૩
ઋચા ઉચ્ચારી ઈશ્વરે, પૂર્વવદનથી સાર;
દેવોની સ્તુતિઓ તણા, જેમાં વિમળ વિચાર. ૪
દક્ષિણ મુખથી યજુપનો, ઈશે કર્યો પ્રસાર;
યજુક્રિયા કરવાતણો, જેમાં કહ્યો પ્રકાર. ૫
પશ્ચિમ મુખથી ઈશ્વરે, ગાઈ બતાવ્યાં સામ;
ગાતાં ગુણ દેવો તણા, મનના પૂરે કામ. ૬
અથર્વ ઉત્તરવદનથી, ઉપજવીઆં અનેક;
સુખ સધળાં જેથી મળે, રહે મનુષ્યનો ટેક. ૭
બ્રહ્મદેવ દ્વંદ્વે રહી, એમ ઉચ્ચાર્યા વેદ;
સર્વે પુરુષારથતણા, જેમાં ઝાઝા ભેદ. ૮
બ્રહ્મદેવના પુત્ર જે, થયા સમ્રાટપિ જેહ;

બ્રહ્માએ ભાવે કરી, ભણાવીઆ છે તેહ. ૯
 ભૃગુએ વેદ ભણાવીઆ, રચનાદિકને સાર;
 દક્ષાદિકમાં રચનથી, પ્રસર્યો વેદપ્રસાર. ૧૦
 બ્રહ્મદેવનો વંશ જે, બ્રાહ્મણ જેતું નામ;
 આઘ વર્ણ એ એક છે, તેણે બ્રહ્મા તમામ. ૧૧
 ચાર વેદ આદિક ગણે, વિધાનનો અસાડ;
 સૂક્ષ્મવેદ નિજ બીજથી, પ્રકટયું વિદ્યા ઝાડ. ૧૨
 ચાર વેદ પહેલા થયા, પછી થયાં બટ અંગ;
 ઉપઅંગો વળતી થયાં, ચૌદ વિદ્યા એ ઢંગ. ૧૩
 ચાર વેદની માંહીથી, થયા ચાર ઉપવેદ;
 અદાર વિદ્યા એ તણા, કહું વિસ્તારી ભેદ. ૧૪
 પહેલી વિદ્યા વેદ છે, ઋચા યજુપને સામ;
 અથર્વને ઉત્પન્ન કર્યો, એ ઈશ્વરનું કામ. ૧૫
 અંગ કહું બટ એહનાં, જથી ઉપજે જ્ઞાન;
 જમાં ચારે વેદનું, કર્યું મુગમ વ્યાખ્યાન. ૧૬
 શિક્ષા પહેલું અંગ છે, એમાં અક્ષરજ્ઞાન;
 સ્વર વ્યંજન ઉચ્ચારની, રીતિનું વ્યાખ્યાન. ૧૭
 સહુ શિક્ષામાં મુખ્ય છે, પાણિનિ શિક્ષા એહ;
 ચાર વેદના વિપ્ર સહુ, મુખે ભણે છે તેહ. ૧૮
 વળી બીજુ છે વેદનું, કદપસૂત્ર એ અંગ;
 કર્મકાંડના પ્રયોગનો, એમાં કહ્યો પ્રસંગ. ૧૯

ઓપાર્શ્વ ત્રિતાલ

આશ્વલાયન કદપસૂત્રે કરી, હોત્રપ્રયોગ વિધિ વિસ્તારી;
 આર્ધ્યર્ચવ પ્રયોગની વાત, આપસ્તબે કરી વિખ્યાત. ૧
 ઔદ્ગાત્ર પ્રયોગ છે જહ, લાટ્યાયને કહ્યો છે તેહ;
 કર્મવિધિ જે વેદે કહી, કદપસૂત્રોમાં કહી છે સહી. ૨
 બીજું અંગ વેદનું જોય, વ્યાકરણ કહીએ સોય;
 રાખ્દ વેદ ને શાસ્ત્રો તણા, તેહ સાધી દેખાડ્યા ધણા. ૩
 પાણિનિયે શિવની અહી સહાય, પહેલા રચિયા આઠ અધ્યાય;
 કાસ્યાયને તો વાર્તિક કર્યું, ભાષ્ય પતંગલિએ ઉચ્ચર્યું. ૪
 ત્રિમુનિવ્યાકરણ તે કહેવાય, અંગ વેદનું એહ ગણાય;
 ચોથું વેદનું અંગ નિરુક્ત, વર્ણ જે રાખ્દારથ યુક્ત. ૫

તેર અધ્યાય તેહના જેહ, યાસ્કમુનિએ કીધા તેહ; ૬
 તાત્પર્ય અર્થ વેદનો હોય, એ ભણનારો જાણે સોય.
 નિધંટકારા પંચ અધ્યાય, એજ મુનિ કરતા કહેવાય; ૭
 અમર હલાયુધ આદિક બહુ, નિધંટના પેટામાં સહુ.
 છંદશાસ્ત્ર કહેવાયે જેહ, અંગ પાંચમું કહીએ તેહ; ૮
 તેહતણા છે અધ્યાય આઠ, પિંગલ મુનિએ બાંધ્યો ઠાઠ.
 કહ્યા છંદ સહુ વેદો તણા, પછી કાવ્ય કરવાના ઘણા; ૯
 વૃત્તરલાકર આદિક જેહ, અંથ છંદના કહીએ તેહ.
 એથી કવિતા સર્વ રચાય, એટલા માટે કર્યો ઉપાય; ૧૦
 છઠું અંગ જ્યોતિષ વ્યાખ્યાન, જથી હોય કાળનું જ્ઞાન.
 ખગોળ અહ તારાની ગતિ, તે જાણે સહુ જ્યોતિષ વતી; ૧૧
 તિથિ વાર પર્વનો સમે, જ્યોતિષ વિના ન જાણે ક્યમે.
 ભાસ્કર ગર્ગાદિક ઋષિ જેહ, જ્યોતિષ કરા કર્તા તેહ; ૧૨
 જ્યોતિષથી જો સમય જણાય, તેથી ક્રિયા વેદની થાય.
 ચાર ઉપાંગ વેદનાં જેહ, વિસ્તારી સંભળાવું તેહ; ૧૩
 પ્રથમ ઉપાંગ મીમાંસા કહું, ધર્મ બ્રહ્મનો ભેદજ લહું.
 ધર્મ મીમાંસા અધ્યાય બાર, જૈમિનિ મુનિ તેના કરનાર; ૧૪
 ધર્મકાંડ નિરૂપણ જેહ, કર્મમીમાંસા કહીએ તેહ.
 દેવકાંડ બીજો કહેવાય, તેથી દેવઉપાસન થાય; ૧૫
 બ્રહ્મમીમાંસા અધ્યાય ચાર, વ્યાસમુનિ તેના કરનાર.
 વિશ્વતણો કર્તા જ એક, તે ઈશ્વરનો કહ્યો વિવેક; ૧૬
 તેનું નામ ધર્મું વેદાંત, તે સમજે તે થાયે શાંત.
 લક્ષ્મિમીમાંસા તેવી ખરી, તે શાંડિલ મુનિએ ઉચ્ચરી; ૧૭
 ધર્મવડે પાતક ધોવાય, વેદાંતે ઈશ્વર ઓળખાય.
 લક્ષ્મિ કરતાં મુક્તિ થાય, તણ મીમાંસા કહે ઉપાય; ૧૮
 બીજું ઉપાંગ વેદનું ન્યાય, એથી જ્ઞાન ઈશ્વરનું થાય.
 પંચ અધ્યાય ગૌતમે કર્યા, તર્ક કરી ખોટા મત હર્યા; ૧૯
 સોળ પદાર્થ કીધા સિદ્ધ, અનુમાને પ્રભુ કર્યો પ્રસિદ્ધ.
 વળી વૈશેષિક બીજું જેહ, આને મળતું જાણો તેહ; ૨૦
 દશ અધ્યાય કણાદે કરી, સાત પદાર્થ યાખ્યા ઠરી.
 સોળ પદાર્થનો નિરધાર, કહ્યો સાતમાં સઘળો સાર; ૨૧
 જુએ વિચાર કરી જન જેહ, તરવસાની થાયે તેહ.

કલ્પિત મત બીજા જોડલા, ન્યાયે ખંડ્યા છે તેટલા;
 એ વિધા છે આન્વિક્ષિકી, મુક્તિપંથ દેખાડે નકી. ૨
 ન્યાય વૈશેષીકનું મત એક, હોય પદાર્થ જ્ઞાન વિવેક;
 ધર્મશાસ્ત્ર બીજું ઉપાંગ, સહુ સ્મૃતિઓમાં ધર્મપ્રસંગ. ૨
 ગાઈ શ્રુતિઓનું સ્મરણ કર્યું, સ્મૃતિ નામ માટે છે ધર્યું;
 જે જે આચારજ જે સમે, નામ કહું સાંભળજે તમે. ૨
 તેને નામે રચીઆ અંથ, ચલાવ્યો વેદધર્મનો પંથ;
 વિષયુ વસિષ્ઠ મનુ ને દક્ષ, યાજ્ઞવલ્કય અંગિરા પ્રતક્ષ. ૨
 યમ સંવર્ત શતાતપ સાર, વ્યાસ ઊશતા યયા ઉદાર;
 પરાશર ગૌતમ હારીત, આપસ્તંબ ને શંખ લિખિત. ૨
 કાત્યાયન દેવલ બૃહસ્પતિ, નારદ પૈઠિનસ મહામતિ;
 એ ઋષિઓની સ્મૃતિઓ જોઈ, આજ પ્રસિદ્ધ સર્વ છે તેહ. ૨
 રામાયણ ભારત કહેવાય, તે પણ સ્મૃતિઓ માંહી ગણાય;
 શાસ્ત્ર સાંખ્યને પાતાંજલિ, ધર્મશાસ્ત્રમાં ગણવાં વળી. ૨
 કપિલમુનિ પ્રભુનો અવતાર, સાંખ્યશાસ્ત્રનો કહ્યો વિચાર;
 ખટ અધ્યાયની રચના કરી, તત્ત્વવિચાર વિધિ વિસ્તરી. ૨

હોહા

સાંખ્યશાસ્ત્રથી થાય છે, પુરુષ પ્રકૃતિજ્ઞાન;
 ચોવીસતત્ત્વ પ્રકૃતિ જડ, ચૈતનપુરુષ નિદાન. ૧
 પતાંજલિ મુનિએ કર્યું, શાસ્ત્ર પાતાંજલ જેહ;
 જમાં સાધન જોગનાં, અંગ આડ છે એહ. ૨
 પ્રકૃતિ મળે જઈ પુરુષમાં, હોયે શુદ્ધ સમાધિ;
 મોક્ષ પરમ પદમાં મળે, તનની ટળે ઉપાધિ. ૩
 માથુપત ને રોવનાં, વૈષ્ણવ આગમ જેહ;
 મળતાં વૈદિક માર્ગને, ધર્મશાસ્ત્રમાં તેહ. ૪
 બ્રહ્મ થયેલા પુરુષકૃત, વામ કોલના અંથ;
 વેદબ્રાહ્મ એ જાણવા, સધળા કલ્પિત પંથ. ૫
 વેદબ્રાહ્મ વળી જાણવા, નાસ્તિકના જે પંથ;
 મૂઠ જીવ ભરમાવવા, જેણે બાંધ્યા અંથ. ૬
 ઉપાંગ ચોથું વેદનું, ભાષે સર્વ પુરાણ;
 ઉપપુરાણ બીજાં વળી, મુનિએ કર્યાં વખાણ. ૭

કુંડલિયા ઠંદ

છેલુ શ્રીમહાગવત, પહેલું પદ્મપુરાણ,
અક્ષ, વિષ્ણુ, વાયુ, કૃત્ત, ભવિષ્યોત્તર પરમાણુ,
ભવિષ્યોત્તર પરમાણુ, અગ્નિ, માર્કંડ, વ્યાસ,
નારદ, વિંગ, વરાહ, રુદ્ર, વામન, પરમાણુ,
મત્સ્ય, ગરુડ, અક્ષાડ, અક્ષવૈવર્તક સેલુ,
પહેલું પદ્મપુરાણ, ભાગવત શ્રીમત્ છેલું. ૧

દોહા

ચાર વેદની માહીથી, થયા ચાર ઉપવેદ,
સંશયે તેના હવે, ભવા ભાષીએ ભેદ ૧
ઉપવેદ ઋગ્વેદનો, આયુર્વેદ એ નામ,
વેદકની વિદ્યાથકી, સરે સર્વનું ધમ. ૨
અક્ષા ને ધનંતરી, અગ્નિ અધિનીકુમાર,
ભારદ્વાજ પ્રજાપતિ, એ ઋષિએ રચનાર. ૩
ચરકઅથ ચરકે રચ્યો, સુશ્રુતે સુશ્રુત,
વાઝ્ઘટે વાઝ્ઘટ રચ્યો, એ વિદ્યા અદ્ભુત. ૪
ધનુર્વેદ કેરો થયો, ધનુર્વેદ ઉપવેદ,
સુદક્ષણ જેમા કહી, વ્યૂહતણા બહુ ભેદ. ૫
નિશ્કામિને એ રચ્યો, વવના નિજનું તૂર,
પ્રજા સર્વને પાળવા, શીખે કનિય ચાર. ૬
ગાધર્વ નામે વેદ છે, સામતણે ઉપવેદ,
ગીત નૃત્ય વાદિતના, રાગ રાગિણી ભેદ. ૭
વામદેવ ને તુંબુર, નારદ આદિક સાગ,
હાહા છૂછૂ ગાધર્વે, કીધો છે નિસ્તાગ. ૮
અથર્વવેદમાંથી થયો, વળી એક ઉપવેદ,
ધન રળના ધધા ધણા, શિરપગાસના ભેદ. ૯
સોની લવાર સુતારના, શિરપકારના કામ,
એ વિદ્યા સહુ અર્થની, અર્થશાસ્ત્ર છે નામ. ૧૦
વિદ્યકર્માએ ખાવીએ, સહુ શિરપનો અથ,
કરીગરે વવારીએ, એ વિદ્યાનો પંથ. ૧૧

ચોપાદ પ્રતાપ

કાએ બાધ્યાં નીતિરાજ, કાએ ખેતીનારી માત,

- કાચે કળા ચોસઠ વિસ્તાર, કાચે પાકના કર્યા પ્રકાર. ૧
 ગજ ઘોડા આદિક પશુ જહ, કાચે વિદ્યા ખાંધી તેહ;
 એવા હુનર થયા હુનર, તોલ માપ આદિક વિસ્તાર. ૨
 અદાર વિદ્યા એવી જહ, આર્યજનો સહુ ભણતા તેહ;
 રાજ પ્રજ શીખતા સહુ, એથી બુદ્ધિ વધતી બહુ. ૩

દોહા

- વિદ્યા એજ અદારતું, કલ્પદિકા એક નામ;
 ભાવે તે આર્યો ભણે, પૂરે મનના કામ. ૧
 એક વર્ણમાંથી પડ્યા, પૂર્વે વર્ણો ચાર;
 ભારતમાં જે ભાખ્યા, વર્ણુ તેહ વિચાર. ૨
 બ્રહ્મકર્મ છોડી કરી, કરવા લાગ્યા રાજ;
 તે બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય થયા, કરે રાજતું કાજ. ૩
 પશુપાલન કૃષિકર્મને, કરે વણજને જહ;
 બન્યા વૈશ્ય તે ક્ષત્રિયો, કહ્યું ભારતે તેહ. ૪
 શૂદ્ર થયા છે તે જનો, કયું દાસતું કામ;
 એજ પ્રકારે ભારતે, ચાર વર્ણુ વ્યાખ્યાન. ૫
 વેદવાણી પરમેશની, તે સંસ્કૃત છે સાર;
 એ ભાષા છે આર્યની, જેમાં ગ્રંથ અપાર. ૬
 ભરતખંડમાં આવ્યા, ઉત્તરથી સહુ આર્ય;
 ચાર વર્ણુના લોક તે, સાથે લઈ આચાર્ય. ૭
 મ્લેચ્છ આર્ય સંસર્ગથી, ભાષામાંહી વિકાર;
 થશે એમ જાણી રચ્યાં, વ્યાકરણો નિર્ધાર. ૮
 સંસ્કૃતના અપભ્રંશને, પ્રાકૃત શબ્દ ગણાય;
 નીચ જાતિના લોકમાં, ભાષા એજ ભણાય. ૯

ચોપાઈ ત્રિતાલ

- ભરતખંડમાં આવ્યા જહ, પૂરે વેદ ન લાગ્યા તેહ;
 પ્રમાણનાક્યોતણો ખપ પડે, તે તો ક્યાંથી શોધ્યાં જડે. ૧
 મન્વાદિક મન કરી વિચાર, સ્મરણ કરી સ્મૃતિ કીધી સાર;
 શ્રુતિસ્મૃતિ બે થયાં પ્રમાણ, આર્યો તેહને માને જાણ. ૨
 તેમાંથી જે નાસ્તિક થયા, શ્રુતિ સ્મૃતિથી અજગા રહ્યા;
 દાઈ કદિપત મત લેળી કરી, શ્રુતિ સ્મૃતિ માને છે ખરી. ૩
 વેદાદિક બહુ ગ્રંથો માંઘ, કર્યા ઉમેરણ ઝાઝાં ત્યાં;

અભિપ્રાય જે મનમાં હોય, તેવો અર્થ કરે છે સોય. ૪
મનગમતા બહુ અંથો કરી, આચારજ થઈ બેઠા ઠરી;
અનેક ભેદ પડ્યા છે એમ, ખરો પંથ ખોવાયો તેમ. ૫
જિજ્ઞાસુજનને મન હોય, ખરા પંથનો લાલ ન હોય;
મોક્ષમાર્ગ રૂંધાયો જ્યાં, દશાંતે દેખાડું ત્યાં. ૬
છંપ્યા

નિર્મળ જળે ભરેલ, સરોવર વનમાં રાજ,
તૃષા વનચર તણી, નીર પીતામાં ભાગે;
ગ્રીષ્મઋતુની માંહી, પડ્યા ત્યાં વનના પાડા,
લડ્યા પરસ્પર રહી, ખરીથી પાડ્યા ખાડા;
તે કહોળી નાખ્યું જળ સકળ, પીવામાં આવે નહીં;
ત્યાં વનનાં પ્રાણીમાત્ર તો, તૃષા દુઃખ પામ્યાં સહી. ૧
દોહા

પ્રાણી તૃષા દુઃખ ટાળવા, સુજને કર્યો વિચાર;
પાડા જળથી નીકળે, સુધરે જળ નિર્ધાર. ૧
ગોફલુ ગોળા ઝાપટ્યા, પાડાને તે કાળ;
પાડા જળથી નીકળી, નાહા પડતાં કાળ. ૨
નીર ઠરી નિર્મળ થયું, પીવા જેવું સાર;
એમ તૃષા વનચર તણી, ભાગી છે નિર્ધાર. ૩
છંપ્યા

પાખંડી જન થાય, વેદનો પંથ બગાડે,
સત્યાચાર્યો થાય, તેજ તેમને નસાડે;
ધણા કાળથી એમ, જગતમાં ચાલે ધારો, -
વધે કુધારા જોર, તરત પછી થાય સુધારો;
કોઈ સારા માહા માણસો, આ જગમાંહે થાય છે,
છે માયા ત્રિગુણી એ થકી, એવું ચાટ્યું જાય છે. ૧
પ્રકટે નાસ્તિક જોર, બ્રહ્મની ભક્તિ ભાગે,
દુર્ગુણતણો સમૂહ, લોક મનમાંહે જાગે;
પ્રકટે આસ્તિકજોર, બ્રહ્મભક્તિ પ્રકટાવે,
છેદી અનીતિ પંથ, નીતિને પંથ ચઢાવે;
બહુ બૌદ્ધોએ બોધી જગત, બ્રહ્મજ્ઞાન સુવાડિયું,
પછી શંકર ગુરુએ પ્રકટ થઈ, પાછું તેજ જગાડિયું. ૨

દોહા

- બ્રહ્મલક્ષિત પ્રકટાવવા, થયા શંકરાચાર્ય;
ભરતખંડ છોડી ગયા, સર્વનાસ્તિકાચાર્ય. ૧
- ધર્મભેદ આર્યોવિષે, હુતા પડેલા જેહં;
વેદખડ્ગથી શંકરે, વિદારી નાખ્યા તેહ. ૨
- નિષ્કંટક કીધો સરલ, બ્રહ્મલક્ષિતનો પંથ;
જિજ્ઞાસુજન કારણે, ખાંધ્યા ઉત્તમ અંથ. ૩
- મળ બએ સોનાતણો, તો તે કુંદન થાય;
જીવતણા મળ બય તો, બ્રહ્મરૂપ થઈ બય. ૪
- બ્રહ્મલક્ષિત મળ ટાળવા, કેરો કહ્યો ઉપાય;
બ્રહ્મલક્ષિત જે આચરે, તે નિષ્પાપી થાય. ૫
- વેદોક્ત વિષ્ણુ ધર્મનો, બ્યાસે કહ્યો પ્રકાર;
તેજ થાપિયો શંકરે, વિમળો કરી વિચાર. ૬
- રહે શારદામહાવિષે, પૂન્યપાદ ગુરુ જેહં;
વેદોક્ત વિષ્ણુ ધર્મના, પ્રતિપાદક છે તેહ. ૭
- ધણા દેવની પ્રાર્થના, દીસે વેદો માંય;
જગકર્તા એમાં શ્રીયો, નિર્ણય ન જડે સ્માંય. ૮
- ઉત્તર કહું એ પ્રશ્નનો, કર્તા એકજ ઈશ;
બહુનામી કહેવાય છે, આપે એ જગદીશ. ૯
- રાજની સત્તા વસે, સહુ ચોદ્ધામાં જમ;
પરમેશ્વરસત્તા વસે, સહુ દેવોમાં તેમ. ૧૦
- સરિતા કૂપ તળાવમાં, મેઘતણું જળ હોય;
એમ સર્વ દેવો વિષે, સત્તા પ્રભુની સોય. ૧૧
- એકમેવ પરબ્રહ્મ છે, વેદો બોલે બોલ;
એથી અન્યો જીવ છે, એનો કરવો તોલ. ૧૨
- ઈશ્વર સત્તા જોઈને, માન્યા દેવ અનેક;
પણ સત્તા તો એક છે, માટે ઈશ્વર એક. ૧૩

છમ્પા

ગામ મલાતજ જેહં, ગેહ હરિલક્ષ્મિકેર;
નાગરનું પ્રાચીન, જહાં નારાયણ ડેર;
વૈષ્ણવ નાગર વિપ્ર, તહાં વિદ્વાનો લહીએ,
વૈષ્ણવ પાટીદાર, લક્ષ્મી સહુ તેઓ કહીએ;

શુભ ભક્ત થયા રઘુનાથ ત્યાં, હવણાં ભક્ત બંદોર છે,
જેનું જગકર્તાવિષે, પૂર્ણ પ્રેમનું જોર છે. ૧

ઠગથી ઠગ્યા ન જાય, આજ છે જગમાં એવા,
મોતાળા દિજમાંહી, ભલા ભાઈશંકર જવા;
ગામ લિંગડા માંહી, નાથજી એવે નામે,
ગિરધર ભક્ત સુજાણ, વળી રહે છે તે ઠામે;
મોતી શંકર માલજી, હરખવંત હરિદાસ છે,
બાબરબટ પ્રુદ્ધિ આગળો, વેદધર્મ વિશ્વાસ છે. ૨

દોહા

ભક્તિભાસ્કર અથનું, ઝવણ કરે જન ડોય;
શુદ્ધ મુમુક્ષુ હોય તે, ધર્મ વિષે દૃઢ હોય. ૧
સધળા શાંડિલ સૂત્રનો, આશય હૂતો જોહ;
ગુજરાતી ભાષાવિષે, પ્રકટ કર્યો છે તેહ. ૨
શુભ જ્ઞાતિ સાકોદરા, ગામ મક્ષાતજ વાસ;
રચ્યો અંથ આ છોટમે, કરવા ભક્તિપ્રકાશ. ૩
વિક્રમ સંવત ઓગણી, ઓગણત્રીસો સાર;
દ્વિતીયા આવણ સુદીની, વાર ભલો રવિવાર. ૪
તે દિવસે પૂરણ થયો, પોચ્યા મનના ડોહ;
શ્રોતાજન સહુકા મળી, બોલો જ રણછોડ. ૫

ઈતિ શ્રીભક્તિભાસ્કરે ઈશ્વરશક્ત્યાદિનિરૂપણે દ્વાવિંશતિતમ કિરણ:

ભક્તિભાસ્કર સમાપ્ત

૫-ભક્તિકલ્પતરુ

માલિની છંદ

પ્રથમ મને વિચારી, બ્રહ્મનું ધ્યાન ધારી;
ગુણકથન ગિરાએ, હોય તેની કૃપાએ. ૧
કલ્પતરુ કલિમાં, ભક્તિ કલ્યાણકારી;
સુણી વિનય અમારી, આપને શ્રીમુરારી. ૨

રાગ પ્રેમવેલી

પ્રથમ અતિ પ્રેમથી પૂજુ રે, ગુરુ ગોવિંદને,
એથી હોય બુદ્ધિ ઉજ્જ્વલ રે, આપે આનંદને;
ભક્તિરૂપ કલ્પતરુની રે, કયા કહાવે ભલી,
અવર સહુ સાધનકેરૂં રે, આપે કૃણ એકલી. ૧
મહિમા વળી સહુથી મોટા રે, પ્રભુભક્તિ તણે,
પ્રાણીને પાવનકર્તા રે, ગુણ એમાં ધણે;
ગુરુ શિષ્ય સંવાદ સાથે રે, કહું ત્રંધે કોકથી,
રસિક જન રાગમાં ગાશે રે, ઝમક ઝડી જોડથી. ૨
આદરશે અર્થ લાહીને રે, ઉચ્ચ લાગ્ય એહનાં,
કૃતારથ થાશે પ્રાણી રે, ટળશે દુષ્ણ દેહનાં;
ઉત્તમ નરદેહ અમૂલ્ય રે, પ્રભુજીએ આપીએ,
તેના ગુણ જણે ના ગાયા રે, પામર તે પાપીઆ. ૩
ભક્તિવિના ઈંદ્રિયી અદકું રે, સુખ મળે શુ થયું;
નરકદુઃખ નરને માયે રે, જ્યારે ઉભું રહ્યું;
વિધિયકી વૃદ્ધ ધણેશે રે, હોયે જો પ્રાણીઆ,
ભક્તિવિના વૃદ્ધ વનેચર રે, જુગે તે જાણીઆ. ૪
ભક્તિવિના અમર કાયા રે, કલ્પ લગી જો રહે,
તે તો જન પર્વત જેવા રે, કંઈ જુગન્તા કહે,
ભક્ત જે જતુનીએ જાયા રે, પુત્ર તે જાણવા,
અભક્ત તે ઉદર કેસા રે, થીટ પરમાણવા. ૫
ભક્તિવિના ખત્રીસ લક્ષણ રે, હોય નરમાં કહી,
શિશ ગયે સંત્રામ છોતે રે, જય જાણવો નહી;

ભક્તિ નિના પૂજ્ય થઈને રે, જે કો પૂજાય છે,
 જમતાં સુધી વરને બંદરણી રે, રાજ કહી ગાય છે. ૬
 ઘણા ગુણવંત થઈને રે, ભક્તિ નિના જે ફરે,
 ભોજનસમે ખંડિત દાંતે રે, કારજ કાંય ના સરે;
 ભક્તિનિના અંગ ઉપાડે રે, સરવ તણ આપડે,
 રમશાનના અગ્નિ સરખો રે, એને કાંય ના અડે. ૭
 વચનસિદ્ધિ ભક્તિનિનાની રે, થઈ હોય જઈને,
 દેવ જેવા ખરને વાયસ રે, કહે દાણ તેહને;
 ભક્તિનિના અડસઠ તીરથ રે, ફરે જે આપથી,
 તુમહી તો કડવી ના ટળે રે, તીરથપરતાપથી. ૮
 ભક્તિનિના અંધ ઘણેરા રે, વાઢ કરવ ભણે,
 વૃષ્ટિનિના ઘન બહુ ગાજે રે, તેથી કાંઈ ના બણે;
 ભક્તિનિના પવિત્ર પૂરા રે, ઉજવળ રહે અંગમાં,
 મટે નહિ મગ્નની દુર્ગંધ રે, ડૂબી રહે ગંગમાં. ૯
 લક્ષ્યનિના વાયક જ્ઞાની રે, બંધે મુખને બળે,
 બાંડે ભૂપવેશ ધર્યો પણ રે, ભિખારી ના ટળે,
 ભક્તિનિના ગુરુપદ અહીંને રે, શિષ્ય સહુને કરે,
 કમળને નાવે સાગર રે, સુખે કાંય ના તરે. ૧૦
 ભક્તિનિના નરમાં ઘણેરી રે, હોયે ખીજ ચાતુરી,
 સાગર કાંય કળે તરે નહિ રે, કંચન તુમડે કરી;
 ભક્તિનિના જીવને ઝાઝી રે, આપદા આડીઆ,
 ઘેઘિ સદે દેશ સપળે રે, બાજીગરને આડીઆ. ૧૧
 ઠરીને ઠામે ના બેસે રે, ભક્તિનિના જીવડો,
 મારે માર કાળ ને માર્યા રે, ખાચે ખત્તા દડો;
 ભક્તિનિના સંસારમુખમાં રે, નહિ શાંતિ કરી,
 કાણે કાણે પાવક પાણી રે, લુહારની સાંણશી. ૧૨
 વિપય સુખવલ્લભ બાણી રે, પીડા પામે ઘણો,
 ઉડે પણ ન પડે અળગો રે, તાતી વેણમાં ચણો;
 ભક્તિનિના મોટા મનાયે રે, સર્વ અધિકારનો,
 પતિ તેની પાસે ન આવે રે, ગર્ભ બેઈ બરનો. ૧૩
 સુખી હોય શ્રીમંત સાચે રે, લાખે દળલાહારમાં,
 ભક્તિનિના તીડનો રાજ રે, એવો સંસારમાં;

ઉત્તમ કુળ આખરૂ વહાલું રે, હયું જાણે આપતું,
 ગોવિંદગુણ ગાતાં ને લાજ રે, શરીર ધરે સાપનું. ૧૪
 દારા ધન જોખન દેખી રે, ભાગ્ય માને ભલું,
 ભક્તિવિના જળમાલ જલે રે, માને મોદ માછલું,
 કળે કળે આયુષ્ય કાપે રે, કાળની કાપણી,
 ગળે જ્યમ ગુછળી ધાલી રે, સંતાનને સાપણી. ૧૫
 દેવી દેવ જુજવે રૂપે રે, માયા આપે હવી,
 ભજ તેને ભવમા રાખે રે, ભક્તી રીતે ભોળવી,
 માટે ભજે માયાપતિને રે, ભક્તિભાવે કરી,
 ભાગે ભવભટકણ તેનું રે, કામે જેસે કરી. ૧૬
 પરાધીન પ્રાણી સઘળા રે, પડ્યા ભવપાશમાં,
 તૃપ્તિએ જાય તણાયા રે, નાખે લેઈ નાશમાં,
 ભક્તિરૂપ કદપતરૂની રે, છાયા જને મળે,
 ટળે દુખ તેનું તતક્ષણ રે, મનોરથ સહુ રૂળે. ૧૭
 કરે અન્ય આશ્રય પ્રાણી રે, કદપતરૂને તજે,
 તેને સુખ શાંતિ શીતળતા રે, રહે નાવે રજે,
 અભાગી જીવ અજાણ્યા રે, એવું નવ આદરે,
 સહે દુખ દારિદ્ર્ય સઘળાં રે, ફેગટ ભવમાં ફરે. ૧૮
 કૃપાનિધિ કર્તા કરી રે, કૃપા હોય જહને,
 કદપતરૂ કરી છાયાનો રે, આશ્રય મળે એહને,
 આતુર જીવ આવીને જેસે રે, તપેલા તાપથી,
 અભિનવ આનંદ પામે રે, ભક્તિપરતાથી. ૧૯
 પુરાતન પુણ્ય ધણેરાં રે, ઉદ્ધે હોય જ સમે,
 હરખે જન હરિના દેખી રે, ધણું રહિયે ગમે,
 આતુર હોય ઈશ્વર મળવા રે, પુણ્યપરતાપથી,
 છાટમ રહે સન્નત સંગે રે, છૂટે સહુ પાપથી. ૨૦
 માલિની છંદ

નિગમ સકળ કહે છે, આપમે એ પ્રમાણી,
 અજભવ અહીનાથે, આદરી ભક્તિ બાણી. ૧
 અતુલિત ગુણ એવો, સાંભળ્યો સર્વ જ્યારે,
 વિનય કરી ગુરુને, જોડીએ શિષ્ય ત્યારે. ૨

વિશ્રામ પહેલો

રાગ પ્રમવેલી

બેહુ કર જોડીને કહે છે રે, શિષ્ય ગુરુચાયને,
 વિનય કરી વાણી વહે છે રે, પ્રીત્યે વહે પાયને;
 ભક્તિ ભક્તિ સર્વે કહે છે રે, ભક્તિ તે શું હશે, ૧
 વળી તે કરવી કેની રે, તેથી ફળ શું થશે.
 તણે પ્રશ્ન કેરો જથારથ રે, ઉત્તર મુને આપીએ,
 પોતાનો જાણી પ્રભુજી રે, સંશે સહુ કાપીએ;
 વિનયની વાણી સુણીને રે, ગુરુ વળતા વહે,
 તુને કહું પ્રશ્નનો ઉત્તર રે, રાખી રહેજ રહે. ૨
 પરમ જે પ્રેમ દ્વયમાં રે, ભક્તિ નામ તેહનું,
 કરવો પ્રેમ કર્તાની સાથે રે, મૂકી માન દેહનું;
 પ્રેમ તણે તાર નિરંતર રે, લાગે કરતારમાં,
 લાગ્યો રહે લક્ષ અહરનિશ રે, સર્જનહારમાં. ૩
 પરાભક્તિ નામ છે એનું રે, ઐય એ તો સર્વથી,
 મળે ફળ મોક્ષનું તેથી રે, ધણું શું કહું કથી;
 અચળ સ્મૃતિ એક હરિમાં રે, અખંડ અનુરાગ છે,
 એવી ભક્તિ ઉરમાં જને રે, તે તો મહાભાગ છે. ૪
 ભક્તિ તો દશધા કહી છે રે, મહામુનિએ કથી,
 પરાભક્તિ સરભર બીજી રે, નવધા તેવી નથી;
 જેવી મહારાણી મહીપતની રે, એમ ભક્તિ પરા,
 નવધા તેની દાસીઓ જેવી રે, લક્ષી વિશ્વંભરા. ૫
 કરે જેવી રાણીની સેવા રે, સર્વે દાસીઓ,
 પરાની પુષ્ટિમાં નવધા રે, રહે એમ ખાશીઓ;
 વળી નવધા ને પરાનો રે, અંતર સુણજે તમે,
 પરા તો ભીતર રહે છે રે, બાહર નવધા રમે. ૬
 અંતઃકરણ ઇંદ્રિયો દ્વારે રે, નવધા તો થાય છે,
 ક્રિયાભક્તિકેરે કારણ રે, જક્તમાં જણાય છે;
 રાણીજીતો ના પડે જાણી રે, જાણી થયી વેગળી,
 પ્રેમલક્ષ પિયુજની સાથે રે, રસરૂપ રહે મળી. ૭
 ક્રિયારૂપ નવધા કહીએ રે, પ્રેમરૂપ છે પરા,
 પ્રેમ જેના ઉરમાં પ્રગટે રે, ભક્તજન તે ખરા;

ઇંદ્રિયના આત્મા પોતે રે, જુએ જગદીશને,
 અહોનિશ એ નવ ભૂલે રે, પોતાના ઈશને. ૮
 પતિવ્રતા પત્ની કેસે રે, ધ્યાર ભરથારશું,
 અતુરાગ ભક્તનો એવો રે, અખિલ કરતારશું;
 અવર કાંચ સાધન તેને રે, કરવાં ના પડે,
 પ્રસન્ન હોય પ્રેમસનેહી રે, પ્રેમ એકલાવડે. ૯
 અંતરનો આશય ઉડે રે, કાણુ જાણી શકે,
 રનેહ નિજ શ્યામ સંગાયે રે, બાહર તે ના બંડે,
 નવધાનાં કર્મ કરેથી રે, જણાયે જક્તમાં,
 ઉપરના આચર્યું દેખી રે, ગણાયે ભક્તમાં. ૧૦
 જપ તપ સાધન સંજમ રે, રીઝે નહિ નેમથી,
 પ્રભુ તો પ્રેમનો રસિયો રે, રીઝે એક પ્રેમથી,
 ન રીઝે જાન ને જાગે રે, તીરથ વ્રત ત્યાગથી,
 ન રીઝે તાબે કે દૂદે રે, રંગ ને રાગથી. ૧૧
 માનો એ તો સહુથણી મોટી રે, ભક્તિ પ્રેમલક્ષણા,
 હશે કાય વિરલા પ્રેમી રે, બીજા તો છે ઘણા,
 વશીકર્યું વિદ્યા મોટી રે, પ્રીતિ પરમાણીએ,
 કાટી કાટી સાધન બીજાં રે, આછા એથી જાણીએ. ૧૨
 પ્રીતિતાલુ કારણ મોટું રે, જન્મમાં જણાય છે,
 કેશન વશ કરવા કેરો રે, ઉત્તમ એ ઉપાય છે,
 વળી વશ પ્રીતિ કરે છે રે, સહુ સંસારમાં,
 પશુ પંખી આવે પ્રાણી રે, નિરખો નરનારમા. ૧૩
 પુરુષને આધીન રહે છે રે, પ્રીત્યે કરી પ્રેમદા,
 સગા સૂત મિત્ર ને સેવક રે, તજ નહિ તે કદા,
 મળે મન પ્રીતિએ જતું રે, તે તો વશ થાય છે,
 અર્પે તન મન ધન તેને રે, અંતર ટળી જાય છે. ૧૪
 તજે ધન ધામ ધરાદિક રે, પતિ પરિવારને,
 પળાય છે પ્રીતિથી પંથે રે, જુવતી સંગે જરને,
 પશુ કે પંખી જ પાળે રે, કમીને પ્રીતથી,
 ફરે વણદોર્યા પૂંડે રે, જુઓ રૂડી રીતથી. ૧૫
 લયો ભૂપ પાળે પ્રજાને રે, ઘણી પ્રીત્યે કરી,
 પ્રજા વશ થાય છે તેને રે, જગ ઈચ્છે ખરી,

પ્રીતિનું કારણ મોટું રે, દીસે સહુ લોકમાં,
પ્રિયજન કેરે વિજોગે રે, પડે સહુ શોકમાં. ૧૬
મીન જુઓ જળને વિયોગે રે, તરત મરી જાય છે,
રવિનો અસ્ત થયાથી રે, કમળ મીંચાય છે;
કુરંગ તો કાયા તજે છે રે, નાદની પ્રીત્યથી,
સર્પસ્વર મોરલીનો સુણતાં રે, આવે રૂડી રીત્યથી. ૧૭
બપેયો બુદ્ધનો સ્નેહી રે, મેઘ પ્રિય મોરને,
પંકજનો તો લમશે સ્નેહી રે, ચંદ્રમા ચકારને;
હડિયલને લાકડું વહાણું રે, તજે નહિ તેહને,
પળ એક પ્રીતિ ન છૂટે રે, તજે જો દેહને. ૧૮
પ્રીતિવશ જીવ ચરાચર રે, જોતાંમાં જણાય છે,
પ્રાણપતિ પ્રેમસનેહી રે, પ્રેમે વશ થાય છે;
અરે જીવ એમ વિચારી રે, લક્ષ્મિ લક્ષી આદરે,
સરવે સ્વમતુલ્ય ગણીને રે, પ્રેમ પ્રભુશું કરે. ૧૯
કદંપતરુ કેરાં બીજગ રે, વાવો વિધિએ કરી,
રસિક દુગ્ધ થાશે રૂકાં રે, ખાજો ખેપે કરી;
જુગેજુગ અમર કીર્તિ રે, રહેશે સંસારમાં,
છાટમ કહે સુખેથી મળશે રે, સરજનહારમાં. ૨૦

માલિની છંદ

અવિચલ સુખ આપે, કર્મના કલેશ કાપે;
પ્રભુપદ થીર થાપે, પ્રેમ-લક્ષ્મિ-પ્રતાપે. ૧
સકલ સુખદ જાણી, આચરો સર્વ પ્રાણી;
નિગમ કહી વખાણી, સર્વથી શ્રેષ્ઠ જાણી. ૨

વિશ્રામ ૨ જો

રાગ પ્રેમવેલી

શિષ્ય કહે સ્વામી તમે તો રે, લક્ષ્મી લક્ષ્મિ કહી,
અંગ હવે હોય ન એનાં રે, સમજાવો તે સહી;
ગુરુ કહે ધન ધન તુજને રે, પ્રશ્ન પૂછ્યું લહુ,
અંગવિના ન જ કરીએ રે, તે તો સહુ પાંગળુ. ૧
મોટે કહું અંગ જો એનાં રે, શિષ્ય શ્રવણે ધરો,
પ્રથમ તે પ્રીત્યે કરીને રે, ઉત્તમ રીતે આચરો;
છા. ૧૬

ચરણ કર નયન વદન છે રે, અંગે જેવાં આપણાં,
 તેવાં છે ભક્તિ રાણીનાં રે, સરવ સોહામણાં. ૨
 સદાચાર યોગ ને વૈરાગ રે, જ્ઞાન અંગ એહનાં,
 એવાં અંગ સહિત આચરશે રે, કારણ ઘશે તેહનાં;
 અંગવિના આચરે પંગુ રે, અરધ એથી શો સરે,
 એવું બણી સન્નન સાચા રે, સહિત અંગ આચરે. ૩
 સદાચાર અંગ છે પહેલું રે, જોધમે હરિજનને,
 એથી હોય બુદ્ધિ તો નિર્મળ રે, શીતળતા મનને;
 વચન સત્યકામળ વાણી રે, અસત્ના ઉચ્ચારીએ,
 પડે કાય પ્રાણીને પીડા રે, એવું નવ ધારીએ. ૪
 લોભે ધન લોકતું હરવા રે, કપટ નવ કીજીએ,
 અનીતિ ઈશ્વરને ન ભાવે રે, માટે મન બહીજીએ;
 મન કર્મ વચને કરીને રે, જીવને ન મારીએ,
 અપરાધીના અપરાધ હોય તો રે, વિવેક વિચારીએ. ૫
 દેહ ઈન્દ્રી કરાં કારજ રે, કરીએ સહુ જોધને,
 ક્ષમા દયા દિક્ષમાં રાખી રે, કુલવીએ નહિ કોઈને;
 કામ કે ક્રોધે કરીને રે, કુકર્મ ન કીજીએ,
 દયા દીન ઉપર પ્રાણી રે, દાન તો દીજીએ. ૬
 હાનિ જોઈ શોક ન કરવો રે, લાભથી ના કૂલીએ,
 કોએ ગુણ કીધો હોય તો રે, મનથી ન ભૂલીએ;
 પૈસો તો પ્રીત્યે વાવરવો રે, પરહપકારમાં,
 સારો જથ્થા કરીએ સંપાદન રે, સહુ સંસારમાં. ૭
 ચોરી બરી ચાડી ને નિંદા રે, દેવ ખોટી ત્યાગીએ,
 મરણદુઃખ માથે વિચારી રે, મોહયશ્ત્રી બગીએ;
 ચતુરપણે ચેતીને ચાલીએ રે, જગતવ્યવહારમાં,
 પંકજને પાણીની પેરે રે, રહીએ સંસારમાં. ૮
 શોધ કરી સર્વેનો લેવો રે, સાર અસારનો,
 અભ્યાસ તો ઉરમાં રાખવો રે, વિવેક વિચારનો;
 કુંભ કુક્ષ કુદેવ કુમાણસ રે, પશુને રાયથી,
 ચંચળ ચિત્તે ચેતીને રહેવું રે, સરપ ને લાલથી. ૯
 શ્રુતિનો ધર્મ સનાતન રે, પ્રીતે કરી પાળવો,
 દેહાદિક મિથ્યા બણી રે, ગરવ સહુ ટાળવો;

કથા ને કીર્તન હરિનું રે, નિરંતર કીજીએ,
 સજ્જનની સંગતિ કરીએ રે, કોયથી ના બહીજીએ. ૧૦
 નાસ્તિકની વાણી સુણીને રે, ધર્મ નવ ચૂકીએ,
 ભક્તિ ભગવંતની સાચી રે, મનથી નવ મૂકીએ;
 ભૂખ્યાને ભોજન દેવું રે, તોય તૃપાવંતને,
 ધૂતારાનો સંગ ન કરીએ રે, સંગે રહીએ સંતને. ૧૧
 દેવ દ્વિજ સાધુ જે સાચા રે, તેને નવ નંદીએ,
 પાખંડી પ્રપંચી ધૂતારા રે, તેને નવ વંદીએ;
 પાપીની પાસે ન રહીએ રે, તજીએ તન મનથી,
 કપટ નવ રાખીએ મનમાં રે, સાચા હરિજનથી. ૧૨
 સદાચાર નામ છે એનું રે, અંગ ભક્તિ તણું,
 થોડામાં તુજને કહ્યું છે રે, લેજે સમજી ઘણું;
 આતુરતા અંગ છે બીજું રે, વિમળ વૈરાગ્ય છે,
 ત્રિલોકના સુખની તૃષ્ણા રે, તેનો તો ભાગ છે. ૧૩
 પ્રીત્યે પ્રભુ પામવા માટે રે, આતુરતા ઉપજે,
 વિષયસુખ વિષની ખરાબર રે, જાણી તનથી તજે;
 સુપનવત્ જાણે સધણું રે, જક્તસુખ જેટલું,
 ઈંદ્રિ મન વાણી પહેંચે રે, નાશવંત તેટલું. ૧૪
 આતુરતા ઉપજે અતિશે રે, પ્રભુને પામવા,
 કરે નીત સંતસમાગમ રે, ભવદુઃખ વામવા;
 નદીનો પ્રવાહ નિરંતર રે, સાગરમાં જાય છે,
 ક્ષણે ક્ષણે કાળ ભયંકર રે, સહુને એમ ખાય છે. ૧૫
 ભક્ષણ છે કાળતુ સધણું રે, કીટ બ્રહ્મા લગે,
 માયાના કંદમાં નાખી રે, પછી મારે દગે;
 મોઢા મોઢા વૈભવ મૂકી રે, જય પળમાં મરી,
 હંધ્યા જે અધેર નિદ્રામાં રે, જાગી ના જીએ જરી. ૧૬
 ઉત્તભાગ્યે ઉરમાં આવે રે, વૈરાગ્ય જે વીરને,
 તરે ભવસિંધુ તતક્ષણ રે, પામે તે તીરને;
 બ્યાપે જેને વૈરાગ્ય ઉરમાં રે, ખાળે બીજી વાસના,
 પ્રલે હોય પાતક સધળાં રે, ટળે જમશાસના. ૧૭
 તપે જે વૈરાગતાપે રે, દોષ સધળા દહે,
 પ્રભુને પામવા માટે રે, સરણ ગુરુનું શ્રેષ્ઠ;

ગુરુને ગોવિંદ જાણી રે, સેવે મુક્તિ પિત્તથી,
 આપે લક્ષ એક પ્રભુનો રે, અતિ રૂડી રીતથી ૧૮
 માયાનું રૂપ ખતાવે રે, જણવે રૂપ જીવનું,
 સર્વથકી ભિન્ન ખતાવે રે, સ્વરૂપ પછી શિવનું,
 પંચેભૂત દંદ્રિ ચતુર્દશ રે, વિષય પંચ જોઈ છે,
 ચાવીસ તત્ત્વરૂપે માયા રે, અતિ જડ એહ છે. ૧૯
 ચૈતનરૂપે અંશ પ્રભુનો રે, દેહમાંહે આવીઆ,
 અવિધાએ આવગી નાખ્યો રે, સ્વરૂપ ભૂલાવીઆ;
 વિભેગે વેદના પામે રે, જીવ કંઈ કાળનો,
 કુ અહીં ભેગ કરાવે રે, ગુરુ તે દયાળનો. ૨૦

માલિની છંદ

જનમ મરણ કેની, વેદના જીવ વેડે,
 નિજ સદન ન જાણે, બ્રહ્મને કેમ ભેડે;
 પરમગુરુ કૃપાળુ, ભેગની ભુક્તિ આપે,
 મનન નિર્દિધ્યાસે, કર્મના બધ કાપે. ૧

વિશ્રામ ૩ ને

રાગ પ્રેમવેલી

સદચાર વૈરાગ્ય નિર્મળ રે, તે તો તુજને કહ્યો,
 હવે કહુ યોગ હગિનો રે, ભક્તિ અંગે જી ગયો;
 યોગથડી પ્રાણી તો પામે રે, ભોગ બ્રહ્માનંદનો,
 યોગવિના લક્ષ ન લાગે રે, ચિદાનંદ કંદનો. ૧
 યોગથકી રોગ ના બ્યાપે રે, બાળે બીજી વાસના,
 યોગથડી ધાય નિરતર રે, ઈશ્વરની ઉપાસના,
 યોગથડી માયાથી આત્મા રે, ભૂદા તે જણાય છે,
 યોગથકી કર્તા પ્રભુનું રે, પ્રીતિ બહુ ધાય છે. ૨
 યોગથકી થાય સમાધિ રે, ઉપાધિ અડે નહિ,
 યોગવિના રૂપ જધારથ રે, પ્રભુનું જડે નહિ;
 યોગથકી કલ્મસ કાટિક રે, જાય જનનાં ટળી,
 યોગથડી આત્મા અહરનિરા રે, રહે બ્રહ્મમાં મળી. ૩
 શૂરા પૂરા હોય તે સાધે રે, આડે અંગ યોગનાં,
 તે તો બહુ પાપને બાળે રે, બીજી ભવગેગનાં,

યમ નેમ આસન સાધે રે, સાધે પછી પ્રાણને,
 પ્રત્યાહાર ધારણા શીખે રે, મળી ગુરુ બાણને. ૪
 ધ્યાન વરી સાધે સમાધિ રે, આરાધી અર્ધાંડને,
 પ્રપંચ તો મિથ્યા પેખે રે, પિંડ ને પ્રજ્ઞાંડને;
 ઈંદ્ર ને પિંગલા નાડી રે, સુષુમ્ણા દેહમાં,
 હંસરૂપ આત્મા અનોપન રે, રમે છે તેહમાં. ૫
 અજપા નામ ગાયત્રી રે, જાપ જીવને સદા,
 આનંદ અમૃત પીતાં રે, કલેશ ન રહે કદા,
 છસો ને એકવી સહસ્ર રે, જાપ નિત્ય થાય છે,
 સુરત ધરી તેને અંભાળે રે, તાપ દળી જાય છે. ૬
 ઇડા વામ અગની નાડી રે, અંદ્ર તેમા ધારીએ,
 પિંગલા છે દક્ષિણભાગે રે, રવિ ત્યાં વિચારીએ,
 સુષુમ્ણા તો મધ્યમાં વહે છે રે, અગ્નિરૂપી એજ છે,
 જળહળે આત્માની જ્યોતિ રે, તેનું ખડુ તેજ છે. ૭
 યોગીને મોક્ષની દાતા રે, જરૂર એ તો બાણીએ,
 વળી પંચતત્ત્વજ ઠેરી રે, ધારણા વખાણીએ;
 દ્વંદ્વે પૃથ્વીતત્ત્વજ ઠેરી રે, કંઠે જળાની કહી,
 અગ્નિતત્ત્વ તાણની મધ્યે ર, વાયુ બ્રૂમાં સહી. ૮
 પ્રહર ધ્રે આકાશ ડેગી રે, ધારણા જે ધરે,
 અષ્ટે મહાસિદ્ધિઓ એથી રે, વરા યોગી કરે;
 વળી જાપે જાપ અજપા રે, યોગવિધિએ કરી,
 એક કામે આસન વાળી રે, સ્થિર બેસે ઠરી. ૯
 સત્ પછી શાશ્વતી મુદ્રા રે, ખરખરી ખેચરી,
 જાપે જન જાપ પ્રણવનો રે, અંતર જીએ ઉતરી,
 ચતુર્દલ ચિંતવે પહેલુ રે, મૂળ આધારને,
 છસે જાપ અર્ધણ કરવા રે, સિદ્ધિદાતાને. ૧૦
 ઉપરથ એ વધી ઉપર રે, ખટ દળ છે ખરાં,
 નિધિનો વાસ છે તેમા રે, પાપ કરશે પરાં,
 અજપા જાપ જાપીતે રે, સહસ્ર ખટ સોપવા,
 નિરીક્ષણ નાભિએ કરવું રે, રંગ દીસે નવા. ૧૧
 દશે દળ દેખીએ તેમાં રે, દેવ કમળાપતિ,
 સહસ્ર ખટ જાપ સમર્પી રે, આનંદ ઉપજાવતિ,

દ્વદેમાં રુદ્ર રહ્યા છે રે, દ્વાદશ છે પાંખડી,
 સહસ્રખટ સોંપીએ તેને રે, અંતરખુલેઆંખડી. ૧૨
 કંઠે દળ પોડપ કેરું રે, કમળ કહાવે સહી,
 સહસ્ર એક જાપ સમર્પો રે, સદાશિવને લહી;
 બ્રૂકુટીમાં બે દળ કેરું રે, પંકજ પરમાણીએ,
 સમર્પીએજાપ સહસ્ર રે, આત્મા ત્યાં જાણીએ. ૧૩
 સહસ્રદળ શિશની મધ્યે રે, પંકજનો પ્રકાશ છે,
 નિરાલંબ દેવ નિરંજન રે, કેરો તાંહાં વાસ છે;
 સહસ્ર એક જાપ સમર્પી રે, મનને તાંહાં રાખશો,
 સુધારસ સિંધુ અનોપમ રે, સ્વાદ તેનો આખશો. ૧૪
 દશવિધિ નાદ અનાહત રે, ગગન ગરજ ધણું,
 ચિદાનંદ સિંધુ ગડુડે રે, તેજ બહુ તે તણું;
 મોહરા ને મરદંગ વાજે રે, વીણાજનં વાંસળી,
 શંખ ને રણશૃંગ વાજે રે, છુંગળ ભેરી ભલી. ૧૫
 ગાજ ધન અમૃત વરસે રે, વળી હોય વિજળી,
 અતિ રંગ અદ્ભુત દીસે રે, ચિત્ત ન શકે ચળી;
 મનમૃગ નાદનો રસિયો રે, સુણી લોભાય છે,
 અચળ મન કરવા કેરો રે, ભલો એ ઉપાય છે. ૧૬
 એવો જોગ કરતાં જથારથ રે, અનુભવ ઉપજે,
 પ્રભુ તેને પ્રત્યક્ષ ભાસે રે, જૂઠ સધળી તજે;
 આપે વળી આપને દેખે રે, જોગ જુગતે કરી,
 સરવનો સરજનહારો રે, આવે નજરે હરિ. ૧૭
 દિવ્ય દષ્ટિ થાય છે તેની રે, પ્રણવના ધ્યાનથી,
 ત્રિલોચીનું તત્ત્વ જણાશે રે, અનુભવજ્ઞાનથી;
 જોગ અંગ ભક્તિ કેરું રે, કહ્યું તે કારણે,
 પરોક્ષનું પ્રત્યક્ષ દીસે રે, રહે દઢ ધારણે. ૧૮
 અવર સહુ સાધન કેરો રે, શિરોમણિ જોગ છે,
 જોગથકી જીવને સારો રે, ભક્તિનો ભોગ છે;
 જોગવિના ભક્તિ કેવળ રે, જાણો તે પાંગળી,
 વખાણાય શેરડી સારી રે, જ્યારે હોયે ગળી. ૧૯
 જોગથકી જ્ઞાન પ્રકાશે રે, જ્ઞાને ભક્તિ થાય છે,
 અગ્નિથકી દીપ ઉજાસે રે, તિમિર તેથી જાય છે;

ફૂપ ખોદે પ્રગટે પાણી રે, પાણીથી સહુ બને,
એમ જોગ જ્ઞાનને ભક્તિ રે, બાણી લેવા બને. ૨૦
માલિની છંદ

સધર મહી સુધારી, બીજ જો કાઈ વાવે,
સુરત ધરી સંભાળે, લાખેણો લાભ આવે;
સુજન સદ્ગુરુથી, જોગ ને જ્ઞાન પામે,
ભલી વિધિ કરી ભક્તિ, કલ્પના કલેશ વામે. ૧

વિશ્રામ ૪ થો

રાગ પ્રેમવેલી

હાવે કહું જ્ઞાન ગૂઢારથ રે, ઓળખવાને આતમા,
આતમા આપે આપને જોતાં રે, સૂઝે પરમાતમા;
પછી પ્રેમ પ્રગટે પ્રભુશું રે, અંતર સધજો ટળે,
મુક્ત થઈ મહાસુખ માણે રે, જીવ બ્રહ્મમાં ભળે. ૧

જ્ઞાનવિના અંધ અજાણ્યા રે, અવર ઠામે આથડે,
પાખંડીને પ્રભુ કહી પૂજે રે, જગતપતિ ના બડે;
પૂજે નર કરતાં પ્રભુને રે, પદારથ જ્ઞાનથી,
સમજે એક સરજનહારો રે, સૃષ્ટિ આણમાં નથી. ૨

સરવેની અંતર રહીને રે, સરજતો જણાય છે,
ગગનમાં ગુપ્ત રહીને રે, રચતો તે દેખાય છે;
એવો છે આપણો સ્વામી રે, જ્ઞાનવડે બાણીએ,
ત્રિગુણની આઘ વિચારી રે, કર્તા ઉર આણીએ. ૩

સૃષ્ટિ પહેલાં શૂન્ય સિંહાસને રે, પ્રભુ પોતે હતા,
ઈચ્છા સૃષ્ટિ કરવાની ઝીંઘી રે, થયા આપે છતા;
ઈચ્છા અનુરૂપ અવ્યાકૃત રે, માયા તેને કહે,
તેમાં બહુ સૃષ્ટિનાં બીજગ રે, કલધ્યાં પ્રભુનાં રહે. ૪

ત્રિગુણી ઈચ્છા માયા રે, બૂદ્ધ રંગ જોહના,
તમ-રજ-સાત્વિક રૂપે રે, અનંત બીજ અહના;
તમોથડી પંચ મહાબૂત રે, વિપય પંચ બાણવા,
રજોથડી ઇન્દ્રિય ઈશ રે, વિપયરસ માણવા. ૫

અંતઃકર્ણ સાત્વિક ગુણનાં રે, ચતુષ્થય ઉપન્યાં,
ચોવીસ તત્ત્વ થયાં છે રે, માયાના રૂપનાં;

ઇંડ બહુ એનાં ઉપજાવ્યાં રે, પિંડ બહુ જૂજવા,
 સ્થિતિ સ્થૂલ સૂક્ષ્મ રૂપે રે, ત્રિગુણ પોતે હવા. ૬
 સ્થૂલ ને સૂક્ષ્મ બેથી રે, કારણ ત્રીજો કહ્યો,
 ચોથો મહાકારણ જાણો રે, પ્રણવ અંગે રહ્યો;
 ચોવીસ તત્ત્વ ત્રિગુણ કેરા રે, ચરાચર ધાટ છે,
 પિંડ ને બ્રહ્માંડ માટે રે, એક એક ઠાઠ છે. ૭
 પંચમહાભૂત ઇંદ્રી દશ રે, એ તો સ્થૂલદેહ છે,
 અંત કર્ણ ચાર વિષય પંચ રે, સૂક્ષ્મ દેહ તેહ છે;
 એમ તત્ત્વ ચોવીસ કેરાં રે, દેહ બે જાણીએ,
 પચીસમી માયા પોતે રે, કારણદેહ પરમાણીએ. ૮
 ચોથો દેહ ચેતનરૂપે રે, મહાકારણ આપ છે,
 નખથડી શિખની સુધી રે, તેનો તો વ્યાપ છે;
 અવસ્થા તો જાત્રત જાણો રે, તે તો સ્થૂલદેહની,
 વાણી જ વૈખરી જીભે રે, જાણી લેવી તેહની. ૯
 અકાર છે માત્રા પ્રણવની રે, નેત્રમાં નિવાસ છે,
 રજેગુણ વિશ્વાભિમાની રે, તેનો તહાં વાસ છે;
 સૂક્ષ્મ કેરી સુષ્પ્ત અવસ્થા રે, વાણી તેની મધ્યમાં,
 ઉકાર છે માત્રા કંઠે રે, સત્ત્વગુણથી ક્ષમા. ૧૦
 તેજસ અભિમાની છે તેની રે, જથારથ જાણીએ,
 કારણદેહ કેરી સુષુપ્તિ રે, અવસ્થા પ્રમાણીએ;
 પરચંતી તો વાચા જાણો રે, રહેમાંહી ઠામ છે,
 મકાર જ માત્રા તમોગુણ રે, રંગ વર્ણી સ્યામ છે. ૧૧
 પ્રાના અભિમાની કહીએ રે, ત્રીજો એ દેહ છે,
 હવે મહાકારણ કહું છું રે, ચોથો દેહ જાણ છે;
 અવસ્થા છે તુરીયા તેની રે, વાણી તો પરા સહી,
 ગુણાતીત આત્માભિમાની રે, બ્રહ્મરદ્ધિ રહી. ૧૨
 વિવેક જોતાં વપુમાં રે, દેહ એમ ચાર છે,
 કર્તા બ્રહ્મ કેવળ પોતે રે, સરવ થકી પાર છે;
 પાર રહી પોષણ આપે રે, પજે પજે પ્રીત્યથી,
 સોહં સોહં શબ્દ કરીને રે, બોલે રૂઢી રીત્યથી. ૧૩
 તત્ત્વમસિ નામ છે તેનું રે, કહું છે વેદમાં,
 ગુરુગમ હોય તે જાણે રે, બ્રહ્મના ભેદમાં;

ભેદવિના ભક્તિ બને નહિ રે, જીવ સધળે ભમે,
 વરવિના બન ધણેરી રે, કહીં જઇને જમે. ૧૪
 ધર્મ તો ધરણી જેવો રે, ધારી રહે છે સહુ,
 જોગ જેવી પાવકજ્વાળા રે, પાપ બાળે બહુ,
 જ્ઞાન તો બાનુ સદોદિત રે, સૂઝે સહુ જે વડે,
 ખીલે બુદ્ધિ પંદજ તેથી રે, સરવ બાણ્યુ પડે ૧૫
 પરભક્તિ મેઘ સરીખી રે, નિશ્ચે કરી માનવી,
 નવધા જે નદિઓ મોટી રે, યુમના રેવા જહાનવી,
 એવાં વસે અંગમાં જાને રે, પન્ય નર તેહને,
 નિશ્ચને વંદવા જેવી રે, કહીએ તેની દેહને. ૧૬
 દેવને દુર્લભ એવા રે, ભક્ત ભગવંતના,
 ગંગાદિક તીરથ ઈચ્છે રે, ચરણ તે સંતના,
 ધન્ય જે જાતુનીએ બાપા રે, એવા આ લોકમાં,
 પિતૃ તેના હૃદય પામે રે, રહે પરલોકમાં. ૧૭
 ચારે અંગ ભક્તિ કેશ રે, તે તો તુજને કહીં,
 હવે કહું નનધા કેસ રે, નામરૂપ જે રહ્યા,
 જેવી કહી શાહીલસૂતે રે, ભક્તિ દથયા સહી,
 તેવી હું તુજને કહું છું રે, જથામતિ મે સહી. ૧૮
 અવાણુએક ધીર્તાન બીજી રે, સમગ્ર ત્રીજી વર્ણી,
 સેવા ચોથી અર્થન પચમી રે, વંદન છઠી ભવી,
 દાસાતન સાતમી બણો રે, સખા ભક્તિ આઠમી,
 નવમી તે આત્મનિવેદન રે, ધણી પ્રમુને ગમી ૧૯
 નવે વિધિ ભક્તિ કેશ રે, નામ એ બાણુજે,
 હવે કહું વર્ણન એનાં રે, રહેમાં આણુજે,
 એકે એક અંગે ભક્તિ રે, ભક્તોએ આચરી,
 દશમી પ્રેમલક્ષણુ નામે રે, ગોપીજનની ખરી. ૨૦

માલિની છંદ

શુરશુભ્ય અવાણુદારે, જે જાને પ્રેમ પીધો,
 વિમલ મન વિચારે, લાખેણો લહાવ લીધો,
 મન હગણ હરાયો, વિષયાવંતચારી,
 હરખી હરિકથાને સાબળી દેક ધારી ૧

વિશ્રામ ૫ મો

રાગ પ્રભવેલી

શ્રવણલક્ષિત આગલી સહુથી રે, નવધામાં જાણીએ,
 શ્રવણથી કારજ સધળાં રે, સિદ્ધ પરમાણીએ; ૧
 કમળમાં કંઈ જુગ સુધી રે, બ્રહ્મા ભગીઆ વળી,
 સુણી શ્રુતિ આદિપુરુષની રે, તેથી શ્રાતિ ટળી. ૧
 શિવાએ સંકર કેરી રે, કથા શ્રવણે ધરી,
 અમર થયો આત્મા ઉમાનો રે, હેતે પામ્યાં હરિ;
 કથા સુણી કપિલમુનિની રે, દેવહૃતીએ વળી,
 મહામુક્તિ માતા પામી રે, ભાવે બ્રહ્મા ભળી. ૨
 ગરુડ ન્યાદે ગર્વ તણને રે, બૂધુંડીને ભેટીઆ,
 વાણી સુણી વાયસ કેરી રે, મોહ સહુ મેટીઆ;
 પરીક્ષતે સાંભળી પ્રીત્યે રે, કથા જે શુકે કહી,
 સંશે ગયો સાત દિવસમાં રે, મળ્યા મોક્ષમાં જઈ. ૩
 પૃથ્વીએ જાન્યા પ્રભુને રે, ધરી મન ધારણે,
 શ્રવણ દશ સહસ્ત્ર માગ્યા રે, કથા કેરે કારણે,
 જનમેજયે ભારત કેરી રે, કથા જાલી સાંભળી,
 મુનિતાણું વાયક માન્યુ રે, હત્યા તેથી ટળી. ૪
 આગળ એક સતજુગ અંતે રે, ઋષિ રૂડો હતો,
 તે તો રહેતો ગંગાની તીરે રે, નહાવાતેમાં નાજતો,
 કથાઆ તે સુણતો નિરતર રે, અતિ રૂડી રીત્યથી,
 ગંગાથી કી માનતો મોટી રે, પુણ્યધામા પ્રીત્યથી. ૫
 બીજા ઋષિ જે જણા આવ્યા રે, તેને ધેરતે સમે,
 તેને તો ગંગામા નહાવું રે, ઘાણું હૃદયે ગમે,
 પૂછ્યુ તેણે પુણ્યધામાને રે, ગંગા કહો કેટલે,
 તેણે કહ્યું હું નથી લહેતો રે, હશે જળ જટલે. ૬
 હું તો હરિકથારસરૂપી રે, ગંગા મોટી ગણું,
 એવું સુણી મન તો હુખાયુ રે, પેલા ઋષિઆ તાણું;
 નિંદા પછી કરતા તેની રે, ગંગા નહાવા ગયા,
 અદૃશ્ય તો થઈ ગયુ પાણી રે, દેખી હું ખીઆ થયા. ૭
 પાછા આવી પેલા ઋષિને રે, પ્રીત્યે પાચે નમ્યા,
 કથાતો તો મહિમા મોટી રે, જાણી સરે સમ્યા,

શ્રવણલક્ષિત શ્રેષ્ઠ સમ્બધી રે, નજી જુગતે કરી,
 કનિમન કાઠિક હારા રે, પાનનમરતા ખરી ૮
 શ્રવણધી સશે સમે છે, શીતળ મન થાય છે,
 શ્રવણધી સર્જનહામે રે, ઈશ્વર ઓળખાય છે,
 શ્રવણધી વિવેક વાધે રે, જ્ઞાન ઉપજે થાય,
 શ્રવણધી મિથ્યા માને રે, રૂપ માયાતણુ ૯
 શ્રવણધી પેરાગ વાધે રે, મોહ મમતા મટે,
 સ્વાચાર નનણુથી મૂએ રે, પાપ સધળા ધટે
 શ્રવણધી ઈશ્વર મળવા રે, આતુરતા ઉપજે,
 શ્રવણધી નીતિમા સમજે રે, અતીતિ મહુ તજે ૧૦
 હવે કહુ શ્રીતનજકિત રે, જોડે જુગમા કરી,
 કીર્તનધી કમળા શ્રીને રે, હેતે રીઝે હરિ,
 કીર્તન જુઓ નારદ કાધુ રે, વીણજ ન વાલીને,
 સાજળનાને સજ્જન આવે રે, નારી ના ધાઈને ૧૧
 કીર્તનવળી વારિમંડેલીધુ રે, નજી જુગમા થયા,
 કરી સતનટિ સમાયલુ રે, સમ રીઝી રહ્યા
 કીર્તન જુઓ બાસે કયું છે રે, નિમિત્ત વખાણુથી,
 નિધુરૂપ વિશ્વધણીને રે, પ્રકારંધુ પુરાણુથી ૧૨
 કીર્તન જોપદેવે કર્યા છે રે, હુ ખ સહુના કર્યા,
 જુદોએ પુરાણ મોજ્યા રે, પ્રગટ પોતે કર્યા,
 કીર્તન તો જયદેવે કીધુ રે, કાવ્ય રૂડી કરી,
 અષ્ટપદી રાગે આશાપી રે, ગમિક ગસની ભરી ૧૩
 કળીએ તો કીર્તન કીધુ રે, અખિન કરતારતુ,
 પદે પદે પ્રગટ રચ્યુ છે રે, નાન લવપારતુ,
 તેવુ બળી તુલસીએ કીધુ રે, કીર્તન શ્રીરામતુ,
 ગાતા ધણુ આનંડ ઉપજે રે, રસરૂપ દીસે સ્વામતુ ૧૪
 મહેતા સૂરનાસ ને આવે રે, થયા આ જક્તમા,
 ભાપા ભવી ભાવે નખાણી રે, ગણાયા તે ભક્તમા,
 કવિજન મેટિક એના રે, ગાયા એવિદને,
 મીઠી વાણી સુણતા મનોહર રે, આપે આનંદને ૧૫
 હવે કહુ સમગ્રલક્ષિત રે, જોડી પ્રભુ સાભરે,
 સત રહો સન્મુખ સાહેબ રે, કામ જનના કરે,

પ્રહલાદે સ્મરણ કીધું રે, જ્યારે ભગવંતનું,
 હીરણ્યકશિપૂહેલામાં હણીઓરે, ટાળ્યું દુઃખ સંતનું. ૧૬
 સ્મરણ તો ધ્રુવજીએ કીધું રે, વસ્યા વનમાં જઈ,
 પછી પદ અવિચળ પામ્યા રે, સહુ દુઃખા ગઈ;
 આહે ગજરાજને સાદ્યો રે, સ્મરણ કીધું સહી,
 હરિએ તો હાથી ઉગાર્યો રે, તતક્ષણ ત્યાં જઈ. ૧૭
 અન્નમિલ અધમ ઉદ્ધાર્યો રે, પ્રભુએ આનંદથી,
 નારાયણ નામ પ્રતાપે રે, છૂટ્યો જન્મકંદથી;
 પૂર્યાં ચીર પાંડુવધૂનાં રે, લજ્જા રાણી લોકમાં,
 સ્મરણ થકી સંકટ ટાળ્યાં રે, પાપી પડ્યા શોકમાં. ૧૮
 સુધન્વાએ સ્મરણ કીધું રે, સંકટ સઘળું હ્યું,
 ઉગાર્યો દાસને આપે રે, તેલ ટાકું ક્યું;
 સીતાજીએ સ્મરણ કીધું રે, શોક સહુ ટાળીઓ,
 રાવણને રણમાંહે રોળ્યો રે, લંકાગઢ બાળીઓ. ૧૯
 ગોપી ને ગોવાળ રાખ્યા રે, જ્યારે સમજ્યા હરિ,
 ઇંદ્ર તણું માન ઉતાર્યું રે, ગિરિ કરમાં ધરી;
 સ્મરણ થકી સહાય કરે છે રે, હરિ હરિદાસને,
 પ્રગટ થાય પાસથી પોતે રે, દળે દુઃખરાસને;
 અળગો નથી ઈશ્વર કહીએ રે, વસ્યો વિશ્વાસમાં,
 અજ્ઞાની તો અળગો જણે રે, પ્રગટ પ્રભુ દાસમાં. ૨૦

માલિની છંદ

અહરનિરા હરિમાં રાખજો ચિત્ત જોડી,
 વિષમ વિધન કાટી નાખશે નાય ફોડી;
 સુરત શશિની સામી ચિત્ત જ્યારે ન ચોરે,
 અવિરલ અમિ પોપે અદૃષ્ટાધી ચોકરે. ૧

વિશ્રામ ફ કો

રાગ પ્રમથેલી

સિંધુસુતા સેવે નિરંતર રે, અખિલ જગરાયને,
 અહર્નિશ ઉરપર લેઈને રે, પલોટ પાયને;
 નંદ ને સુનંદ આદ્યે રે, ગરુડને જ-વિજે,
 પ્રેમે કરી પૂજે પ્રભુને રે, સેવા સઘળી સજે. ૧

અર્ચન તો ધુજનએ શીધું રે, અંકૂરે તો વંદના,
 દાસાતન હનુમાનજીએ રે, દૂત રધુનંદના;
 સખાભાવે મુગ્ધીય અર્જુન રે, તજે નહિ સ્નેહને,
 ઉદ્ધવ વળી એવા વહાલા રે, ધન ધન તેહને. ૨
 બલીતણું આત્મનિવેદન રે, જાહેર જગ જાણીએ,
 નવેનિધિભક્તિસગુણની રે, ભક્ત એ પરમાણીએ;
 નિર્ગુણની તો ભક્તિ ન્યારી રે, અંતરમાં એ રહી,
 તે તો મન વાણી અગોચર રે, કાએ ન શકે લહી. ૩
 પ્રેમતણાં પુષ્પ ચઢાવે રે, ધ્યાન ધૂપ થાય છે,
 દીપક તો જ્ઞાનનો પ્રગટે રે, તિમિર ટળી જાય છે;
 ચંદન તો ચિત્તનું જાણે રે, શીલ શણગાર છે,
 ભોજન તો ભાવનું ધરીએ રે, હેત ઉર હાર છે. ૪
 સિંહાસન રાન્ય સનાતન રે, માળા મનની ફરે,
 સોહં સોહં મંત્ર નિરંતર રે, જાપ સહુથી સરે;
 અહોનિશ તાર ન તૂટે રે, ત્રણે દિવસા ટળે,
 પરાભક્તિ પ્રગટે દશમી રે, જીવ શ્રદ્ધમાં ભળે. ૫
 એવું સુણી શિષ્ય વહે છે રે, ગુરુચરણે નમી,
 તમે કહી દશવિધિ ભક્તિ રે, ધણી મુજને ગમી;
 પ્રથમ એ તો પ્રગટી ક્યાંથી રે, પહેલી કાણે કરી,
 આવે થકી ઉપદેશ એનો રે, કહો જુગતે કરી. ૬
 પરંપરા આણતી આવી રે, તેવી મુજને કહો,
 કૃપા કરી દાસની ઉપર રે, સંશય સધળો દહો;
 એવું સુણી ગુરુજી વહે છે રે, ધન્ય તાહરી મતિ,
 કથા તુને કહું છું અનાદિ રે, સંશે ન રહે રત્નિ. ૭
 અનાદિ દેવ નારાયણ રે, સૃષ્ટિ પહેલો જ હતો,
 તેણે કરીજક્તાની રચના રે, કાણે નવ કર્યો હતો;
 પછી એક બ્રહ્મા નામે રે, પુરુષ પેદા કર્યો,
 તે તો શોધ કર્તાનો કરવા રે, કમળમાં બહુ કર્યો. ૮
 પોકારીને પ્રાર્થના તેણે રે, કરી કર્તા તણી,
 પછી દીધું દર્શન પ્રભુએ રે, દયા આણી ધણી;
 ભગવત કહે બ્રહ્મા તુજને રે, જ્ઞાન મારું કહું,
 અંગે એનાં યોગ ને ભક્તિ રે, અહણ કરજો સહુ. ૯

જવો હું સદ્યિદ્ રૂપે રે, અનાદિ અખંડ છું;
 જવા ગુણ સર્વજ્ઞ મારા રે, પ્રકાશી પ્રચંડ છું;
 જવાં મારાં કર્મ અલોકીક રે, ઇંડ રચવા વિષે,
 તેવું તુને મારી કૃપાધી રે, જ્ઞાન સધળું થશે. ૧૦
 અસત્ છે જડરૂપ માયા રે, સત્ છે જીવાત્મા,
 અસત્ સત્ બેનો કરતા રે, જૂદો હું પરમાત્મા;
 સૃષ્ટિ પહેલું કાચે નહોતું રે, હુતો હું એકલો,
 પછી મેં માયા કીધી રે, કીધો આત્મા ભલો. ૧૧
 એ તો કહી ઉત્પત્તિ તુજને રે, સંહાર હવે કહું;
 માયા ને આત્મા જતાં રે, ઉગરતો હું રહું;
 સંહાર તો ના હોય માહારો રે, સદા અવિનાશ છું;
 સદ્યિદ્ આનંદરૂપે રે, અખંડ સુખરાશ છું. ૧૨
 માયાને આત્મા કંડે રે, સ્વરૂપ સુણજે વળી,
 જડરૂપ જ જ દીસે રે, માયા સહુ તે ટળી;
 ચૈતન જ જડને ચલાવે રે, તે તો આત્મા સહી,
 આત્માનું રૂપ છે અજગું રે, માયા અજગી કહી. ૧૩
 માયામાં આત્મા ન ભજે રે, આત્મામાં માયા નહી,
 અજવાળામાં ન ભજે અંધારું રે, અંધારામાં એ કહી;
 એ તો જડ ચૈતનરૂપે રે, માયા આત્મા કહો,
 હવે એ બે થકી જૂદો રે, પરમાત્મા હું રહ્યો. ૧૪
 સર્વમાં વ્યાપક એવો રે, મુને તમે જાણો,
 બહાર ને ભીતર સધળે રે, મુને પરમાણુએ;
 જવાં અગ્નિ આકાશ વાયુ રે, પદારથને વિષે,
 ધટ ધટ શકટ લકુટમા રે, રોધાય નહિ કરો. ૧૫
 વાસુદેવ નામ છે માહારું રે, સરવમાં વાસ છે,
 અંતર ને બાહર સહુમાં રે, માહારો પ્રકાશ છે;
 સર્વમાં ને સહુ થકી અજગો રે, મુને પરમાણુવો,
 મુને જ જાણવા ઇચ્છે રે, તેણે એમ જાણવો. ૧૬
 એવું તત્ત્વજ્ઞાન છે મારું રે, અહણ કરજે સદા,
 તેથી તમે મોહ ન પામો રે, કાચ કાળે કદા;
 એકચિત્ત રાખીને એવી રે, લક્ષિત કરો માહરી,
 સૃષ્ટિના સંહારકાળે રે, રહેશો મુજમાં કરી. ૧૭

એવું આદિપુરુષે અજને રે, જ્ઞાન સઘળું કહ્યું,
 પ્રજ્ઞાએ આ પ્રજ્ઞાંડ સઘળું રે, માયારૂપે લહ્યું;
 અખિલ દેહ ઉંચકી ચાલે રે, એવો લલ્લો આતમા,
 માયા ને આત્માનો કરતા રે, બૂદ્ધો પરમાતમા. ૧૮
 આત્માની તો પ્રીતિ અહરનિશ રે, પરમાત્માવિષે રહે,
 માયા બાણે મૃગજળ જની રે, અમિત સુખ એ લહે;
 એવો ભક્તિયોગ અનાદિ રે, પ્રજ્ઞપ્રત્યે ભાસીઓ,
 નારાયણકેશ ને નિશ્ચય રે, રહે માંહે રાખીઓ. ૧૯
 પ્રજ્ઞ થકી શાખાઓ એની રે, ચાલી છે પરંપરા,
 ઋષિ મુનિ નારદ આદિ રે, અનંત બીજ ઉદ્ભવ્યા;
 પ્રજ્ઞાથકી નારદ પામ્યા રે, નારદ થકી વ્યાસજી,
 વ્યાસે તો મુકને ભણાવ્યા રે, પુરાણ ઇતિહાસજી. ૨૦
 માલિની છંદ

જનક સનક શેષે શંકરે ઉર આણી,
 ઋષભ કપિલ દત્તે પ્રેમની મોજ માણી;
 મત્તુ નૃપ નવ જોગી ભક્ત દોઢાનુદોટી,
 ભવજલનિધિતરણી સર્વથી ભક્તિ મોટી. ૧

વિશ્રામ ૭ મો

રાગ પ્રેમવેલી

શિષ્ય કહે ભક્તિતરુનું રે, બીજ ને તમે કહ્યું,
 અનાદિથી ચાલતું આવ્યું રે, ગુરુ ઘટમાં રહ્યું;
 મુમુક્ષુના રદિયામાં એવું રે, ઉગે કેઈ રીતથી,
 કેવી ભૂમિ કહીએ એની રે, પરખાવો તે પ્રીતથી. ૧
 કેવો ક્યારો કરવો કેડે રે, વાડ કેવી કરે,
 કેવું નીર સિંચવું એને રે, જથી તરુ ઉછરે;
 કોનો ભય એને માયે રે, ચરી કોણુ બચ છે,
 કેવાં પત્ર પુષ્પ એને રે, કેવાં ફળ થાય છે. ૨
 સુણી પ્રશ્ન શિષ્યનાં એવાં રે, ગુરુ વળતા વહે,
 કહું તુને ઉત્તર એનો રે, રાખી રહેજે રહે;
 આદરવિના એ નવ ઉગે રે, જતન વિના બચ છે,
 આળસ વહેમ અજ્ઞાન ઉધેઈ રે, મૂળમાંથી ખાય છે. ૩

શ્રદ્ધાશ્રી ભૂમિ સુધારી રે, સુખ્યુદ્ધિ કોદાળીએ,
 વિવેકનો ક્યારે કરીને રે, જૂઠા જડ ટાળીએ;
 પછી સતસંગ સુધાસમ રે, રૂઢું જળ રેડીએ,
 દેખાદેખી ભૂલા ન પડીએ રે, ફંદ તેનો ફેડીએ. ૪
 વિવેકથી વાવીએ તેને રે, સિંચો વિધિએ કરી,
 વિધિનિના જાય સમૂળી રે, પછી ન બને ફરી,
 વાણી ને પાણીમાં જોતા રે, ભેદ દીસે ધણો,
 જ્યોતી ભક્તિ જામે જથારથ રે, કરવો સંગ તે તણો. ૫
 ગામે ગામ દેશ વિદેશે રે, પંથ અંથ જૂઝવા,
 જવા હોય અનિની ઉપર રે, ખારા ને મીઠા ફૂવા;
 ખારા જવા હુગી ધૂતારા રે, તેનો સંગ જો કરે,
 વેર ઝેર વિરોધ વાધે રે, અવગુણ અદકા ભરે. ૬
 કરે વેદશાસ્ત્રની નિંદા રે, નિંદે સાચા સંતને,
 વઢવાના વાદ ભણાવે રે, કરે ખજ જાંતને,
 સમરા ને સરભંગી સરખાં રે, સંત થઈને ફરે,
 જહુ ઔષધ ધીમિયા જૂડા રે, ભોળાંને છેતરે. ૭
 ધ્યુ રૂપ રાવણે જોને રે, સારા સાધુ તણું,
 કપટ કરી જાનકી હરિયા રે, હુ ખ દીધું ધણું,
 કપટ કાલનેમીએ કીધું રે, ડગવા હંતુ માનને,
 મુનિ થઈ મારજો જોડો રે, ધરી ખગધ્યાનને ૮
 મારતિએ માર્યો છે તેને રે, ભેખથી ભૂયા નહીં,
 જોને હોય કિ મત સાચી રે, તે તો ન જામે કહી,
 કલિમાલ્ય કપટી ધણેરા રે, જહુ હામે ફરે. ૯
 બીજાના દોષ કહે જહુ રે, પોતાને રૂડા કહે,
 અજ્ઞાની જીન અજાણ્યા રે, ભેદ કાઈ ના લહે,
 કપટીના સંગથી કપટી રે, ઠગ થકી ઠગ થાય છે,
 સંગ જોયો રંગ ચઢે છે રે, જીન જામી જાય છે. ૧૦
 લક્ષે શુભ લક્ષણ લેતા રે, અંત જ્યારે મજે,
 કાલુ એક સંગતિ કરતાં રે, તાપ તનના ટળે,
 લક્ષ નિના લક્ષણ સપળાં રે, સારા હોય સંતનાં,
 વંઝા ગાય સેવે સંરે નહિ રે, કારજ તે જાંતનાં. ૧૧
 ભક્તિ જ્ઞાન વૈગવ્ય સાચો રે, અનુભવ જોડને,

ઉચ્ચુદ્ધિ પરહિપકારી કે, દુષ્ટે મિથ્યા દેહને,
 કામ ક્રોધ લોભ ગર્વ છળ રે, મોહ મમતા તજે,
 રાગ દ્વેષ રહિત નિરંતર કે, એક થકને ભજે. ૧૨
 ધીરતા ધગણી સરીખી રે, ભક્તિ ગુણની ભરી,
 ચૈતન્યન નીર નિરંતર રે, રાખે રહિયે ધરી,
 જોતાં ગુણ જળના જોવા કે, મેઘ મનનો હજે,
 તૃષ્ણા ને તાપ મટાડે કે, ગીતળ મહુને કરે ૧૩
 અગ્નિની પેટે આપે કે, બાળે કર્મ કાઠને,
 સર્નાતીત શૂન્યમાં રહે છે કે, આવરણ તજી આઠને,
 વળી ગુણ વાયુના જોવા કે, અસંગી એ સદા,
 વહે ગુણ આપે શુભાનુભ રે, લેપાય નહિ કદા ૧૪
 સ્વભાવે પ્રકાશ સરખા રે, સદા સ્થિતિવંત છે,
 તપે નહિ તાપમાં પોતે કે, સદૃશ સંત છે,
 ગંભીર ગુણ સાગર જેના કે, મર્યાદા નૂકે નહિ,
 ઈશ્વરની આજ્ઞાએ વરતે રે, ધર્મ ચૂકે નહિ. ૧૫
 આનંદની લહેરી અહોનિશ રે, ઉઠે જેના ઉરમાં,
 સર્વ કાળે રહે છે સગળા કે, ભાષા ભરપૂરમાં,
 મેઘ જેના મહાજન ઝહીએ કે, વર નહિ ગર્વને,
 વરસતાં વહેશે ત રાખે રે, સરખું સિંચે સર્વને. ૧૬
 દિનેદિન વાધે કળાએ કે, ચારી સુકવપક્ષનો,
 અનુભવ સંતનો વાધે રે, એમ હરિલક્ષ્યનો,
 સનિતા શોષે સકલ રસ કે, નિજ કિંછે કરી,
 જલદમાહે જળ કરી તેતું રે, પોપે પાછો ફરી. ૧૭
 સજન એમ સાર મગવનો રે, શોધ કરીને શ્રેષ્ઠ,
 ત્રથ કરી જ્ઞાન પ્રકાશે રે, લોહ સુખને લહે,
 એવા ગુણ સતના શોધી કે, સંગ વળતો કરે,
 મળે તેને જ્ઞાન ધણેડું રે, ભક્તિ શોભે સરે. ૧૮
 એવા ગુણવાળા ઉત્તમ રે, સંત જેને મળે,
 સરે સહુ કારણ તેતું રે, જન પ્રલભમાં ભજે,
 એવું બહી સંતને સેવા કે, સારા ગુણ જોઈને,
 તેથી ધાયતન મન નિર્મળ રે, નાખે દુષ્ટ ખોઈને ૧૯
 પૂરણ પુણ્ય હોય પુરતન રે, સત તેને મળે,

બ્રાતિ બહુ તેની ભાગે રે, ભક્તિ ત્યારે ફળે,
બુગોબુગ ખોળીને બેતા રે, સંત બેને મળ્યા,
છોટમ કહે તે સુખ પામ્યારે, સંશય સધળા ઢગ્યા. ૨૦

માલિની છંદ

રવિચંદ્રી ચતકોટી ઉગતાં તેજ કેવું,
નયનવિના નરને સર્વદા રાત્રિ જેવું,
પ્રગટ પડળ જેનાં વેગળાં વેધ કહાડે,
સુજન ગુરુ મળે તો દિવ્ય કર્તા દેખાડે. ૧

વિશ્રામ ૮ મો

માતીદામ છંદ

સહુ જનને શુભ સાધન એહ, મહી મનુદેહ સુસંગતિ મેહ,
પશુ સમ પામર પાતશી હોય, સદા શુચિ થાય સુસંગથી સોય. ૧
કરે જપ કોટીક તીરથ નહાય, નહિ સત્સંગવિના મળ જાય,
સજે સહુ સાધન જોગ અભ્યાસ, તજી ધન ધામ વસે વનવાસ. ૨
કસે જન કાય કરે કંઈ કંઈ, વધે નખ હાથ વળી શિર કસેશ,
સહેતન શીત વૃથા વળી વાત, ધણો સહે ધામ ગળે હીમ ગાત્ર. ૩
ભલો તન ઉજ્જવલ ભસ્મ સરાય, તરુતલ વાસ પડ્યાં ફળ ખાય,
જયા કરી ત્યાગ દમે બહુ દેહ, વિના સતસંગ વૃથા સહુ તેહ. ૪
સદા ભવસાગર નાવ સુસંગ, કળિમળ હારી ગયા જલગંગ,
ભવું ભવરાગતું ઔપધ એહ, દહે દુઃખ દોષ દીપે શુભ દેહ. ૫
અંડે જઈ પારસ લોહ સુઅંગ, કરે સહુ કંચન તે રૂપ રંગ,
મહીન મળે જળ ગંગેની માય, તતક્ષણ તેહું કંઈ વળી ત્યાંય. ૬
રવિ ચંદ્રી તર્ક ટળે જ્યમ સત્ય, કરે જ્યમ કીટ-મધુકર જાત્ય,
અનાદિથી જાણુની સંગત એમ, બુઝો તરુ ચંદનના થકી જેમ ૭
ઉગે સહુ અન્ન તૃણાદિક આપ, જરા જળ જોગ તણે પરતાપ,
રસાયણી ઔપધિ એજ સુસંગ, કરે સહુ ધાતુનું કંચન અંગ ૮
ત્વયા વણ સ્પર્શ લહે નહિ હોય, જયા રૂપ નેણુવિના નવ જોય,
વિના શ્રુતિશબ્દ લહે નહિ સાર, વિના નાક ગંધ ન જાણે લગાર. ૯
વિના જીભ રસાદ જણાય ન કાંચ, વિના સતસંગ અશ્રુજગમાય,
સંજીવની ઔપધિ એજ સુસંગ, કરે ભ્રમ કોટિતણે વળી ભગ. ૧૦
વિરચીને વ્યાસ સુસંગ સરાય, ધણા ઈતિહાસ પુરાણમાં ગાય,

નિજન કોટિ કવે કહી એમ, સુસંગથી હોય પ્રભુપદપ્રેમ. ૧૧
 સુસંગથી જ્ઞાન વધે ઘટ માંય, સુસંગથી સંચય નારહે કાંય,
 સુસંગથી સર્વ કૃતારથ થાય, સદા જન દોષમ તેહજ અહાય. ૧૨

રાગ પ્રેમવેલી

વળી કહુ સતસંગ કેરો જે, મહિમા મોટા ધણે,
 જણે સતસંગત કીધી જે, વધ્યો જશ તે તણે,
 નીચ જન હંચ થયા છે જે, જુઓ સતસંગથી,
 અપાવન થયા છે પાવન જે, મળ્યે જળ ગગથી. ૧

કાગ હોય કોકિલા જેવો જે, હંસ બગનો કજે,
 લોહનો પાગસ પરશે જે, કંચન હોય છે સજે,
 મળે હરિ કરણથી જને જે, સત કરીને દયા,
 દાસીસુત નારદ હતા જે, દેવઋષિ તે વયા. ૨

જુઓ વળી વાદ્મીક જાતે જે, ભીવમાહે ભજ્યા,
 થયા મહામુનિઓથી મોટા જે, સતઋષિ જે મળ્યા;
 ચંપરી તો ભીલની જાતિ જે, અપાવન એ હતી,
 મળ્યા મુનિ માતંગ જ્યારે જે, ઉત્તમ હવી તે અતી. ૩

કૃપા કરી કાગજપંડી જે, ગઝડજીને જે મળ્યા,
 મહામોહ તેણે મટાડ્યો જે, સંશય સવળા ઢળ્યા,
 મોટા મોટા મહાપદ પામ્યા જે, સંતપ્રતાપથી,
 જનમ ને મરણ મટાડે જે, છૂટે ત્રય તાપથી. ૪

રહુગણરાયને જ્યારે જે, ભગતજી ભેટીઆ,
 તેને તત્ત્વજ્ઞાન ખતાવ્યું જે, સંશય સહુ મેટીઆ,
 ધુનજીને નારદ મળીઆ જે, ઉપદેશ આપીઆ,
 દયાળે દર્શન દીધું જે, અનિયજ થાપીઆ. ૫

પ્રહ્લાદે નારદજીતું જે, જ્ઞાન જ્યારે સાબજીતું,
 માન્યું મન હરિની સાથે જે, ભક્તિરસમાં ભજ્યું,
 વ્યાસે જ્યારે વેદને વહેંચ્યા જે, દાઝ વળતી થઈ,
 મળ્યા ગુરુ નારદ જ્યારે જે, શાંતિ પામ્યા સહી. ૬

શંકરસુત સ્વામી પડાનન જે, દત્ત તેને મળ્યા,
 અખંડ બ્રહ્મ એક ખતાવ્યો જે, ભેદ મથળા ઢળ્યા,
 મળ્યા નવ જોગી જનકને જે, જ્ઞાન આપ્યું ધણું,
 તેણે શુકદેવને દીધું જે, માન્યું મન તે તણું. ૭

દયા કરી દત્તે જ્યારે રે, વળી કુસુરામને,
 તેથી સહુ ક્રોધ ટાળ્યો છે રે, પામ્યા નિજ ધામને;
 વિશ્વામિત્રે વસિષ્ઠ સાથે રે, વાદ જ્યારે કર્યો,
 સતસંગ મોટો સરવથી રે, વસિષ્ઠે ઉચ્ચર્યો. ૮
 વિશ્વામિત્રે તપ કર્યું મોટું રે, એવું બીજું નથી,
 વસિષ્ઠ કહે સતસંગ મોટો રે, જાણ્યો સર્વથી;
 પછી એ બે જાણુ પ્રીત્યે રે, શેષ પાસે ગયા,
 સમાચાર શેષને જઈને રે, વિશ્વામિત્રે કહ્યા. ૯
 શેષ કહે ભાર છે મહારે રે, માથે સૃષ્ટિતણો,
 રાખે જે અવનિતે તોળી રે, તે તો મોટો ધણો;
 વરસ સાઠ સહસ્ર કેડું રે, તપ વિશ્વામિત્રનું,
 મૂક્યું કૃષ્ણ અવનિને માથે રે, અદ્ધર ના રહી શક્યુ. ૧૦
 પછી પળભાવતો સતસંગ રે, વસિષ્ઠે મૂક્યો સહી,
 ધન દુતી શેષને માથે રે, અદ્ધર એથી રહી;
 જીતા વળતા વસિષ્ઠ તેથી રે, વિશ્વામિત્ર હારીઆ;
 એવા સતસંગના મહિમા રે, ભૂએ વધારીઆ. ૧૧
 બુગેબુગ ખોળીને જોતાં રે, સતસંગ છે સરે,
 અભાગી હોય જે પ્રાણી રે, જાણી નવ આદરે;
 મરે ખર સાકર ખાતાં રે, આખર જઈ ખાય છે,
 ધુવડને તો દિવસ ના ગમે રે, રાત્રે રાજ થાય છે. ૧૨
 કુટીલ જીવ કાગ સરીખા રે, માયામજામાં રમે,
 સુગંધીનો સ્વાદ ગમે નહિ રે, કરંડે જઈને ભમે;
 અધમ જીવ સતસંગ છોડી રે, કુસંગતિ આપ છે,
 કમળનો સ્વાદ તજીને રે, મેડક મલકાય છે. ૧૩
 કુસંગમાં રહે છે પ્રદુક્ષિત રે, સુસંગે સૂકાય છે,
 પાવસજળ પામી જવાસો રે, બુઝો બળી જાય છે;
 વળી શઠ શીલા સરીખા રે, રહે જળમાં સદા,
 અંતરથથી આગ ન બૂઝે રે, કલેશ ન ટળે કદા. ૧૪
 સુણે જે નિંદા નિરંતર રે, સુણે ના હરિકથા,
 કર્ણ તેના સુધરીના માળા રે, જ્યાં જાણો જ્યાં;
 નીરખે નહિ નૂર હરિતું રે, આંખ વળી જઈની,
 મોરના પીછા સરખી રે, જાણો જન તેહની. ૧૫

હરિનું નામ નિરંતર રે, જીભે જે ના જપે,
 ૧૫૧ પી તે તો ખાસડાં ડરી રે, તેને તોલે ખપે;
 કુટુંબ હરિસેવા નિરંતર રે, જેના કર ના કરે,
 ભીમળાની શાખા સરીખા રે, નીરસ કૃષ્ણ નીસરે. ૧૬
 રણુ હરિ અર્થે ન ચાલે રે, કારજ લુપ્ત ના કરે,
 તે તો જેવાં દવનાં દાઝ્યાં રે, કાઠ સરખાં ખરે;
 પીડા પરમારથ સાધન રે, કરે નહિ બેહુનો,
 પાપરૂપ પ્રેત સરીખો રે, જલણો તેહનો. ૧૭
 મહિમા સતસંગતિ ડરી રે, અધમ જે ના લહે,
 બેલો જડ ગંગાને કાંઠે રે, અણુચિ એ રહે;
 હરખે હરિદાસને દેખી રે, સીરા જેનું નમે,
 તે તો કહુ તુંબડી જેવું રે, જાણી લેએ તમે. ૧૮
 રહે ચિત્ત હરિને ચરણે રે, સદા સતસંગમાં,
 તીરથ તો અડસડ રહે છે રે, એહના અંગમાં;
 જેનું મન મોહ તણને રે, હરિરૂપમાં મળે,
 તેને ત્રય તાપ ન લાગે રે, પાપ સંધ્યાં ખળે. ૧૯
 વાવે જે કલ્પતરુને રે, મળવા કરતારને,
 તે તો સતસંગતિરૂપી રે, સિચે જળધારને;
 નાસ્તિકરૂપ હરણુ હરાયાં રે, જળવતા બે જશે,
 છોટમ કહે લક્ષ્મિકલ્પતરુ રે, પ્રગટ જગમાં થશે. ૨૦

માલિની કંઠ

ધીરજ ધનુષ ધારી જ્ઞાનનું ખાણુ મારે,
 રિપુદગ્ન ઇળી પોતે આપણો અર્થ સારે;
 કુમતિ કુટીલ પ્રાણી નાસ્તિકો જે નકારા,
 અનૃત અણુલ વાણી ના સુણે સંત સારા. ૧

વિશ્રામ હ મો

રાગ પ્રેમવેલી

હો લક્ષ્મિકૃષ્ણ અનોપમ રે, સતસંગે કરી,
 નાસ્તિકરૂપી હરણુ હરાયાં રે, બેએ બધે ચરી;
 જનબોધ ચારાંક એવા રે, નાસ્તિક નર જાણીએ,
 શુભદ જે તેના સંધ્યા રે, અંતરમાં ન આણીએ. ૧

નાસ્તિક કહે સૃષ્ટિ તો સધળી રે, સ્વભાવે થાય છે,
 નથી કાંઈ કર્તા એનો રે, આપે એ રચાય છે;
 પૃથ્વી અપ તેજ ને વાયુ રે, તત્ત્વ એ સદાય છે,
 સહેજે સંજોગ મળેથી રે, જીવતું થાય છે. ૨
 જીવરૂપ દીપક જેવું રે, સ્વરૂપ સહેજે બણે,
 તે તો લય પામે છે પાછું રે, ક્ષણિક છે ક્ષણે ક્ષણે;
 બણે છે પુદ્ગલ આપે રે, તત્ત્વના જોગથી,
 નથી અવિનાશી આત્મા રે, વેરાય વિજોગથી. ૩
 ઈશ્વરને કર્તા કહે છે રે, એ તો મિથ્યા સહુ,
 સૃષ્ટિ તો થાય સ્વભાવે રે, બણે આપે બહુ;
 નથી કાંઈ સ્વર્ગે જાતું રે, નથી નરકે જાતું;
 મરે તે શૂન્યસરીખું રે, નથી પાછું થતું. ૪
 દેહને આત્મા માને રે, જીવેને જાળવે,
 વેદ થકી વાતો અવળી રે, નાસ્તિક સધળા લવે;
 નાસ્તિક કહે ન્હાણે ને ઘોણે રે, જીવ ઝાઝા મરે,
 પાણીમાં પગ ના બોળે રે, શૌચ નવ આચરે. ૫
 હવન ને હોમ કર્યાંથી રે, પાપ માને ધણું,
 ઈશ્વરનું નામ જપ્યાથી રે, પુણ્ય નથી તે તણું;
 કરે અતિ કષ્ટથી લાંઘા રે, તેથી જન જો મરે,
 માને તેને મુક્તિને પામ્યા રે, ફરી નહિ અવતરે. ૬
 રામ ને કૃષ્ણ સરીખા રે, પરશુરામ જે થયા,
 તેને મહાપાપી ગણે છે રે, કહે છે નરકે ગયા;
 એવા અજ જૈનને નાસ્તિક રે, શબ્દ તેનાજ સુણે,
 શ્રદ્ધા ને વિશ્વાસ ટાળે રે, ભક્તિતરુને હણે. ૭
 શિષ્ય કહે નાસ્તિક સધળા રે, કહો ક્યાંથી થયા,
 આઘચક્રી ઉત્પત્તિ એની રે, કહો કરીને દયા;
 ગુરુ કહે ઉત્પત્તિ એની રે, કહું તુજને સહી,
 નાસ્તિક મત કેડું કારણ રે, રહેજે રદિયે ગ્રહી. ૮
 કશ્યપસૂત દેવ ને દાનવ રે, પ્રથમ જુગમાં હતા,
 સામાસામી રાજ્યને સાડે રે, લઢી દુઃખીઆ થતા;
 વિમાન તો વિશ્વકર્માએ રે, આર્યાં દુતાં દેવને,
 દાનવને જીતતા તેથી રે, ધરી અહંભેવને. ૯

દાનન તો ભક્તિ કરતા રે, સદા શિનજીતણી,
 શકરની આગળ જગને રે, અરજ કીધી ધણી,
 અમે તો ભક્ત તમાગ રે, ઈચ્છીએ તન મનથી,
 કૃપા કરી અમને સ્નામી રે, ઉગારો નિધનથી ૧૦
 આપો જે નિમાન અમને રે, સહુ સુખ પામીએ,
 દેવથકી દાર્યા ન જઈએ રે, સહુ દુખ વામીએ,
 પછી શિવે પ્રસન્ન થઈને રે, વચ્ચન આપીહ,
 ત્રિપુરની રચના ખતાવી રે, વચન સ્થિર થાપીહ ૧૧
 હુતો મયદાનન નામે રે, સુતાર અસુરનો,
 તેને તો શિવે ખતાવ્યો રે, પ્રકાર ત્રિપુરનો,
 માખા સોના રૂપા કેસ રે, ત્રિપુર ખતાવીઆ,
 વરયા સહુ દાનન તેમા રે, લના મન ભાવીઆ ૧૨
 શકરખિના નાસ ન થાયે રે, નણે કરો તણે,
 તેમા વસી દેવને તેણે રે, માર દીધા ધણો,
 નાદ દેવ તે થકી નાસી રે, લાગ્યા ધણુ શાયના,
 લાનવના નાસને સાદ રે, ઉપાય શાધે નના ૧૩
 પછી કહ્યું દેવગુરુએ રે, દાનન ભક્ત સિવના,
 મરશે નહિ કોયના માર્યા રે, એક શિન જીવના,
 ચક્રે જ્યારે ભક્તિ ઈશ્વરની રે, તેવી શિન કોપશે,
 ત્રિપુરને હણશે પોતે રે, સુખ સહુને થશે ૧૪
 પછી અથ નાસ્તિક મતના રે, ગુરુએ ખતાવીઆ,
 જતિનો વેશ ધરીને રે, અસુર પાસે આવીઆ,
 દેન પાણુ સાધુ થઈને રે, ગુરુ સાયે ગયા,
 દેતોને ઉપદેશ દીધો રે, નાસ્તિક સઘળા થયા ૧૫
 અનીશ્વરવાદ ભણ્યો રે, લાગ્યા સહુને નદના,
 દોમ ને યાગ તજ્યા રે, તજ્યા સિવ વદના,
 બેઠને નિમ્નની નિદા રે, કળ્યા લાગ્યા ખહુ,
 થયા ખન ખોટા નાસ્તિક રે, દીતીપુત્રો સહુ ૧૬
 વળતા દેન શકર પાસે રે, સહુ મળી આનીઆ,
 પૂજ ખહુ પ્રીત્યથી કીધી રે, શકર રીઝાનીઆ,
 નિલથ ખહુ દેવે ગીધો રે, પછી સિવરામને,
 લાગ્ય હુખ દે છે અમને રે, કરો પ્રભુ સહાયને ૧૭

શંકર કહે ભક્તિ મારી રે, અસુર કરે ધણી,
 મુજવિના બીજા કોય રે, એને ત શકે હણી;
 દેવ કહે ભક્તિ તમારી રે, અસુર કરતા નથી,
 કરે છે વેદની નિંદા રે, નાસ્તિક થયા સર્વથી. ૧૮
 નંદે છે ઈશ્વરભક્તિ રે, નંદે છે સુધર્મને,
 કરે છે પાપાંડ સધળા રે, નંદી શુભ કર્મને;
 એવું સુણી શંકર કાપ્યારે, જોયું જઈને સહુ,
 નાસ્તિક દેખી દાનવ સધળા રે, ક્રોધ પીધો બહુ. ૧૯
 ત્રિપુરનો નાશ કરીને રે, દાનવને મારીઆ,
 થયા તે શર્ણુ શિવને રે, તેને તે ઉગારીઆ;
 થાપ્યો પછી વેદ ધરમને રે, દેવ સુખિયા થયા,
 છોટમ કહે અંધનાસ્તિકના રે, કંઈક જુગમાં રહ્યા. ૨૦
 માલિની છંદ

વળી અસુર વધ્યા તે દેવને દુઃખ દેવા,
 હરિએ બુદ્ધ થઈને કાઢીઆ પંથ તેવા;
 શિવ મનુષ થયા છે શંકરાચાર્ય જ્યારે,
 અવની ઉપર આવી ખાંડીઆ જોઈ ત્યારે. ૧

વિશ્રામ ૧૦ મો

રાગ પ્રેમવેલી

ભક્તિ જ્ઞાન વૈરાગ્ય સાથે રે, નિંદા ઉગે તરુ,
 સદાચાર પવથી શોભે રે, બહાર જુગમાં ખરું;
 શાખા શુભ ઈચ્છાકાંતી રે, આતે આરે મરા,
 સજ્જન સહુ તેની છાયામાં રે, આવી બેસે ખરા. ૧
 ત્રિવિધિ તાપ શમાવે રે, કૃષ્ણે મનકામના,
 તતક્ષણ તે અધિકારી રે, થશે નિજ ધામના;
 પરમ જ પ્રેમ પ્રજુશું રે, એ તો પુણ્ય એહનાં,
 અનુભવ સુગંધ સારો રે, મોક્ષકાળ જહનાં. ૨
 રીઝે તેથી જક્તનો રાજ રે, આવે વસ ભક્તને,
 અગિત સુખ આપે તેને રે, એવું નહિ જક્તને;
 પીધો રસ પ્રેમનો જણે રે, થયા સહુથી સરે,
 ચઢી જને પ્રેમખુમારી રે, પાછી નવ ઉતરે. ૩

તેને તો તરણને તોલે કે, સુખ તણે લોકનું,
 મગન થઈ મહાસુખ માપે કે, શૂળ નહિ શોકનું,
 અજલન ઇંદ્રના સુખને રે, એ તો ઈચ્છે નહીં,
 ભજિતસજ્જ જને આપ્યો રે, તે તો ન ભમે કહીં ૪
 પીધો જો પ્રેમનો ધ્યાલો રે, તે તો નિરભે થયા,
 ત્રિલોકની તુષણ ભાગી રે, અચલ સુખમા રહ્યા,
 પ્રેમરસ પ્રહવાદે પીધો કે, સનઝાદિક નારદે,
 વળી ધ્રુવ અમરીએ પીધો કે, પીધો શુક શારદે ૫
 શંકર ને શેષ સરિખા રે, જનક નન જોગીઆ,
 વસિષ્ઠ ને વાલ્મીક આદે રે, ભજિતસમોગીઆ,
 પાગસાર પુડરીક પાડન કે, ભીષ્મ ખરી ભૂપતિ,
 રુકમાગદ અગદ સુગ્રીવ કે, નિલીપણુ મારુતિ. ૬
 શાહીય મુનિ વ્યાસ સુલીક્ષણુ રે, સૂપ્ય રાવર્ગી સહી,
 ભુવંડી ને અગપતિ જોના કે, વાત જુગમા રહી,
 સુદામા અદ્ભુત ઉદ્ભવે રે, ભગી વૃજસુદંગી,
 વળી ઋષિપત્ની નિદુરે રે, વરા ધીમા હરિ ૭
 કળીર રોહિદામ રામાનદ રે, સેના સગના થયા,
 નાભા પીપા નામદેન આદે રે, ગંધ ને વદ્ય દયા,
 વામદેવ જદેન આદે કે, અનતાનદજી,
 ત્રિવેચન તુવસી જના રે, મોરારી શુકદજી. ૮
 કાલુ કુખા કેનવ કમ્ભા રે, કરમેતી કુંવરી,
 મહેતા મીરા માધન સુર કે, ધને રીઝ્યા હરિ,
 ગોડાણાની પ્રીત્યે પધાર્યા કે, ગય રણુજોડજી,
 તુવસીને પને તોગાયા કે, પૂગ મન દોડજી ૯
 પ્રીતમ રઘુનાથ ને ગણુજોડ રે, દ્વારકાદસજી,
 ચોલપુત્રીજનાથ દયારામ રે, ભજ્યા અપિનારાજી,
 અનંતકોટિ ભજત ઉદ્ધાર્યા કે, ભજિતર આશરે,
 ધન્ય જે જુગમા પ્રાણી રે, ભજિત પ્રણની કહે ૧૦
 ભજિતનિના પાતક કોટિ રે, ટળે નહિ જતના,
 ભજિતનિના જીવ ન પામે કે, શરણ ભગનતના,
 ભજિતનિના જીવને પીડે કે, પિતૃ ગ્રહ દેવતા,
 ભજિતનિના દોષુ જગરે રે, હાથે જમને જતા ૧૧

ભક્તિવિના કાળ ને માયા રે, પીડે બહુ જીવને,
 ભક્તિવિના ડાણુ મિલાવે રે, સનાતન શિવને;
 ભક્તિવિના શોક નિરંતર રે, પામે સંસારમાં,
 ભક્તિવિના આવે નિરંતર રે, કાળના મારમાં. ૧૨
 ભક્તિવિના ઠામ નથી કહીં રે, કરવાનો જંતને,
 ભક્તિવિના ધારે ધરાપર રે, જન્મ અનંતને;
 અરે જીવ આજસ મૂઝી રે, ભક્તિ ભક્તી આચરે,
 હરિનામ નાવમાં બેસી રે, સુખે ભવને તરે. ૧૩
 ભક્તિરૂપ કંઈપતરની રે, કથા તુજને કહી,
 મન કર્મ વચને કરીને રે, રાખે રદિયે અહીં;
 સારતું સારજ એ છે રે, સિદ્ધાંત શ્રુતિ તણું,
 સંશેપે તુજને કહું છું રે, સમજી લેજી ધણું. ૧૪
 ગુરુનાં વચન સુણીને રે, શિષ્ય ચરણે તમ્બો,
 કૃપા કરી મુજને સ્વામી રે, સંશે સધળો શમ્બો;
 ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય અમારાં રે, પ્રભુ મુજને મળ્યા,
 સુધાસમ વાણી સુણીને રે, ક્લેશ તનના ટળ્યા. ૧૫
 પ્રીતે રસ પ્રેમ કથાને રે, જે કો જન સાંભળે,
 કંઈપતર રદિયે જામે રે, મનોરથ સહુ ફળે;
 ગયાદિક તીરથ કેડું રે, પામે ફળ પ્રીત્યથી,
 વસે જન વૈકુંઠ જઈને રે, અતિ રૂઢી રીત્યથી. ૧૬
 સુણે નરનારી સ્નેહે રે, તાપ તનના ટળે,
 પૂરવનાં પાપ પ્રજળે રે, જીવ બ્રહ્મમાં ભળે;
 જથારથ અર્થ લહીને રે, ઉત્તમ ભક્તિ આદરે,
 સંસારનો ક્લેશ ન વ્યાપે રે, સુખે ભવ તે તરે. ૧૭
 વરસ વિક્રમાન્વિત કરાં રે, સકળ સુખરાશ છે,
 આગલીસે ને બાવીશ માંહે રે, માગાર માસ છે;
 પક્ષ તો કૃષ્ણની કહીએ રે, તિથિ એકાદશી,
 કરી બુધવારે પૂરણ રે, કથા રદિયે વસી. ૧૮
 ગુણવંતા ગામ મહાજત રે, સોજતરા પાસ છે,
 સાકોદરા નાગર કુરો રે, તેમાં નિવાસ છે;
 લેઉવા સહુ લોક હરિજન રે, પટેલ પુણ્યવાન છે,
 કૃપા જેને હોય હરિની રે, તેમાં ગુરુનું જ્ઞાન છે. ૧૯

સહસ્રમુખ શેષ વખાણે રે, નિગમ નેતિ કહે,
મંદમતિ છોટમ તેનો રે, મહિમા તે શું લહે;
અખિલ જગદર્તા ઈશ્વર રે, અંતરમાંહે રહ્યો,
છોટમને રહિયે રહીને રે, ભક્તિમહિમા કહ્યો. ૨૦

માલિની છંદ

હરિભજનવિના તો જાણ છે જન્મ વીતી,
સુજન મન વિચારી આદરે ભક્તિ નીતિ;
અધમ જન અભાગી મોહ માને મચે છે,
પ્રભુ-ભજન તજીને પાપ માંહે પચે છે. ૧

વિશ્રામ ૧૧ મો

છંદ-ભુજંગપ્રયાત

સજી લે ધરી દેહને કામ સાડ, હરિને વિસારી રખે જન્મ હાડ;
ભજી લે પરિશ્રમને ભક્તિભાવે, ગયો દાવ તેવો ફરીને ન આવે. ૧
ખરે જાણજો ખેલ છે સર્વ ખોટો, ભજે શ્રમને માનવી તેજ મોટો;
કરે મ્હાડ મ્હાડ વૃથા મોહ માની, થશે જર્જરી દેહ જશે જીવાની. ૨
અરે આચિંતો આવશે કાળ જ્યારે, થશે તે સમે કાણુએ સ્થાય ત્હારે;
વળી વેદના ગર્ભની જો વિચારી, કરે કાણુ તેવે સમે સ્થાય તારી. ૩
કરી પાપ એવાં સહે કષ્ટ કોટી, સહે જમતણી શાસના મૂઠ મોટી;
હરિને વિસારી ગયો જન્મ હારી, થશે પ્રાણીઆ શી ગતિ અતે તારી. ૪
પ્રભુને વિયોગે ઘણાં દુઃખ પામે, ધરે દેહ કંઈ ઉચંચ ને નીચ કામે;
વિના ભક્તિ સંસારથી કાણુ તારે, પડે જો વિપત્તિ ચઢે કાણુ બહારે. ૫
ઘણા કાળથી થઈ ગયું મન ઘેલું, વિના પ્રેમ ભક્તિ મટે કમ મેલું;
કરે કર્મ કર્તારનું નામ ભૂલી, ન પામે નફા મૂળથી જાણ દૂલી. ૬
હરિનામ લેતાં સહુ કામ સાધે, પ્રભુને પ્રતાપે ઘણો લાલ લાધે;
સહુ સારનું સાર છે એજ સાચું, વિના પ્રેમ ભક્તિ સરવ કામ કાચું. ૭
મના માનજો શિખ એ સર્વ સાચી, પ્રભુ પાસ લે પ્રેમથી ભક્તિ જાચી;
ધરી દેહ ભક્તિ કરે તેજ કાહ્યો, કરી પ્રેમને છોટમે છંદ ગાયો. ૮

છપય છંદ

માણસ તેનું નામ કામ જ કરશે સારાં,
રાખે શુદ્ધ શરીર તજ આચરણ નકારાં;
સમજે, શૌચાચાર સાર જાણે સહુ શોધી,

વિધિનો કરે વિચાર બુદ્ધિ પોતાની બોધી;
 પશુ કરતાં માણસ તણો દુર્ગંધીમય દેહ છે,
 છાટમ શૌચ ક્રિયા કહી નિમ ઈશ્વરનો. એહ છે. ૧
 શરીર વસ્ત્ર ધર પાત્ર માત્ર સહુ મંજન કરવાં,
 કાઠી સધળો મેલ પછી પોતે વાપરવાં;
 હોય મેલ ન માંય અશુચિ જાણો એને,
 નથી ઉપજે રોગ તરત વળી ધોવાં તેને;
 તે માટે સ્મૃતિઆવિષે શૌચવિધિ તરતે કહી,
 છાટમ શૌચક્રિયા વડે સરવે સુખ પામે સહી. ૨

ભક્તિકલ્પતરુ સમાપ્ત

૫-અક્ષરખાવની

રાગ ધૌળ

- મૂળ વિચારે માનવી, અક્ષર પહેલો જ્ઞકાર;
તત્ત્વમસિ પદ તેહ છે, તેનો ના હોય ઉચ્ચાર. મૂળ૦ ૧
- અ સ્વર એ યકી ઉપજ્યો, રાજસ ગુણનું એ રૂપ;
ક્રિયાશક્તિ છે તેહની, એનો ભેદ અનૂપ. મૂળ૦ ૨
- આ સ્વર તે તો આકાશ છે, અગ્નિ અવની ને આપ;
પવન તત્ત્વ છે પાંચમું, સધળે શૂન્યમાં આપ. મૂળ૦ ૩
- ઇંદ્રી એકાદશ એહમાં, તેનું સરજ્યું છે ઇંદ્ર;
ચારે ખાણુ ચાલી કરી, સરજ્યા પ્રાણીના પિંડ. મૂળ૦ ૪
- ઈશ્વર કહીએ એહને, જે જે ઇચ્છે તે હોય;
નાગાદિક નરદેવમાં, એના સરખું નહિ હોય. મૂળ૦ ૫
- ઉપમા જે જે આ જગતમાં, લાગે નહિ ત્યાં લગાર;
પાત્ર જેવો પ્રજાપતિ, કહેતા લઘુતા અપાર. મૂળ૦ ૬
- ત્રિ સ્વર અંગે જ્ઞકારનું, તેજસ સુપનાનું જ્ઞાન;
આવરણ શક્તિ અજ્ઞાનની, જૂલે દેહનું જ્ઞાન. મૂળ૦ ૭
- રુદ્ર રહે રદીઆ વિષે, તેમાં તામસ અહંકાર;
પ્રજા કહીએ સુપુત્રિ, સુપના કહે સંહાર. મૂળ૦ ૮
- રૂપ રમીને પાછા સમે, તુરીયા માં તદ્દરૂપ;
અત્રત માંહે જણાય છે, એવો ભેદ અનૂપ. મૂળ૦ ૯
- લૃ સ્વર લહીએ રે લક્ષમાં, વાગે અનહદ તૂર;
ઓઘ વળે રે આનંદના, વર્ષે નિર્મળ નૂર. મૂળ૦ ૧૦
- લહરિ ઉડે ચૈતન તણી, ગાગે ઘટ ઘટ માંય;
સન્મુખ સિંધુ સમર ભર્યો, તે લય પામે છે ત્યાંય. મૂળ૦ ૧૧
- એ અવિનાશી એ આત્મા, એ છે સૌનો આધાર;
પૂરા ગુરુ યકી પામીએ, બીજ થાપે સંસાર. મૂળ૦ ૧૨
- ઐશ્વર્યતા સહુ એહની, દેવત દેવની માંય;
ખાટી જડવત્ સહુ જાણુ, કાંઈથી ન બને કાંય. મૂળ૦ ૧૩
- ઓ પુરુષોત્તમ ઓ પ્રભુ, ઓ સૃષ્ટિના કરનાર;
ઓ દીનબંધુ દયાનિધિ, આપો ભક્તિ ઉદાર. મૂળ૦ ૧૪

ઔપધ બીજું એકે નથી, જથી લવરોગ બય;
 મોહ મદાદિક ટાળવા, લક્ષિ ફેરાજ ખાય. મૂળ૦ ૧૫
 અંતરજમીને ઓળખી, રહીએ તેમાં લયલીન;
 ઓહં સોહં એકતા રહે, જવું જળમાં રે મીન. મૂળ૦ ૧૬
 આમ વિચારી આગળ ગયા, મોટા જીવનમુક્તા;
 સોળે સ્વરથી બોલાય છે, જેને અક્ષરની જુક્તા. મૂળ૦ ૧૭
 કર્મવિધિ કહી વેદમાં, જપ ને જગાદિક કોય;
 આદિપ્રણવ ઉચ્ચારતાં, સિદ્ધિ પામે છે સોય. મૂળ૦ ૧૮
 ખુદે દર્શનમાં ઓળતાં, પહેલો પ્રણવ પ્રમાણ;
 બીજા પથોના અંધમાં, સમજે કોય સુખાણ. મૂળ૦ ૧૯
 ગુણ સહુ એના ગવાય છે, એ ગિરિધર ને ગોવિંદ;
 ગોપીજનનો એ નાથ છે, ગોપી વેદના છંદ. મૂળ૦ ૨૦
 ઘટ ઘટમાં એ ગાજી રહ્યો, ધન ધર્મ વર્ષે ગંભીર;
 સૂર્યરૂપે શોષણ કરે, યશી ધર્મ નીપજવે નીર. મૂળ૦ ૨૧
 નલમાં રંગ દીસે નવા, વાયુ વાદળ ને વીજ;
 એ સૌ શક્તિ ઝંકારની, સરજે સૃષ્ટિનાં બીજ. મૂળ૦ ૨૨
 ચૌદે લોકમાં ચેતના, જાણી લેજે સહુ જન;
 મૂળે રહીને પોષણ કરે, સ્થાવર જંગમ તંત. મૂળ૦ ૨૩
 છાનો સઘળે છપી રહ્યો, તેને જાણે નહિ જીવ;
 જોગી જોગ તેનો કરે, જ્ઞાની સમજે છે શિવ. મૂળ૦ ૨૪
 જગૃતમાંહે જગૃત સદા, સાક્ષી સ્વપ્નાની માંય;
 નિયંતા એ નિદ્રા તણો, તુરીયાતીત છે ત્યાંય. મૂળ૦ ૨૫
 જીણી દષ્ટિએ જે જુએ, સમજે સાચો સિદ્ધાંત;
 જાડી બુદ્ધિના જીવની, લજતાં ના ટળે બ્રાંત. મૂળ૦ ૨૬
 નિશ્ચે નરને એ દોહલો, વાણી પાર વિચાર;
 તોપ અવાજે રીઝી રહ્યા, પણ ના જોયો કરનાર. મૂળ૦ ૨૭
 ટેક ન થકે ટીકાં કરે, પણ નહિ ટાળે વિકાર;
 હું તે શું ને હરિ શું હશે, તેનો ન લહે વિચાર. મૂળ૦ ૨૮
 કાંઈ બનાવે કંકારનો, સાઈ શોભાવે ધામ;
 પ્રાણપ્રતિષ્ઠા જથી કરી, તે નવસમજે નિજ નામ. મૂળ૦ ૨૯
 હાથા સરખા બની ધણા, કરના નિજ ગુણગાન;
 રસનો સાગર કહીએ રહ્યો, ચાટયયાટે પણ જ્ઞાન. મૂળ૦ ૩૦

ઢુંગી ઢુંગ કરે ઘણા, સીખી સાંભળી ગ્રંથ;
 અનુભવથી હોય આપનો, ચાલે પ્રપચે પંથ. મૂળ૦ ૩૧
 રણીઓ જન્મ/અનેકનો, દેવા ધારે છે દેહ;
 તન મન પ્રભુને સોંપ્યા વિના, પૂરૂં ના પડે તેહ. મૂળ૦ ૩૨
 તે માટે સર્વે તત્ત્વનો, કરી જોવો પ્રયાસ;
 જથી ઉત્પત્તિ જહની, તેનો તેમાં સમાસ. મૂળ૦ ૩૩
 થાતું દીસે જના થકી, તે સહુ તેનું કહેવાય;
 કર્તા હું કહે જીવડો, તેથી કર્મ બંધાય. મૂળ૦ ૩૪
 દાવો જ કરે દેહનો, તેનો પડવો છે જીવ;
 જોલે બાવન બાહારલો, તે તો સાચો સદૈવ. મૂળ૦ ૩૫
 ધારી જોતાંએ ધ્યાનમાં, જૂદો કરતા જણાય;
 દ્વાદશ અંગુળ પારથી, પોંપે ત્રિભોવનરાય. મૂળ૦ ૩૬
 ન્યારો નામને રૂપથી, નયણાં આગે છે નાથ;
 નાસા અગ્રે નિહાળીએ, સ્નેહે રમીએ તે સાથ. મૂળ૦ ૩૭
 પરા પાર્ય પિયુ રમે, સુરત રાધાની સંગ;
 જુમના તીરે જોજો જઈ, રૂડો દેખાશે રંગ. મૂળ૦ ૩૮
 ફૂલ્યા વન બહુ ફૂલડે, વિધવિધ રંગ સુવાસ;
 બહુ અંશે પણ ખીજો નહિ, જૂદાં જીવતીનાં અંગ.
 ભોગી પ્રલ્લ દીસે ભજ્યો, અળગો આપે અસંગ. મૂળ૦ ૩૯
 ભારે ભેદ ભગવંતનો, અનુભવી જાણે છે એમ;
 ખીજ સમજે છે બાહારલુ, પરખ્યા વિના શો પ્રેમ. મૂળ૦ ૪૦
 મંગળ રૂપ મુકુંદનું, મેળવો તે સાથે મનં;
 મન લય પામે તો મોક્ષ છે, તેને ના હોય તનં. મૂળ૦ ૪૧
 જગત પુરુષને જોઈ લ્યો, જ્યોતિરૂપે છે જહ;
 મનની વૃત્તિ ત્યાં હોમીએ, નિર્મળ થાય છે તેહ. મૂળ૦ ૪૨
 રરંકારની ધૂન્યમાં, રાખો નિશદિન ધ્યાન;
 આનંદ ઉપજે અતિથણો, ઘટમાં પ્રગટે છે જ્ઞાન. મૂળ૦ ૪૩
 લાગે લક્ષ નિશાનમાં, વૃત્તિ તેમાં વેધાય;
 દ્વૈત રહે નહિ ધ્યાનથી, ણિંદુ સિંધુ સમાય. મૂળ૦ ૪૪
 વળીવળીમનને ત્યાં વાળીએ, જાણીજોગની જીવત;
 હંસ મળે જઈ હંસમાં, કહાવે જીવનમુક્ત. મૂળ૦ ૪૫
 સમજે તેને સમું પડે, અણસમજીને અધિર;

ભમતું દીસે પ્રહ્લાંડ આ, જને ચઢીઆ હોય ફેર. મૂળ૦ ૪૬
 ખાશે ખોટ ખરેખરા, ફળના રસમાં ફસાય;
 ખીજ તજી જીવં બાપડા, લેવા લોકોનું બેય. મૂળ૦ ૪૭
 સાર સરવમાં એક છે, સાચુ પરમ સિદ્ધાંત;
 સોહં હંસ વિચારમાં, ભાગી સઘળી રે ભ્રાંત. મૂળ૦ ૪૮
 હુંકારો દે છે હેતથી, તેનો પ્રીછજો પાર;
 આખો દિવસ ઉચ્ચારતાં, આવે અક્ષરની લહાર. મૂળ૦ ૪૯
 લહરિ પ્રહસમુદ્રની, તેનું પ્રાકમ પ્રોહ;
 અગણિત ઈંડ ઉત્પન્ન કરે, મહિમા ના લહે મૂઠ. મૂળ૦ ૫૦
 ક્ષણમાં ખલક ઉભી કરે, એવી શક્તિ અપાર;
 છાટમ તેને શરણે જતાં, પામે લવનો રે પાર. મૂળ૦ ૫૧
 ગાય શીખે ને સાંભળે, સમજે તેને સુખ ધાય;
 પરમ ગુરુની કૃપા થકી, પ્રેમે છાટમ ગાય. મૂળ૦ ૫૨

ઈતિ શ્રીછાટમકૃત અક્ષરબાવની સંપૂર્ણ.

૬-સાંખ્યસાર

છાંપા

ગુરુજી જ્ઞાનાનંદ, શિષ્ય છે સુમતિ નામે,
વંદન કરી બહુ વાર, પ્રશ્ન પૂછે તે દામે;
દુઃખરૂપ સંસાર, તાપ છે ત્રિવિધિ જમાં,
જન્મ મરણ ભયરોગ, શોક સંતાપો એમાં;
ગુરુ એવાં કષ્ટ અનેકથી, કહો મોક્ષ કેમ પામીએ,
બહુ કૃપા કરો સ્વામી હવે, જથી ભવભય વામીએ. ૧

વળતા કહે ગુરુ વેણ, મોક્ષનો સાંભળ હેતુ,
આત્માનાત્મ નિવેક, જ્ઞાન ભવસાગર સેતુ;
આત્મા શુદ્ધ અપાર, સદા તે સુખનો દરિયો,
જાણ્ય અનાત્મા દેહ, મહામળમૂત્રે ભરિયો;
એ આત્મા નિજ અવિવેકથી, આપ ગણે છે દેહને,
એ જડ સાથે જડાઇ ગયો, છે બંધન મોટું એહને. ૨

તદાધ્યાસતત્તુ સાધ્ય, થયો આત્માને જ્યારે,
દેહ તણા ગુણદોષ, વસ્ત્રા પોતામાં લ્યારે;
જમ ભાંડની માંહે, વાસના હોયે જવી,
ભરતાં વસ્તુ અન્ય, થાય છે તેમાં તેવી;
વળી સ્ફટિક રંગમાં મૂકતાં, રંગ સમો દેખાય છે,
એ એમ દેહના સંગથી, આત્મા જીવ થઈ જાય છે. ૩

તત્તુને માને આપ, અવિદ્યા કહીએ એને,
માર્ગ માને સર્વ, અસ્મિતા જાણે તેને;
ગમતા ઉપર રાગ, દ્વેષ અણુગમતા સાથે,
મરણસમે ગભગય, વાસ જમડાની માથે;
શિષ્ય એ પંચકલેશથી, જીવનામ કહેવાય છે,
જ કલેશ રહિત હોય આત્મા, તે શિવરૂપે થાય છે. ૪

આત્મા તત્તુથી ભિન્ન, જુએ જો તત્ત્વવિચારે,
પંચ કલેશથી મુક્ત, થાય છે તેણી વારે;
અબ્રપલટથી અર્ક, ધણો તે આઘો રહે છે,
નેત્રે આવૃત થાય, સૂર્ય અવરોયો કહે છે;

શિષ્ય એમ બુદ્ધિના દોષથી, બંધાયો આત્મા કહે,
તે સાંખ્યજ્ઞાન ઉપજ્યા થયી, જીવ મુક્ત થઈને રહે. ૫

ક્ષેત્ર તથા ક્ષેત્રજ્ઞ, જ્ઞાનચક્ષુથી લહીએ,
ક્ષેત્ર પ્રકૃતિ મૂળ, પુરુષ ક્ષેત્રજ્ઞજ કહીએ;
બુદ્ધિ ભૂમિકા માંહી, કર્મનાં બીજક રહે છે,
થઈને દેહાકાર, પછી સુષ્પ-દુષ્પ દે છે,
તે બ્રહ્મજ્ઞાન અગ્નિવડે, બીજ સકળ બળી જાય છે,
પછી સ્વયંરૂપ છોટમ રહે, સારે સુખીઓ થાય છે. ૬

ઘટનો દ્રષ્ટા ભિન્ન, રહ્યો છે ઘટથી જોયો,
તનુનો દ્રષ્ટા ભિન્ન, એમ છે તનુથી તેવો;
હું માને છે દેહ, એહ છે બંધન એને,
હું ચેતન લહેવાય, થાય છે મુક્તિ તેને,
જે તણે ગુણનું માણિયુ, એ તનુમાં બંધન થયું,
જન છોટમ ગુણ તણે જતે, આત્માનું બંધન ગયું. ૭

સત્ત્વગુણે સુષ્પરૂપ, થઈ તે બંધન પામે,
રજોગુણો બહુ કલેશ, એજ બંધનને કામે;
તમોગુણ મોહ પ્રમાદ, જીવને બંધન બાણો,
તજ ત્રિગુણ સ્વભાવ, મુક્ત તેને પરમાણો,
જે લક્ષણ ગુણ વર્જિતતણાં, ગીતામાંહે તે કહ્યાં,
શુભ સાંખ્યજ્ઞાન જેને થયું, કહે છોટમ તે જનમાં રહ્યાં. ૮

પુરુષ પ્રકૃતિ કાળ, બ્રહ્મથી ઉપજ્યા બાણો,
અહં શબ્દ કરનાર, પુરુષ તેને પરમાણો,
સત્તાદિક ગુણ તણ, પ્રકૃતિનાં તે કહીએ,
માયા અજ પ્રધાન, અવિદ્યા નિદા લહીએ;
વળી અવ્યાકૃત તમને પગ, એવાં એનાં નામ છે,
કહે છોટમ ત્રિગુણો એહના, રક્ત ચેત ને શ્યામ છે. ૯

ચેતન પુરુષ પ્રમાણ, પ્રકૃતિ તે જડ લહીએ,
હલયતણો સંયોગ, સૃષ્ટિનું કારણ કહીએ,
પ્રથમ થયું મહત્તરન, મહામહિમા છે એમાં,
વિશ્વ સકળનું બીજ, રહ્યું છે સઘળું તેમાં,
વળી બુદ્ધિ પ્રજ્ઞાને ધૃતિ, સ્મૃતિ મેધાદિ બાણીએ,
બ્રહ્મા નિષ્કુશિવ સદુ, કહે છોટમ એજ પ્રમાણીએ. ૧૦

અણિમામહિમા જેહ, વળી લઘિમાદિક જાણો,
 સિદ્ધિ સધળી જેહ, એજ મહત્ત્વ પ્રમાણો;
 અવ્યય જ્યોતિરૂપ, સકળમાં વ્યાપક રહે છે,
 મહાન આત્મા નામ, સ્વયંભૂ જને કહે છે;
 બહુ પાણિ પાદ ચક્ષુ કરણ, સધળે મુખ તેનાં રહે,
 એજ રૂપ મહત્ત્વનું, આદિપુરુષ જને કહે. ૧૧
 મહત્ યદ્રી અહંકાર, ત્રિધા શાખાઓ તેની,
 તામસ રાજસ સત્ત્વ, વિસ્તરી સૃષ્ટિ એની;
 શબ્દાદિક છે પંચ, પંચમહાભૂતો કહીએ,
 દશ ઇન્દ્રિયનો સર્ગ, તેજ રાજસથી લહીએ;
 વંળી મન આદિક દશ દેવતા, સત્ત્વગુણ થકી જાણીએ,
 એ ચોવીસે તત્ત્વથી, સૃષ્ટિ સર્વ પ્રમાણીએ. ૧૨
 શબ્દ સ્પર્શ ને રૂપ, વળી રસ ગંધજ લહીએ,
 ઇન્દ્રિ એકાદશ યુક્ત, કળાએ પોડપ લહીએ;
 અહંસ્વરૂપે પુરુષ, પ્રવેશ તે માંહે ડીધો,
 સૂક્ષ્મદેહ વૈરાટ, પછી તેણે રચી દીધો;
 છે હરિહર અજ એ પુરુષના, અંશ તણ જૂદા થયા,
 જગ ઉત્પત્તિ પાલન પ્રલય, ત્રણ કામ કરતા કલા. ૧૩
 સોળ તત્ત્વનો સિંગ દેહ, પુરુષનો જાણો,
 અવ્યયવાનને સૂક્ષ્મ, ઇન્દ્રિ ખટ મુક્ત પ્રમાણો;
 મિત્ર થઇ ચૈતન, સ્વયંભૂ તેને કહે છે,
 પ્રાણી માત્રનો દેહ, પછી તે સર્વ રચે છે;
 શુભ શયન કર્યું છે જળ વિષે, નારાયણ શુભ નામ છે,
 કહે છોટમ આ સહુ જાનો, એ વિષુમાં વિશ્રામ છે. ૧૪
 સૂક્ષ્મ થકી સૂક્ષ્મ દેહ, યયો તે સુણજે હાવે,
 દશગુણિત મહત્ત્વ, મધ્ય અહંકાર કહાવે;
 અહંકાર દશગુણા, મધ્ય આકાશ થયું છે,
 નભ દશગુણાની માંહે, વાયુનું રૂપ રહ્યું છે,
 એ વાયુ દશગુણા મધ્યમાં, તેજ પછી પેદા થયું,
 કહે છોટમ દશ ગુણ તેજમાં, જળ સધળું ઉપજી ગયું. ૧૫
 જળ દશ ગુણામાંહિ, પૃથ્વી ઉપજેલી જાણો,
 એ સહુ અંડસ્વરૂપ, સ્વયંભૂ સૂળ પ્રમાણો;

બીજરૂપ બ્રહ્માંડ, ચતુર્દશ લોક થયા છે,
 તેની ઈચ્છા થકી, પ્રથમ તો દેવ કહ્યા છે;
 તે પુરુષ તણી નાભી થકી, પહેલા ચતુરાનન થયા,
 કહે છોટમ સહુ દેહના, પ્રથમ પિતામહ તે કહ્યા. ૧૬
 લીલાવિમલ પ્રથમ, સ્વયંભૂ પોતે કહીએ,
 તેની નાભી થકી, ચતુર્મુખ ઉપજ્યા લહીએ;
 સ્થાવર જંગમ માત્ર, સૃષ્ટિ સહુ ઉપજે તેથી,
 કલ્પ એક પર્યાંત, રહે સહુ વધતી એથી;
 વળી અંતે એ સૃષ્ટિ સહુ, એક એકમાં લય થાય છે,
 તે નારાયણના દેહમાં, સર્વે જઈ સમાય છે. ૧૭
 બીજરૂપ અવ્યક્ત, લગી તે સ્કંધ કહાવે,
 વિટપ મહા અહંકાર, ઇંદ્રિયો અંકુર આવે;
 શાખા પંચે ભૂત, વળી ઉપશાખા જને,
 સદા પત્ર ને પુષ્પ, અપરિમિત ઉપજે એને;
 વળી રૂપ તેનાં શુભઅશુભ છે, એ વૃક્ષ સનાતનજ લહે,
 તે છેદે જ્ઞાનકુહારથી, કહે છોટમ તે અક્ષય રહે. ૧૮
 મૂળ પ્રકૃતિ નામ, ત્રિગુણની સમતા જમાં,
 બુદ્ધિરૂપ મહત્તત્ત્વ, થયો છે અંકુર એમાં;
 શાખાવત્ અહંકાર, ત્રિધા સધળે વિસ્તારી,
 માત્રા પંચે ભૂત, થઈ તામસથી સારી;
 દશે ઇંદ્રિયો સર્ગ, થયો રાજસથી જાણો,
 મન આદિક દસ દેવ, સર્વ સાત્ત્વિક પરમાણો;
 શિષ્ય એ ચોવીસે તત્ત્વનું, વિશ્વસહિત વૈરાટ છે,
 બહુ લખચોરાશી જીવતા, એજ તત્ત્વના ઘાટ છે. ૧૯
 ચોવીસ તત્ત્વ પ્રધાન, પુરુષ પચીસમો કહીએ,
 નિર્મળ નિર્વલ શુદ્ધ, સદા તે અજગો લહીએ;
 સાક્ષીરૂપ રૂટસ્થ, પ્રકૃતિ કેરો સ્વામી,
 ચેતન થાય સમસ્ત, એહની સત્તા પામી;
 તે અહં શબ્દ પોતે કરે, કર્તા તેથી જાણીએ,
 છે ભર્તા ભોક્તા સર્વનો, કહે છોટમ પુરુષ પ્રમાણીએ. ૨૦
 દ્વય સરોવર માંહી, બુદ્ધિ તો પંકજ કહે છે,
 ભોક્તા તેનો હંસ, સદા આનંદ ચરે છે;

બાહર બંધ હકાર, સકારે સીંતર આવે,
હંસ હંસ જપ થાય, પુરુષ તો તેજ હકારે;
તે નિરાક્ષંબ નિર્લેપ છે, ગુણાતીત સાક્ષી સદા,
કહે છોટમ એ આત્મા લહે, બંધ જીવની આપદા. ૨૧
અહં શબ્દ સાક્ષાત, બાહ્યો સ્વામીવાચક,
મન સંજોગે અહં, જીવ થઈ બેઠો બચક,
આપોઆપે અહં, ચિદાકાશે છે ભરિયો,
સર્વાતીત સ્વયં, એકરસ ચેતનદરિયો;
તે દેહસંજોગે આત્મા, પર તે પરમાત્મા રહ્યા,
કહે છોટમ જળને ચંદ્રમાં, એ દૃષ્ટાંતે એકજ લક્ષ્ય. ૨૨
અહંતણું પ્રતિબિંબ, બુદ્ધિ દર્પણમાં આવે,
તે ચર્ચ વાણી રૂપ, શબ્દ બહુધા ખોટાવે;
પ્રાણવાયુ છે જેહ, બેદ છે બુદ્ધિ કેશે,
તેમાં શબ્દ અહં, બહીએ થાતો ન્યાયો;
જે અહં આપ પરમાત્મા, તે સર્વ ડેરી પાઠ છે,
કહે છોટમ ચિદ્ આકાશ એ, વ્યાપક બગદાર છે. ૨૩

ધ્યાન

સખી મહાપદ ડેરી વાત, જે કાઈ જણે રે;
જેને પૂરણ પ્રજ્ઞ કૃપાળ, સોય પીછણે રે. ૧
સખી નાલીકમળ ધર માંસ, સોહં છંદે રે,
ત્યાં બપ જપે છે હંસ, તાર ત વૂટે રે. ૨
સખી પાંચ પચીસને ધુટે, જીવન મરવું રે;
સખી સહેજ સુરતની સંગ, મડપર ચઢવું રે. ૩
સખી બંકનાળ મુકામ, કહીએ સારો રે;
ત્યાં સુરત તુરત બે મળી, કયો નિરધારો રે. ૪
સખી નિવેલી ધર માંસ, અખંડ ન્યોતિ રે;
ત્યાં જગમગ જગમગ થાય, વરસે મોતી રે. ૫

ઈતિ શ્રીસાંખ્યસાર સમાપ્ત.

૭-પ્રકીર્ણ ભજન

સાખી-ગોડી ગુરુને શોધવા, દોડી દેશે દેશ;
કોડી લીધી હાથમાં, બેઈ પારસનો વેશ. ૧
રાગ ગોડી

કર સતસંગતિ સાચી, જીવડા તુ કર સતસંગતિ સાચી;
જેને સગે જમડા દોડે, તેની સંગત કાચી. જી ૨
સદ્ગુણસાગર અતિ ગુણઆગર, બુદ્ધિ ઉજાગર જેની;
જ્ઞાન વિવેક ભક્તિ રસ ભરીયા, તું પ્રીતિ કર તેની. જી ૧
કપટી કુટીલ કઠોર કુકરમી, કાગ સમા જે પ્રાણી;
એવા નરની સંગતિ કરતાં, હોય ધરમની હાણી. જી ૨
અતિ અગાધ ભવસાગર ભરીયો, કોઈ તરે કેમ હાથે;
બૂડતા જનની બાંહે વળગે, તેહ બૂડે તેની સાથે. જી ૩
નીતિ-નાવ ને સજ્જન મરમી, તેને જે રાણે બરે;
કહે છોટમ હરિકરણ જેને, તે પારંગત થાશે. જી ૪
રાગ ગોડી

સૂઝ વના અંધારૂ, સકલ ધટ સૂઝ વના અંધારૂ;
તું ન લહે રૂપ તારૂ, સકલ ધટ સૂઝ વના અંધારૂ. સકલ ૦ ૧
અરક તેજથી આંખો ઉધડે, દુનિયાને તે દેખે;
સૂઝ વના સાડ ને નરતુ સહુ સરખુ કરી લેખે. સકલ ૦ ૧
અદૃષ્ટી ઓછી સૂઝ સરવમાં, આપી છે કરતારે;
ઝાઝી સૂઝે સધળે જીતે, ને હોય ઓછી તે હારે. સકલ ૦ ૨
સ્થાવર જંગમ જીવ સરવમાં, સૂઝ પદારથ મોહુ;
ઉત્તમ સૂઝે અતિસુખ પામે, અધમ સહેદુઃખ ખોહુ. સકલ ૦ ૩
પરમ દયાળ પ્રભુની કરુણા, જેના ઉપર જેવી;
કહે છોટમ તેના ઉરમાંહે, સૂઝ ઉપજે તેવી. સકલ ૦ ૪
સાખી

ગોડીને ગુરુ અગુવા, મળીયા મારગમાંય;
મહાતપ શ્રીધે નામ લેતે, મહાપદ પામી સાંય. ૧
રાગ ગોડી

કર સદ્ગુરુની સેવા, સકળ તથા કર સદ્ગુરુની સેવા;
આનંદરૂપી એવા સકલ તથા કર સદ્ગુરુની સેવા. ૨૬
અંધર તપ્ત પર આપ વિરાજે, અકળ રૂપ અવિકારા;
અખિલ લોક એ ગુરુમાં વરતે, આપ સકળથી ન્યારા. સં ૧

પુરુષ પ્રકૃતિ જુગલ ચરણ છે, વેદ ચાર તે વાણી;
ચિત અહંકારબુદ્ધિ હરિહરઅજ, અથી સૃષ્ટિ મંડાણી. સં ૨
પંખો પવન કરે છે પ્રીત્યે, મેઘ છાંટણું છાંટે;
ચંદ્ર સૂરજ ઉઘોત આરતી, ધાય અહરનિશ આંટે. સં ૩
અષ્ટસિદ્ધિ નવનિધિ ડિંકરી, મુક્તિ ચતુરધા દારી;
જન છોટમ એવા ગુરુ ભજતાં, પદ પામે અવિનાશી. સં ૪

રાગ ગાડી

જે ગુરુ વચન વિચારી, જીવડાતુ જે ગુરુ વચન વિચારી. ૨૬
હરદમ હરિનું નામ સમરતાં, મુ બેસે છે નાણુ;
મોહ માન મદમત્સરે મૂરખ, ખોયુ ઉત્તમ ટાણુ. જી ૧
કુકરમ હાંશે કરતો હીડે, નીતિ અનીતિ ન સૂઝે;
અધરો દંડ અખિલ કરતાનો, તે તુજને નવ સૂઝે. જી ૨
પછસો રણતાં પાપ રણે છે, ધન દાટે છે ધુળે;
પરલોકે ભોગવવાં પડશે, રડી રડી ચઢશે શૂળે. જી ૩
હંતુએ દેહ હાથમાં તારે, જે ચેતે તો સાડ;
કહે છોટમ કર દીપક જ્ઞાનનો, તો ટળશે અંધાર. જી ૪

છંદ ભુજંગપ્રયાત

ધરી દેહને જોરહે ધર્મ ધારી, વિના ધર્મ તો જાય છે જીવ હારી;
પ્રભુ પ્રિય માને સજ્જે ધર્મ એવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૧
ધરી રાખનારો તેને ધર્મ કહીએ, પડે નીચ ઠામે તેને પાપ લહીએ;
સહુ વાત શોધી પછી સાર લેવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૨
સંન્યોઈશ્વરે જે વિધે ધર્મ જમાં, તહાં જાણવો તેહવો ધર્મ તેમાં;
કહ્યો કદપી જીવે બને કેમ તેવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૩
જુએ નેત્રથી રૂપ એ ધર્મ એવો, સુણે કાનથી રાગ તે ધર્મ તેવો;
લહે નાસિકા સર્વનો ગંધ કેવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૪
વળી જીભથી સર્વના સ્વાદ જાણે, ગમે મનને તે વિશેષે વખાણે;
થયો લાલચી મન માતંગ જેવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૫
હરાયો ફરે લાલચ મન હાથી, દશે ઈંદ્રિયો લેઈને સંગ સાથી;
પડે છે અજાડી વિષે મૂઠ એવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૬
ગ્રહે ધર્મ અંકુશ ને જીવ જ્યારે, ચઢી મન માતંગને શીશ મારે;
અજાડી થકી તે ઉગારીજ લેવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૭
કહ્યું જો કરે મન માતંગ કેરુ, પડે ખાડમાં કષ્ટ પામે ધણેરુ;
કહ્યો છોટમે ધર્મનો મર્મ એવો, સદા શુદ્ધભાવે કૃપાસિંધુ સેવો. ૮

૮-શિવજીનાં કીર્તન

પદ ૧ છું-રાગ કલ્યાણ ચોતાલ

મંગલરૂપ મહેશ જવાની-ટેક

નામ સમરતાં પાતક નાસે, આસુતોષ અતિ અદ્ભુત દાની. મં
સિદ્ધ મુનિંદ્ર સુરેશ્વર વદે, સેવે વસિષ્ઠસમા વિજ્ઞાની. મં
દેવ સકળને દાઝતા દેખી, પીધું ગરલ નીલકંઠ નિશાની. મં
મુખસંપત્તિ સદાશિવ આપે, વેદવચન લેવું સત માની. મં
છોટમ નિત્ય સદાશિવ સેવે, તો કરે કોટિક કલેશનીહાનિ. મં

પદ ૨ જું-રાગ ગરબી

વિશ્વનાથ વૈરાટ તારા છે આતમા,
અંગોઅંગે ધાર્યા લોક અનંત જો;
નખશિખ સુધી ધારે જે નર ધ્યાનમાં,
તે જન જુગમાં થારો મહામહંત જો. વિશ્વનાથ૦ ૧

પગને હામે ધાર્યા સાત પતાળ છે,
સત્ય લોકમાં રાજે જેનું શીશ જો;
નેત્ર દિવાકર જટા ઘટા ધનમાળ છે,
જક્ત ચરાચર ધારે છે જુગદીશ જો. વિશ્વનાથ૦ ૨

કર્ણ દિશાપતિ નાસાએ છે અશ્વની,
મુખ પાવક ને વરુણ જીભ્યાયે વાસ જો;
દંત તણે હામે તો જમના દૂત છે,
વિજળી તો છે વિશ્વેશ્વરનું હાસ જો. વિશ્વનાથ૦ ૩

ઉપજાવે પાળે ને વળી પ્રલે કરે,
એ ઈશ્વરનો જાણો બ્રહ્મદીપ્તિસાસ જો;
દિવસ રજની નેત્ર તણી પળ જાણીએ,
સરવેશ્વર છે પોતે સ્વયં પ્રકાશ જો. વિશ્વનાથ૦ ૪

વાણી તો શંકરની ચારે વેદ છે,
મનને હામે રહે નિરંતર ચંદ્ર જો;
બુદ્ધિ બ્રહ્મા રુદ્રદેવ અહંકાર છે,
ચિત્ત વિષ્ણુ ને હાથે જાણીએ ઈંદ્ર જો. વિશ્વનાથ૦ ૫

અસ્થિ શેલ ને ઉદર સમુદ્ર વખાણીએ,

સરિતાઓ તે જાણો છે નસજળ જો;
 ભાર અદાર વનસ્પતિ છે રેમાવળી,
 તારાગણુ તો પુષ્પતણી છે માળ જો. વિશ્વનાથ૦ ૬
 ઉપસ્થને હામે રે દેવ પ્રજાપતિ,
 પાયુસ્થાનક રહે છે જમનો રાય જો;
 નખને હામે નિરમેલાં પાંખી પશુ,
 અનંત ઉપજે અનંત માંહી સમાય જો. વિશ્વનાથ૦ ૭
 એવું અદ્ભુત ધ્યાન નિરંતર જે ધરે,
 કોટિ જનમનાં પાતક પ્રલ્હે થાય જો;
 ભુક્તિ ને મુક્તિ તો તે નરને મળે,
 જન છોટમ એ શંકરના જશ ગાય જો. વિશ્વનાથ૦ ૮

પદ ૩ છુન્દ-રાગ ઉપરનો

શિવ શંકરનું ધ્યાન હૃદયમાં ધારીએ,
 ઈશ્વર તો છે દેવ તણો મહાદેવ જો;
 શ્વાસે ને ઉશ્વાસે એને સાધીએ,
 જની સરવે કરે સુરાસૂર સેવ જો. શિવશંકરનું૦ ૧
 ધ્યાન થકી પાતક સરવે ધોવાય છે,
 અંતરનું અધારૂં અળગું થાય જો;
 સ્વરૂપ તો ભાસે રે સાચા શિવનું,
 જના જશને નિગમ નિરંતર ગાય જો. શિવશંકરનું૦ ૨
 શિવ સમો નથી દેવ સકળ સંસારમાં,
 જનમજનમનો સંગી પરમ કૃપાળજો;
 ગર્ભવિષે એ પાળે છે પ્રીત્યે કરી,
 સદા કરે છે સેવકની સંભાળજો. શિવશંકરનું૦ ૩
 રિદ્ધિ ને સિદ્ધિના શિવ દતાર છે,
 વળી આપે છે ભવના સઘળા ભોગજો;
 કંચનના સરખી રે શુભ કાયા કરે,
 રગ રગમાંથી ટાળે સઘળા રોગ જો. શિવશંકરનું૦ ૪
 શવણ ને બાણાસુર બહુ બળીઆ થયા,
 તે પામેલા શંકર તણો પ્રસાદ જો;
 વિધ્યુકરા દ્રોહ થકી માર્યા ગયા,
 મૂઝી જણે ધર્મતણી મર્યાદ જો. શિવશંકરનું૦ ૫

શિવભક્તિ કરીએ જે સાચા ભાવથી,
તન મનથી તો રહેવું પરમ પવિત્ર જે,
જન છાટમનો સ્વામી રીઝે સ્નેહથી,
જીવ સરવને માની લેવા મિત્ર જે. શિવચંકરનું ૬

પદ ૪ મું-રાગ ઉપરનો

અપાર મહિમા છે મોટો મહાદેવનો,
સદા કરે છે નિજ સેવકની સહાય જે;
આનંદ તો આપે છે શંકર અતિ ધણો,
મહાદેવભજતાં મનવાંચિછત કૃણ ધાયજે. અપાર૦ ૧

કૌરવ ને પાંડવનું જુદું જ્યારે થયું,
અશ્વત્થામા કરી અતિશે ક્રોધ જે;
અપાંડવી પૃથ્વી કરવાને આદરી,
અર્જુન સામે થયો જોરાવર જોધ જે. અપાર૦ ૨

અશ્વો ને શશ્વો તો મૂક્યાં અતિધણાં,
તેથી પાંડવ સૈન્ય હણાયું સર્વ જે,
પાંચે પાંડવ તે તો કાઈ મુવા નહિ,
લંગ પ્રતિજ્ઞા થાતાં ઉતર્યો ગર્વ જે. અપાર૦ ૩

ધતુર્વેદ ને ગુરુ સુદ્ધાં ધિક્કારતો,
રથ છોડીને નાડો મહાવન માંય જે,
મારગમાં મળીઆરે મહામુનિ વ્યાસજી,
મુનિનર તેને કહેવા લાગ્યા ત્યાંય જે. અપાર૦ ૪

ઓ બ્રહ્મન્ તું ધતુર્વેદ ધિક્કાર માં,
અર્જુન કેશવ નર-નારાયણ દેહ જે,
શંકરને સેવ્યા છે અતિશે એમણે,
અકૃણ કરે છે તારાં અશ્વો એહ જે. અપાર૦ ૫

ત્રિશૂલપાણિ અર્જુનના રથ આગળે,
મિથ્યા કરી નાખે છે તમારા મંત્ર જે,
કહેછાટમ શિવમહિમા મુનિવ્યાસે કહ્યો,
શિવભક્તિથી પાંડવ થયા સ્વતંત્ર જે. અપાર૦ ૬

પદ ૫ મું-રાગ ગરબી-ચાલ ફેર

શિવભજન ઘણી કોટી જનમનાં પાતક પ્રલે ધાય છે,
સુખ સરવ મળે અંતસમે તે અમરલોકમાં જાય છે. ૮૬

જે શિવ શિવ શિવ ભજશે ભાવે, તેને ભવનાં સંકટ નહિ આવે;
 તે સરવ થયી સમરથ કહાવે, શિવભજન થયીં ૦ ૧
 જે પંચાક્ષરનો જાપ કરે, તે નરના ત્રિવિધિ તાપ દૂરે;
 વળી અભિમાદિક સહુ સિદ્ધિ વરે, શિવભજન થયીં ૦ ૨
 પરનિંદા પ્રપંચ ત્યાગી છે, જે ઈશ્વરપદ અનુરાગી છે;
 તે જન જુગમાં બડભાગી છે, શિવભજન થયીં ૦ ૩
 જે શંકર ચરણઉપારી છે, તેને કાટી ગયા ને કાશી છે;
 કહે છોટમ તે સુખરાશી છે, શિવભજન થયીં ૦ ૪

પદ ૬ કું-રાગ ઉપરનો

તન તરુવરમાં જીવ શિવ જે હસો કેશે વાસ છે;
 એક ક્ષણભોગી, એક કરમક્ષણદાતા આપ ઉદાસ છે. ટેક
 ક્ષણ ભોક્તા તે તરુરૂપ થયો, નિજ સંગી સખાને ભૂકી ગયો;
 તે જડ અભિમાને જાથ વલ્યો, તન તરુવરમાં ૦ ૧
 જીવ સંસારી સુખને ધાયો, તેને મિથ્યા માયાએ વાલ્યો;
 તેને કોપ કરી કાળે સાલ્યો, તન તરુવરમાં ૦ ૨
 નિજ સ્નેહી સખાને ના જોયો, તેણે ઉત્તમ તનુ એળે જોયો;
 તે રાંક થઈ દુઃખમાં રોયો, તન તરુવરમાં ૦ ૩
 જણે પરમ સખાને પુક્ય કરી, અજ્ઞાને દીધો અંધ કરી;
 નથી જોતો પ્રભુને પાસ કરી, તન તરુવરમાં ૦ ૪
 ગુરુરૂપ ધરી મહાદેવ મળે, તે નરના ત્રિવિધિ તાપ દળે;
 કહે છોટમ તે શિવમાહે ભળે, તન તરુવરમાં ૦ ૫

પદ ૭ મું-રાગ ગરબી

જીવડા જોને જરા એક જગી, અજ્ઞાતમાં ઉંઘી રહ્યો અભાગી;
 જીવડાં ટેક.
 પરમ જે પુરુષ પરાપર સ્વામી, અનાદિ અખંડિત અંતરજામી;
 નિરામય શંકર છે બહુનામી, જીવડાં ૦ ૧
 જેના આ લાસે નિશ્ચ ચરાચર લાસે, જેથી રવિ પાવક ચંદ્ર પ્રકાશે;
 તપાસી જો તે રહ્યો તુજ પાસે, જીવડાં ૦ ૨
 પ્રાણપતિ પ્રણવશિખર પર ગાજે, નિરંતર નાદ અનોપમ વાજે;
 જાણે તેનાં જનમમરણભય ભાજે, જીવડાં ૦ ૩
 કાટી કાટી બ્રહ્માંડને એકતારે, અધર ધરી રાખ્યાં છે સૂત્ર આ રે;
 જાણે નહિ જીવ તે વૃથા જન્મહારે, જીવડાં ૦ ૪

મોટા મુનિ ધ્યાન ધરે છે જનું, ઇંદ્રાદિક યજ્ઞન કરે છે તેનું;
છાટમ કહે આજખી લેવું રૂપએનું, અવડાં ૫

પદ ૮ મું-રાગ ગરબી

કૃપાનિધિ કદ સરવનાં કાપો, સદાશિવ સુમતિ સુજનતા આપો.
કૃપાનિધિં ૦ ટેક
કળિના દોષ પેડા છે જનમાં, અવિધા આવી રહી છે મનમાં;
નથી ચિત્ત રહેતું શંકર ચિદ્ધનમાં, કૃપાનિધિં ૧
વર્ણ ને આશ્રમ ધર્મ છે જવા, નથી કાય આચરતા હવે એવા;
ભમે છે ભૂલી શંકરની સેવા, કૃપાનિધિં ૨
વિપ્રોએ વેદવિદ્યાઓ વિસારી, નથી કાય રહેતા ધર્મવ્રતધારી;
ભાંડનાં કર્મ કરે છે ભિખારી, કૃપાનિધિં ૩
શૂદ્ર ધણા લાગીનો વેશ કરે છે, જટા ધરી ભસ્મનો લેપ કરે છે;
દુંગ કરી પરધનને હરી લે છે, કૃપાનિધિં ૪
સંપ દુચિતા ને તણ સત્ય વાણી, ધર્મ તો સધળા ધયા ધૂળધાણી;
છાટમ કહે સહાય કરો શૂદ્રપાણિ, કૃપાનિધિં ૫

પદ ૯ મું-રાગ ઉપરનો

પ્રાણીયા ભજને સદાશિવ ભાવે, ફરી ફરી દાવ આવે નહિ આવે;
પ્રાણીયાં ૦ ટેક
વિપયસુખ વક્ષભ લે છે તુમાની, વિશ્વંભર વિસરે એ છે ધણી હાનિ;
જશે તણ નહિ રહે નામ નિશાની, પ્રાણીયાં ૧
કાળ તો તાકે છે દાંત કચરડી, પલકમાં નાખશે મુડી મચરડી;
નાખે કણ ધંટીવિષે જેમ ભરડી, પ્રાણીયાં ૨
કરી તપ સ્વર્ગ સુધી જઈ ચઢીઆ, ભોગ કરી પાછા પૃથ્વી પર પડીયા;
ભજનવિના ભવરણ માંહે રખડીઆ, પ્રાણીયાં ૩
શંકરની ભક્તિ વસે ઉર જ્યારે, કલિના દોષ સમસ્ત નિવારે;
સરણાગત જાણી સદાય સુધારે, પ્રાણીયાં ૪
કૃપાની દૃષ્ટિ કરે શૂદ્રપાણિ, આપે નિજ શ્રમ પોતાનો જાણી;
છાટમ કહે પામે પરમ પદ પ્રાણી, પ્રાણીયાં ૫

પદ ૧૦ મું-શરણ પડ્યો છું રે શ્રીહરિ-એ રાહ

સ્વરૂપ વિચારી રે સિવતું, ધરીએ હૃદયકમળમાં ધ્યાન;
ગડપણ ટાળે રે જીવતું, ભાસે સધળે શિવ ભગવાન. સ્વં ૧
સદ્વિદ્ય સુખમય રે આપ છે, છત્રીસ તત્ત્વ થકી છે શેષ;

કાયા કાશીમા જે રહી, આપે છે તારક ઉપદેશ. સ્તં ૨
 શીતળ કરે કાઠી સોમથી, કાઠીક લાનુરૂપ પ્રકાર,
 સન્મુખ ભાસે રે સર્વને, જાણે વ્યાપ્ત છે આકાશ સ્તં ૩
 પોપણ આપે રે પાર્થથી, આવે અક્ષય લાહાગેવાહા,
 અંત કરણના નેગથી, વાણી થાય વિચિત્ર પ્રકાર સ્તં ૪
 અધમ અનિધા જે ઉરમા, તેના તે બોલે છે બોલ,
 પરપંચકેરા જે પૂરમા, નડમતિ અમથા બંદે અતોચ સ્તં ૫
 છોટમ સદ્ગુરુ જે બે મળે, પગ પારની સમગ્ર પેર,
 દંઢ થઈ જોતાં રે ધ્યાનમા, અંતર દીસે આવતી ચેર. સ્તં ૬

પદ ૧૨ મું-રાગ ગન્ધી

સરજનહામે રે શિવ છે, વ્યાપક છે અધમે નિશ્ચેશ,
 જડ અભિમાની જે જન છે, દે છે ગુરુરૂપે ઉપદેશ મગ્ ૧
 ત્રિગુણ કેગ રે પારમા, પડેલા જન પશુ કહેનાય,
 તેને પાળે જે પ્રીત્યથી, પશુપતિ તે રાકો રાય સગ્ ૨
 અન્ન સરજીયા રે અતિ ઘણા, કર્યો છે કરવા વસ્ત્ર કપામ,
 જળ વરસાવા જે જલદને, મગજ રાખ્યો છે આકાશ મગ્ ૩
 અતિ અંધાર જે દાળવા, અગ્ની સરજી મૂક્યું તેજ,
 પશુ જીવોને રે પાળવા, છોટમ સમગ્ર જિજ્ઞાસે સગ્ ૪

પદ ૧૨ મું-રાગ ગન્ધી

પરમ દયાળુ જે પશુપતિ, કૃપા કરી ઝાપો ભનપારા,
 મગલદાતા જે મહામતિ, અક્ષય સુખ આપો અનિતારા પગ્મ ૧
 નામ તમારું રે નાયજી, આદિ વેદરૂપ જ્યોત્સ્ના,
 પ્રેરક એ છે જે પ્રાણુનો, જીવની સર્વગતિ કરનાર. પગ્મ ૨
 અનેક તીરથથી જે અતિ ઘણું, પાનન નામ તમારું નાય,
 અનંત કાઠી જે છંદને, ધારી ગ્લા તમારા હાથ પગ્મ ૩
 કાશીપુરીમા જે કૃપાનિધિ, નાસ જરી ગરો એ નિગેષ,
 મુક્ત કરો છે જે જાંતને, આગી તાગકનો ઉપદેશ પગ્મ ૪
 દેવો દેખી જે દાઝતા, જન દુષ્કરના પીલું જે,
 છોટમ એવા જે શિવને, ભાવે ભજીએ ઉનટબેગ પરમ ૫

પદ ૧૩ મું-સાત વારની ગન્ધી

આદિ તે પુરુષ અખડ અંતઃગતમી રે,
 તે વ્યાપક પ્રસાદ શકરનામી રે,

તે અજર અમર અવિનાશ ભરપૂર ભરીયોરે,
 તે સુખમય સર્વાવાસ ચેતનદરીયો રે. ૧
 સોમે શબ્દ અનંત ઊચરે આપે રે,
 તે મુનિવર થાય મહંત અજપા જાપે રે;
 જ ધરે નિરંતર ધ્યાન જોગ અભ્યાસે રે,
 તેને ઉપજે અનુભવજ્ઞાન પ્રકટે પાસે રે. ૨
 છે મંગળભવન મહેશ મંગળકારી રે,
 તે સરવ તત્ત્વથી શેષ ભવભયહારી રે;
 તે નિત્ય નિરંજન દેવ નિરામય કહાવે રે,
 તેની કરે સૂરાસૂર સેવ ભક્તિભાવે રે. ૩
 બુધે નિર્મળ બોધ ઉપજે જને રે,
 તે સધળે કરીને શોધ ઓળખે એને રે;
 જ કારણ કારજરૂપ દીસે માયા રે,
 તેમાં ચેતનતા તદ્દરૂપ થઈ શિવછાયા રે. ૪
 ગુરુવારે ગુરુભાગ મળે જન જ્યારે રે,
 તેને ગુણસાથે અનુરાગ ન રહે ત્યારે રે;
 જ અળગું જાણે આપ મોહ ત વ્યાપે રે,
 તે ગુરુ ગોવિંદ પ્રતાપ ન તપે તાપે રે. ૫
 શુક્રવાર સત્કર્મ કરવાં એવાં રે,
 છે દેહ ઇંદ્રીના ધર્મ માની લેવાં રે;
 લક્ષસ્વરૂપાકાર રહે પદ પદ્મમાં રે,
 જમ અંદ્ર રહે આકાશ ભાસે જળમાં રે. ૬
 શનૈ શનૈ અભ્યાસ કરતા જઈએ રે,
 મનવૃત્તિ રહે શિવ પાસ શિવરૂપ થઈએ રે;
 એમ સમજી સાતે વાર જ જન ગાશે રે,
 કહે છાટમ નર ને નાર શિવરૂપ થાશે રે. ૭

પદ ૧૪ મું-મહિના. રાગ ગરબી

સદા એક શંકરને ભજીએ, અવિદ્યા અંતરથી તજીએ;
 સેવા નિત્ય શિવતણી સજીએ, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૧
 કારતકે કર્મ રૂડાં કરીએ, ધ્યાન એક શંકરનું ધરીએ;
 દુષ્ટતા સંગ થટ્ટી ટરીએ, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૨
 માગશોરે મન ભમતું વારે, રાખી દૃઢ શિવશરણે ધારે;

આવો રૂડો અવસર શીદ હારો, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૩
 પોષે પરબ્રહ્મ બધે ભાળી, લગાવો શિવપદમાં તાળી;
 કાળજની મેશ ધ્રુવો કાળી, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૪
 માહે મહામંત્રજપો મનમાં, તપાસી તત્ત્વ જુઓ તનમાં;
 વસો પછી ધરમાં કે વનમાં, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૫
 પ્રાગણુ જે ક્રોધ રે કરતા, તથી સેવા શંકરની કરતા;
 અનેક વાર અવતરતા મરતા, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૬
 ચૈતરે ચિત રચે કવો, તેને કાય દેખે નહિ તેવો;
 અઝખ કાઈ કારીગર એવો, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૭
 વૈશાખે વેદ તણી વાણી, ઈશ્વરની આજ્ઞા લેવી બણી;
 તજે છે તે પામર પ્રાણી, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૮
 જ્યેષ્ઠ એક જ કત તણો ધરતા, સદાશિવ કોટી ભુવનકરતા;
 તેથી સહુ દેવ રહે કરતા, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૯
 અપાડે અમરપતિ જેવા, સજો નિત્ય શંકરની સેવા;
 અધમ જીવ તથી ભજતા એવા, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૧૦
 શ્રાવણમાં તો સકળ વિષય તજીએ, અધોરમંત્ર અહનિશ ભજીએ;
 સકળ દિન શિવ સેવા સજીએ, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૧૧
 ભાદરવે ભય સધળો ભાગે, જ્યારે મોહનિદ્રાથી બગે;
 જેતું ચિત્ત શિવચરણે લાગે, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૧૨
 આસો છે શિવ સહુનો સ્વામી, ગુણાતીત ગગનતણો ગામી;
 છાંટમ રહે સ્વે પદવી પામી, સદા એક શંકરને ભજીએ. ૧૩
 પદ ૧૫ મું-રાગ ગરબી-શિક્ષા શાસ્ત્રાને-એ રાગની તિથિએ
 પડવે પ્રણવસ્વરૂપે શંકર સરવેશ્વર છે સ્વામીજી,
 સ્વાવરજંગમ સૃષ્ટિ સરજો એવો અંતરજામી, શિવશિવ સમરોજી. ૧
 ખીજે ણિંદુરૂપ મહેશ્વર અપાર સામ્રય એમાંજ;
 જોગી જોગસમાધિ સાધી સદાય રહે છે તેમાં. શિવશિવ ૦ ૨
 ત્રીજે ત્રિગુણ અકાર આદિ, તત્ત્વચતુરવીર્ય તેનાંજ;
 પિંડ અને બ્રહ્માંડો સધળાં, ઉપજાવેલાં એનાં. શિવશિવ ૦ ૩
 ચોથે ચોથા પદમાં રહીને, સત્તા સહુને આપેજ;
 ત્રણે ગુણો સચેતન થઈને, પ્રસરે એજ પ્રતાપે. શિવશિવ ૦ ૪
 પાંચમે પંચીકૃતમાંથી, સધળી કરી છે કાયા જ;
 ચાર ખાણુ ને લખ ચોરાશી, વિસ્તારી છે માયા. શિવશિવ ૦ ૫

છઠે સૂક્ષ્મ તત્ત્વો તેને, હિરણ્યગર્ભ વપુ કહીએજી;
 સૂક્ષ્માત્મા ક્ષેત્રજ જીવ એ, નામ તેહનાં લહીએ. શિવશિવ૦ ૬
 સાતમે સ્થળ સૂક્ષ્મ કેરૂં, કારણ કહીએ માયાજી;
 તે સહુને ચેતન કરનારી, છે શિવ કેરી છાયા. શિવશિવ૦ ૭
 આઠમે અણિમાદિક સિદ્ધિ, જેમાં હોય સ્વભાવેજી;
 જે ઈચ્છે તે થાય તતક્ષણ, ઈશ્વર તેજ કહાવે. શિવશિવ૦ ૮
 નોમે નામરૂપ જ્યાંસુધી, તે શિવ કેરી માયાજી;
 અસ્તિભાનિ પ્રિય એ રૂપે, શિવ વેદે કહી ગાયા. શિવશિવ૦ ૯
 દસમે દશધા ભક્તિ કહી છે, ભેદરહિત તે કરીએજી;
 જીવ શિવની થાય એકતા, તો ભવસાગર તરીએ. શિવશિવ૦ ૧૦
 એકાદશા મહાભાગ્યે આવે, તે નર દેખે એવુંજી;
 સ્વપ્ને જક્ત જણાયુ ફેગટ, બ્રહ્મતત્ત્વ પણ તેવું. શિવશિવ૦ ૧૧
 દ્વાદશ અંગુલ ઉપર સુરતા, રાતદિવસ જે રાખેજી;
 આનંદનો અરણ્ય મૂકીને, અવર ન તે અભિલાષે. શિવશિવ૦ ૧૨
 તેરસ તો રસનાયે નાવે, અવાચ્ય એને કહે છે જી;
 મોટા મોટા મુનિઓ સધળા, રસબસ એમાં રહે છે. શિવશિવ૦ ૧૩
 યૌદ્ધશે યૌદ્ધે વિદ્યાઓ, વદે વૈખરી વાણીજી;
 વાણીથી વર્જિત જે વસ્તુ, તે ક્યમ બયે બણી. શિવશિવ૦ ૧૪
 પૂનમે પૂર્ણ બ્રહ્મ સદાશિવ, પૂરી રણો સહુ ઠામેજી;
 કહે છાટમ સદ્ગુરુ હોય પૂરા, તે પૂરણ પદ પામે. શિવશિવ૦ ૧૫

પદ ૧૬ સું-રાગ ગરબી

મહિમા મોટો રે શિવસેવાનો કહાવે,
 શિવની સેવા કરે પ્રેમથી તેને સંકટ નાવે. મહિમા૦ ૧.
 વાત લખી છે સ્કંદપુરાણે તે કહુ છું વિસ્તારી,
 શિવસેવાથી દંપતી પામ્યાં સુખ સર્વેથી ભારી. મહિમા૦ ૨
 મથુરા નગરીનો એક રાજ દાશારહ બક્ષશાળી,
 કાશીગજની કુંવરી વરીએ રૂપ કળા ગુણવાળી. મહિમા૦ ૩
 તે રાણી બહુ રૂપસિરોમણિ કમલાક્ષી એ નામે,
 પરણ્યા પૂંકે ગઈ સાસરે સ્વામી કેરે ધામે. મહિમા૦ ૪
 રાજ કહે રાણીજી ચાલો રાધ્યા ઉપર બધાએ,
 ભોગવિલાસ કરીને આપણ સદાય સુખમાં રહીએ. મહિમા૦ ૫
 રાણી કહે રાજજી કાંઈકે હવણાં ધીરજ ધારો,

દિવસ દેટલા પછી મનોરથ પૂરણ થશે તમારો. મહિમા૦ ૬
 કહ્યું કરગરી બહુ સમજાવ્યો તોય ન માન્યું ભૂપે,
 આલિંગન કરતામાં રાણી દીઠી દિવ્યસ્વરૂપે. મહિમા૦ ૭
 જીવી હોય પાવકની જાણા ધગધગતી હોય હોળી,
 તે દેખીને રાજ અળગો ઉભો આંખો ચોળી. મહિમા૦ ૮
 રાજ કહે સીતળ ને કામળ હતી તમારી કાયા,
 આ અગ્નિના લડકા જીવી ક્યમ દેખાડી માયા. મહિમા૦ ૯
 રાણી કહે હું બાલપણમાં રમતી છૂતી જ્યારે,
 દુર્વાસાએ શિવની દીક્ષા છે આપેલી ત્યારે. મહિમા૦ ૧૦
 પૂરણ વ્રત થતાના પહેલુ તમે આલિંગન દીધું,
 તે માટે મહાદેવે મારૂ રૂપજ એવું કીધું. મહિમા૦ ૧૧
 રાજ કહે છે રાણી મુજને શિવનો મંત્ર બતાવો,
 આપણે બે શિવસેવા કરીએ લઈએ ઉત્તમ લહાવો. મહિમા૦ ૧૨
 રાણી કહે એ તો છે અવળું વેદવિરુદ્ધ ન કીજ,
 ગર્ગ ગુરુ છે જાદવકુળના તેની દીક્ષા લીજ. મહિમા૦ ૧૩
 વચન સાંભળી રાજ રાણી ગયાં ગુરુની પાસે,
 દીક્ષા લેઈને શિવની ભક્તિ કીધી દૃઢ વિશ્વાસે. મહિમા૦ ૧૪
 શિવનો મંત્ર કાનમાં સુણતાં પાપ ભૂપનાં જવાં,
 વાયસરૂપે સાત દ્વારથી નીકળી નાકાં તેવાં. મહિમા૦ ૧૫
 અદ્ભુત અચરજ દેખી નૃપને શ્રદ્ધા ઉપજી સારી,
 કહે છોટમ શિવભક્તિ કરતાં મુક્ત થયાં નરનારી. મહિમા૦ ૧૬

પદ ૧૭ મું-રાગ-ગરબી

તે નર કહીએ રે શિવસેવા અધિકારી;
 બાહ્યવિષયમાં ભમતું હોય તે મનને રાખે વારી. તે નર૦ ૧
 કામ દોષ ને લોભ માન મદ મહાત્યાંડાલો કહાવે,
 તેનો ત્યાગ કરે તન મનથી, તે શિવજીને ભાવે. તે નર૦ ૨
 સર્વ પ્રકારે શૌચ કરીને, સ્નાનવિધિ આચરીએ;
 પવિત્રજળમાં ગંગા આદિ, તીરથ આવાહન કરીએ. તે નર૦ ૩
 મુદ્ધ વસ્ત્ર પરિધાન કરીને, એકાંતે જઈ ઠરવું;
 ત્રિપુંડ્ર ભસ્મતું કરી લલાટે, સંધ્યાવંદન કરવું. તે નર૦ ૪
 ભૂતશુદ્ધિ કરી પ્રાણપ્રતિષ્ઠા, પાપ પુરુષને બાળે;
 ગાયત્રી જપ કરીને ધરની, દેવસેવા સંભાળે. તે નર૦ ૫

પવિત્ર પાદુકા પગમાં પહેરી, શિવમંદિરમાં જવું;
 થાય અશુચિ અંગ કદાપિ, તરત તે સમે નહાવું. તે નર૦ ૬
 સેવાની સામગ્રી સધળી, સંભાળીને લીજી;
 જળના કળશ વિષે તો પહેલું, કળદાવાહન ધીજી. તે નર૦ ૭
 ગણપતિ નંદી દ્વારપાલનું, પૂજન પહેલું કરીએ;
 પારવતીના ચરણપાળી, શિવસેવા અનુસરીએ. તે નર૦ ૮
 પુરુષ સુકૃતની સોળ ઋચાએ, સહુ ઉપચારો કરીએ;
 ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય આરતી, નૃત્ય ગીત આચરીએ. તે નર૦ ૯
 એમ નિરંતર શિવસેવામાં, જે સજ્જન મન રાખે;
 છોટમ મુખથી મિથ્યા વાણી, કોઈ કાળે ન ભાખે. તે નર૦ ૧૦

પદ ૧૮ મું-પ્રેમ મગનમાં રાખી પ્રભુ મારો—એ રાગ
 શિવભક્તિ સુખકારી, સરવને શિવભક્તિ સુખકારી. ટેક
 શિવની ભક્તિ કરે નિરંતર, રહેવું મહાવ્રતધારી;
 કામ ક્રોધ મદ લોભ નિવારી, રહેવું સદા વ્રતચારી. સરવ૦ ૧
 કોટિક કષ્ટને કાપે સદાશિવ, પાપના પુંજ પ્રહારી;
 શ્વાસ ઉસ્વાસે શિવ શિવભજતાં, મુક્તિ મળે નરનારી. સરવ૦ ૨
 પચે દેવ એક પ્રણવરૂપ છે, જોજો વેદાંતે વિચારી;
 કોઈક દેવની નિંદા કરે, તે નર્કતાણા અધિકારી. સરવ૦ ૩
 શિવની ભક્તિ જોને ન ભાવે, તે મિથ્યા તનુધારી;
 કહે છોટમ તે પામર જીવડો, દેહ અમૂલ્ય ગયો હારી. સરવ૦ ૪

પદ ૧૯ મું-રાગ ઉપરનો

શિવભજનમાં રહીએ, સદાય એક શિવભજનમાં રહીએ. ટેક
 શિવભજનથી પાપ નવ બ્યાપે, તે થકી નિર્મળ થઈએ;
 શિવવિમુખ હોય જીવ સંસારના, તે સંગે નવ જઈએ. સદાય૦ ૧
 નામ ને રૂપથી શિવ છે ન્યાસો, વેદવચનથી સહીએ;
 સત્યચિહ્ન આનંદરૂપે, સદાશિવ, ગુરુગમથી દૃઢ ચહીએ. સદાય૦ ૨
 સુખ ને દુઃખ જો આવે શરીરમાં, શાંતિ ચહીને સહીએ;
 છોટમ શિવનું ધ્યાન ધરીને, શિવ જીવ એક થઈ જઈએ. સદાય૦ ૩

પદ ૨૦ મું-રાગ ધોળ

સુખના સાગર શંકર પરમ દયાળ,
 આનંદકારી મહિમા છે અતિ જો;
 સદા કરે છે સેવકની સંભાળ,

પરમ પુરુષ પરમાત્મા પરશુપતિ જો. ૧
 નિસ નિરંજન નિર્મળ નિર્ગુણ નાથ,
 અગ જગ વ્યાપક છે ત્રિવેશ્વર જો,
 સદાય જોને સેવે સુરમુનિ સાય,
 પતિત પાવન છે પરમેશ્વર જો. ૨
 પરમ દયાળુ દિવ્ય ગતિ દાતા,
 શરણાગતવત્સલ સુખવાન છે જો;
 અભિવેશ્વર છે ભુવન તણા આગર,
 કરુણાસિંધુ પૂન્યકામ છે જો. ૩
 અતત શક્તિ અગણિત ગુણ આગર,
 અદ્ભુત રૂપ વખાણે વેદમાં જો,
 પ્રભુ તમારો દોષ ન પામે પ્રાર,
 અજ અવિનાશી નામે છેદમાં જો. ૪
 અસુધી આપુ ને મોટા થકી મહાન,
 વિદ્ તણ માય નિરંતર વાસ છે જો,
 દોષમ ગિવનું ધરીને જોતા ધ્યાન,
 પ્રગટ જણાયા પોતા પાસ છે જો. ૫

૫૬ ૨૧ સુ-રાગ ગરબી

સૃષ્ટિ કરવાની ઇચ્છા કરી, પ્રથમ મહાદેવે જે વાગ જો,
 પુરુષ પ્રકૃતિને રૂપે યથા, કરના નિશ્ચયણ નિસ્તાગ જો. ૧
 તણે ગુણ પ્રકૃતિ જલીએ, નજસ આત્મિક તામસ તામ જો,
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવરૂપે થયા, કરવા જૂઠા જૂઠાં કામ જો. ૨
 બ્રહ્મા બ્રહ્માણી ગુણ ગજસી, સગર સવળા છનનો દેહ જો;
 વિષ્ણુ લક્ષ્મી સાત્વિકકૃપ છે, પાળે મર્વ પ્રજને તેહ જો. ૩
 શિવને શક્તિ છે શુભ તામગી, કરે છે સૃષ્ટિનો મંદાર જો;
 તણે રૂપે ઈશ્વર એક છે, એમાં સંશે નહિ વગાર જો. ૪
 જન્મ કાર્ય ખેલીના કરનાર છે, એક કરે છે ત્રણે કામ જો;
 કામે કામે તેના જુગવા લે, છે વેકો સગવે તામ જો. ૫
 વાને તેને તો વાનક કહે, પાળે તે પાળક કહેવાય જો,
 દાળે તેને દાળક મહુ કહે, એક પુરુષના નણ કથાય જો. ૬
 એવું માર્કંડેયપુરાણમાં કહ્યું છે, મહામુનિએ દર્શાવ જો,
 તણે રૂપે ઈશ્વર એક છે, ભેદ ગણે તે સળા બ્રાંત જો. ૭

લેદે ભય ઉપજે છે જીવને, એવું છે શ્રુતિ માંય પ્રમાણ ને;
છાટમ સર્વ દેવમય શિવ છે, એમાં માને લેદ અજાણ ને. ૮

૫૬૨૨ મું-રાગગરબી

એકજ દેવ કહ્યો છે વેદમાં, તે છે સકળ ભૂતમાં ગૂઢ ને;
અજ અવિનાશી શંકર છે સદા, તેને જાણી ન શકે મૂઢ ને. ૧
માટે ઉપાસકોને કારણે, ત્રણે ગુણનાં કદ્યેયાં રૂપ ને;
તેમાં જે મૂર્તિ જેને ગમે, તે પૂજે જાણી જગભૂપ ને. ૨
સગુણ કથાઓ છે પુરાણમાં, તે છે દેવોના અવતાર ને;
તેનાં રૂપ વખાણ્યાં છે ઘણાં, પત્ની પુત્રસહિત પરિવાર ને. ૩
પ્રાચીન અર્વાચીન બે રૂપનાં, વરણન કરતાં મુનિનાં વૃંદ ને;
પ્રાચીન પૂરણ બ્રહ્મ કહ્યા થયી, તે છે શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ ને. ૪
અર્વાચીન ઉપાસે પ્રેમથી, તેને સુખસંપત્તિ થાય ને;
પ્રાચીન બ્રહ્મસ્વરૂપે જે ભજે, તે તો બ્રહ્મવિષે ભળી જાય ને. ૫
પ્રાચીનશિવ તો સદ્ચિદ્ રૂપ છે, સઘળે વ્યાપક ગગનાકાર ને;
પંચ વદન દશ ભુજ તેમાં નથી, જટા ને ગંગ નથી નિર્ધાર ને. ૬
ભસ્મ અજિન ક્ષણીધર તેમાં નથી, હમરૂ ડાક નથી રૂઢમાલ ને;
ચંદ્રકળા ગિરિજ તેમાં નથી, નથી કાંચ ઉપવીત તેમાં બાલ ને. ૭
એવા આનંદરૂપી શિવને, જોગી જીએ સમાધિ માંય ને;
તેને ભવસંકટ આવે નહિ, છાટમ જન્મ ધરે નહિ કાંચ ને. ૮

૫૬૨૩ મું-જે જે જગતગુરુ પરમાતમા-એ રાગ

અજ અવિનાશી શંકર છો તમે, તમારો કોય ન જાણે લેદ ને;
સઘળા અંચ તમેને ગાય છે, વરણન કરે તમારૂં વેદ ને. અજ ૦ ૧
સ્થાવર જંગમ છે જગ જેટલું, સઘળે રહ્યો તમારો વાસ ને;
વ્યાપક છે સઘળે વિશ્વેશ્વરા, જેવું વ્યાપક છે આકાશ ને. અજ ૦ ૨
તમારા ઉપાસક છે જેટલા, શાંભવિ દીક્ષાવાળા સંત ને;
તેને આપો છો સહુ સિદ્ધિઓ, તે જન મોટા થાય મહંત ને. અજ ૦ ૩
તમે તો અજગા છો ઝંકારથી, તુરિયાતીત તમારૂં ધામ ને;
તમારૂં ધ્યાન નિરંતર જે ધરે, તેનાં પૂર્ણ કરો છો કામ ને. અજ ૦ ૪
તમારો મહિમા જે નથી જાણતા, તે તો ઉપાસે અન્ય દેવ ને;
તેને પણ કહ્યા છે દેવના, તે શું લહે તમારો ભેવ ને. અજ ૦ ૫
ત્રણે ગુણથી અજગા છો તમે, વળી છો બાવન અક્ષર બદાર ને;
છાટમ જાણી એવા શિવને, ભજતાં પામે ભવનો પાર ને. અજ ૦ ૬

૫૬ ૨૪ મું-રાગ ઉપરનો

સૌમાં શક્તિ છે મહાદેવની, શક્તિ વિના સહુ ચિત્ત સમાન બે;
 ઉપનિષદમાં છે એક વાર્તા, સન્નિધિ મુણને ધારી કાન બે. સૌ૦૧
 એક સમે ઇંદ્રાદિક દેવતા, પામ્યા દાનવથી બહુ પાસ બે;
 કહીએ રહેવાનું પામ્યા નહિ, આગ્યા શંકર કેરી પાસ બે. સૌ૦૨
 કરુણાસિંધુએ કરુણા કરી, આપ્યો બ્રહ્મવિદ્યા ઉપદેશ બે,
 તેથી બહુ બળીઆ દેવો થયા, સૌને જીતી વાળો સુરેશ બે. સૌ૦૩
 ઇંદ્રે વસ કીધા સૌ લોકને, તેથી વાળ્યો બહુ અહંકાર બે;
 અગ્નિ વાયુ પણ એવા થયા, બૂદ્યા શિવ ગુરુનો ઉપકાર બે. સૌ૦૪
 વળતી વાત વિચારી શંકરે, ઉપજ્યુ દેવોને અભિમાન બે;
 હાવે મુજને તે નથી માનતા, બૂદ્યા બ્રહ્મસ્વરૂપનું ધ્યાન બે. સૌ૦૫
 એવું ઉરમાં ધારી ઈશ્વરે, હરવા દેવો કેડે જોર બે;
 ઇંદ્રાદિકનો ગર્વ ઉતારના, ધાયું રૂપ ભયંકર ધોર બે. સૌ૦૬
 દેવસભાએ દીડું ફરથી, ઇંદ્રે પ્રેર્યો અગ્નિ પાસ બે;
 જોને અદ્ભુત એવો કોણ છે, તેનો આવે કરી તપાસ બે. સૌ૦૭
 અગ્નિ આગળજઈ ઉભોરહ્યો, કહે શિવ શું બળ છે તુજ માંથબે;
 અગ્નિ કહે આખા બ્રહ્માંડને, ભસ્મ કરું ના ઉગરે કોય બે. સૌ૦૮
 કિંચિત્ કડકા વળતી ધાસનો, મૂક્યો પાવક કેરી પાસ બે;
 બહુબળ કરીને લાગ્યો બાળવા, તોયે તપ્યું ન કાંઈ ધાસ બે. સૌ૦૯
 વળતી વાયુ ઇંદ્રે મોકલ્યો, તેને કહે તુજમાં શું જોર બે;
 વાયુ કહે બાંધા બ્રહ્માંડને, ઉરાડી મૂકુ એક ડોર બે. સૌ૦૧૦
 વળતી મારતના મુખ આગળે, કિંચિત્ તરલું મૂક્યું ત્યાંય બે;
 વાયુ બળ કરીને હારી ગયો, તોયે ઉડી રાક્યું ન કાંય બે. સૌ૦૧૧
 વળતો સુરપતિ એવા સંચર્યો, ઈશ થઈ ગયા અંતરધ્યાન બે;
 નગદંબા દીડાં તે જાળગે, કહ્યું ઇંદ્રને ઉત્તમ જ્ઞાન બે. સૌ૦૧૨
 વળતી ગર્વ ગયો સહુ દેવનો, જાણી ઈશ્વરશક્તિ અપાર બે;
 છોટમ જડવત્ સવળા જીવ છે, તેથી કામ ન હોય લગાર બે. સૌ૦૧૩

૫૬ ૨૫ મું-રાગ ધોળ

આત્મા એ તો શિવસ્વરૂપ સાક્ષાત રે,
 બુદ્ધિરૂપે જાણો ભવાની માત રે;
 સેનક જન તો દહેવાય પાંચે પ્રાણ રે,
 દેહરૂપ દેવળ કયું નિરમાણ રે. ૧

પૂજા તે તો પંચવિધના ભોગ રે,
 નિદ્રા જાણી લેજો સમાધિ ભોગ રે;
 ચરણે તો જ્યાં જ્યાં ચાલીને જવાય રે,
 પ્રદક્ષણ જાણી લેજો શિવરાય રે. ૨
 વાણીવડે વચન ધાય ઉચ્ચાર રે,
 સ્તુતિ એ તો જાણો તમો નિરધાર રે;
 જે જે કર્મ કાયા વચન મને હોય રે,
 આરાધન છે સરવ તમારું સોય રે. ૩
 કરતા ધરતા ભરતા સકળ ધટ શિવ રે,
 મિથ્યા આહંકાર કરે જડ જીવ રે;
 એવું જાણી વર્તે જગતમાં જેહ રે,
 છોટમ તેને જાણો સદાય વિદેહ રે. ૪

પદ ૧૬ મું-રાગ ધોળ

સુંદર સરવેથી શોભિતો, કહાવે પર્વત કૈલાસ;
 તેની શોભા તે શી કહું, જેમાં શિવનો છે વાસ. સુંદર ૦ ૨૬
 શિખર સોનારૂપા તણાં, તેમાં મણિનો પ્રકાશ;
 તિમિર દોઈ વ્યાપે નહિ, આડે પહોર ઉજસ. સુંદર ૦ ૧
 વૃક્ષો વિધવિધ ભાતનાં, તેનો ના આવે અંત;
 નિલ્ય નિત્ય તૌતમ ફૂલે ફળે, બારે માસ વસંત. સુંદર ૦ ૨
 મધ્યસરેવર શોભીતું, નિર્મળ નીર ગંભીર;
 ધાટ મનોહર મણિતણા, દીસે પરમ રચિર. સુંદર ૦ ૩
 ખીલ્યાં કમળ કુમુદિની, ભરણ કરે ગુંજર;
 જળખગ બોલે બહુ જાતનાં, શોભા દીસે અપાર. સુંદર ૦ ૪
 તીરે તરુવર શોભતાં, વિધવિધ વેલી વિલાન;
 મોર ચંદ્રાર ને કોકિલા, કરતા નૃત્ય ને ગાન. સુંદર ૦ ૫
 મોટા મુનિવર ત્યાં મળે, પાણિની ગૌતમ કણાદ;
 પૂજા શંકરને પ્રીત્યથી, ચાલે વિધાના વાદ. સુંદર ૦ ૬
 કિન્નર ગાંધર્વ અધ્ધરા, કરે નૃત્ય ને ગાન;
 છોટમ એવા શિવરાયનું, ધરીએ હૃદયમાં ધ્યાન. સુંદર ૦ ૭

પદ ૨૭ મું-રાગ સામેરી તથા મેવાડો

(દારકાંના વાસી રે—એ રાહ)

શિવશિવ સમરે રે સહુ જનસ્નેહથી રે, તણસૌ તનમનકેરાવિકાર;

અતિ સુખ આપે જે એ ઉભિયાપતિ જે, પ્રીતે કરે લનજળ જેરે પાર શિં
 જીવંદે જીનને પ્રાણકે પ્રાણ છે જે, અંતરનમી અખંડ અનૂપ;
 સર્વમાં સાક્ષી જે શંકર છે સદા જે, સતચિત્ આનંદ એવું રૂપ શિં
 જગત ચરાચર રે, રોલી રહ્યું ને વડે રે, ગનિ તાગી પાવક માત્ર પ્રકાશ,
 સગળે ને પાળે જે વળી સહુ સંનરે જે, આપોઆપે ગદે સદા અવિનાશ શિં
 એવા શિવ જાણી રે લજીયે ભાવયી રે, તે યશી જીવ કૃતારથ થાય,
 ભુક્તિમુક્તિ આપે જે પૂરે મનકામના જે, છોટમ તે શિવના ગુણગનાય શિં

પદ ૨૮ મુ-રાગ સામેરી

પરમ દયાળુ રે શિવસુખ ધામ છે જે,
 અદ્વજક દાની અધિક ઉદાર,
 પતિતને પાનન જે કૃતા છે પ્રભુ જે,
 ઉમાપતિ અક્ષર સુખદાતાર. પરમ દયાળુ રેં ૧
 વેરા અમંગલ રે દીસે નિજ દેહનો જે,
 મંગલમાં મગવ જેતું નામ,
 ગરવને પીધુ રે દુખ હર્યાં દેવતાં જે;
 ત્રિપુરને ટાળી ગ્હો છે કામ. પરમ દયાળુ રેં ૨
 દીનજન વલ્લભ રે ઘણા મહાદેવને રે,
 કરી ગ્હા કરીપુરીમા વામ,
 મુક્ત કરે છે જે ચરાચર જીવને રે,
 ગપે એક દાપુ માહે માયાપાત. પરમ દયાળુ રેં ૩
 નિષ્કુને બહાલા જે શિવ સહુથી બહુ જે,
 ઋષિમુનિ ધરે છે જેતુ ધ્યાન,
 છોટમ એવા રે શિવજીને જે લગે જે,
 તેને પ્રભુ આપે છે અદ્વય જ્ઞાન. પરમ દયાળુ રેં ૪

પદ ૨૯ મુ-રાગ કાંડી

(હોલો હોલી ગ્હો છે રે પ્રભુ મહાની વહારે ચરો-એ રાહ)
 સાક્ષીરૂપ શંકર જે જીઓ તેને ધ્યાન ધરી,
 અજપા ગાયત્રી રે જપો એક હામે ઠરી; ટેક
 અગ્નુ ઉગે ત્યાથી આસન વાળી ચિત્ત ઠગવો એક હામ,
 અજપા કેરો આગલ કરવો ધ્યાસમા સિવોહંગ નામ,
 પલે નન ફૂંકે જે જેવું એમ જીગતે કરી. સાક્ષીં ૧
 ચતુરદળને ચિંતની પહેલું રાતો છે જેમાં રંગ,

સિદ્ધિ ને બુદ્ધિ સાથે ગણપતિસ્વામીજીને ઉલટ ધરી અંગ,
 હસે જાપ અરપી રે પૂજે કરી પ્રીત ખરી, સાક્ષી૦૨
 કમળ ષટ દળ ઉપરથી કામે પીજો છે રાગ પ્રકાશ,
 બ્રહ્મા સાવિત્રીની જ્યોતિ છે જમાં અર્પો હજાર ષટ શાસ,
 પ્રેમ કરી પૂજે રે મન ઉપચારે કરી, સાક્ષી૦૩
 નાલીકમલ તમે દશ દલ દેખો નીલમણિ સમ રંગ,
 વિષ્ણુ ને લક્ષ્મીનો વાસો છે તેમાં ઉજ્જવળ જ્યોતિ અલગ,
 હજાર ષટ અરપો રે અજપા પછી પૂજે હરિ, સાક્ષી૦૪
 હ્રદયકમલદલ દ્વાદશ કહીએ શ્વેત સ્ફટિકસમ રંગ,
 શિવ પારવતીનો વાસો છે તેમાં ગણુ અનેક છે સંગ;
 હજાર ષટ અજપા રે અર્પો અતિ ભાવ ધરી, સાક્ષી૦૫
 કંઠ કમળદળ પોડપ કહીએ જીવ તણો છે વાસ,
 વિચિત્ર રંગ છે જ્યોતિ રે તેની અર્પો હજાર એક શાસ,
 પૂત તેની કરતા રે પાપ થકી જશે તરી, સાક્ષી૦૬
 આજ્ઞાચક્ર છે બે દલ હેર તેમાં પરમાત્માનો વાસ,
 ચંદ્ર સૂરજ સમ અક્ષર બે એમાં પૂરણ જ્યોતિ પ્રકાશ;
 ગગન-મંડળથી રે અમૃત આવે ઝરી, સાક્ષી૦૭
 શિશુ સંગેજ છે સહસ્ર દળતુ તેમાં પરમ શિવનાસ,
 પૂરણ પ્રેમ વડે પૂજીએ મનથી અર્પી સહસ્ર એક શાસ,
 છાટમ શિવ દરશે રે સુખે ભવ જશે તરી, સાક્ષી૦૮

પદ ૩૦ મુ-રાગ ઉપરનો

અવિધા અતરમાં રે ભરેલી કાઈ નહિ છાની,
 મૂઠ તો માને છે રે પોતાને પડિત જ્ઞાની,
 અનિત્ય વસ્તુને નિત્ય ગણે છે ને અશુદ્ધ દેહ કહે શુદ્ધ,
 નારીવસ્તુને કહે અપિનાશી એમ સર્વે બોલે છે નિગૂઢ,
 શિવ નવ સૂઝે રે એથી બહુ થઈ હાનિ, અ૦ ૧
 બીજી અવિધા અસ્મિતા નામે ધામ ધરાદિક જોઈ,
 પુત્ર દારા પશુ આદે પદારથ ઈશ્વરે સરજેતુ તેહ,
 પોતાને અજ્ઞાને રે મહાર કરી લે છે માની, અ૦ ૨
 રાગ અવિધા ત્રીજી છે એવી અનુદ્રળ વસ્તુપર રનેહ,
 સાતદિવસ રહે ચિંતન તેમાં બળીયુ ટેબ ધન એહ,
 સ્નેહપાસે બાંધ્યો રે મૂઠયાની ગતિ હોય શાની, અ૦ ૩

ચોથી અવિદ્યા શેષજી કહે છે તે પોતાથી પ્રતિકૂળ હોય,
તેના ઉપર ખુબ દ્રેષ કરે છે કે ખીને ઘટે સોય;

ઈશ્વર વ્યાપક સહુમાં કે દુભે કે તેને અભિમાની, અં ૪
અભિનિવેશ છે પાંચમી તે તો મરણ તથો હોય ત્રાસ,
શિવસ્વરૂપ માહે મન નથી ધરતો દેખી શરીરનો નાશ,

છોટમ એ અવિદ્યા કે તને તે ખસ નિજાની, અં ૫

પદ ૩૧ મુ-રાગ ઉપરનો

શિવ શિવ ભજતાં રે પાપ સર્વે પ્રલે થશે,

પાપ ટળી જતાં રે મન અતિ નિર્મળ થશે,

મન નિર્મળ હોય આગ્રહી જવું તેમાં ભાસે છે શિવનો ભાસ,
ભાસને જોતા ભાસક બણશે જે છે પોતાની પામ,

અજ્ઞાન અંધાર કે તેથી તારા તનનું જશે, શિવં ૧
ચોવીસ તરવો છે જડ સઘળા ને માયા પચીસમી જાણ્ય,
છવીસમો છે શિવ સનતન તેને અતઃમાં આણ્ય,

શિવ વિના સઘળું કે આવે નહિ કામ કરશે શિવં ૨
જડ અભિમાને જીવ ગણાયો ને વધે કર્મનો ભાર,
પાપકર્મ કરી દુ ખજ પામે મગ્ધ પછી જમમાર;

શિવ શિવ ભજશે કે તે તો શિવરૂપ થશે. શિવં ૩
શિવ નિમુખ થઈ જીવ ભમે તેને સ્વપ્ને મળે નહિ સુખ,
મિથ્યા મનોરથ મોદકે ખાતાં ભાગે નહિ કંઈ ભૂખ,

છોટમ શિવ ભજતા કે સદા તર સુખી હશે શિવં ૪

પદ ૩૨ મુ-રાગ રેહરે

શિવની નિંદા જે કરનારા વૈષ્ણવ નામ ધરાવે કે,
તે પાપીને હનિતું દર્શન સ્વમાયા ના આવે કે દેક
એકજ દેવ વેદમાં કહે છે તે શિવ નામે લહીએ કે,
શિવ નામ છે કટ્યાણુકેક અનર અકટ્યાણુ કહીએ કે. શિવં ૧
ભેદ સદા છે ભયનો હેતુ એમ શ્રુતિમાં કહે છે કે,
શિવ વિપુલા ભેદ ગણે છે તે સઘળા દુ ખ સહે છે કે. શિવં ૨
એકજ ઈશ્વર આપ કહે છે ઉત્પત્તિ સ્થિતિ સંહાર કે,
તણુ રૂપ કવિઓએ કહ્યા પણ નહિ લિખ લગાર કે. શિવં ૩
શિવ તે નિષ્કલ નિષ્કલ તે શિવ અજ અવિનાશી અનંત કે,
છોટમ શ્રવણ એક જે જાણે તે જ્ઞાની ગુણનંત કે શિવં ૪

૫૬૩૩ મું-રાગ ઉપરનો

જીવ શિવનો સદા સંબંધી સખા પરસ્પર કહાવે રે,
 પાસે રહીને પોષણ આપે આનંદ બહુ ઉપજાવે રે. જીવ૦ ૧
 જતન કરી જઠરાની મધ્યે દેહ રચ્યો છે રાજ રે,
 અનંત પદારથ જે ઉપયોગી સરજ્યાં છે જીવ કંજ રે. જીવ૦ ૨
 વિષયસ્વાદમાં જીવ વળુંધ્યો સમીપ સખા નવ જોયો રે,
 પાપકર્મ કરી ભવમાં ભટક્યો ઉત્તમ નરતન ખોયો રે. જીવ૦ ૩
 જે શુભ કર્મ કરીને સઘળાં શિવને અર્પે જ્યારે રે,
 કહે છોટમ શિવ પરમ કૃપાળુ પોતાનો કરી થાપે રે. જીવ૦ ૪

૫૬૩૪ મું-રાગ ઉપરનો

શિવના અંશ જીવ છે સઘળા શ્રુતિમાં કહે છે એવા રે,
 અગ્નિમાંથી તણખા ઉપજે શિવમાંથી જીવ તેવા રે. શિવ૦ ૧
 જઘી ઉપાધિમાં જે પડીયો ત્યાં તેવો કહેવાય રે,
 પાછો જઈ અગ્નિમાં પડતાં તણખો ડોચ ન ગાય રે. શિવ૦ ૨
 અંશ અવિદ્યા માંહ મળ્યાથી દીનભાવને પામ્યો રે,
 જે જે અંશ મળ્યો શિવમાંહે તે જીવભાવ વિરામ્યો રે. શિવ૦ ૩
 એમ વિચારી ધ્યાન નિરંતર શિવસ્વરૂપનું ધરીએ રે,
 કહે છોટમ જીવ શિવમાં હોમી વળતી સુખે ફરીએ રે. શિવ૦ ૪

૫૬૩૫ મું-રાગ પ્રસાત

જય ઉમાકાંત ભગવંત ભવભયહરણ, દેવ અશરણશરણ દીનખંધુ;
 શૂંચીનં શંકરં ગરલ ગંગાધરં અખિલ જગતાથ આનંદસિંધુ. ૧
 વ્યાઘ્રચર્માખરં ગૌર તન સુંદરં, કાટિ કંદર્પ લાવણ્યધામં;
 ભૂતિ ભુજગભૂષણં રહિત સકળ દૃષણં, નૌમી કરુણાકરં પૂર્ણકામ. ૨
 પ્રદુક્ષ ત્રય લોચનં કામમદમોચનં, પ્રણત જનપાણ જે ત્રિપુરહતા;
 શ્રલકુળવંદનં લક્ષ્મીર ચંદનં, વિષ્ણુ અજ સેવ્ય મહિમા અનંતા. ૩
 પાપવનપાવકં સકળ સુખદાયકં, કાંગણીક પરમ કલ્યાણરાશી;
 છોટમ પરમ ગિવ સેવીએ પ્રેમથી, શોકસંતાપ સહુ જાય નાશી. ૪

૫૬૩૬ મું-અલગેલી અંથે માત જોવાને જઈએ-એ રાગ

અતિ અદ્ભુત રૂપ અપાર શંકર પરમ શુરુ,
 મહાવિદ્યાનો દાતાર સેવક કલ્પતરુ,
 કલ્પતરુ તો જડ છે માટે તેથી મોક્ષ નથાય રે,
 શંકર તો છે ઈશ્વર માટે આપે મોક્ષ સદાય. શંકર૦ ૧

અનેક પતિત હિંદુધર્મી જણે ગુણકા અહીંર કીંગત રે,
 જે જે શિવને રાસણે આગ્યા સુસ્ત કર્યા સાક્ષાત સંકર ૨
 દેવ હાજતા ઢેખી જણે કર્યું હલાહલ પાન રે,
 ભક્તજનોના ભય હરનારા સમરથ શિવભગવાન. સંકર ૩
 પ્રણતપાળ બગવાવવી જેની કહાવે દ્વિતદ્યાજ રે,
 કહે છોટમ ગદરતે ભજતાં ટળે જનમ જંજળ. સંકર ૪

પદ ૩૭ મુ-જહુની જીવો રે ગોપીચંદની-એ રાગ

શે નથી ભજતો રે શિવને, અહો છન અજણુ છ,
 કાળ કગળના પાસથી, કરશે રક્ષણ કોણુ છ. શે ૦ ૧
 દેગટ સુખ છે સંસારનું, ભંગુ સવળા છે ભોગ છ,
 સુખ અતે દુખ છે સહી, ભોગ અતે છે રોગ છ. શે ૦ ૨
 સ્વપ્ન સમો એ સસાર છે, ફાણમાં ફીટી તે નય છ,
 જોતે અસખ્ય તુલ આગંગે, ગયા રણજિતગય છ. શે ૦ ૩
 પુષ્પની શય્યાએ પોદતા, છને થાતીતી છાય છ,
 તે નર ફાણમાં ખપી ગયા, સુતા સળગતી લાય છ. શે ૦ ૪
 પર્વત પોતે ઉપાડતા, ભરતા ઉડવમાં આભ છ,
 તેવા માટીમાં મળી ગયા, હગ્યા ઉપર કામ છ. શે ૦ ૫
 મોહ મદિરાના પાનથી, ખૂલે પોતાનુ ભાન છ,
 જનમ ને મગશની વેદના, નથી લેતા અજ્ઞાન છ. શે ૦ ૬
 સાક્ષીરૂપે શિવ છે સદા, રણો પ્રાણની પાસ છ,
 છોટમ તેને સંભાગતા, થાયે ભનદુ ખ નારા છ. શે ૦ ૭

પદ ૩૮ મુ-રામ ઘોષ

સમરણ કરીએ રે શિવનુ, પ્રલે થઈ જશે પાપ,
 આનંદ ઉપજે અતિ ઘણું, ટાળે તનમનના તાપ. સં ૧
 આસન વાળી એકાતમાં, ધરણું ત્રિકુટીએ ધ્યાન,
 જળહળ જ્યોતિ દીસે ભલી, ઉપજે અતુલનજાન. સં ૨
 ઘણુ ગગને અગોચરી, પ્રગટે દશનિધિ નાદ;
 અમૃત વરસે આકાશથી, પીજે સંકર પ્રસાદ. સં ૩
 જાત સ્તમ સુપુત્રિ, તણે ગુણથી તે વાય,
 સાક્ષી સંકર છે તણનો, તુર્ગીયારૂપ સલાય. સં ૪
 મનને તુરીયામાં નઈ મળે, બાળે કર્મ અપાર,
 છોટમ છન શિવ એકતાં, ન રહે ભેદ લગાર. સં ૫

પદ ૩૯ મું-ભૂદયો મન ભમરા તું ક્યાં ભયો-એ રાગ
 શિવ શિવ સમરી લે પ્રાણીઆ, જે છે પરમ પ્રકાશ;
 આનંદ સાગર એજ છે, અજ ને અવિનાશ. શિવ૦ ૧
 સ્યૂઝ સૂક્ષ્મ કારણ થકી, અજગે રહે એહ;
 સાક્ષી શુભાશુભ કર્મનો, ક્ષણદાતા છે તેહ. શિવ૦ ૨
 કાયાનગર છે કારમું, કાળે કયું નિર્માણ;
 એમાં આવી વસ્યો જીવડો, ભૂદયો આપ અજણ. શિવ૦ ૩
 જાત્ય ભૂકી ભમ્યો ભાત્યમાં, મન ઇંદ્રીનાં કર્મ;
 ભોગવનારો પોતે થયો, તજ પોતાનો ધર્મ. શિવ૦ ૪
 કામ ક્રોધ મોહ લોભથી, કરે કોટીક પાપ;
 તેથી જનમ ને મરણના, પામે છે પરિતાપ. શિવ૦ ૫
 સાર ગ્રહી સત્ શાસ્ત્રનો, કરે તત્ત્વવિચાર;
 છાટમ તે શિવને ગમે, પામે ભવજળ પાર. શિવ૦ ૬

પદ ૪૦ મું-રાગ ઘોળ

ક્ષમા કરો અપરાધ અમારા સંકર પરમ દયાળ જોને,
 પ્રભુ તમે છો પરઉપકારી શરણાગત પ્રતિપાળ જોને. ૧
 અંધકારથી મુજને શંભુ પ્રકાશમાં લેઈ ધારો જોને,
 અસત્યમાંથી સત્ય ધામમાં રાખો કર ગ્રહી મ્હારો જોને. ૨
 પાપમાંથી પુણ્યમારગે પ્રભુ મને વર્તાવો જોને,
 સદાય મારા દૃઢ્યકમળમાં શિવની ભક્તિ ભાવે જોને. ૩
 અજણ બાળક કેરી ને તો માત કરે સંભાળ જોને,
 છાટમ શિવને શરણે રહેતાં નડે ન માયા કાળ જોને. ૪

પદ ૪૧ મું-રાગ ઘોળ

શિવસમરણથી સાધન સધળાં સિદ્ધિદાયક થાય જોને,
 શિવસેવાથી સધળા દેવો પૂજયા કહેવાય જોને. ૧
 તરુવર કેરૂં મૂળ સિયતાં પત્રો પોષણ પામે જોને,
 એમ સર્વ દેવોમાં દેવત આવે શિવને નામે જોને. ૨
 સહુ સરિતાનારનાનતણું ક્ષણ સાગર-ન્હાતાં થાય જોને,
 એમ શિવની સેવા કરતાં ત્રિલોકી પૂજાય જોને. ૩
 સ્થાવર-જંગમ સૃષ્ટિ સધળી રહે છે શિવ આધારે જોને,
 કહે છાટમ શિવજીને ભજતાં સધળાં કારજ સારે જોને. ૪

૬-આરતીઓ

૧ ગણપતિની આરતી

જય ગણપતિ રાયા, જય ગણપતિ રાયા,
નામ નિરતર જપતા, વ્યાપે નહિ માયા જય દેવ ૧
હસ્તીવદન કમણાકર, એક દશન રાજે (૨)
કર્ણે કુડળ શોભે, સહુ સકટે ભાજે જય દેવ ૨
સેવનાનો હાર, વળી મુન્તામાળા, (૨)
ગુણસાગર અતિ ન્યાર ગણપતિ દુદાળા જય દેવ ૩
ચારે જુજમા ચાર, ફરસી મ્મળમાળા, (૨)
મોદક ભોજન શોભે, જય ચક્રમાળા જય દેવ ૪
મહિમા અગમ અપાર સુખનાદેસિધુ, સુખના (૨)
ઘાટમ ચરણ તમારા સેવે દીનબધુ જય દેવ ૫

૨-હનુમાનજીની આરતી

જય હનુમેત બકા, જય હનુમેત બકા,
તે સાગર ઓગળી, ઘેરી મઠ લકા જય દેવ ૧
સમય નહિ કોય એવો બીજો તુજ ઠાની (૨)
રાવણ બાગ ઉતરી, લગભગ ખાગી જય દેવ ૨
તુ સરવેશ્વરી સમરક, બીજો નહિ એવો (૨)
સીતાની સુધી નાવો, નહિ કોઈ તમ જેવો જય દેવ ૩
વાનર હર્ષ યમાડયા, સુખ સહુને દીવુ (૨)
બાગ તારુ દૂળ ખાયા, સહુ કારજ સીચુ જય દેવ ૪
સમય દ્રને વાત સીતાની કીધી (૨)
ઘાટમ રતુવર અઢીઆ, ત્યા હુદલી લેવી જય દેવ ૫

૩-મહાદેવજીની આરતી

જય હરીહર, જય હરીહર
મગધર ગિરિમધર ઈશ્વર ઓમધર જય દેવ મં ૧
નદીવાહન ખગનાહન, શિવચક્રિશ્વરવારી (૨)
ત્રિપુરાસી મોસારી, કર ઝમગધારી જય દેવ મં ૨

વાધાંબર પીતામ્બર, શિવરયામે પહેર્યાં (૨)
 કમળ નયન કેશવને, શિવને ત્રણ નયણાં. જય દેવ મ૦૩
 લક્ષ્મીવર ઉમયાવર, શંકર સામળીઆ (૨)
 નટવર હરિવર સ્વામી, એકાતે મળીઆ. જય દેવ મ૦૪
 ચંદ્રચિત કેશવને, શિવને ભરમાંગે (૨)
 હૃદયે ધારી રાખ્યાં, ઉમિયા અર્ધાંગે. જય દેવ મ૦૫
 કૌસ્તુભમણિ કેશવને, શિવને હળહળા, (૨)
 મુક્તાકુંભ માધવને, શિવને રૂંઢમાળા. જય દેવ મ૦૬
 વૈકુંઠ વસે વિશ્વંભર, શિવજી કૈલાસે (૨)
 હરિ કાળા હર ગોરા, એક એકને ધ્યાને. જય દેવ મ૦૭
 એ બે એકસરૂપ, અંતર નવ ગણશે (૨)
 ભવ ભૂધરને ભજતાં, ભવસાગર તરશે. જય દેવ મ૦૮
 શિવ વિષ્ણુની આરતિ, જે કાઈ ગાશે (૨)
 ભણે શિવાનંદ સ્વામી, મનવાચ્છિત થાશે. જય દેવ મ૦૯

૪-પાર્વતીની આરતી

જય ઉમયા માતા, જય પારવતી માતા;
 આરતિ કરું મા તારી, આપો સુખ શાતા. જય દેવી૦૧
 તું શક્તિ ગર્વેશ, તું જગની માતા (૨)
 તારે શરણે આવે, તું સુખની દાતા. જય દેવી૦૨
 તું ઉમયા તું અંબા, તું જગની કરતા (૨)
 તુ અખિલેશ્વર દેવી, તું હું અની હરતા. જય દેવી૦૩
 તુ રહી સિન અરધાંગે, સરજેને પાળે (૨)
 તુ જમપુરમા જાતા, જન પાછા વાળે. જય દેવી૦૪
 આદિ મધ્ય ને અંત, તુ એકજ દેવી (૨)
 છોટમ શરણે આવ્યો, પદ તારા સેવી. જય દેવી૦૫

૧૦-શ્રીછોટમકૃત સાખીઓ

૧-કપટીકો અંગ

- કપટીકો મધુરો ખયન, જ્યામેં જ્ઞોત વિકાર;
મધુરા બોલે મોર જ્યું, કરે અહીકા આહાર. ૧
- ન્યાય સહિત જો બોલવો, સોહી બડાકો બોલ;
મૂરખકે મુખકો ખયન, જ્યામેં નહીં કછુ તોલ. ૨
- ગૂઠ અરથ ગુરુ ખયનમેં, પુની સો પર ઉપકાર;
પરપંચીકે ખયનમેં, મદ મમતા અહંકાર. ૩
- આછે નરકે ખયનમેં, અર્થ મીલે નહીં એક;
અકબક બોલે આપસે, જસે જલકા લેક. ૪
- ન્યાયનીતિસે બોલવો, સો પંડિતકો બેન;
અન્યાયા જ્યું ત્યું બંકે, સો મૂરખકો ચેન. ૫
- ગુન જાને ગુનવંતકો, જો હોય ગુનકો ખેત;
શલ્યા શાલીગરામકી, કંચન કસ કહી દેત. ૬
- ગુણ ન લહે ગુણવંતકો, ગુણકે જ્યહાં અજનન;
કાગસલામેં હંસકુ, કરે ન કોઈ સનમાન. ૭
- પશુકે આહક સખ મીલે, ગામ ગામ સખ દેશ;
ગજકો અરુ પંડિતકો, આહક કોય નરેશ. ૮
- ગુણહીનોંકે ગામમેં, નહીં ગુણીજનકો ઠામ;
ગજકી કિંમત ના લહે, જ્યહાં ગોલાકો ગામ. ૯
- કબહુ કોય અધર્મસે, પહીલા સુખી દીખાય;
ધીરે ધીરે તાહીકો, જડામૂળ સે જાય. ૧૦
- ઇંદ્રી જીતે આપની, ત્રિભુવનમેં જય પાય;
જોકો ઇંદ્રી ખસ નહીં, સખસેં હારા જાય. ૧૧
- વરણ સકલમેં વિપ્રવર, તામેં બડ વિદ્વાન;
તાતે અધિક હી જનીએ, હોય ધર્મકો જ્ઞાન. ૧૨
- ધર્મ જાનકે ધર્મકો, કરે આચરણ કોય;
તામેં જ્ઞાતા તત્ત્વ કો, બડો જનીએ સોય. ૧૩
- નિજ વશ રાખે સારથિ, જ્યું રથકે તોખાર;
તેસે રાખે સુજ્ઞ નર, વશમેં ઇંદ્રીવિકાર. ૧૪

ભોગ કીએ તે વિષયકા, શાંતિ કબહુ ન હોય;
 જ્યું પાવકમેં ધૂત પડે, બઢતા જાવે સોય. ૧૫
 કષ્ટ સહન કરી જોગકા, સાધન કીયો ન હોય;
 કેવલ મનકુ વશ કીયો, લહે સિદ્ધિ સખ સોય. ૧૬
 સિરમેં પળિયાં દેખકે, વૃદ્ધ કહે મત કોય;
 જ્યામેં વિદ્યા જ્ઞાન હે, વૃદ્ધ જાનિયે સોય. ૧૭
 બૂઢકી બુદ્ધિ કડિન, હોય નીરસ તેહી જગ;
 કામલતામેં રસ રહે, ઝરે કડિન તેં આગ. ૧૮
 ખાલક જનકો જાનીએ, સુકલ પક્ષકા અંદ;
 બૂઢા વઢી પક્ષકા, દિન દિન હોયે મંદ. ૧૯
 ખાત કોઈકે બદનસે, સુનીએ અપને કાન;
 નિએ તાકા બિન ણીએ, માંને સોહી અજાન. ૨૦
 ઉચે કુલમેં અધમ નર, કેસે પરખ્યા જાય;
 ધર્મ લાજ સુચિતા રહિત, બોલે બહુ અન્યાય. ૨૧
 ઉચે કુલમેં નીચ નર, ઉપજી કરે બીગાર;
 ઉપજે અગ્નિ વાંસ સેં, કરે સકળ વન છાર. ૨૨
 જ્યાકી ખાની શુદ્ધ હે, મન પુની તૈસા હોય;
 દુવિષય ત્યાગે ઇંદ્રિતે, લહે જ્ઞાન ગતિ સોય. ૨૩
 દશ દુર્ગુણ હે કામમેં, ક્રોધમહીં હે આઠ;
 પહિલા સુખ જસા લગે, અતે દુઃખકા ઠાઠ. ૨૪
 કામાદિક કે વ્યસનસેં, હોય ધર્મ ધન હાણ;
 ક્રોધાદિકસેં લોક સખ, માને ખડ અજ્ઞાન. ૨૫
 ગીત નૃત્ય વાજાંત્ર પ્રિય, મૃગયા ઔર જુગાર;
 દોષ દરસ હોય આરકે, દિવા શયન બ્યભિચાર. ૨૬
 કેદ્ કરે કીરતા રહે, એ દશ કામવિકાર;
 ઉત્તમ નરકો નીચકી, હોય ગતિ નિરધાર. ૨૭
 દોષ ખતાવે ખીન લલો, કરી કપટ દે માર;
 ઈર્ષા અસૂયા કુટીલતા, કુવચન પર અપકાર. ૨૮
 પરધન લેવે લુંટીકે, પર ઔગુનકા પાડ;
 ખસે નિરંતર ક્રોધમેં, એસે દોષ હી આઠ. ૨૯
 લોભ જાનીએ મનુજમેં, મહા ઔગુનકા મૂલ;
 ઉપજે વૃષ્ટા લોભસેં, કરે ધર્મ પ્રતિકૂળ. ૩૦

કરે દાન કોઈ મુરખકો, વૃથા જત હે સોય;
બોલે ઉપર ભોભિમેં, કહો કૃણ કહાસે હોય. ૩૧

૨-હુરીજનકો અંગ

હુરુણ જોકે ઉર ખસે, સો હુરીજન પરમાણુ;
સદ્ગુણ જોકે હૃદયમેં, સો સજ્જન ગુણ ખાણુ. ૧
હુરીજન હુરગુણકો નિધિ, તાયુ રહીએ દૂર;
જ્યું કહિયકા કાતરા, છુવત દુઃખ ભરપૂર. ૨
સર્પ કૂર સખ જાંતમેં, મંત્રનતેં વશ હોય;
હુરીજન સખસે દુષ્ટ હે, વશ કરી શકે ન કોય. ૩
પલમેં સાચા સો બંકે, પલમેં બંકે અનીત;
ખિજલી અરુ હુરજન શ્રી, દેખી એક હીં રીત. ૪
હુરીજન કે ઉર દુર્ભતિ, સદા કરી રહે વાસ;
જૈસે નખ મંજાર કે, અવસર કરે પ્રકાશ. ૫
જસી કહીએ ચાલની, એસે જીવ ગમાર;
સારસારકુ છાંડકે, ઉરમેં ગ્રહે અસાર. ૬
હુરીજન પરસુખ દેખકે, અંતર ઉપજે લહાય;
વન હરીઆ હોય વૃષ્ટિતેં, જવાસા જલી જાય. ૭
હુરીજન કબહુ ન સહી સકે, પરકો બડો પ્રતાપ;
ધ્રુવક ભાતુપ્રકાશમેં, દ્રગ મીંચત હે આપ. ૮
નિર્દોષીમેં દોષકુ, થાપત મૂઢ ગમાર;
નિર્મળ ચંદ પ્રકાશકો, ચોર કરત ધિક્કાર. ૯
અપને આગે આયકે, બોલે મીઠી ખાત;
પીછેસે નિંદા કરે, સો હુરીજનશ્રી જાત. ૧૦
સ્નેહ નહિ હુરીજન મેં, જો રહેવે નિત્ય પાસ;
રેતી દરિયાતીરકો, કબહુ ન હોય ચીકાસ. ૧૧
પરકો અનાહિત કરનકુ, બોલે અપના પ્રાણ;
હુરીજનશ્રી ચોર માખીકી, દેખી રીત સમાન. ૧૨
સુખસંપત્તિ પાયકે, હુરિજન નમે ન કોય;
જ્યું એરડે કૃણ લયા, ત્યું ત્યું કંચા જોય. ૧૩
પરનિંદામેં દુષ્ટ નર, કાઢત સારા કાલ;
હરિયા તરુ તજી કાગ જ્યું, બેકત સુકે સાલ. ૧૪

પરદુ ખ દેખી દુષ્ટ નર, મતને અનિ હરખાવ,
 ઉપવૃક્ષાગ મર્દભ જવા, દિન દિન માતા થાય ૧૫
 ગર્વવ ગર્જકે મંગમે, મીવે સદા નિશાન
 ભૂકે માટે લાતમે, કરે દોષકો જન. ૧૬
 ઉત્તમ કુળ મેં દુષ્ટ નર, જો ઉપલેલા હોય,
 આગ જલાવે જગતકો, ચંદનસે લઈ તોય ૧૭
 દુરીજન સજ્જનના ખને, ડીઝે દોષી ઉપાય,
 ધોવે નીત નીત દૃધસે, ડાગ હંનના થાય ૧૮
 દુરીજન જે વિદ્યા પટે, ખાટે ગર્વ નિરોધ;
 નિશા મટે નહિ ધૂડકી, ચૂરજ કંઠે ઉજોવ. ૧૯
 દુરીજનકે હર ના રહે, વેદશાસ્ત્રકો સાગ,
 ખરદુ ના હોય વાનના, જો વહે ચંદન સાર. ૨૦
 પરનિંદા ખીન દુષ્ટકો, વૃષ્ટિ કબલુ ન હોય,
 વાયમ કબલુ કુલક્ષ ખીન, શાંતિ ન લહે સોય. ૨૧
 ખુરે કામમેં દુષ્ટકી, ખુદિ ચલે વિશાસ,
 મહાધાર અંધાગમે, દિખે ઘૂડકો ખાસ. ૨૨
 સદ્ગુણ સજ્જનકો લખી, દુર્જન દોષ લગાય;
 નિર્મળ સ્વચ્છ અકાશકો, ધુઆ બિગારત જાય. ૨૩
 મજ્જનકી શ્રીતિ વિમલ, ખડે દુરીજન મંદ;
 જ્યું નહુ છાદન કરે, પેખી પૂગત ચંદ. ૨૪
 મજ્જનકી શ્રીતિ સરસ, દુરીજન નિદે અય,
 ડારે ધૂરી સુરજકો, હલદી આંખ પુરાય. ૨૫
 મજ્જન-સુરજ પ્રતાપકો, દુરીજન દેખે નાંય,
 દલુક અલાગી સુખ લહે, દોષ દુર્ગુણાં માંય. ૨૬
 સજ્જનકી કિંમત ખટે, નંદે દુરીજન તોય,
 દર્પણમે ગિરી છાર જ્યું, ત્યું ત્યું ઉજ્જનગ હોય. ૨૭
 દુરીજન દૂજ ભુંડરા, શ્રીયા લલા કિરતાર,
 પાપકુ નિંદક ખાત હે, એ પુમલકો અહાર. ૨૮
 દુરજન દૂજ ઉંદગ, દોષી રીત મમાન,
 કાજ ન હોવે આપના, કંઠે ઓગ્રા જન. ૨૯
 દુરીજનકી ઓર સર્પકી, રીતિ રહી નમાન,
 આહાર ન હોવે આપકો, પરકો લેવે પ્રાણ. ૩૦

દુરીજન કબી ન હો ભસા, કીચે કાઠી હપકાગ;
 પયસે સિચે ધતુગ, વીખ ન તજે લગાગ. ૩૧
 જેસી પ્રીતિ સર્પકી, ત્યું દુરીજનકી જનક;
 કાઠી પ્રકાગે પોખીએ, કબલુક વેવે પ્રાણ. ૩૨
 સજ્જનકી ઉત્કર્ષતા, દુષ્ટે સહી ન જાય,
 ગાજવીજડુ દેખકે, મંદુ પુખ્ય મર જાય. ૩૩
 દુરીજન જે વૈષ્ણુન ભયા, દુષ્ટ સજ્જાન ન જાય,
 જેસા આખા આમણ, સૂઝત બહુ ગંધાય. ૩૪
 દુરીજન જખ બદા ભયા, રાખે ભક્તિભાન,
 જેસા બૂઝા વાદગ, તજે ન અપવ સજ્જાવ ૩૫
 દુરીજન સાવુ સંગમે, ગાન તાન બહુ ગાય,
 કદતા તજે ન તુબડી, નિત્ય ગંગામે ન્હાય ૩૬
 દુરીજન આયા દેખકે, હોય સજ્જન મન ભંગ,
 જ્યું રાત્રિ કે ઉદયતે, જનકો હજે ઉમગ. ૩૭
 નહોતા ધોતા નિત્ય ગહે, પૂજા પાઠ પ્રમાણ,
 દુરીજન તજે ન દુષ્ટતા, જ્યું ગંગાકો સ્વાન ૩૮
 ખાક લગાવે અગપર, ચિન્પર ગખે ખાવ,
 દુરીજનકી અરુ સર્પકી, મીઠે ન ટેઠી ચાલ ૩૯
 દુરીજન હોય કુસગતે, કો પૂરવકે પાપ,
 ઘોષમ સજ્જન હોત હે, અગપિત પ્રુપ્ય પ્રતાપ. ૪૦

૩-મજ્જનકો અંગ

દેત જગાધ જકતકો, હજે તિમિર અજાન,
 સાગ અસાગ દેખાવહી, મજ્જાન સુગ્ગ સમાન. ૧
 સુગુપુ મુધાકી મધુગતા, સજ્જન લહે સુહેત,
 નવ રસાલ અંતરકો, ત્નાદ કાકીવા લેત ૨
 બુદ્ધિવંત જન કનિ સંકે, જગજનકો ઉપદેશ,
 ધર્મ બ્રહ્મકી ખાતમે, રાઠ જને નહિ લેશ ૩
 વાસ સુમનકી તિલ ગ્રહે, અહી ન સંકે ગુમાગ,
 દુરીજનકો ન ના ગહે, વેદશાસ્ત્રગ માર ૪
 સજ્જનકો ચિત ના હજે, પટે નિપત્તિ કાય,
 ઘણોક ધા હીગ સહે, કકરા સહે ન સોય. ૫

સાધુજનોડે ગુનનોડા, નાવુ દેત દેલાય,
 લે લે ફૂલકી વાનના, પનન દિશા દશ જય. ૬
 કટ સનય નજાન નદા, ભક્ષા રહે ભરપૂર,
 પાવક જરે તો કછુ, બાસ ન તજે કપૂર. ૭
 મજાન વૃક્ષ સમાન હૈ, પગ ઉપકાર અપાપ,
 ફગ છાયા દે ઓગેડા, આપ મહે નિગ તાપ. ૮
 સાધુજન ભૂવે નહો, કીઓ ઝછુ ઉપકાર,
 નાલીકેરી જલતેં ભા, ફલમેં નખે ધાર. ૯
 મજાન નખેડા મુખ કહે, બસે કદાપિ ફર,
 મુગ્ધ બમે અકામમેં, તેજ કહે ભરપૂર. ૧૦
 સુધરે જન ન નાગે, જોગે મજાન પામ,
 ચંદન તરકે મગતે, મળતર લહે સુનામ. ૧૧
 શોભે નગરી સુધડતા, જો સજાનતા હોય,
 શોભે ભેખ ન તરણીકુ, નહિ વૃદ્ધાકુ મોય. ૧૨
 હોય ઉદય જળ મૂડેડા, તળ નજાનદોડુ ખ,
 તુલીન કિન્નરુકે ઉદયતે, મુદે પકજ મુખ. ૧૩
 ગુપ્ત જાણે ગુપ્તવતેડા, જો ગુપ્તવંતા હોય,
 જાણે નાક સુવાનકુ, કાન ન જાણે કોય. ૧૪
 મજાનશીનિદા કહે, દુરીજન દોષ લગાય,
 હાગે ધૂરી અકાનમેં, ઉવદી આખ પૂગાય. ૧૫
 મજાન દુગીજનમે ગહે, મો દુગીજન ના હોય,
 ફણીધગ કે સિગ નાપિ ગહે, ગુપ્ત ના પવટે કોય. ૧૬
 સજાન દુરીજન મંગતે, સજાનતા નહિ જય,
 રહે કોકિયા કાગમે, નગ ન તાહી પવટાય. ૧૭
 સજાન કુડમેં ના કહે, પરે વિપત્તિ આય,
 ભૂખ્યા કા ભૂખ્યા મરે, મિહ ધાસ ના ખાય. ૧૮
 મારા નગેડા નીચ કહિ, કરે કોય અપમાન,
 ગજપગ મગ કાગે કિયો, ઘટે ન ગજેડા માન. ૧૯
 દુરીજન સખ મિલકે કહે, સજાનદો અપમાન,
 મોલ ઘટે નહિ હન્તીકો, ભમે કોટીક કાન. ૨૦
 નહાપુરપ મૂકે નહિ, સત્ય ધગમ મરજદ,
 ખટ કલુ નિ શશિ મેધેડા, નીમ ન જાવે બાદ. ૨૧

સાધુકે ગુન સાધુકી, કીર્તિ દેત પહુચાય;
 ન્યું કેતકી કે ગંધસે, ભમરા આવે ધાય. ૨૨
 સંપતિમેં વા બિપતિમેં, બડા ન ચૂકે ચાલ;
 ઉગતા સૂરજ લાલ હૈ, અસ્ત ભયા પુની લાલ. ૨૩
 સંપતિ દેખી ના છોકે, નહીં વિપતમેં ક્લેશ;
 ઉપશુ વૃષામેં સિંધુ ન્યું, સજ્જન તુહિ હમેશ. ૨૪
 દુરીજન અગણિત તુચ્છ હૈ, ઉત્તમ સજ્જન એક;
 એક ચંદ તમકા હરે, તારા નહીં અનેક. ૨૫
 એક સિંહ બનમેં બસે, સો બહર સખ દેશ;
 ઓર પશુ અગણિત બસે, કોય ન બણે લેશ. ૨૬
 ચંદનકા તર એછીલા, વનકા કરે સુવાસ;
 ઉગ્યા વેણુ અસંખ્ય સો, કરે સકલકો નારા. ૨૭
 બે કુલમેં સજ્જન ભયા, સો કુલ ઉજ્જવળ હોય;
 બે કુલમેં દુરીજન ભયા, કહે નીચ સખ કોય. ૨૮
 સજ્જન સંપતિ પાયકે, દેવે ગર્વ બહાય;
 ન્યું આંખાકો ફળ ભયા, તું તું નમતા બય. ૨૯
 સજ્જન હોય સ્વભાવસે, સુર ધીર હાતાર;
 ભેદ ન રાખે મેઘ ન્યું, પોપે સખ પરિવાર. ૩૦
 સજ્જન સમદષ્ટિ ધરે, ભેદ ન રાખે કોય;
 ન્યું ધરણી ધારી રહે, હંચ નીચકો સોય. ૩૧
 સજ્જન તબે ન સત્યતા, જબલગ ઘટમેં પ્રાન;
 પૂરાકા પૂરા રહે, સો સજ્જન પરમાન. ૩૨
 સજ્જન જસા સૂપકા, લાગે સકલ અસાર;
 સાર સાર ઉરમેં ગ્રહે, સો સજ્જન નિરધાર. ૩૩
 સજ્જન કુખા ના વહે, ભવસાગરકે માંચ;
 તારે ઓર આપે તરે, ભેદ ન રાખે કાંચ. ૩૪
 સજ્જન મેઘ સમાન હૈ, ઈચ્છે પરઉપકાર;
 સિંચે ઓર શીતલ કરે, ભેદ ન ગીને લગાર. ૩૫
 ક્ષમા દયા ઓર સત્યતા, ધીરજ ધર્મ વિવેક;
 સજ્જનકે ઉરમેં બસે, સદ્ગુન ઓર અનેક. ૩૬
 સરિતાકો જલ સિંધુમેં, સહજ હિ આવત ધાય;
 તું વિદ્યાગુણ જ્ઞાન સખ, સજ્જન માંહી સમાય. ૩૭

સન્નનકે મુખકે ખચત, યથા દંત ગજરાય;
 ને નીકસા સો નીકસા, પીછા કબલુ ન જાય. ૩૮
 દુરીજનકે મુખકે ખચત, જ્યુઃ ફરમણી રોક;
 નીકસે આર પીછા ફરે, અખી બોલ્યા અખ ફોક. ૩૯
 સન્નનકે ગુન પરણી કે, રખીએ આપને પાસ;
 છોટમ પારસમણિ સમા, સરખા ખારે માસ. ૪૦

૪-આદરકો અંગ

ખળ બુદ્ધિ હિંમત સહિત, જોકો આદર હોય;
 તાકુ કષ્ટ દુર્લભ નહીં, કરે ને આહે સોય. ૧
 જખતે જન્મ્યા જગતમે, ભયા ગર્ભ તેં બહાર;
 તખતે ઉઘમ શરૂ ભયા, દેખો દુદય બિચાર. ૨
 માતા કે સ્તનમે રચ્યા, દૂધ પ્રથમ કિરતાર;
 બાલક નિજ ઉદ્યોગસે, કરત તાહીકો આહાર. ૩
 કરી ભરોસા કર્મકા, જીવ રહે ને કોય;
 ભૂખ્યા કા ભૂખ્યા મરે, પુદ્ગ કહાંસે હોય. ૪
 જિનહી માતમે પય રચ્યો, તિનહી રચે સખ ભોગ;
 કરમ કરાઈ જીવકો, ઈસમે લાવે ભોગ. ૫
 બિન શીખ્યા આવે નહી, વિદ્યા હુન્નર જ્ઞાન;
 તાતે ઉઘમકે વિષે, ભાગ્ય રચ્યો ભગવાન. ૬
 કાટેસે કદલી ફળે, બીન કાટે ફળ નાંય;
 ત્યુંહી ભાગ્ય સખ જીવકો, સરજ્યો ઉઘમ માંય. ૭
 દૂપ ખને બિન ના મિલે, ભૂ અંતરકો નીર;
 ત્યુંહી સકલ ઉદ્યોગમે, પાવે સુખકી સીર. ૮
 ધી સરજ્યો હે ગાયમે, પાવક બકરી માંય;
 ઇખ માંહિ ગુડ શર્કરા, બીના મથે ફલ નાંય. ૯
 વિવિધ પદારથ વિશ્વમે, રચી રાખ્યા કિરતાર;
 સો નરકે ઉદ્યોગતે, શોધી નીકાર્યો સાર. ૧૦
 ખીજ સકળ પ્રભુને રચ્યો, પુની ખરસાવત નીર;
 તાંહાં માનવ ઉઘમ કરી, પોખત સકળ શરીર. ૧૧
 વાપી દૂપ તડાગ ઘર, વજ્ર પાત્ર હથિયાર;
 વિવિધ યંત્ર રચી મનુષ્યને, સુખ ઉપજ્યો સાર. ૧૨

હિંમત હિંમત સત્યતા, સુધર્મ સહિત વિચાર;
 હિત ચાહે સખ જીવે, તખ રીઝે કિરતાર. ૧૩
 સ્વાસ્થ સાધે આપણ, પરકા કરે બિગાર;
 ધીક તાકે ઉવોગમે, ઉપજે દોષ અપાર. ૧૪
 સદિશી બાગે, માળી સરજનહાર;
 બીન આતા ખંડેન કરે, સો નર આવે માર. ૧૫
 ધર્મ ધર્મ સખે કહે, મર્મ લહે જન કોય;
 પ્રભુકી આતા પાલની, ધર્મ કહાવે સોય. ૧૬
 સખ જીવે ઉપકાર હીં, સરજ્યો મનુષ્ય સરીર;
 અર્થ ન આયો કોઈકુ, જ્યુ બીગડેલો નીર. ૧૭
 જપ તપ વ્રત તીરથ કરે, ઘરે એકાંતે ધ્યાન,
 દનમેં દક્ષ પાવે નહીં, પર ઉપકાર સમાન. ૧૮
 જો જન જનમી જગતમે, સખે યહે કહ્યાણુ;
 સો નર પ્રભુકા જનીએ, ધ્યાન પુત્ર સમાન. ૧૯
 સજ્જન કી નિંદા કરી, હવે હો ગઈ સૂઝ;
 એસે પામર ના લહે, સાચ જુઠકી ખૂઝ. ૨૦
 બકરા જસી બુદ્ધિ કે, જીવ જગતકે માંચ;
 દેખાદેખી સો ચલે, તત્તવ લહે નહિ કોય. ૨૧
 જો બચ્યા હોય સિંહકા, ચલે ન કોઈ કીસાર;
 કપટ લહે સખ ધૂતકે, જાકુ સત્ય વિચાર. ૨૨
 આડંબર ઠગે લાહી, અદ્વયમનિ પીઠ ધાય;
 જ્યુ દીપકે તેજમે, પડે પતંગ સખ જાય. ૨૩
 કપટ ચતુરતા ઠગનથી, લહે ન પામર જાંત;
 બડ આડંબર દેખકે, કહે સોહી ભગવંત. ૨૪
 જગકર્તાકુ તો લહે, ભજે મનુષ્યે તામ;
 બુદ્ધિ જડથી જડ રહે, સજે ન કોઈ કામ. ૨૫
 બડા સરોવર દેખ કે, બગલા આવે ધાય;
 તત્ત્વજ્ઞાન મોતી બીના, હંસ ન વીરમે જાય. ૨૬
 સલસીલ સરોવર ભર્યા, કમળ ભક્તિ સુવિચાર;
 જ્ઞાન મોતી જામેં રચ્યા, હંસ રમે તાહિ દાર. ૨૭
 આપ આપકે પંથથી, મમતા કર મર જાય;
 એ કળિજુગકે પંથમે, જીવે કાજ ન થાય. ૨૮

અપના પંથ ભલા કહે, ઓર પેં રાખે દ્રેષ;
 દો શેરીકા ફતરા, લડી લડી મરે હમેશ. ૨૯
 માલા તિલક બનાયકે, દ્રેષ કરે નાદાન;
 સો નર ડોટિક કટપલોં, હોય દીલવા શ્વાન. ૩૦
 સખ નર ધાવત આમડુ, હોય ભજત નહિ રામ;
 રામ રક્ષા ને હૃદયમેં, તો દ્રેષ રહે કીસ કામ. ૩૧
 રામ કૃષ્ણ કે નામસેં, ને પાતક જર બય;
 તો નિંદા ઈર્ષાદિ સખ, કહાં ઉર રહી સમાય. ૩૨
 રાગ દ્રેષ ખલતાદિ સખ, જૂઠ કપટ ઉર હોય;
 સો સેવક કલિ કાલકે, નહી પ્રભુકે હોય. ૩૩
 સકલ પંથ ઓર અંધકો, ઉર ચહી લીજ સાર;
 મતમમતાદિક છાંડકે, કરના તત્ત્વવિચાર. ૩૪
 તાતેં શુભ આદર કરી, મનકા તને વિકાર;
 સત્ય પંથમેં પગ ધરો, તો ઉતરોગે પાર. ૩૫
 ધર્મ અર્થ અરુ કામકો, ફલ આદરમેં સાર;
 નર પાવે આદર કરી, પરમ મોક્ષકો ઠાર. ૩૬
 આદરતેં ભક્તિ બને, આદરતેં તપ ત્યાગ;
 આદરતેં સખ છાંડકે, મત ધારે વૈરાગ. ૩૭
 આદરતેં હોય ભૂપતિ, આદરતેં જોગેન્દ્ર;
 આદરતેં સુકૃત કરી, બને સ્વર્ગકો ઈંદ્ર. ૩૮
 આદરતેં વૈકુંઠમેં, સદા કરી રહે વાસ;
 આદરતેં સેવક બની, રહે પ્રભુકે પાસ. ૩૯
 આદરકો મહિમા બડો, કેતો કહું બનાય;
 છાટમ સો મહાપુરુષકો, જશ જગમેં સખ ગાય. ૪૦

૫—આતુરતાકો અંગ-દોહા

બોધી બોધી જીવકો, મત કાઈ કરો બિગાડ;
 બીન આતુરતા ના ફલે, દેખો જંગલ ઝાડ. ૧
 પીએ ન નીર પાતાલકો, તને પુરાને પાત;
 જાગે ઋતુ જખ ઝાડકુ, નવપલ્લવ હોય બત. ૨
 ધ્યાસ બીના પ્રિય ના લગે, પવિત્ર જલકો પાન;
 બીન આતુરતા ના થલે, ઘટમેં ગુરુકો જ્ઞાન. ૩

- ભાનખિના ભોજન ભખે, પચે પેટમે નાય,
હોય અછરણુ આકર, દેખો દુનિયામાય ૪
- આખા અબુ ના પિયુ વગેરે જતુ વચ્ચે,
આતુરતા હો અંગમે, તો ફળ હોય અનંત ૫
- જો ગતિ ઉપરે જનક, પિયુ મીઠનેથી પ્યાસ,
તાકુ સળ કીકા લગે, ભવજા ભોગનિવાસ ૬
- સ્નાતિ સ્નાતિ ગટત હે, કોયક પખી જાત,
ખીંગદાગત કી અવસે, તોકો તન જરી જાત. ૭
- સ્નાતિ ધન બરખે જખે, સાજો હોય રારીંગ,
હયા ઉડે અવનીસે, પીચે સ્નાતિ કો નીંગ ૮
- નીર ખીંચયા મીનકુ, જગજત નીંગ મેવાપ,
તાહિ ગિરહકે તાપસે, પ્રાણુ તજ દે આપ. ૯
- સતી પતિકે ગિરહમે, હો અગનસે નાય,
પાની પાવક જ્યાણસે, જાય ચિતા કે માય ૧૦
- જેસી આતુરતા રહે, જન સકલ દે માલ,
તેસી દયા કૃપાળ કી, યામે અશય નાય. ૧૧
- તપે મેદની તાપને, આકુલ બ્યાકુલ હોય,
તેસા તેસા મેઘજા, તા પગ બરસે તોય ૧૨
- કામી કામાતુર બને, વહે નાગીમય જકત,
તુ આતુર પ્રભુ મિલનકે, પ્રભુમય દેખે પ્રકત ૧૩
- જો જતુ પ્યાસ વગે, તોકો રહે વિશ્વાસ,
ખિના પ્રીતિ આતુર બની, કો ન જાય કો પાસ ૧૪
- પૂરી ગાઠ ને પ્રીતકી, ઝોડી છૂટે નાય,
સહે વીંગ નહિ તાલીકો, પ્રાણુ તજે પવનમાય ૧૫
- જો આતુરતા જનક, પિયુ મિલનકી હોય,
તો જનસુખ ભાવે નહિ, સમગ્રે નિશદિન હોય. ૧૬
- દેખાદેખી જન કરે, જાય તપ તીરથ ત્યાગ,
આતુરતા ઉપજ્યા ખિના, હોય ન દડ અતુરગ. ૧૭
- જાન્ય દુઃખકે જનકો, નહિ આતુર વૈરાગ,
ફળ કરી દુનિયા કમે, લોક દેખાનન લાગ. ૧૮
- બલ અસ્થિ મનમે કહે, તનકો માને હસ,
જગકો બોધે કામહિત, કરે કર્મકો ધ્વસ. ૧૯

કાઠી જન્મકો પ્રભુચક્ર, જકુ પ્રગટયો હોય;
 તો આતુરતા ઉપજે, પ્રભુપદ પાવે સોય. ૨૦
 માત બીછાયા ખાલ જ્યું, માતા હુંદત રોય;
 યું રોવે પ્રભુ ગિલનકો, પ્રભુપદ પાવે સોય. ૨૧
 આતુરતા ઉપજ્યા બિના, હોય ન દંઠ વૈરાગ;
 ભેખ ધરી ભટકત ફીરે, દામ આમ મન લાગ. ૨૨
 જસા ઉબકયા અન્નકો, ખાવે ફીકર શ્વાન;
 ત્યાગ ક્રિયા પીછા અદે, સો નિશે નાદાન. ૨૩

૬-જીવકો અંગ-દોહા

જીવ જીવ સખકો કહે, ચલતા દેખી રહે;
 કોન રૂપ હે જીવકો, તહાં સખકુ સંદેહ. ૧
 કો કહે વાયુરૂપ હે, કો કહે તેજસરૂપ;
 કોય રધિરકો કહત હે, કહેવે કોય અનૂપ. ૨
 કોય કહત આણુરૂપ હે, કો કહે અંગુષ્ઠ માત્ર;
 કો કહે વ્યાપક જીવ હે, જિહાં જસો હે ગાત્ર. ૩
 કોય કહે અજ્ઞાનમય, કોય જ્ઞાનમય ગાય;
 કોય કહત હે વાસના, જસા જીવ સદાય. ૪
 કો કહે આરોં તત્ત્વકો, યોગ પરસ્પર હોય;
 ચેતનતા તહાં ઉપજે, જીવ કહાવે સોય. ૫
 કોય પ્રતિબિંબ બ્રહ્મકો, કહત અવિદ્યાનાંય;
 કોય કહત અહંકારમેં, પરત બ્રહ્મકી છાંય. ૬
 કોય કહત હે બુદ્ધિમેં, હોત બ્રહ્મ આભાસ;
 જસા પડધા નાદકો, ગરજત આર પાસ. ૭
 કોય કહત હે જીવકો, રૂપ સનાતન સોય;
 અજ અવિનાશી આપ હે, કરનહાર નહિ કોય. ૮
 કો કહે જીવ ક્ષણિક હે, જસા દીપપ્રકાશ;
 થડમેં સે બેડાત હે, ઉપર ઉપર નારા. ૯
 આપ આપક પંથમેં, સખ કોઈ કહે બનાય;
 અર્થ ન સમજે વેદકો, સો જ્યું ત્યું બહે જાય. ૧૦
 જસા ચિનગા અગ્નિકો, સૂક્ષ્મ હોત અનંત;
 ત્યુંહી અંશ કરતારકો, કહ્યા વેદમેં જંત. ૧૧

લલુ દીર્ઘ ઉપાધિતે, બીડા નિર્બલ હોય,
 કર્મ કાષ્ટ જળ જલ ગયા, જન સિન નહિ હોય ૧૨
 કાષ્ટ અગ્નિ સન્નેમતે, હુવા પ્રગટ ન્યુ હોય,
 જડ ચેતન ખીચ કંપના, જન કહાવત સોય ૧૩
 પશુનામ હે જનકો, દેહપાસ કે માય,
 તોફા પતિ મરેશ દે, તાડ બધન નાય ૧૪
 બધ્યા પાશ મેં યો પશુ, દેહધાત્રી સખ કોય,
 દેહ પાણુ ઇંદ્રિ રહિત, પતિ કહાવે સોય ૧૫
 પુપતિ મતમે યુ ધ્વો, સેન મહે જન સિન,
 સિનુક ચતન્ય હે જડ ચેતન મીની જન ૧૬
 તીન પાશમે બધીઆ, પરુ ગયા નામ
 તીનો તજ ન્યાગ ગયા, યો પાયા નિ રામ ૧૭
 જાત માલી સનયુલ, ગજસ સુપના માય,
 તનસ પાન નિદ્રા મલી, તુરિયામે નહિ ય ૧૮
 જન ગયા તુરિયા પટે, જન સિન દો તય
 સિલુમે સિધન મીન્યા, દ્વેન ભેદ ન રાજ ૧૯
 જે કોઈ ખોલે ચિવડા, તો ખોલે જનમાય
 જે જનકુ ખોલ્યા નહિ, તો સિન પાવે નાન ૨૦

ઉન્માયામે અગ-દોહા

માયા માયા સખ મહે, મર્મ ન જાને યાય
 નેતી ઉપલે મંપના, માયા કલીએ સોય ૧
 કાડો માયા નિત્ય હે, યાય કોટ અનિત્ય
 એ સખ મનકી કંપના, કહી એકાત બચિત ૨
 જડતા એક અસત્યતા, ત્રીજુ દુષ્કર્મરૂપ,
 કલો મળ વેદાતમે, એ માયાએ રૂપ ૩
 જડતા અન આકર્ષતા, તામ હોય આમર,
 જ્યા જામ આમર હે, તહા પ્રમાણ નિરધાર ૪
 પ્રમાણ દોને માપમે, તાકા હોય નિભાગ,
 નિભાગ તો ના બને, મહે પ્રમાણુ તેહી જગ ૫
 ન્યુ સુગવી તેની, ઓર દુનકી બાન
 એમા રૂપ પ્રમાણુકા, દેવત ચાં પામ ૬

એ પરમાણુ રૂપક, નહિ કદપાતે નારા,
 બ્રહ્મ સરીખા બ્રહ્મમેં, સદા કરી રહે વાસ ૭
 જળ ઈચ્છા જગદીશથી, જડત કરનથી હોય;
 તબ પરમાણુ મિલાયકે, રચત જડતકુ સોય. ૮
 કાયક જ્ઞાની બ્રહ્મકો, કર્તા માનત નાંય,
 માયાકુ બ્રાતિ કહે, ભઈ બ્રહ્મકે માંય. ૯
 રૂપા ભાસત છીપમેં, સાપ જવરી ઠામ,
 વિપરીત દેખે વસ્તુમે, બ્રાતિ તાકો નામ. ૧૦
 જરસી જરસી જવરી, વંળી ટેદી હોય;
 તેસી તેસી સર્પથી, લહે આકૃતિ સોય. ૧૧
 આખે બ્રહ્મ અરૂપ હૈ, બેકો નહીં આકાર,
 તે બ્રાતિસે જડત કા, દરોં ક્યું સાકાર. ૧૨
 પુનિ આકારી જડતમેં, જીવ ઈશ ને જાત્ય,
 ઈશ અજન્મા એક હે, જીવકી અગણિત જાત્ય ૧૩
 સ્થાવર જંગમ જાતિથી, જાની કહીએ ચાર,
 એક એક સેં જાનીમેં, જાતિ ભેદ અપાર. ૧૪
 ન્યારી ન્યારી શિકલ હૈ, ન્યારે રથે સ્વભાવ;
 ન્યારા ન્યારા ગુણ રહ્યા, એ કોઈ અજબ પ્રભાવ ૧૫
 કેતેક દેખે રેતમેં, દિનમેં દેખે કાય,
 કેતેક દિન અરુ રેતમેં, દેખે દગસે સોય. ૧૬
 કેતેક જલમેં રહ સકે, કેતેક થવકે માય;
 કેતેક જલથલ કાયમેં, બિચરત દેખ્યા ત્યાય. ૧૭
 સિદ્ધ ચાતુરી દેહમે, દેખો સુરત લગાય,
 એસી જગજરતારખીન, કોઈસે રચી ન જાય. ૧૮
 અગાધ કોચલ દેખકે, બુદ્ધિ ગઈ હેરાય;
 બ્રાતિ માની જડતકો, ગયે લોક ભરમાય ૧૯
 'અહ' બ્રહ્મ' મુખસેં બદે, કયે શૂન્ય સમ જ્ઞાન,
 બ્રહ્મ અકર્તા કહી કહી, ઈયો ખહોત અપમાન. ૨૦
 માયાસેં કાપા ભઈ, એક સૂક્ષ્મ એક સ્પૃશ્ક;
 ખોજન જાવે તાહીકા, હાય ન આને મૂલ. ૨૧
 જરસી નભરી રચામતા, જો કોઈ પકરન જાય,
 કોટી કદમ લોં સોધતે, દરહી દૂર દિખાય ૨૨

મૃગટપ્પા જળ દેખીએ, જૈસા સાગર પૂર,
 પ્યાસા દોડે પીવતકો, દેખે ફરક ફર ૨૩
 પરધાયા પરભાતકો, લખા બકા દિખાય,
 જ્યું જ્યું રનિ આતા ગયા, ત્યું ત્યું ઘટતા જાય. ૨૪
 મુરજ આયા શીરા પર, છાયા ગઈ સમ્ભાય;
 ત્યું જીવ માને શ્રલકો, માયા તહીં રહાય. ૨૫

૮—વિવિધ વિપયકો અંગ-દોહા

આગળ સૌથી આખ હૈ, પાછળ રહેવે કાન,
 જો દેખા હૈ આંખસે, સો તુ સચ્ચા માન ૧
 ક્ષમા ઓર સતોપ એ, દો ગુન જામે હોય,
 છાટમ આ સસારમે, સદા સુખી ગહે સોય ૨
 કોવ ઓર વપ્પા બહુ, એ દો ગુણ જો હોય,
 છાટમ આ સસારમે, દુખીઆ ગહેવે સોય ૩
 એક સત્ય દુષ્ટ દયા, જો જનમે ના હોય,
 નિશ્ચે નર આકારકો, રક્ષસ કહીએ સોય. ૪
 દુર્બંધની ઓઁ દુર્ગુણી, સજ્જનકુ દે દોષ,
 તાકુ દુર્જન જનાએ, કેવળ અધકો ડોરા. ૫

૯—સ્વમતાલિમાનકો અંગ-દોહા

નિજ મત નીકે સખ કહે, ઓર કરે સંવાદ,
 કાગ કહે નહિ કાઝિલા, તેગે સુદીઁ નાદ ૧
 ઉલ્લક સરાહત દેતકો, ચક્રા કહે ભવ ભોર,
 જો અનુરૂપ હૈ જ્યાહીદો, તહા તહા તાકે જોર. ૨
 નર ચહત નગરી ભલી, વાનર વનકુ જાય,
 જ્યાહાંજ્યાહાં જાકી યોગતા, તાંહાંતાંકે મનજાય. ૩
 મલ ભોગી હૈ મલિકા, ચંદન પાસ ન જાય,
 ત્યું વિપચી તજ જાનકો, ગીત જાગે ગાય. ૪
 ઈશ્વરચિત પદાર્થ દે, તત્તુ વર સકય અજન,
 આહં બ્રહ્મ મુખસે બકે, જ્યો હોય બ્રહ્મસમાન. ૫
 ગર્વ ધરે વનવંતકો, જો લહે ધન હ પાસ,
 જખ વહી ધન જાતા રહ્યા, બને ઓરકા દાસ ૬

સું વિધા બળ પાયકે, કથે બ્રહ્મકો જ્ઞાન;
જે ચિત્તબ્રમ રોગી ભયા, તો હે પશુસમાન. ૭

૧૦-આત્માસાર કેા અંગ-દોહા

વસ્તુ સંગ્રહ સ્વાર્થતા, દાન ભોગ શૃંગાર;
પંચે ગુણ એ રાજસી, નિર્ગુણ આત્માસાર. ૧

દયા ધર્મ શ્રદ્ધા વળી, તપ ને ભક્તિ ઉદાર,
પંચે ગુણ સાત્ત્વિક તણા, નિર્ગુણ આત્માસાર. ૨

વિવાદ શોક કલહ વળી, બંધ કુવચન ઉચ્ચાર,
પંચે ગુણ એ તામસી, નિર્ગુણ આત્માસાર. ૩

અસ્થિ માસ નાટી ત્વચા, રોમસહિત છે જોહ,
પંચે ગુણ પૃથ્વી તણા, કઠિન અંશ છે તેહ. ૪

લાળ મૂત્ર પ્રસ્વેદ ને, શોષિત શુક સમેત,
જળના કહીએ પંચ ગુણ, નરમ અશ તન ખેત. ૫

ક્ષુધા તૃષ્ણા ઉદ્વેગતા, નિદ્રા આળસ હોય,
પંચે ગુણ પાવક તણા, ઉધળ અંશથી જોય. ૬

ધાવન ચલન વલન અરુ, સંકોચના પસાર,
એ પાચે ગુણ પવનના, ચંચલ અંશ ઉદાર. ૭

રાગ દ્વેષ લજ્જા અરુ, મોહ પિશતતા જોહ;
પંચે ગુણ આકાશ કે, વ્યાપક સધળે દેહ. ૮

જાત્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ, તુરિયા ઉનમુનિ હોય,
પાચે ગુણ એ રાજદના, નિર્ગુણ આત્મા જોય. ૯

પ્રાણ અપાન સમાન વળી, વ્યાન તથા ઉદાન,
એ પાચે ગુણ સ્પર્શના, નિર્ગુણ આત્મા જ્ઞાન. ૧૦

સંશય નિશ્ચય અહંતા, શુભ ને અશુભ વિચાર,
એ પાચે ગુણ રૂપના, આત્મા અગુણ અપાર. ૧૧

ક્ષુધા તૃષ્ણા સ્વાદિષ્ટતા, વળી આચાર નિચાર,
એ પાચે ગુણ રસ તણા, નિર્ગુણ આત્માસાર. ૧૨

જન્મ મરણ ને જશ અજશ, અદૃષ્ટ કૃણની આશ,
એ પાચે ગુણ ગંધના, આત્મા છે અનિનાશ. ૧૩

જાણપાણું સુખદુઃખ વળી, હરખ વિવાદ સમેત;
પાચે ગુણ એ ત્રોતના, આત્મા રહ સમેત. ૧૪

વ્યથા શીત ને ઉષ્ણતા, કોમળ કડિન જણાય;
 ત્વચા તણા એ પંચ ગુણ, નિર્ગુણ આત્મારાય. ૧૫
 શ્વેત પીત ને હરીતતા, રયામ અરણ્ય એ રંગ;
 પાંચે ગુણ છે નેત્રતા, નિર્ગુણ આપ અસંગ. ૧૬
 મધુર અમ્લ કટુ તીક્ષ્ણતા, લાગે ક્ષાર કપાય;
 પાંચે ગુણ એ જીભતા, નિર્ગુણ આત્મ સદાય. ૧૭
 પૂરક કુંભક રેચક, થ્રેહે કુગંધ સુગંધ;
 એ પાંચે ગુણ દ્રાણતા, આત્મા અગુણ અખંધ. ૧૮
 પરા પર્યાપ્તિ મધ્યમા, વૈષ્ણવી માત્રારૂપ;
 પાંચે ગુણ વાચા તણા, આત્મા અગુણ અનૂપ. ૧૯
 આપે લે ઝાઝી રહે, વળી વધુરે દેહ;
 વિવિધ કર્મ જ્યથી કરે, હાથ તણા ગુણ એહ. ૨૦
 ગમન આગમન સ્થિરતા, આસન સયન વિશેષ;
 પાગ તણા એ પંચ ગુણ, નિર્ગુણ આત્મા એહ. ૨૧
 રતિ ઉત્થાન મલીનતા, ક્રોડા મૂત્ર વિસર્ગ;
 શિશ્ન પંચગુણ જાણીએ, નિર્ગુણ આત્માવર્ગ. ૨૨
 શુચિ અશુચિ વિશ્રાંતિ, મળનો કરે વિસર્ગ;
 એ પાંચે ગુણ પાયુના, આત્મા અમલ અસર્ગ. ૨૩
 હર્ષ શોક નિરુપ્હ વળી, નિષ્કળ ધીરીય સમેત;
 પાંચે ગુણ અંતઃકરણ, આત્મા શુદ્ધ સચેત. ૨૪
 સંકલ્પ વિકલ્પ મૂરછા, જાયત મનમથ હાય;
 પાંચે ગુણ એ મનતણા, આત્માના નહિ હાય. ૨૫
 વિવેક શાંતિ વૈરાગ્યતા, ક્ષમા તથા સંતોષ;
 એ પાંચે ગુણ શુદ્ધિના, આત્મા સદા અદોષ. ૨૬
 સ્મૃતિ ચિંતા નિવૃત્તિ, ચિંતવન નિદ્રા હાય;
 પાંચે ગુણ એ ચિત્તના, નિર્ગુણ આત્મા સૌય. ૨૭
 અહંકાર મદ દર્પ વળી, ગર્વ તથા અભિમાન;
 પાંચે ગુણ અહંકારના, નિર્ગુણ આત્મા જ્ઞાન. ૨૮

ઉત્તમ અને સસ્તા ગ્રંથો

ગ્રંથનું નામ

પૃષ્ઠસંખ્યા

મૂલ્ય.

અતિ ઉત્તમ ધાર્મિક ગ્રંથો

સંપૂર્ણ મહાભારત-શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર	૫૨૦૦	૩૬)
શ્રીવાલ્મીકિ રામાયણ-૩૨ ચિત્રો સાથે	૧૩૨૦	૬)
તુલસીકૃત રામાયણ-૪૯ ચિત્રો સાથે	૧૩૫૦	૬)
મહાભારતનું શાંતિપર્વ-તપોઆદિતિ	૯૦૦	૫)
ગિરધરજી શુદ્ધ રામાયણ - ૩૨	૭૮૪	૨૧
અખાની વાણી-મનદરપદ સાથે	૫૦૦	૧૧૧
પ્રીતમની વાણી-સર્વથી મોટા સંગ્રહ	૪૨૦	૧૧૧
છાટમની વાણી-ગ્રંથ ૧ લો	૨૬૪	૧)
છાટમની વાણી-ગ્રંથ ૨ નો	૪૫૬	૧૧૧
છાટમની વાણી-ગ્રંથ ૩ નો	૨૭૬	૧)
ધર્મતત્ત્વ-અંકિમચરિત્રસાથે	૨૪૮	૦૧૧૧
યોગતત્ત્વ	૩૮૪	૧૧
શ્રીયોગવાસિષ્ઠ-મહારામાયણ બે ભાગમાં	૧૯૦૦	૧૦)
મહાભારતનાં આદિ અને સભાપર્વ (૧લી આવૃત્તિ)	૬૦૦	૨)
શ્રીદાસબોધ-નવી આવૃત્તિ	૬૨૦	૨૧૧
શ્રીજ્ઞાનેશ્વરી ભગવદ્ગીતા-નવી આવૃત્તિ	૮૦૦	૨)
શ્રીભગવતી ભાગવત-ઉત્તમ ભાષાંતર	૮૬૪	૪૧૧
શ્રીમદ્ભાગવત-ઉત્તમ ભાષાંતર નવી આવૃત્તિ છપાય છે		૪)
શ્રીરામકૃષ્ણકથામૃત-૫ ને ભાગ ભેગા	૬૫૦	૨૧૧
સ્વામી રામતીર્થ-ગ્રંથ ૧ લો-ભાગ ૧ થી ૫	૫૮૦	૨)
„ „ ગ્રંથ ૨ નો-ભાગ ૬ થી ૯	૬૮૦	૨૧
„ „ ગ્રંથ ૩ નો-ભાગ ૧૦-૧૧	૫૨૮	૨)
„ „ ગ્રંથ ૪ થો-ભાગ ૧૨-૧૩	૬૪૦	૨)
સ્વામી વિવેકાનંદ ગ્રંથ ૧ લો-ભા. ૧-૨-૩	૫૭૫	૨૧
„ „ ગ્રંથ ૨ નો-ભા. ૪-૫	૬૦૦	૨૧
„ „ ભાગ ૬ થી ૮ નોખા	૧૦૦૦	૩)
„ „ ભાગ ૯ મો-સંપૂર્ણ ચરિત્ર	૭૪૦	૨૧૧
„ „ ભાગ ૧૦ મો-રાજયોગ	૩૦૦	૧)
શ્રીભક્તચરિત્ર અથવા ભક્તિરસામૃત	૪૦૮	૧૧૧
શ્રીભજનસાગર-નવી આવૃત્તિ	૨૦૦	૦૧૧
સ્વર્ગલુક વિમાન	૩૮૪	૧૧૧

સ્વર્ગની કુચી	૩૭૮	૧૨૦
સ્વર્ગનો ખાતનો	૨૨૪	૧૨૦
સ્વર્ગનો પ્રકાશ	૩૬	૧૨૦
ભગવદ્ગીતા-ગુજરાતી સરનાર્થસરિત	૨૫૬ ૦)-૦)૨	૦૧
„ (૨૨૫૧ ક્ષર)	૨૭૨ ૦૧ ૦૧-૦૧	૦૧
ભગવદ્ગીતા-ગાડી કે હિંદી મીઠાસહિત	૨૦૦	૦૧
ભગવદ્ગીતા-મૂળમાન-મધ્યમ તથા મોટા અક્ષરમાં ૦૧ અને ૦૧		
ધર્મચરિત્રગીતા મૂળમાન નાના મધ્યમ તથા મોટા અક્ષરમાં ૦૧, ૦૧, ૦૧		
મહાભારત અને ગમાયણ વિ. વિચરો	૨૦૦	૦૧૨
શ્રીમહાભારત વિષે-મહા લોગ વિચારો	૨૮	૧૧

ઉત્સાહ અને ચેતનાગ્રેષ્ઠ પુસ્તકો

શુભસચ્ચ-ભાગ ૧ નો	૧૭૨	૦૧
શુભસચ્ચ-ભાગ ૨ નો	૭૦૦	૨૧
શુભસચ્ચ-ભાગ ૩ નો	૪૦૨	૧૧
શુભસચ્ચ ભા. ૪ થી	૭૫૫ ૭૨	૫૧૨ ૫ થી
આગળ ધનો-નવી આકૃષ્ટિ	૬૬૮	૧૧૧
આદર્શ દુષ્ટાતમાના-ભાગ ૧ લે	૨૦૬	૧)૨
„ ભાગ ૨ નો	૩૮૨	૧૧
સુખ, સામર્થ્ય ને સમૃદ્ધિ કેરથી ૭૫૫		૧૧૨
ભાગ્યના સુદાઓ કેરથી ૭૫૫		૧૧
અમિનિય ધર્માના-વચનસંગ્રહ	૫૦૦	૧૧૧
પ્રભુમયજનન	૨૨૦	૦૧૧

ઈતિહાસ અને વૈદકસાધી ઉપયોગી પુસ્તકો

રાજસ્થાનનો ઇતિહાસ-મે મેટા પ્રથોમાં	૧૫૩૦	૧૦)
આર્યસિન્ધુ અથવા હિંદનો નેપરાજ	૭૦૦	૪)
આર્ય-વિવિધ સામાન્ય જ્ઞાન- ૧૧૧૧	૧૪૦	૦૧

જોશદાસ ઉત્તમ જીવનચરિત્રો

જાનના વી-કુરુષો	૨૮૮	૧)
દાનવીર્વગી	૪૦૦	૧૧
શ્રીભગવતરિન અથવા ભનિગસામૃત	૬૦૮	૧૧
મુસ્લીમ મહાત્માઓ	૫૮૨	૧૧૧
નનિ મહાર્જીયતુ -વનચરિત્ર	૬૦૦	૨૧
મહાત્મા નેપોલિયન બોનાપાર્ટ	૮૪૦	૩)
સ્વામી નામતીર્થની જીવનકથા	૬૪૦	૨)
સ્વામી વિવેકનંદન સપ્તર્ષી જીવનચરિત્ર	૭૪૦	૨૧
મહાત્મા સમ્રાટ અબ્દુલ	૫૫૨	૧૧
શ્રી શિવાજી જીવનચરિત્ર	૫૨૮	૨૧

ખીર દુર્ગાદાસ...	૨૪૦	૦૧૧
ભારતનાં સ્ત્રીરત્નો-પ્રણુ ગ્રંથામાં	૨૧૦૦	૬)
"	"	છુટકે દરેકે ભાગના	૨૧
<u>સ્ત્રીઓ તથા પુરુષોમાંટે બોધપ્રદ વાર્તાઓ</u>								

દુઃકીવાર્તાઓ-ભાગ ૧ થી ૪ ભેગા	૬૦૦	૨)
દુઃકીવાર્તાઓ-ભાગ ૫ મો.	૨૮ સાંસારિક વાતો	૩૦૪	૦૧૧	~
દુઃકીવાર્તાઓ-ભાગ ૬ ટ્રો-બોધપ્રદ	૨૭ વાતો	૩૬૦	૧)	'
દુઃકીવાર્તાઓ-ભાગ ૭ મો-અનેક વાતો	...	૨૫૦	૧૧	
દયાળુ માતા અને સદ્ગુણી પુત્રી	...	૧૬૦	૦	
<u>બાળકોમાંટે ખાસ ઉપયોગી પુસ્તકો</u>						

સદ્ગુણી બાળકો-૬૯ બનાવેલો સંગ્રહ	...	૧૨૮	૦	
બાળસદ્બોધ-વાર્તાઓરૂપે ધાર્મિક શિક્ષણ	...	૧૧૨	૦	
બાળકોની વાતો-રસિક વાતચીતરૂપે	૨૧ પાઠ	૬૬	૦)	જી
દુઃખમાં વિદાલ્યાસ-સચોટ સાચાં દર્શાવેલો	...	૬૦	૦	
મુબોધક નીતિકથા	...	૧૮૪	૦	જી

ચિત્રો અને ચિત્રાવલીઓ

શ્રીમહાભારત ચિત્રાવલી ૨૬ ચિત્રોનો મુંદર સંગ્રહ	૧)
શ્રીરામાયણ ચિત્રાવલી ૩૬	"	"	૧)
ભગવાન શ્રીકૃષ્ણમુરારીનું ત્રિરંગી ચિત્ર	૦
દ્રૌપદીવસ્ત્રાહરણ (ત્રિરંગી છે.)	૦
જ્ઞાનપટ અને સોપાનપટ	૦)
ઉપરના ત્રિરંગી ચિત્રો ઉપર નીચે પતરાની પટ્ટી સાથે	૦

ઉપરની ચિત્રાવલીઓનાં છુટક ચિત્રો પણ મળશે.

મંગાવનારને સ્વાસ સૂચના

૧-પોસ્ટેજ ઉપરાંત રજીસ્ટર તથા વી. પી. ખર્ચ પૈસા રૂ.૧૦) સુધીનું રૂ.૦૧ બૂદું લાંબે છે. ૨-મંગાવેલામાનાં જે પુસ્તકો ન આવે તે ખલાસ સમજવાં. ૩-પૂર્વ મૂલ્ય પ્રથમથીજ મોકલીને દરેક રૂ. ના પુસ્તકો રેકર્ડરને મંગાવવાથી વધારાના પેકીંગ ખર્ચ રૂ. ૦૧ અદશે તો-પણ કુલ ખર્ચ બહુ ઓછો આવશે. ૪-મહાભારત સુદ્ધાં રૂ. ૧૦૦)નાં, અથવા મહાભારત સિવાયનાં રૂ. ૨૫) નાં પુસ્તકો લેનારને અમદાવાદમાં ૧૨૧ ટકા કમીશન મળશે અને મહાભારત સાથે ૩૦૦) નાં અથવા તે સિવાયનાં ૧૦૦) નાં લેવાથી ૧૫ ટકા મળશે; પરંતુ કિંદાયતી કિંમત ચાલુ હશે ત્યાંસુધી તો કમીશન કમમાં કમ રૂ. ૧૦૦)નાં અથવા તો એકજ જાતનાં ૧૦૦ પુસ્તકો લેવાશે તોજ ૬૧ ટકા કપાશે.

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

મદ્ર પાસે, અહમદાવાદ અને કાલગાદેવી રોડ, વંચર્ડ, નં.૦૨